వేమూరీ దుర్గానాగేశ్వర రావుగారు స్మృతి గ్రన్థావలీ

శాస్త్ర శృఙ్ఖలా

॥ శ్రీః ॥

॥ శ్రీగణేశాయ నమః ॥

॥ విష్ణుసంహితా ॥

॥ అథ ప్రథమః పటలః ॥

శ్రీశైలశిఖరే సిద్ధమాసీనం తన్త్రపారగమ్।
ప్రణమ్యాత్యుజ్జ్వలాకారం పృష్టవానౌపమన్యవః॥ 1.1 ॥
భగవన్! దుర్నిరీక్ష్యోఽర్కం జిత్వేవాసి స్థితస్త్విషా।
నేదృశం జాత్వహం రూపం దృష్టవానస్మి కస్యచిత్॥ 1.2 ॥

కిం దేవానాం భవానేకో మునీనామథవా నృణామ్।
త్వామహం ప్రష్టుమిచ్ఛామి తవ విస్మాపితస్త్విషా।। 1.3 ।।
తేజసోఽత్యుజ్జ్వలస్యాస్య శ్లాఘనీయః సముద్భవః।
కుతోఽత్రాగాః కిమర్థం వా కతమే జన్మ వా కులే।। 1.4 ।।
కృతకృత్యోఽస్పృహో వా త్వమతుల్యమహిమా ధ్రువమ్।
త్వద్గోత్రనామకర్మాది యాథాతథ్యేన సర్వశః।। 1.5 ।।
మహత్ కౌతూహలం శ్రోతుమవిజ్ఞేయం నచేన్మయా।
ఇతి పృష్టోఽబ్రవీత్ సిద్ధో హరిం ధ్యాత్వా కృతాఞ్జలిః।। 1.6 ।।
హర్షగద్గదయా వాచా సరోమాఞ్చాశ్రువిక్రియః।
శ్రూయతామఖిలం వక్ష్యే మాయైవైషా హి వైష్ణవీ।। 1.7 ।।
బుద్ధ్యాద్యక్షార్థనానాత్వైర్యా మోహయతి దేహినః।
సుమతిర్నామ బైదోఽహమృషేరిధ్మవతః సుతః।। 1.8 ।।
సాఙ్గేషు త్రిషు వేదేషు తన్త్రేషు చ కృతశ్రమః।
బాల్యేఽహం బ్రహ్మచర్యేణ శైలేఽస్మిన్ విమలోదకే।। 1.9 ।।
రైభ్యస్య జపతోఽభ్యాశే చిరం శుశ్రూషకోఽవసమ్।
చిరదృష్టం దిదృక్షుస్తమిమం పూర్వోపకారిణమ్।। 1.10 ।।
ఇహాగతోఽస్మి భద్రం తే విష్ణులోకాద్ విహాయసా।
కో న మన్త్రస్త్వయా లబ్ధః పురేహ జపతో గురోః।। 1.11 ।।
కిమన్యద్వా యదభ్యాసాత్ పరిణామోఽయమీదృశః।
తస్మిన్ననుపదిశ్యైవ మన్త్రసిద్ధ్యా తిరోహితే।। 1.12 ।।
రుదన్ కా గతిరిత్యుచ్చైరశ్రౌషం ఖేఽస్ఫుటాం గిరమ్।
గతిస్తారనమోనామేత్యనయా దుర్గమార్థయా।। 1.13 ।।
శివమన్త్రం స్మృతం జప్త్వా తత్సిద్ధ్యాఽద్రాక్షమీశ్వరమ్।
తేనోక్తో బ్రహ్మమన్త్రం త్వం జపేత్యేనం తతోఽజపమ్।। 1.14 ।।

తతశ్చావిరభూద్ బ్రహ్మా వరదో లోకభావనః।
తేనాప్యుక్తోఽస్మి నమ్రోఽహం విష్ణుమన్త్రస్తు జప్యతామ్।। 1.15 ।।
తతో జటాక్షమాలాదితపోలిఙ్గధరావుభౌ।
మన్వానస్తావపర్యాప్తౌ పర్యాప్తం విష్ణుమేవ చ।। 1.16 ।।
షడక్షరం జపన్ మన్త్రమహర్నిశమనాకులమ్।
విశ్వరూపమరూపం తం దృష్టవానస్మి రూపిణమ్।। 1.17 ।।
శఙ్ఖచక్రగదాపద్మశార్ఙ్గాసిశరఖేటకైః।
శ్రీవత్సకౌస్తుభాపీతకౌశేయైర్వనమాలయా।। 1.18 ।।
కిరీటహారకేయూరకుణ్డలాదివిభూషణైః।
అలఙ్కృతముదారాఙ్గమప్రమేయం సురోత్తమమ్।। 1.19 ।।
దివ్యరూపం ఖగారూఢం దివ్యగన్ధానులేపనమ్।
సహస్రదిత్యసంకాశం దుర్నిరీక్షం సురాసురైః।। 1.20 ।।
ఋగ్యజుస్సామజైర్మన్త్రైః స్తోత్రైశ్చ వివిధైరపి।
ప్రసాద్యైనం తతో భక్త్యా వ్యజ్ఞాపయమహం పునః।। 1.21 ।।
భగవన్! దేవదేవేశ! వాసుదేవ! జగత్పతే!।
తజ్జ్ఞానం మేఽనుగృహ్ణీష్వ యేన స్యాత్ కృతకృత్యతా।। 1.22 ।।
ఇత్యుక్తో భగవాన్ ప్రీతః ప్రాహ గమ్భీరయా గిరా।
దిష్ట్యా తే వత్స! ధీః శుద్ధా సుమత్యాఖ్యా తవామృషా।। 1.23 ।।
పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే తస్మాద్ వక్ష్యామి తే హితమ్।
శృణు త్వం దీక్షితో భూత్వా పూర్వమీశ్వరసంహితామ్।। 1.24 ।।
ఈశ్వరాద్ బ్రహ్మణః పశ్చాత్ తథైవ బ్రహ్మసంహితామ్।
మద్ విష్ణుసంహితాం శ్రుత్వా తతో జ్ఞానమవాప్స్యసి।। 1.25 ।।
త్రయో మన్త్రాస్త్వయా జప్తాః శివస్య బ్రహ్మణో మమ।
తస్మాదనుగ్రహేణాపి త్రిభ్యో భావ్యం తవ క్రమాత్।। 1.26 ।।

ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్హితే దేవే స్మృతః ప్రాదురభూచ్ఛివః।
స నతం ప్రాహ మాం ప్రీతో విష్ణూక్తం క్రియతామితి।। 1.27 ।।
తతో దీక్షావిధిం కృత్వా తస్మాదీశ్వరసంహితామ్।
అవాప్య ద్వాదశాధ్యాయాం నిర్బీజార్చావిధాయినీమ్।। 1.28 ।।
తతః స్మృతాగతాద్ దేవాద్ బ్రహ్మణో బ్రహ్మసంహితామ్।
శ్రుత్వా ద్వాత్రింశదధ్యాయాం బీజాబీజార్చనాశ్రయామ్।। 1.29 ।।
తతః స్మృతాగతం దేవమష్టబాహుమధోక్షజమ్।
పూర్వవత్ ప్రణిపత్యాహం వ్యజ్ఞాపయమిదం పునః।। 1.30 ।।
దేవదే! నమస్తేఽస్తు వాసుదేవ! సురోత్తమ।
ఈశ్వరాద్ బ్రహ్మణశ్చాహం శ్రుతవానస్మి తత్కృతే।। 1.31 ।।
సంహితే సర్వలోకేశ! త్వన్నియోగాద్ యథావిధి।
అతస్త్వమనుగృహ్ణీష్వ యథావద్ విష్ణుసంహితామ్।। 1.32 ।।
ఇతి విజ్ఞాపితో భక్త్యా భగవాన్ విష్ణురవ్యయః।
ఆచష్టాఖిలసిద్ధ్యర్థాం విస్తీర్ణాం విష్ణుసంహితామ్।। 1.33 ।।
అష్టోత్తరశతాధ్యాయామష్టైశ్వర్యాదిసిద్ధిదామ్।
జ్ఞానచర్యాక్రియాయోగశుభపాదచతుష్టయామ్।। 1.34 ।।
బీజాబీజసబీజార్చావిధానాదిసమన్వితామ్।
తతో నష్టః క్షణాన్మోహః కామేషూపరతా స్పృహా।। 1.35 ।।
ఛిన్నా మే సంశయాః సర్వే ప్రసన్నా చాభవన్మతిః।
ప్రకాశం చాభవత్ సాక్షాత్ తద్ విష్ణోః పరమం పదమ్।। 1.36 ।।
దివ్యతూర్యరవో జజ్ఞే పుష్పవృష్టిశ్చ శోభనా।
సమన్తాత్ సుఖసంస్పర్శః సుగన్ధిశ్చ సమీరణః।। 1.37 ।।
తతశ్చాన్తర్హితే తస్మిన్ భగవత్యఖిలేశ్వరే।
జపార్చాదిపరో భూత్వా కఞ్చిత్ కాలమిహావసమ్।। 1.38 ।।

జపతో మే కదాచిత్తు పుష్పవృష్ట్యాది పూర్వవత్।
సునిమిత్తాన్వితం జజ్ఞే సర్వాశ్చుక్షుభిరే దిశః।। 1.39 ।।
తతో ద్రుతముపాగమ్య తార్క్ష్యో మాం హరిశాసనాత్।
ఆదాయ దివ్యయా గత్యా విష్ణులోకముపానయత్।। 1.40 ।।
తత్ర సాక్షాన్మహావిష్ణుం బ్రహ్మాదిభిరభిష్టుతమ్।
దివ్యరూపం పునర్దృష్ట్వా ప్రణమ్యాతిష్ఠమగ్రతః।। 1.41 ।।
స ప్రీతో మత్సమీపే త్వం వసేతి వరదోఽబ్రవీత్।
సుసుఖం తత్సమీపేఽహముషిత్వా బహువత్సరమ్।। 1.42 ।।
ప్రాప్యాష్టగుణమైశ్వర్యం తత్ప్రసాదాదనత్యయమ్।
ద్యుతిం చేమామిహ ప్రాప్తశ్చరఁల్లోకాన్ యదృచ్ఛయా।। 1.43 ।।
త్వం తు భక్తో వినీతశ్చ శ్రోతవ్యం చైవ తేఽఖిలమ్।
అశక్యాఽల్పేన కాలేన సా శ్రోతుం విష్ణుసంహితా।। 1.44 ।।
వక్ష్యామ్యుద్ధృత్య సారం తే యథా న స్యాదిహాశ్రుతమ్।
మయా పృష్టో యథా భూయో భగవాన్ సఙ్గ్రహేచ్ఛయా।। 1.45 ।।
సారభూతాం మమావోచత్ సంక్షిప్తాం విష్ణుసంహితామ్।
తన్త్రోద్దేశోఽథ తద్వ్యాఖ్యా వైభవం క్షేత్రనిర్ణయః।। 1.46 ।।
మన్త్రోద్ధారోఽర్చనా ముద్రా సంస్కారోఽగ్నేశ్చ మణ్డలమ్।
దీక్షాభిషేచనం భూమిః ప్రాసాదో బిమ్బలక్షణమ్।। 1.47 ।।
ప్రతిష్ఠాపఞ్చకం చైవ బిమ్బశుద్ధిక్రమస్తథా।
అధివాసః ప్రతిష్ఠా చ ప్రతిష్ఠానన్తరక్రియా।। 1.48 ।।
ఉత్సవశ్చ తథా యాత్రా బలిర్విశ్వార్చనం తథా।
జీర్ణోద్ధారో మహోత్పాతశమనం స్నపనం తథా।। 1.49 ।।
ప్రోక్షణం కర్మశేషశ్చ సమయాచారసఙ్గ్రహః।
యోగో భాగవతశ్చైవమధ్యాయాస్త్రింశదేవ తు।। 1.50 ।।

యాఽష్టోత్తరశతాధ్యాయా మహతీ విష్ణుసంహితా।
తత్రోక్తానాం తు సర్వేషామర్థానామిహ సఙ్గ్రహః।। 1.51 ।।
సేయం గుహ్యతమా పుణ్యా స్పష్టార్థా విష్ణుసంహితా।
భుక్తిముక్తిప్రదా జ్ఞేయా విష్ణునా స్వయమీరితా।। 1.52 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం ప్రథమః పటలః ।।

।। అథ ద్వితీయః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ తన్త్రవ్యాఖ్యానమాదితః।
యేన సమ్యక్కృతేనేహ సిద్ధిర్భవతి శాశ్వతీ।। 2.1 ।।
దీక్షాభిషేకవాన్ భక్తో బ్రాహ్మణః సమయస్థితః।
పరానుగ్రహవాన్ వాగ్మీ సిద్ధః సిద్ధాన్తపారగః।। 2.2 ।।
వాదజల్పవితణ్డాభిః పరతన్త్రవిఘాతకృత్।
సర్వలక్షణసమ్పన్నః సత్యవాదీ దృఢవ్రతః।। 2.3 ।।
నిర్దోషో యోగవిద్ దాన్తః కర్మజ్ఞః కాలవిత్తమః।

వ్యాచక్షీతోపసన్నేభ్యః స్వశిష్యేభ్యో విశేషతః।। 2.4 ।।
దీక్షితేభ్యో వినీతేభ్యో భక్తేభ్యశ్చాపి యత్నతః।
ద్విజేభ్యోఽధీతవేదేభ్యః శ్రద్ధధానేభ్య ఏవ చ।। 2.5 ।।
అభివాద్య గురుం శిష్యః సుఖాసీనః ప్రయత్నవాన్।
పఠేత్ ప్రణవపూర్వం తు శృణుయాచ్చ పునర్గురోః।। 2.6 ।।
అభ్యసేచ్చ ద్విజైరేవ తాదృశైర్దీక్షితైః సహ।
జ్ఞాత్వేవమభిషిక్తస్తు పరేభ్యః ప్రతిపాదయేత్।। 2.7 ।।
దీక్షయేచ్చ తతః శిష్యాన్ కుర్యాచ్ స్థాపనాదికమ్।
దీక్షితోఽపి న శూద్రస్తు పఠేచ్చ శృణుయాత్ తథా।। 2.8 ।।
గురుదత్తం జపేన్మన్త్రమర్చయేత్ స్థణ్డిలే చ సః।
వ్యాఖ్యాస్థాపితదేవార్చాహోమేష్వస్య న కర్తృతా।। 2.9 ।।
దీక్షితస్యాపి కిన్త్వేష కామం విప్రైస్తు కారయేత్।
సర్వేఽర్థా యేన తన్యన్తే త్రాయన్తే చ భయాజ్జనాః।। 2.10 ।।
ఇతి తన్త్రస్య తన్త్రత్వం తన్త్రజ్ఞాః పరిచక్షతే।
వేదమూలతయా తన్త్రమాప్తమూలతయాఽథవా।। 2.11 ।।
పురాణవత్ ప్రమాణం స్యాత్ తథా మన్వాదివాక్యవత్।
దృష్టానుమోపమాశాబ్దైరర్థాపత్త్యా చ పఞ్చధా।। 2.12 ।।
సర్వేఽప్యర్థాః ప్రతీయన్తే యది నాభాసతా భవేత్।
దృష్టమక్షోద్భవం జ్ఞానం శబ్దాదివిషయా మతిః।। 2.13 ।।
ప్రమాణం విషయాక్షాదిదోషైరాభాసతా స్మృతా।
తతః సామాన్యతో దృష్టం పూర్వవచ్ఛేషవత్ త్రిధా।। 2.14 ।।
అనుమానం భవేద్ భావిభూతార్థజ్ఞానసాధనమ్।
ఉపమా యత్ర సాదృశ్యాదుపమేయార్థదర్శనమ్।। 2.15 ।।
యాఽర్థాదాపద్యతే సేయమర్థాపత్తిరిహేష్యతే।

వేదతన్త్రాదిభేదేన శాబ్దం తు బహుధా స్మృతమ్।। 2.16 ।।
స్వయంప్రకాశ ఏకేషామాత్మాఽన్యైరనుమీయతే।
ప్రకృతిశ్చ వికృత్యోభావాగమైర్విధైరపి।। 2.17 ।।
నిష్కలః సకలైర్భావైః సృష్టైః స్రష్టాఽనుమీయతే।
జ్ఞాత్వైవం సృజ్యతే సర్వమితి సర్వజ్ఞ ఏవ సః।। 2.18 ।।
ఆప్తప్రోక్తతయా తన్త్రం ప్రమాణమితి యే విదుః।
వేదప్రామాణ్యమప్యాహురాప్తమూలతయైవ తే।। 2.19 ।।
తచ్ఛైవవైష్ణవబ్రాహ్మసౌరకౌమారభేదతః।
పఞ్చధా భిద్యతే తన్త్రం వక్తౄణాం చ విశేషతః।। 2.20 ।।
విష్ణోర్ధర్మప్రవక్తృత్వాత్ తత్రోక్తం మనువాక్యవత్।
బ్రహ్మావిష్ణూ హి ధర్మాణాం ప్రవక్తారౌ బుధైః స్మృతౌ।। 2.21 ।।
యథా తు వేదవృక్షస్య శాఖాభేదా హ్యనేకశః।
తథా భేదాః సమాఖ్యాతాః పఞ్చరాత్రస్య సూరిభిః।। 2.22 ।।
క్రియాపాఠవిశేషైస్తు భిద్యన్తే తే పృథక్ పృథక్।
తన్మూలాని చ తన్త్రాణి మునిభిర్దేవమానుషైః।। 2.23 ।।
బహుధా సమ్ప్రణీతాని తేనేదం బహుధా స్మృతమ్।
తథా బహువిధేఽప్యస్మిన్ పఞ్చరాత్రేఽతివిస్తరే।। 2.24 ।।
అభేదేన స్థితం తత్త్వమేకమేవ తు నాన్యథా।
గోచరం కులమిత్యుక్తమనుష్ఠానవిశేషతః।। 2.25 ।।
తదేవ జ్ఞాపకం తేషాం దేశికత్వే న సంశయః।
వైఖానసాః సాత్త్వతాశ్చ విఖ్యేకాన్తికమూలకాః।। 2.26 ।।
గోచరాస్తు సమాఖ్యాతా వాసుదేవాద్యజాశ్రయాః।
భిద్యన్తే పఞ్చధైతే తు గోచరాః పారమార్థికాః।। 2.27 ।।
అర్చనం సర్వకాలం తు దేవదేవస్య నిత్యశః।

అయాచితోపపన్నేన కుటుమ్బస్య చ పోషణమ్।। 2.28 ।।

వృత్తిభేదః క్రియా చేతి యత్ర వైఖానసం కులమ్।

ఏకకాలం ద్వికాలం వా విష్ణోరారాధనం స్ఫుటమ్।। 2.29 ।।

క్షత్రవృత్త్యోపపన్నేన కుటుమ్బస్య చ పోషణమ్।

నావర్తనం చ సఙ్గ్రామే సర్వశాస్త్రేషు కౌశలమ్।। 2.30 ।।

ఏతైస్తు లక్షణైర్యుక్తాః సాత్త్వతాస్తే ప్రకీర్తితాః।

కృషివాణిజ్యగోరక్షా ద్వికాలం విష్ణుపూజనమ్।। 2.31 ।।

ఏతచ్చ దృశ్యతే యత్ర శిఖినస్తే ప్రకీర్తితాః।

శుశ్రూషణం ద్విజాతీనాం భైక్షవృత్త్యా చ వర్తనమ్।। 2.32 ।।

సకృచ్చారాధనం యేషాం తే తత్రైకాన్తికాః స్మృతాః।

ఏకకాలం ద్వికాలం వా త్రికాలమథవా పునః।। 2.33 ।।

అర్చనం దేవదేవస్య మనోవాక్కాయకర్మభిః।

అయాచితోపపన్నేన వర్తనం యేషు దృశ్యతే।। 2.34 ।।

స్వశిష్యాద్ వర్తనం వాఽపి తే జ్ఞేయా మూలసంజ్ఞకాః।

ప్రత్యేకం పఞ్చభిర్భేదైస్తాన్యాసన్ పఞ్చవింశతిః।। 2.35 ।।

తన్త్రాణి పునరేతేషామపర్యన్తః ప్రవిస్తరః।

భక్తాశ్చ భగవద్భక్తా దాసాః పారిషదాస్తథా।। 2.36 ।।

ఇతి భాగవతాన్తోఽన్యో విభాగశ్చేహ కీర్తితః।

భక్తా వర్ణరతాః శాన్తా వైష్ణవా యే త్వదీక్షితాః।। 2.37 ।।

దీక్షితా భగవద్భక్తా దాసా వై నైష్ఠికాః స్మృతాః।

పార్శ్వదాస్త్రిక్రియైకస్థాస్తన్నివేదితవృత్తయః।। 2.38 ।।

నిత్యమాతోద్యవాద్యైస్తు పూజకా బ్రహ్మచారిణః।

విప్రా భాగవతా జ్ఞేయాః సర్వోత్కృష్టతమాస్తు తే।। 2.39 ।।

సమయీ పుత్రకశ్చైవ సాధకో దేశికో గురుః।

ఇతి దీక్షితభేదోఽన్యో విహితశ్చేహ విష్ణునా।। 2.40 ।।

మణ్డలం విధినాఽఽలిఖ్య సాఙ్గమూర్తిం యథావిధి।

దర్శయేత్ యమిహాచార్యః సమయీ నామ స స్మృతః।। 2.41 ।।

మణ్డలే దేవమారాధ్య సాఙ్గమూర్తిం యథావిధి।

దర్శయేత్ స్వయమాచార్యః పుత్రకో నామ స స్మృతః।। 2.42 ।।

ప్రదర్శ్య మణ్డలం హుత్వా మన్త్రానగ్నౌ యథావిధి।

దీక్షయేద్ యం గురుః శిష్యం సాధకః స తు మన్త్రభాక్।। 2.43 ।।

మణ్డలారాధనాహోమవిధానైరఖిలైః క్రమాత్।

దీక్షయేద్ యం గురుః శిష్యం స తన్త్రజ్ఞస్తు దేశికః।। 2.44 ।।

దీక్షితః సమయాచారశీలవాన్ సర్వతన్త్రవిత్।

అభిషిక్తస్తు విజ్ఞేయో గురుర్ధ్యానార్చనాదికృత్।। 2.45 ।।

వర్ణేషు విప్రా విప్రేషు వైష్ణవాస్తేషు దీక్షితాః।

తేషు మన్త్రవిదస్తేషు తన్త్రజ్ఞాస్తేషు పూజకాః।। 2.46 ।।

తేషు చ గ్రన్థవన్తోఽత్ర పాఠకాస్తేషు తద్విదః।

తేషు సిద్ధాశ్చ తేష్వేవమక్షిపిక్తో విశిష్యతే।। 2.47 ।।

తతోఽనుగ్రహకర్తాఽస్మాద్ వ్యాఖ్యాతాఽస్మాత్ స్వయం హరిః।

సఙ్గహాదేవమాఖ్యాతా మయా తే తన్త్రగోచరాః।। 2.48 ।।

సేవ్యాస్తత్ ప్రేప్సుభిర్నిత్యం విష్ణోర్యత్ పరమం పదమ్।

రాత్రయో గోచరాః పఞ్చ శబ్దాదివిషయాత్మికాః।। 2.49 ।।

మహాభూతాత్మకా వాఽత్ర పఞ్చరాత్రమిదం తతః।

అవాప్య తు పరం తేజో యత్రైతాః పఞ్చ రాత్రయః।। 2.50 ।।

నశ్యన్తి పఞ్చరాత్రం తత్ సర్వాజ్ఞానవినాశనమ్।

అధ్యేతవ్యమతః శ్రవ్యమనుష్ఠేయార్థమాదరాత్।। 2.51 ।।

ప్రమాణప్రవరం తన్త్రం పఞ్చరాత్రాఖ్యమీదృశమ్।

ఏతాభ్యః పఞ్చరాత్రిభ్యో వ్యతిరిక్తం నిరఞ్జనమ్।। 2.52 ।।
యదా పశ్యేత్ పరం తత్వం తదా ముక్తః స నాన్యథా।
స ఏవ దేశికో జ్ఞేయః సంసారర్ణవతారకః।। 2.53 ।।
స ఏవ భగవాన్ విష్ణుర్నాఫలస్తదనుగ్రహః।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం ద్వితీయః పటలః ।।

।। అథ తృతీయః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ విష్ణోర్వైభవముత్తమమ్।
యేన జ్ఞాతేన శుద్ధాత్మా వైష్ణవం పదమాప్నుయాత్।। 3.1 ।।
దేవతేహ పరం జ్యోతిరేక ఏవ పరః పుమాన్।
స ఏవ బహుధా లోకే మాయయా భిద్యతే స్వయా।। 3.2 ।।
పురుషాఖ్యః స్వయం మాయాం ప్రకృతిం వ్యజ్య స ద్విధా।
స్థితస్త్రిధా చ సత్త్వాదిగుణభేదాత్ ప్రతీయతే।। 3.3 ।।
విష్ణుబ్రహ్మశివాఖ్యోఽసౌ స్థిత్యుత్పత్త్యన్తకృన్మతః।

మూర్తయో వాసుదేవాద్యా ధర్మజ్ఞానాదిభేదతః।। 3.4 ।।
చతస్రస్తస్య విజ్ఞేయా వేదవర్ణయుగాశ్రయాః।
పరమేష్ఠీ పుమాన్ విశ్వో నివృత్తిః సర్వ ఇత్యసౌ।। 3.5 ।।
పఞ్చధోపనిషద్భేదాన్మహాభూతత్త్వమాగతః।
మనః శ్రోత్రాదిభిః షడ్భిరఙ్గైశ్చ హృదయాదిభిః।। 3.6 ।।
షడక్షరాత్మకో నిత్యమృతుభిశ్చైష భిద్యతే।
సప్తవ్యాహృతిభిర్లోకైశ్ఛన్దోభిః క్రతుభిస్తథా।। 3.7 ।।
సప్తధా భిద్యమానోఽసౌ విజ్ఞాతవ్యో విచక్షణైః।
అష్టప్రకృతిభిశ్చాసావష్టమూర్తిభిరేవ చ।। 3.8 ।।
అష్టాక్షరమయో నిత్యమష్టధా చైష భిద్యతే।
నారాయణో నృసింహశ్చ వరాహో వామనస్తథా।। 3.9 ।।
రామబ్రహ్మేన్ద్రసూర్యాశ్చ చన్ద్రస్తైర్నవధా స్థితః।
ఇన్ద్రోఽగ్నిశ్చ యమశ్చైవ నిర్ఋతిర్వరుణస్తథా।। 3.10 ।।
వాయుశ్చ సోమ ఈశానో బ్రహ్మాఽనన్తశ్చ తే దశ।
ఏకాదశేన్ద్రియైర్భిన్నస్తథా ద్వాదశమాసపైః।। 3.11 ।।
స త్రయోదశధా చైవ విశ్వేదేవాదిభిః స్మృతః।
స చతుర్దశధా భిన్నో మనుభిశ్చాక్షుషాదిభిః।। 3.12 ।।
తిథిభిశ్చైవ విజ్ఞేయః స పఞ్చదశధా స్థితః।
స్వరైః షోడశధా భిన్నో దిక్కోణావాన్తరైస్తథా।। 3.13 ।।
మూర్త్యన్తరైశ్చ విజ్ఞేయో బహుధా తస్య విస్తరః।
ఏకద్విత్రిచతుష్పఞ్చషడాద్యా విశ్వతోముఖాః।। 3.14 ।।
ముఖభేదాః సమాఖ్యాతాస్తస్య విశ్వాత్మనో హరేః।
ద్వ్యాదయో విశ్వతః పాణేర్భుజభేదాస్తథా స్మృతాః।। 3.15 ।।
వివిధాభరణా దీప్తా వివిధాయుధధారిణః।

మూర్ధానశ్చైవ తస్యోక్తా లసన్మకుటకుణ్డలాః।। 3.16 ।।

సహస్రం పౌరుషే సూక్తే పాదాశ్చాక్షీణ్యనేకశః।

హిరణ్యగర్భోఽనేకాత్మా విమలః శ్యామ ఏవ చ।। 3.17 ।।

నీలః పీతశ్చ రక్తశ్చ నానావర్ణశ్చ కీర్తితః।

చన్ద్రాదిత్యౌ స్మృతౌ తస్య వామదక్షిణలోచనే।। 3.18 ।।

బ్రహ్మణమాహుర్మూర్ధానం కేశాంశ్చాస్య వనస్పతీన్।

భ్రువోర్మధ్యం తథా రుద్రం సోమం చ మనసి స్థితమ్।। 3.19 ।।

ఏకాదశాస్య విజ్ఞేయా రుద్రాః కణ్ఠం సమాశ్రితాః।

నక్షత్రగ్రహతారాశ్చ దర్శనాస్తస్య కీర్తితాః।। 3.20 ।।

ధర్మాధర్మౌ తథోర్ధ్వాధరోష్ఠసమ్పుటమాశ్రితౌ।

ఇన్ద్రాగ్నీ తాలుకే తస్య జిహ్వా చైవ సరస్వతీ।। 3.21 ।।

దిశశ్చ విదిశశ్చైవ శ్రోత్రయోః సంవ్యవస్థితాః।

వాయుః ప్రాణేషు విజ్ఞేయో మరుతోఽఙ్గులయః స్మృతాః।। 3.22 ।।

ఋషయో రోమకూపస్థాః సముద్రా బస్తిగోచరాః।

నద్యశ్చ వసుధా చాస్య నాగాశ్చ నలకే స్థితాః।। 3.23 ।।

జానుస్థావశ్వినౌ దేవౌ పర్వతాశ్చోరుసంస్థితాః।

గుహ్యేఽస్య గుహ్యకా జ్ఞేయా వసవశ్చోరసి స్థితాః।। 3.24 ।।

నఖాగ్రేషు చ విజ్ఞేయా దివ్యా ఓషధయః స్థితాః।

నాసికాయాః పుటౌ జ్ఞేయావయనే దక్షిణోత్తరే।। 3.25 ।।

ఋతవో బాహుమూలస్థా మాసాస్తస్య కరేషు చ।

లలాటాగ్రే స్థితాః సిద్ధా భ్రువోర్మేఘాః సవిద్యుతః।। 3.26 ।।

యక్షకిన్నరగన్ధర్వా దైతేయా దానవాస్తథా।

రాక్షసాశ్చారణాశ్చస్య జఠరం తు సమాశ్రితాః।। 3.27 ।।

పితరః ప్రేతకూశ్మాణ్డవేతాలప్రమథాస్తథా।

పాతాలగోచరాశ్చాస్య పాదయుగ్మే వ్యవస్థితాః।। 3.28 ।।

పార్శ్వయోస్తస్య విజ్ఞేయా యజ్ఞా వేదికతాన్త్రికాః।

అగ్నిహోత్రాదికర్మాణి వర్ణాశ్రమగతాని చ।। 3.29 ।।

స్వాహాస్వధావషట్కారాః సర్వేఽస్య హృదయే స్థితాః।

యే వై సహస్రనామానో విష్ణవః పరికీర్తితాః।। 3.30 ।।

సహస్రమూర్తయస్తేఽత్ర యథాయోగమవస్థితాః।

యతః సహస్రసంఖ్యాఽపి బహుసంఖ్యా ప్రకీర్తితా।। 3.31 ।।

మూర్తయశ్చాస్య సర్వాస్తాః సంఖ్యాతీతా హ్యనేకశః।

దేవాదీనాం చ సర్వేషాం మూర్తయోఽత్రైవ కీర్తితాః।। 3.32 ।।

తస్మాత్ సహస్రమూర్తిః సన్ విష్ణుః సర్వాత్మకో మతః।

దర్పణానాం బహుత్వే తు దృశ్యతే నైకతా యథా।। 3.33 ।।

తద్వద్ బహుత్వం మన్యన్తే విష్ణోస్తస్యాల్పచేతసః।

యథాఽమ్బుసీన్దుబిమ్బాని ప్రతిశబ్దాశ్చ నైకధా।। 3.34 ।।

ఏకోఽప్యాత్మా బహుష్వేవమిత్యాహుస్తత్త్వదర్శినః।

పరమార్థమజానన్తో మూఢాస్త్వజ్ఞానమోహితాః।। 3.35 ।।

క్షేత్రజ్ఞస్య బహుత్వం హి వదన్తీహ రమన్తి చ।

బ్రాహ్మణా యస్య ముఖతః క్షత్రియా యస్య బాహుతః।। 3.36 ।।

వైశ్యా యస్యోరుతో జాతాస్తద్విష్ణోః పరమం పదమ్।

ఈదృశం తం మహావిష్ణుమప్రమేయమనామయమ్।। 3.37 ।।

తత్రప్రసాదాదృతే వక్తుం జ్ఞాతుం వా నైవ శక్యతే।

సర్వదేవాశ్రయో విష్ణుః సర్వే దేవాస్తదాత్మకాః।। 3.38 ।।

అశేషం వాఙ్మయం చేదం లోకాలోకం చరాచరమ్।

వ్యాప్తం విష్ణుశరీరేణ వాయునేవామ్బరం సదా।। 3.39 ।।

సర్వే విష్ణుపరా దేవాః సర్వశాస్త్రేషు కీర్తితాః।

యతో జాతాఽఖిలా సృష్టిస్తే తల్లయభాగినీ।। 3.40 ।।

తతోఽన్యః పుణ్డరీకాక్షాత్ కో విశ్వం వ్యాప్య తిష్ఠతి।

ఆధారాధేయభావేన ద్విధావస్థో జనార్దనః।। 3.41 ।।

సర్వభూతహితాయాసౌ స్థితః సకలనిష్కలః।

ఏవం చోభయరూపోఽసౌ జ్ఞేయో విష్ణుః పరాత్ పరః।। 3.42 ।।

స్థూలసూక్ష్మపరత్వేన త్రిధా చ భగవాన్ స్థితః।

ప్రభవిష్ణుర్మహావిష్ణుః సదావిష్ణుశ్చ స స్మృతః।। 3.43 ।।

స హ్యాత్మా చాన్తరాత్మా చ పరమాత్మా చ స స్మృతః।

వైరాజం లైఙ్గికం చైశం వహిరన్తశ్చ సర్వశః।। 3.44 ।।

శబ్దాదిశ్చిన్మయం రూపం జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిగమ్।

మన్త్రానుస్వారనాదేషు త్రయమన్వేషయేద్ బుధః।। 3.45 ।।

వేదే సాఙ్ఖ్యే చ యోగే చ పఞ్చరాత్రే చ కేవలే।

ధర్మశాస్త్రే పురాణే చ మునిభిర్దేవమానుషైః।। 3.46 ।।

పఠ్యతే నిఖిలైర్నిత్యం విశ్వం విష్ణుమయం జగత్।

అతీతానాగతం చైవ వర్తమానం చ కిఞ్చన।। 3.47 ।।

ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థాశ్చ భూతాన్తఃకరణాని చ।

అవ్యక్తం త్రిగుణా మాయా విద్యా ధర్మాదయస్తథా।। 3.48 ।।

నియతిశ్చ కలా కాలః సర్వమన్యచ్చ తన్మయమ్।

విష్ణురేవ పరో దేవః సర్వభూతేష్వవస్థితః।। 3.49 ।।

సర్వభూతాని చైవాసౌ న తదస్తీహ యన్న సః।

దేవాసురాదయో మర్త్యాః పశవశ్చ సరీసృపాః।। 3.50 ।।

తరువల్లీతృణౌషధ్యో మహాభ్రాశనివిద్యుతః।

శైలాబ్ధిసరిదారామనగరాణి సరాంసి చ।। 3.51 ।।

లోకాశ్చానన్తకాలాగ్నిప్రేతావాసోరగాలయాః।

సప్త భూరాదయో బ్రాహ్మశైవవైష్ణవసంజ్ఞితాః।। 3.52 ।।
సర్వే చ విష్ణునైకేన వ్యాప్తా ఇత్యవధారయ।
వరాహో భార్గవః సింహో రామశ్రీధరవామనాః।। 3.53 ।।
అశ్వకృష్ణౌ చ దిక్ష్వేషాం లోకైరణ్డం సహాఖిలమ్।
యచ్చానుక్తమశేషేణ విష్ణోరేతా విభూతయః।। 3.54 ।।
విశ్వవ్యాపితయైవైష విష్ణుత్వం ప్రాప్తవాన్ ప్రభుః।
వసనాత్ సర్వభూతేషు వాసుదేవత్వమేవ చ।। 3.55 ।।
ఆదిమూర్తేః సమాకృష్ట ఇతి సఙ్కర్షణః స్మృతః।
ప్రద్యుమ్నో ద్యుమ్నపుష్టత్వాదనిరుద్ధోఽనిరోధనాత్।। 3.56 ।।
అచ్యుతోఽచ్యవనాద్ యోగాత్ త్రిధామా ధామభిస్త్రిభిః।
విలోమేన్ద్రియగమ్యత్వాజ్జ్ఞేయోఽన్తర్యామ్యధోక్షజః।। 3.57 ।।
వైకుణ్ఠామలవర్ణత్వాద్ వైకుణ్ఠశ్చాయముచ్యతే।
కేశౌ సర్గాన్తయోరస్య స్త ఇత్యేవైష కేశవః।। 3.58 ।।
నరనారీప్రకర్తృత్వాన్నరాణాం చాయనాదయమ్।
నారాయణో నరోత్థానామయనత్వాదపాం చ సః।। 3.59 ।।
మాధవో మధుషూత్పత్త్యా ధవత్వాద్ వా శ్రియః స్మృతః।
గాం విన్దతీతి గోవిన్దో దుఃఖానాం హరణద్ధరిః।। 3.60 ।।
మధ్వాఖ్యాసురఘాతిత్వాదుచ్యతే మధుసూదనః।
త్రిభిః స్వైర్విక్రమైర్వ్యాప్త ఇతి జ్ఞేయస్త్రివిక్రమః।। 3.61 ।।
వామనో హ్రస్వతాయోగాచ్ఛ్రీధరో వహనాచ్ఛ్రియః।
హృషీకాఖ్యేన్ద్రియేశత్వాద్ధృషీకేశోఽయమీరితః।। 3.62 ।।
పద్మం నాభేరభూద్ యస్య పద్మనాభస్తతః స్మృతః।
ఉదరాలమ్బి దామాస్యేత్యుక్తో దామోదరశ్చ సః।। 3.63 ।।
స రుద్రో రోదానాజ్జాతో బ్రహ్మా బృంహణకర్మణా।

ఇన్ద్రశ్చ పరమైశ్వర్యాద్ వహనాద్ వహ్నిరుచ్యతే।। 3.64 ।।

యమః సంయమనాత్ పుసాం వరణాద్ వరుమస్తథా।

వాయుర్వానాత్ సవాత్ సోమ ఈశశ్చేష్టో జనేష్వతః।। 3.65 ।।

ఆదిత్యోఽదితిపుత్రత్వాచ్చన్ద్రశ్చన్దయతీతి సః।

ఇత్యేవం గుణగృత్త్యోహ్యైః శబ్దైరేకోఽప్యనేకధా।। 3.66 ।।

ప్రతీయతేఽమ్బుసీవేన్దుర్బహుత్వం నాస్య తావతా।

యథా సర్వగతో వాయురతిసూక్ష్మో న దృశ్యతే।। 3.67 ।।

తథా సర్వగతో విష్ణురజ్ఞైస్తజ్జ్ఞైస్తు దుశ్యతే।

ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియాభేదాత్ తిస్రో వై తస్య శక్తయః।। 3.68 ।।

యాభిర్ద్వాదశధా భిన్నాశ్చతస్రస్తస్య మూర్తయః।

సా తు శక్తిః పరా సూక్ష్మా యేచ్ఛాఖ్యా కామరూపిణీ।। 3.69 ।।

ఓతం ప్రోతం యయా సర్వం దృశ్యతే సచరాచరమ్।

ద్విధా విభజ్య సాఽఽత్మానం క్రియాజ్ఞానప్రవర్తనమ్।। 3.70 ।।

ప్రకరోతి జగత్ కృత్స్నం స్వతన్త్రమివ తద్వశాత్।

క్రియాశక్త్యాపరో విష్ణుః జ్ఞానశక్త్యా ఖగేశ్వరః।। 3.71 ।।

తం యజ్ఞపురుషం ప్రాహుస్తపశ్ఛన్దోమయం ఖగమ్।

ఇచ్ఛాశక్త్యా తు విజ్ఞేయః పురుషోః యః పరోఽవ్యయః।। 3.72 ।।

జ్ఞానపూర్వం ప్రవర్తేత క్రియా కర్తా తతః పునః।

జ్ఞానాధారా క్రియా జ్ఞేయా న చైకా సంప్రవర్తతే।। 3.73 ।।

క్రియాజ్ఞానప్రభేదేన శక్తిరేకా పరస్య నుః।

ద్విధా వ్యాప్య జగత్ కృత్స్నం చరాచరమవస్థితా।। 3.74 ।।

శక్తిశక్తిమతోర్యస్మాన్న భేదోఽస్తి పరస్పరమ్।

అభిన్నం తేన బోద్ధవ్యం క్రియాజ్ఞానద్వయం బుధైః।। 3.75 ।।

ఏక ఏవ త్రిధారూపో భేదేనానేన సంస్థితః।

క్రియా జ్ఞాన తథేచ్ఛా చ త్రితయం చైకమేవ హి।। 3.76 ।।

ఉపచారః స్మృతో భేద ఏకస్యైవ మహాత్మనః।

ఖగోపేన్ద్రశివాశ్చైవమభిన్నా స్తేన కీర్తితాః।। 3.77 ।।

ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థాశ్చ బుద్ధేరేవ విభూతయః।

అహఙ్కారవికారాశ్చ జలబుద్బుదవన్మతాః।। 3.78 ।।

గోష్వప్యనేకవర్ణాసు యథా క్షీరైకవర్ణతా।

తథాఽఽశ్రయేషు భిన్నేష్వప్యేకరూపమవేక్ష్యతామ్।। 3.79 ।।

క్షణభఙ్గి జగత్ సర్వం విద్ధ్యేతత్ సచరాచరమ్।

తదభఙ్గ్యేకమేవేహ యద్ విష్ణోః పరమం పదమ్।। 3.80 ।।

తస్యేశ్వరస్య చైశ్వర్యాత్ సర్వమేతత్ ప్రవర్తతే।

సేశ్వరం హి జగత్ కృత్స్నం నానీశ్వరమిదం భవేత్।। 3.81 ।।

క్షేత్రజ్ఞస్య బహుత్వం చ వదన్త్యజ్ఞానమోహితాః।

న క్షేత్రజ్ఞబహుత్వం తు తత్త్వజ్ఞానాం తు సమ్మతమ్।। 3.82 ।।

ఉపాధిభేదాద్ యే త్వాహుర్బహుత్వం పరమాత్మనః।

సంసరన్త్యేవ తే మూఢా నాప్నువన్తి పరం పదమ్।। 3.83 ।।

యేషాం విశ్వసృజోఽప్యస్య సర్వజ్ఞత్వమనీప్సితమ్।

తైః ప్రమాణప్రమేయానాం సమ్బన్ధో నోఽవధారితః।। 3.84 ।।

సంస్థానినాం సముత్పత్త్యా జగతో జన్మ యన్మతమ్।

తదీశకృతమన్యోఽలం ప్రకృతేర్న హి చోదనే।। 3.85 ।।

తస్మాదీశకృతం విశ్వం తదూఢం తన్మయం తథా।

తత్పాలితం తదర్థం చ తదీయం చేతి గృహ్యతామ్।। 3.86 ।।

తస్యేదృశస్య దేవస్య ప్రభావో నన్వదుర్గమః।

స్వయమేవ స తం వేద యది వా న తథా శ్రుతేః।। 3.87 ।।

యతో జాతాఽఖిలా సృష్టిరియం కో వేద తత్ పరమ్।

అర్వాగ్దేవా హి తత్సృష్టా బ్రహ్మాద్యా అపి మూర్తయః।। 3.88 ।।
తథాఽపి మహిమోద్దేశస్తస్యోక్తోఽచిన్త్యరూపిణః।
వక్తి యన్మహిమానన్త్యం న తే విష్ణావితి శ్రుతిః।। 3.89 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం తృతీయః పటలః ।।

।। అథ చతుర్థః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞనిర్ణయమ్।
సృష్టిసంహారయోగం చ భోక్తృభోజ్యత్వసంయుతమ్।। 4.1 ।।
క్షేత్రాఖ్యా ప్రకృతిర్జ్ఞేయా తద్విత్ క్షేత్రజ్ఞ ఈశ్వరః।
ఉభయం చేదమత్యన్తమభిన్నమివ తిష్ఠతి।। 4.2 ।।
అవ్యక్తం బుద్ధ్యహఙ్కారౌ తన్మాత్రాణీహ పఞ్చ చ।
ఏకాదశేన్ద్రియైర్భూతైః క్షేత్రమేవం ప్రకీర్తితమ్।। 4.3 ।।

స్థూలసూక్ష్మవిభాగేన ద్విధా క్షేత్రమవస్థితమ్।
కార్యషోడశకం స్థూలం సూక్ష్మం బుద్ధ్యాదిమాత్రజమ్।। 4.4 ।।
తదనిత్యం చ నిత్యం చ శరీరం సర్వదేహినామ్।
పుర్యస్యాముషితో భోక్తా పురుషశ్చైష కథ్యతే।। 4.5 ।।
చిన్మాత్రః పురుషో వ్యాపీ వ్యాప్యా పూస్త్రిగుణా జడా।
తన్నియోగాత్ స్వతన్త్రైవ సూతే భావాన్ హరత్యపి।। 4.6 ।।
పరార్థాఽచేతనాసూక్ష్మా త్రిగుణా నిత్యవిక్రియా।
ప్రకృతిర్గుణభేదాత్ తు బుద్ధ్యాదివికృతిస్త్రిధా।। 4.7 ।।
సత్త్వం సుఖం రజో దుఃఖం తమో మోహశ్చ తే గుణాః।
తేఽన్యోన్యాభిభవవ్యక్తమిథునాశ్రయవృత్తయః।। 4.8 ।।
లఘుప్రకాశకం సత్త్వం క్రియానిర్బన్ధకృద్ రజః।
తమో గురు నిరోధ్యేతే సితరక్తాసితాః స్మృతాః।। 4.9 ।।
త్రిభిరేవ గుణైరేతైః ప్రకృతిస్థైః సమన్వితాః।
సర్వే భావా భవన్త్యేతే శ్రేష్ఠమధ్యమకన్యసాః।। 4.10 ।।
ప్రకృతేర్గుణసంయోగభేదైరేకోఽప్యనేకధా।
నిర్గుణోఽపి పుమాన్ భాతి స్ఫటికోఽన్యైరివాన్వితః।। 4.11 ।।
సాత్త్వికైరర్చయేన్ముక్త్యై భావైర్భోగాయ రాజసైః।
తామసైః పరపీడాదౌ మిశ్రితైర్మిశ్రసిద్ధయే।। 4.12 ।।
తస్మాత్ తం ప్రత్యుపాసీనః సర్వాన్ భావానతన్ద్రితః।
కుర్యాచ్చ సాత్త్వికానేవ భావానన్యోపమర్దనాత్।। 4.13 ।।
మహదాఖ్యాఽష్టధా బుద్ధిర్జాతాఽవ్యక్తాద్ గుణైస్త్రిభిః।
చతురేకత్రిభేదా సా బుద్ధిరష్టవిధా స్మృతా।। 4.14 ।।
ధర్మో జ్ఞానం చ వైరాగ్యమైశ్వర్యం సత్త్వబుద్ధయః।
అవైరాగ్యం రజోబుద్ధిరధర్మాద్యాస్తమోధికాః।। 4.15 ।।

యమశ్చ నియమో ధర్మో మనోవాక్కాయజక్రియః।
దేవప్రసాదనాయాసౌ కర్తవ్యో మోక్షకాఙ్క్షిభిః।। 4.16 ।।
శ్రద్ధా ధృతిః ప్రసాదాఖ్యో మానసో ధర్మ ఉత్తమః।
సత్యప్రియహితాలాపో వాగ్ధర్మ ఇహ కీర్తితః।। 4.17 ।।
శారీరః పరిచర్యాశుద్ధ్యనుగ్రహమయస్త్రిధా।
ఏతే ధర్మాస్తు కర్తవ్యా వర్ణాశ్రమగతాశ్చ యే।। 4.18 ।।
వైదికాస్తాన్త్రికా వాఽస్య సిద్ధిర్భవతి నాన్యథా।
జ్ఞానం తు మోక్షధర్మార్థకామాఙ్గత్వాచ్చతుర్విధమ్।। 4.19 ।।
ద్విధా వివేకనిర్వేదకృతం వైరాగ్యమిష్యతే।
ఆద్యమాభ్యన్తరం ముక్త్యై బాహ్యమన్యత్తు బన్ధనమ్।। 4.20 ।।
జాతో బుద్ధేరహఙ్కారస్త్రివిధస్త్రిగుణాత్మకః।
యేన జన్తురనాత్మానమాత్మానమివ మన్యతే।। 4.21 ।।
వైకృతః సాత్త్వికో గర్వో రాజసస్తైజసాహ్వయః।
భూతాదిస్తామసో నామ్నా గర్వభేదా ఇమే స్మృతాః।। 4.22 ।।
వైకారికాదహఙ్కారాత్ పఞ్చ బుద్ధీన్ద్రియాణి చ।
సముత్పన్నాని యైర్జ్ఞానం నరస్యార్థేషు జాయతే।। 4.23 ।।
కర్మేన్ద్రియాణి పఞ్చైవ కర్మార్థాని చ తైజసాత్।
మనో జాతం ద్విరూపం చ తతః సఙ్కల్పసాధనమ్।। 4.24 ।।
మనః శ్రోత్రాదిషు జ్ఞేయం చిత్తం వాగాదిషు స్మృతమ్।
భూతాదేః పఞ్చ జాతాని తన్మాత్రాణి యథాక్రమమ్।। 4.25 ।।
శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపం చ రసో గన్ధశ్చ పఞ్చమః।
పరమేష్ఠ్యాదయో జ్ఞేయా విష్ణోస్తాః పఞ్చ శక్తయః।। 4.26 ।।
యాభిరేష పరో దేవః పరమే వ్యోమ్ని తిష్ఠతి।
చిచ్ఛక్తిః సర్వకార్యాదికూటస్థా పరమేష్ఠ్యసౌ।। 4.27 ।।

ద్వితీయా తస్య యా శక్తిః పురుషాక్యాదివిక్రియా।
విశ్వాఖ్యా వివిధాభాసా తృతీయా కరణాత్మికా।। 4.28 ।।
చతుర్థీ విషయం ప్రాప్య నివృత్త్యాఖ్యా స్థితా పునః।
పూర్ణజ్ఞానక్రియాశక్తితః సర్వాఖ్యా తస్య పఞ్చమీ।। 4.29 ।।
ఏతాభిః శక్తిభిర్యుక్తః పరమాత్మా నిరఞ్జనః।
ఉత్పత్తిస్థితిసంహారహేతుః స్యాదక్రియోఽపి సన్।। 4.30 ।।
నిగ్రహానుగ్రహౌ చాపి కరోతి జగతః ప్రభుః।
ఏకైకోత్కర్షభేదేన పఞ్చధా పఞ్చశక్తిభిః।। 4.31 ।।
పఞ్చాత్మానః స్మృతా హ్యేతే సూక్ష్మరూపా వ్యవస్థితాః।
సంసారవిషయాతీతా యోగగమ్యాః సనాతనాః।। 4.32 ।।
ఏతత్ సూక్ష్మశరీరం తు కథితం మూర్తికారణమ్।
తన్మాత్రేభ్యస్తు భూతాని క్రమాజ్జాతాని పఞ్చ వై।। 4.33 ।।
వ్యోమ వాయుశ్చ తేజశ్చ జలం పృథ్వీ చ పఞ్చమీ।
ఏతత్ స్థూలశరీరం తు సర్వాధారం ప్రజాయతే।। 4.34 ।।
శ్రోత్రం త్వక్చక్షుషీ జిహ్వా ఘ్రాణం బుద్ధీన్ద్రియాణి తు।
కర్మేన్ద్రియాణి వాక్పాణిగుహ్యపాయ్వఙ్ఘ్రయః స్మృతాః।। 4.35 ।।
ఏవం సృష్టిః శరీరాన్తా స్థూలసూక్ష్మవిభాగతః।
కీర్తితా తే మయా సర్గవిపరీతో లయక్రమః।। 4.36 ।।
యథైకసూక్ష్మదేహోఽపి దేహీ జన్మని జన్మని।
దేహైరనేకతామేతి తథా దేవోఽపి మూర్తిభిః।। 4.37 ।।
పరస్య పురుషస్యైవ శక్తయః కోటిశోఽపరాః।
జాతినామస్వరూపాణాం భేదాద్ భిన్నా ఇవ స్థితాః।। 4.38 ।।
శరీరం భౌతికం ప్రాప్య కర్మభిః స్వైరుపార్జితైః।
దీర్ఘం భ్రమన్తి సంసారే తే వై సంసారిణో జనాః।। 4.39 ।।

శుభేన కర్మణా యాన్తి గతిమూర్ధ్వముఖీం శుభామ్।
అశుభేనాశుభం చైవ తథా గతిమధోముఖీమ్॥ 4.40 ॥
పుమాంసో వ్యాకృతే మగ్నాశ్చిద్రూపా అపి తే స్వతః।
అశక్తాః స్వం పరం జ్ఞాతుమాశ్రయధ్వాన్తమోహితాః॥ 4.41 ॥
రాగద్వేషాదయస్తేషాం దోషాః ప్రకృతిసమ్భవాః।
సంసారవాసనామేవ కుర్వన్త్యస్య పృథగ్విధామ్॥ 4.42 ॥
తేషాం సత్త్వగుణోద్రేకే గతిర్దేవత్వమిష్యతే।
మానుష్యం రజసా ప్రోక్తం తిర్యక్త్వం తమసా తథా॥ 4.43 ॥
ఏవం శరీరిణః సర్వే గచ్ఛన్తి వివిధాం గతిమ్।
కాలచక్రం సమారుహ్య భ్రమన్త్యజ్ఞానమాయయా॥ 4.44 ॥
యత్ర వ్యస్తాః సమస్తా వా ధర్మాద్యాః సాత్త్వికా గుణాః।
స ప్రియోఽస్యాప్రియశ్చాన్యో యత్రాధర్మాదయః స్థితాః॥ 4.45 ॥
ప్రలయాన్తే తు సమ్ప్రాప్తే నిర్వ్యాపారః పరః పుమాన్।
విజ్ఞానఘనరూపోఽసౌ పరమే వ్యోమ్ని తిష్ఠతి॥ 4.46 ॥
యత ఏవమతో లబ్ధ్వా శరీరం సర్వసాధనమ్।
శుభం కర్మైవ కర్తవ్యం తత్ప్రసాదాయ మానవైః॥ 4.47 ॥
ప్రసాదితేఽస్మిన్ సర్వేషాం స్వవర్ణాశ్రమకర్మభిః।
సర్వే హస్తగతాః కామా ముక్తిశ్చాన్తే న దుర్లభా॥ 4.48 ॥
కార్యార్థా మూర్తయస్తస్య లోకానుగ్రహహేతవః।
అతః సాకారమిష్ట్వేమం భక్త్యాప్యాః సర్వసిద్ధయః॥ 4.49 ॥
భక్త్యైవ పరయా తుష్టో దేవదేవః స యోగినామ్।
పూజాద్యనుగ్రహాయాదౌ రూపం భేజే చతుర్భుజమ్॥ 4.50 ॥
తస్మాత్ తేనైవ రూపేణ ధ్యేయోఽర్చ్యశ్చ సదా బుధైః।
ఆకారేఽస్మిన్ కృతా పూజా స్తుతిర్వా ధ్యానమేవ వా॥ 4.51 ॥

విధినా శాస్త్రదృష్టేన దేవ ఏవ కృతా భవేత్।
ఉదయాయాపరః పూజ్యో నిర్వాణాయ పరః పుమాన్।। 4.52 ।।
పూర్వాహ్ణే చాపరాహ్ణే చ పూజనం శస్యతే తయోః।
శ్యామమష్టభుజం దేవం కల్పయిత్వా సవాహనమ్।। 4.53 ।।
సాయుధం సపరీవారముదయార్థీ ప్రపూజయేత్।
శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్।। 4.54 ।।
చతుర్భుజమనన్తస్థం యజేన్మోక్షాయ భక్తితః।
సృష్టిబీజం విదుః పద్మం చక్రం స్థితినిబన్ధనమ్।। 4.55 ।।
గదశఙ్ఖౌ చ సంహారముక్త్యర్థౌ సర్వదా స్మృతౌ।
సర్వతత్త్వయుతస్యైవ పూజా సంహారమార్గతః।। 4.56 ।।
ధ్యానం ఫలానపేక్షిత్వమితి మోక్షార్థినాం క్రమః।
ఉత్తరోత్తరభూయిష్ఠం కర్మవాగ్బుద్ధ్యుపాసనమ్।। 4.57 ।।
తామసం రాజసం చైవ సాత్త్వికం చ తథా భవేత్।
సమయోఽగ్రే సమాచారః స్వాధ్యాయో ద్రవ్యసఙ్గ్రహః।। 4.58 ।।
బుద్ధిర్యాగః స్తితిర్ధ్యానమిత్యేవం విధిరష్టధా।
ద్వివిధః పురుషో భక్తో దీక్షితోఽదీక్షితస్తథా।। 4.59 ।।
దీక్షితః సర్వకర్తాఽన్యః సమయార్చనమాత్రభాక్।
క్రియార్చా సమయో భక్తవిశ్వాసః పూజనాదరః।। 4.60 ।।
నః కథాశ్రుతిః శాన్తిరనాజీవో వ్రతాష్టకమ్।
స్వారామోత్పాదితైః పుష్పైర్వన్యైః క్రీతైస్తు వాఽర్చయేత్।। 4.61 ।।
ప్రతిగ్రాహ్యం న పూజార్థం దాతురేవ ఫలం యతః।
అలాభే గన్ధపుష్పాభ్యామ్ పుష్పైరపి సమర్చయేత్।। 4.62 ।।
పుష్పాలాభే తు తోయేన తోయాలాభే తు చేతసా।। 4.63 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం చతుర్థః పటలః ।।

।। అథ పఞ్చమః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాన్మన్త్రోద్ధారవిధిం పరమ్।
యస్మిన్ సమ్యక్కృతే మన్త్రా వీర్యవన్తః స్యురిష్టదాః।। 5.1 ।।
వివిక్తే సుసమే దేశే శుచౌ స్నిగ్ధే మనోరమే।
పుష్పప్రకరసంకీర్ణే మన్త్రోద్ధారం సమాచరేత్।। 5.2 ।।
స్నాత్వాఽఽచాన్తః కృతన్యాసో గన్ధపుష్పాద్యలఙ్కృతః।
సానుగః ప్రయతో మన్త్రీ సూత్రపాతం ప్రకల్పయేత్।। 5.3 ।।
చతుష్షష్టిపదం కృత్వా చన్దనేన సుగన్ధినా।
ఆదిహాన్తాం సమాలిఖ్య మాతృకామష్టవర్గిణీమ్।। 5.4 ।।
ఆదిపఙ్క్తౌ ద్విశో వర్గం వర్గశోఽన్యత్ర చాన్తతః।
నాదాత్ సర్వగతాదష్టవర్గోత్పత్తిమనుస్మరేత్।। 5.5 ।।
నాదోఽకారః స్వయం జాతో వాసుదేవాత్మకస్తతః।

సంకర్షణాఖ్యయాఽఽకార ఇకారశ్చ శివాఖ్యయా।। 5.6 ।।

ఈకారశ్చ తతో జాతస్తౌ చ సంకర్షణాత్మకో।

బ్రహ్మోకారోఽత ఊకారః ప్రద్యుమనాఖ్యో చ తౌ స్మృతౌ।। 5.7 ।।

హంసాఖ్యోఽస్మాదృకారోఽత ఋకారశ్చానిరుద్ధకః।

ఌకారో మహదాఖ్యోఽజ ౡకారశ్చ తతోఽజని।। 5.8 ।।

తతో రుద్రాఖ్య ఏకార ఐకారశ్చాప్యనన్తరః।

ప్రజాపత్యాఖ్య ఓకార ఔకారశ్చ తదాత్మకః।। 5.9 ।।

బిన్దుస్తస్మాద్ధరీశాత్మా విసర్గోఽస్మాచ్చ తే స్వరాః।

తస్మాద్ధరీశాద్ బ్రాహ్మ్యాదిమాతృభేదేన సప్తధా।। 5.10 ।।

కాదివర్గా యశాదీ చ న్యస్తవ్యాస్తేఽన్యపఙ్క్తిషు।

ఏవం సరస్వతీం దేవీమష్టవర్గాత్మికాం సుభామ్।। 5.11 ।।

గన్ధపూష్పైర్యజేద్ వర్ణదేవతానామభిః క్రమాత్।

తతో గారుడమశ్విభ్యాముద్ధృతం వర్ణహారకమ్।। 5.12 ।।

యమాఖ్యమోద్వయం చేష్ట్వా తేన మన్త్రాన్ సముద్ధరేత్।

ప్రణవాష్టాక్షరోద్ధారే వాసుదేవః స్వయం భవేత్।। 5.13 ।।

షళ్కే సంకర్షణో బ్రహ్మ గాయత్ర్యాం చాక్రికే హరః।

ప్రద్యుమ్నస్త్వజితోద్ధారే నారసింహేఽనిరుద్ధకః।। 5.14 ।।

వాసుదేవాదిభిః స్వే స్వే బీజమన్త్రాశ్చ హేతయః।

ఆదిత్యేనైవ తూద్ధార్యాః పఞ్చోపనిషదాదయః।। 5.15 ।।

ఆద్యాదిముద్ధరేత్ పూర్వం పునస్తత్రైవ పఞ్చమమ్।

షష్ఠాన్తం చాదివర్గేనం త్రయమేకత్ర యోజయేత్।। 5.16 ।।

ఏతత్ తత్ పరమం తత్త్వమక్షరం పరమం పదమ్।

అనేనైవార్చనం విష్ణోర్జపో హోమశ్చ మోక్షదః।। 5.17 ।।

త్రిదేవగుణవేదాగ్నిసన్ధ్యాలోకదశాస్వయమ్।

వేదాదిరక్షరవ్యాప్త్యా సర్వమన్త్రాదితాం గతః।। 5.18 ।।
పఞ్చమాన్తం పరం తారాత్ షష్ఠాన్తం సత్రయోదశమ్।
దేవనామ చతుర్థ్యన్తమిత్యేతన్మన్త్రలక్షణమ్।। 5.19 ।।
ఏవం షడక్షరో మన్త్రో నిర్బీజోఽష్టాక్షరస్తథా।
ద్విషట్కే భగవచ్ఛబ్దో నమస్కారాత్ పరో భవేత్।। 5.20 ।।
బీజం తారాదినత్యన్తం సర్వత్రాఖ్యా న చేత్ పరా।
యత్రాఽఖ్యా తు చతుర్థ్యన్తా నమస్కారస్తదాఽన్తతః।। 5.21 ।।
చతుర్థమష్టమే బీజమాదిషష్ఠాన్తబిన్దుకమ్।
హృదయం తదబీజస్య విష్ణుబీజం చ యద్ విదుః।। 5.22 ।।
ద్వితీయాద్యం శిరశ్చాస్య బిన్ద్వన్తముపకల్పయేత్।
అష్టమాద్యం శిఖాబీజం తృతీయస్వరభేదితమ్।। 5.23 ।।
చతుర్థం కవచం చాన్త్యే పఞ్చమస్వరబిన్దుమత్।
తదేవాస్త్రం భవేత్ తస్య షోడశస్వరసంయుతమ్।। 5.24 ।।
ఏతత్ పఞ్చాఙ్గముద్దిష్టం నిర్బీజస్య షడాత్మనః।
యదాఖ్యాజాతిభిర్యుక్తం సర్వకామప్రదం విదుః।। 5.25 ।।
హృద్బీజం మూలమఙ్గాని ద్విచతుష్షష్ఠయోగతః।
నేత్రాన్తాని షడప్యాహుర్ద్వాదశాన్త్యచతుర్థశైః।। 5.26 ।।
నమోన్తాని నిరాఖ్యాని సాఖ్యాని తు సబీజకే।
ప్రణవానన్తరం బీజమనన్తే చేన్న మోన్వితమ్।। 5.27 ।।
సబీజస్యేదముద్దిష్టం మూలమన్త్రస్య లక్షణమ్।
తారాత్ సబిన్దుకైర్వర్ణైః స్వరభేదితబీజకైః।। 5.28 ।।
నమోన్తాఖ్యైః షడఙ్గాని నేత్రాన్తం తత్ ప్రకల్పయేత్।
హృదయం కున్దసఙ్కాశం శిరో భిన్నాఞ్జనప్రభమ్।। 5.29 ।।
శిఖా తు పిఙ్గలా జ్ఞేయా కవచం హేమసన్నిభమ్।

విద్యుదాకారమస్త్రం స్యాన్నేత్రం జ్వలనసన్నిభమ్ ।। 5.30 ।।

జ్ఞానసన్తోషనిత్యత్వస్వాతన్త్ర్యావిఘ్నవైభవైః ।

హృదయాదిగుణైర్యుక్తః సకలోఽనుగ్రహాదికృత్ ।। 5.31 ।।

స్వాహాకారవషట్కారౌ హోమే శాన్తికపౌష్టికే ।

నమస్కారో జపార్చాదావైశ్వర్యే ప్రణవోఽన్తతః ।। 5.32 ।।

ఆదౌ తారనమోమధ్యే బిన్ద్వన్తాః షోయరావలాః ।

పరాయ భగవత్స్థానే పఞ్చోపనిషదాదిషు ।। 5.33 ।।

ప్రథమః పరమేష్ఠ్యాత్మా పురుషాత్మా తథాపరః ।

విశ్వాత్మాఽథ నివృత్త్యాత్మా సర్వాత్మా పఞ్చ తే స్మృతాః ।। 5.34 ।।

ఆవాహనే విసర్గే చ యోజ్యాః పఞ్చ క్రమోత్క్రమాత్ ।

ప్రోక్షణే శాన్తిహోమే చ ద్రవ్యశుద్ధౌ చ కీర్తితాః ।। 5.35 ।।

పురుషః ప్రకృతిశ్చోభౌ జీవప్రాణసమాహ్వయౌ ।

బుద్ధ్యహంకారసఙ్కల్పాస్తన్మాత్రాణీన్ద్రియాణి చ ।। 5.36 ।।

భూతాని చేతి బిన్ద్వన్తైర్మాదికాన్తైరనుక్రమాత్ ।

పఞ్చవింశతితత్త్వాని విజ్ఞాతవ్యాని దేశికైః ।। 5.37 ।।

అష్టమాన్త్యం స్వరాన్త్యాభ్యాం కాలదిఙ్మన్త్రయోః క్రమాత్ ।

ఖకారో వైనతేయస్య విష్వక్సేనస్య తతః పరమ్ ।। 5.38 ।।

కాలబీజమనన్తస్య దీర్ఘైరఙ్గాని తస్య షట్ ।

అక్షబీజం తు వర్ణాన్త్యం చక్రమణ్డలకల్పనే ।। 5.39 ।।

పద్మస్య ప్రణవోఽస్యాంశాః పత్రకేసరకర్ణికాః ।

హ్రస్వాక్షరాణి బీజాని నాభిస్థే సవనత్రయే ।। 5.40 ।।

అసంవృతస్వరైః కాలమరమాసేషు యోజయేత్ ।

అవిసర్గైః స్వరైరాద్యైర్వామదక్షిణపార్శ్వయోః ।। 5.41 ।।

రాశీనాం తైర్విసర్గాద్యైరప్యూహ్యాస్తిథయో ద్విధా ।

అశ్వయుక్ప్రభృతీన్యేషు నక్షత్రాణి యథాక్రమమ్।। 5.42 ।।
బిన్ద్వన్తైరాదికాన్తైస్తు హాదిమాన్తైర్న్నవ గ్రహాః।
అర్కాదయః స్వరాశిస్థా రాహుకేతూ చ యద్గతౌ।। 5.43 ।।
సకారశ్చ షకారశ్చ నేమ్యోరన్తర్బహిష్ఠయోః।
ప్రకృత్యాదీని తత్త్వాని యోజ్యానీహ పృథక్ క్రమాత్।। 5.44 ।।
ద్వాదశాక్షరబీజైస్తు యోజ్యా విష్ణ్వాదయోఽరగాః।
ఋతవో మూలబీజైస్తు వసన్తాద్య యథాక్రమమ్।। 5.45 ।।
చక్రమణ్డలయాగే తు విశేషోఽయమిహోదితః।
భద్రకస్థణ్డిలార్చాసు న మన్త్రాః కాలసంశ్రయాః।। 5.46 ।।
నామాష్టకద్విషట్కస్థం విద్మహేధీమహేన్వితమ్।
క్రమేణ కల్పయేత్ తన్నో విష్ణురన్తే ప్రచోదయాత్।। 5.47 ।।
గాయత్రీ వైష్ణవీ జ్ఞేయా సర్వపాపహరా త్వియమ్।
యద్ దత్తమనయా సర్వం ప్రతిగృహ్ణాతి దేవరాట్।। 5.48 ।।
ఉపచారే చ యోక్తవ్యా పక్వే పూర్ణాహుతౌ చ సా।
సహస్రారేతి సంకీర్త్య హుంకారం ఫట్ చ యోజయేత్।। 5.49 ।।
షడక్షరమిదం జ్ఞేయం సుదర్శనమఖణ్డితమ్।
క్షుద్రభూతపిశాచాదివారణం రోగనాశనమ్।। 5.50 ।।
సచతుర్దశబిన్ద్వన్త్యం నారసింహం చ తాదృశమ్।
విలోమాష్టమవర్గార్ణైస్తారపూర్వైరబిన్దుభిః।। 5.51 ।।
వాసుదేవాదయో యోజ్యా నమోన్తా దిక్షు మూర్తయః।
దీర్ఘైస్తైరేవ కోణేషు శాన్తిః శ్రీశ్చ సరస్వతీ।। 5.52 ।।
రతిశ్చేతి క్రమాద్ యోజ్యాశ్చతస్రో మూర్తిశక్తయః।
అష్టమస్యాదిబీజం తు ద్విసప్తాన్తేన సంయుతమ్।। 5.53 ।।
సప్తమస్య ద్వితీయం చ తృతీయం చ తథా భవేత్।

ద్వితీయస్య తృతీయం చ తృతీయావరణే క్రమాత్।। 5.54 ।।

దీర్ఘోఽన్త్యాదిస్తు బిన్ద్వన్తో ద్వితీయస్య ద్వితీయకః।

బిన్ద్వేకాదశసంయుక్తః సోఽన్త్యాదిశ్చ సబిన్దుకః।। 5.55 ।।

దిక్కోణేషు క్రమాదష్టౌ బీజాని కథితాని చ।

వర్గాదిభిః క్రమాద్ బీజైరిన్ద్రాద్యాః పరితః స్మృతాః।। 5.56 ।।

వజ్రాదయోఽస్త్రమన్త్రాశ్చ తద్వితీయైః సబిన్దుభిః।

విష్వక్సేనోఽన్తవౌంకారో నమోన్తః పరికీర్తితః।। 5.57 ।।

సర్వాసాం దేవతానాం తు గుణశక్తిసమన్వయాత్।

బీజాని కల్పయేద్ విద్వాన్ పఞ్చరాత్రవిశారదః।। 5.58 ।।

అక్షరాణి తు వాక్ ప్రోక్తా న సా ప్రక్షీయతే కిల।

తస్మాద్ వర్ణే గృహీతేఽపి న శూన్యం పుటముచ్యతే।। 5.59 ।।

వ్యఞ్జనాని స్వరానత్ర గృహ్ణీయాచ్చ పృథక్ పృథక్।

తద్ గృహీతం గృహీతం చ సన్ధయిత్వాన్యదుద్ధరేత్।। 5.60 ।।

సకలీకరణం నామ మన్త్రసంస్కార ఉత్తమః।

తస్మాదుద్ధరణం కార్యమిష్ట్వా కోష్ఠేషు మాతృకామ్।। 5.61 ।।

అనక్షరేషు కోష్ఠేషు పూజయేన్మన్త్రముద్ధృతమ్।

ఏవం సముద్ధృతా మన్త్రః ప్రణవోద్దీపితాక్షరాః।। 5.62 ।।

వీర్యవన్తో భవిష్యన్తి భుక్తిముక్తిఫలప్రదాః।

గత్వైకాన్తే శుచౌ దేశే స్నాతాచాన్తో జితేన్ద్రియః।। 5.63 ।।

మణ్డలే దేవమారాధ్య సాఙ్గం సావరణం క్రమాత్।

జపేత్ షడ్వింశతిం లక్షాన్ వ్రతస్థోఽనన్యమానసః।। 5.64 ।।

తిలానాం ఘృతమిశ్రాణాం సహస్రం చైవ హోమయేత్।

తతస్తు సిధ్యతే మన్త్రో వరదశ్చాపి జాయతే।। 5.65 ।।

సప్తలోక్యం యదిష్టం స్యాదాత్మనః సుఖసాధనమ్।

తద్భోగ్యత్వమనేనాశు యాతి ధ్యానప్రయోగతః।। 5.66 ।।
దేవశక్తిరమోఘైషా న క్వచిత్ ప్రతిహన్యతే।
దేవదానవయక్షేషు కిమ్పునర్మానుషే జనే।। 5.67 ।।
యక్షిణీ కిన్నరీ చాథ దివ్యయోషా చ మానుషీ।
తస్య షట్పఞ్చసప్తైకమాసతః కింకరీ భవేత్।। 5.68 ।।
నామ సంకీర్త్య సాధ్యాయా బీజాన్తే వశమేత్వితి।
బీజమన్తే చ యోక్తవ్యం జ్వలద్వహ్నిస్ఫులిఙ్గముక్।। 5.69 ।।
క్రుద్ధం ప్లుతప్రయోగేణ సాధయేదచిరాద్ బలాత్।
ఏవమేవాభిచారేషు ఫట్కారాన్తం ప్రయోజయేత్।। 5.70 ।।
నామాన్తే నాశమాయాతు విశేషోఽయం చ విద్యతే।
నామాన్తే నామ ఇత్యుక్త్వా తతో బీజం విచిన్తయేత్।। 5.71 ।।
ఆకర్షే చ వశీకారే విశేషోఽయమిహోదితః।
విసంజ్ఞం విహ్వలం సాధ్యమాయాన్తం చిన్తయేదలమ్।। 5.72 ।।
కలశో హేమరత్నాఢ్యస్తద్ధృతోఽవిరతాం వహన్।
ధ్యేయః స్వపురతో ధారాం ధనస్యాపరిమాణతః।। 5.73 ।।
భూతికామస్య యోగోఽయం నామ్నా వైశ్రవణస్య హి।
ప్రయచ్ఛత్వితి నామాన్తే వసునామ సనామకమ్।। 5.74 ।।
వశీకారే పరాం కన్యామాప్నోతి చిరమభ్యసన్।
లభ్యతామితి నామాన్తే తస్యాః సంపరికీర్తయేత్।। 5.75 ।।
ఉచ్చాటే గచ్ఛతు జ్ఞేయమాయాత్వానయనేఽభ్యసేత్।
ప్రీతావావహతు ప్రీతిం విద్వేషే ద్వేషమృచ్ఛతు।। 5.76 ।।
యత్ సిసాధయిషుర్విద్వానిదం సిద్ధం పునర్జపేత్।
తస్య సిధ్యతితత్ క్షిప్రం కిన్తు శ్రద్ధాబియోగతః।। 5.77 ।।
హృద్బీజం తు ప్లుతం చిన్త్యం జ్వలదష్టతనౌ స్థితమ్।

అనేనైవాత్మనః కృత్వా సకలీకరణం తనౌ।। 5.78 ।।
యేన యేన స్వరేణైతద్ యుక్తం యత్ర నియుజ్యతే।
తదేతత్ సాధయత్యాశు న మోఘమితి దారణా।। 5.79 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం పఞ్చమః పటలః ।।

।। అథ షష్ఠః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ స్నానాచామాది పూజనమ్।
యేన సమ్యక్కృతేనేహ సాధకః సిద్ధిమాప్నుయాత్।। 6.1 ।।
తీర్థే నద్యాం తటాకే వా సుధీర్గత్వా కుశాదిమాన్।
మృదమస్త్రేణ సఙ్గృహ్య సర్వదోషవివర్జితామ్।। 6.2 ।।
అస్త్రేణ క్షాలితే తీర్థే సంస్థాప్య విభజేత్ త్రిధా।

అస్త్రేణ చ హృదా ప్రోక్ష్య భాగాంస్తాన్ కవచేన చ ।। 6.3 ।।
ప్రదక్షిణం పరిక్రమ్య నమస్కృత్వాఽథ తజ్జలమ్ ।
పూర్వాంశేన మలస్నానం కృత్వా మజ్జేత్ త్రిరోమితి ।। 6.4 ।।
ద్వితీయేనాలభేత్ పశ్చాదాచమ్య విధిపూర్వకమ్ ।
తృతీయం దిక్షు సర్వాసు క్షిపేద్ విఘ్నోపశాన్తయే ।। 6.5 ।।
ప్రతిస్రోతః పునర్మజ్జేత్ తీర్థం ధ్యాత్వా తు వైష్ణవమ్ ।
తీర్థం పునః సమాసాద్య విధినాఽఽచమ్య వాగ్యతః ।। 6.6 ।।
మన్త్రన్యాసం క్రమాత్ కృత్వా ప్రోక్ష్య మూలాదిభిస్తథా ।
తతశ్చాచమ్య కుర్వీత ప్రాణాయామత్రయం క్రమాత్ ।। 6.7 ।।
మూలమన్త్రేణ సాఙ్గేన వ్యస్తేన సుసమాహితః ।
నాభ్యాశ్లిష్టేన తోయేన తతస్తేనాఘమర్షణమ్ ।। 6.8 ।।
సమస్తేన సముద్దిష్టం సర్వపాపహరం తథా ।
కృత్వాఽభిషేకముత్తీర్య పరిధాయ సితామ్బరమ్ ।। 6.9 ।।
ఆచాన్తో న్యస్య సమ్ప్రోక్ష్య కుశాగ్రైః పూర్వవత్ క్రమాత్ ।
ఉపవిశ్య శుచౌ దేశే ప్రాణాయామత్రయం చరేత్ ।। 6.10 ।।
పరతత్త్వేన కృత్వైవం నమస్కృత్య చ మార్జయేత్ ।
ఉపస్థానం తతః కుర్యాత్ పరతత్త్వేన దేశికః ।। 6.11 ।।
ధ్యాత్వా జ్యోతిర్మయం విష్ణుం మణ్డలస్థం జలార్ఘ్యదః ।
స్థిత్వాఽష్టోత్తరజప్తేన మూలమన్త్రశతేన తు ।। 6.12 ।।
గాయత్ర్యా చైవ వైష్ణవ్యా ప్రణవాద్యన్తరుద్ధయా ।
ఉపవిశ్య శుచౌ దేశే తతస్తర్పణమారభేత్ ।। 6.13 ।।
విష్ణ్వాదిదేవతాశ్చర్షీన్ మనుష్యాం పితౄంస్తథా ।
తర్పయేత్ తానశేషేణ పశ్చాత్ తీర్థం తు సంహరేత్ ।। 6.14 ।।
మూలమన్త్రం జపన్ గచ్ఛేద్ వాగ్యతశ్చిన్తయన్ హరిమ్ ।

ఆజాను పాదౌ ప్రక్షాల్య హస్తావాకోర్పరం పునః।। 6.15 ।।

త్రిః పిబేదం బ్రహ్మతీర్థేన ద్విరున్మృజ్య ముఖం పునః।

వామహస్తం చ పాదౌ చ ప్రోక్ష్యాఙ్గాని పునః స్పృశేత్।। 6.16 ।।

వేదాస్త్రయస్త్రిభిః పానైః పితరశ్చ పితామహాః।

క్రమశస్తృప్తిమాయాన్తి తథైవ ప్రపితామహాః।। 6.17 ।।

మార్జనే ప్రథమే బ్రహ్మా ద్వితీయే దక్ష ఏవ చ।

తత్రాథర్వేతిహాసాశ్చ తృప్తిమాయాన్తి సంస్కృతాః।। 6.18 ।।

చక్షుషోః స్పృష్టయోస్తృప్తిం చన్ద్రాదిత్యౌ ప్రయాస్యతః।

అఙ్గుష్ఠేఽనామికాం కృత్వా తర్జనీం పవనో నసోః।। 6.19 ।।

కనిష్ఠాం కర్ణయోర్దస్రౌ బాహ్వోర్వరఙ్గుష్ఠకేన చ।

శక్రశైలాశ్చ తృప్యన్తి నాభౌ విష్ణుశ్చ మధ్యయా।। 6.20 ।।

మహావిష్ణుః సదా విష్ణుశ్చతుర్భిర్హృది కేఽఖిలైః।

ఏతదాచమనం ప్రోక్తం దీక్షితస్య విసేషతః।। 6.21 ।।

యాగస్థానం సమాసాద్య దేవం సంస్మృత్య వాగ్యతః।

అస్త్రేమ గృహమాలోక్య వేదిం స్థణ్డిలమేవ చ।। 6.22 ।।

తతః ప్రదక్షిణీకృత్య నమస్కృత్య సమాహితః।

కృత్వోపవీతవద్వస్త్రముత్తరం ప్రాఙ్ముఖః శుచిః।। 6.23 ।।

నారసింహేన దిగ్బన్ధం కృత్వా పద్మాసనస్థితః।

పరతత్త్వం సముచ్చార్య కృత్వా బ్రహ్మాఞ్జలిం శుభమ్।। 6.24 ।।

ప్రాణాయామత్రయం కుర్యాద్ ధారణాత్రయసంయుతమ్।

నాభిమణ్డలమధ్యే యం ధూమ్రం చణ్డానిలాత్మకమ్।। 6.25 ।।

విశ్లేషయదఘం దేహాత్ సర్వగాత్రోపశోషకమ్।

ధారయేద్ధృదయే చాగ్నిం తారేణార్కాదుపాహృతమ్।। 6.26 ।।

జ్వాలాభిస్తిర్యగూర్ధ్వాధో దహన్తం కాష్ఠవత్ తనుమ్।

శిఖాన్తే జీవమాయోజ్య బీజేన సుసమాహితః।। 6.27 ।।

గత్వా సుషుమ్నారన్ధ్రేణ తతోఽర్కస్యోపరిస్థితాత్।

చన్ద్రాదమృతమానీయ స్వతనుం భస్మసాత్కృతామ్।। 6.28 ।।

ప్లావయిత్వా నవం దేహం పార్థివైః పరమాణుభిః।

జలబుద్బుదమధ్యస్థం ప్రాజాపత్యం తు కల్పయేత్।। 6.29 ।।

ఆత్మానం యోజయిత్వాఽత్ర సర్వజ్ఞం గతకల్మషమ్।

అస్త్రశోధితయోర్మూలం కరయోర్వ్యాపకం న్యసేత్।। 6.30 ।।

దక్షిణేఽఙ్గుష్ఠమారభ్య బీజాని క్రమశో న్యసేత్।

తారాద్యన్తాని వామేఽపి తలాన్తముభయత్ర తు।। 6.31 ।।

అఙ్గాని చ తయోర్న్యస్య సర్వాఙ్గే వ్యాపకం న్యసేత్।

ప్రథమం మూర్ధ్ని విన్యస్య లలాటే చ ద్వితీయకమ్।। 6.32 ।।

తృతీయం హృదయే చైవ చతుర్థం నాభిమణ్డలే।

పఞ్చమం తు న్యసేదూర్వోః పాదావస్థం తు షష్ఠకమ్।। 6.33 ।।

సృష్టిన్యాసోఽయమాసీనే కర్తవ్యః కామ్యసిద్ధయే।

స్థితే కుర్యాత్ స్థితిన్యాసం నాభ్యాది హృదయాన్తకమ్।। 6.34 ।।

శయితే సంహృతిన్యాసం పాదాది ప్రతిలోమతః।

స్థితిన్యాసో గృహస్థస్య సృష్ట్యాఖ్యో బ్రహ్మచారిణః।। 6.35 ।।

ముముక్షోః సంహృతిన్యాస ఏవం న్యాసస్త్రిధా స్మృతః।

ఏవం న్యాసవిధిం కృత్వా తారాద్యన్తైః షడక్షరైః।। 6.36 ।।

హృదయాదీని చాఙ్గాని స్వస్థానేషు నియోజయేత్।

జప్త్వా మన్త్రం తతోఽస్త్రేణ సంవిధ్య శకలం త్యజేత్।। 6.37 ।।

పుష్పమస్త్రేణ చ క్షిప్త్వా సమ్భారానుపకల్పయేత్।

అస్త్రక్షాలితపాత్రస్థే గన్ధపుష్పాన్వితే జలే।। 6.38 ।।

మన్త్రం న్యస్యాష్టకృత్వస్తు ప్రణవేనాభిమన్త్రయేత్।

తతస్తు ప్రోక్షణం కుర్యాదస్త్రమన్త్రేణ సర్వతః।। 6.39 ।।

ఫట్కారాన్తేన మేధావీ తతః పీఠం ప్రకల్పయేత్।

మణ్డలే స్థణ్డిలేఽర్చాయాం పూజయేద్ధృది వా బుధః।। 6.40 ।।

స్థణ్డిలాద్యర్చనాత్ సిద్ధో హృత్పద్మే మనసాఽర్చయేత్।

ధర్మాధర్మాదిపాదేషమనన్తమయమాసనభ్।। 6.41 ।।

త్రిగుణాకలితం మాయావిద్యాసితసితాస్తరమ్।

విపులం స్థణ్డిలేభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పైర్యథాక్రమమ్।। 6.42 ।।

తస్యోపరి తథా పద్మం ప్రణవేన సమాహితః।

తదంశైః సూర్యసోమాగ్నిమణ్డలాత్మత్రయం పునః।। 6.43 ।।

ఉపర్యుపరి సఙ్కల్ప్య పత్రకేసరకర్ణికాః।

విమలోత్కర్షిణీ జ్ఞానా క్రియా యోగా యథాక్రమమ్।। 6.44 ।।

ప్రహ్వీ సత్యా తథేశా చ కేసరేష్వష్ట శక్తయః।

మధ్యతోఽనుగ్రహా చాన్తే పూజ్యాః సర్వార్థసిద్ధయే।। 6.45 ।।

హృద్యేవం యోగపీఠస్థం ధ్యాత్వా విష్ణుమతన్ద్రితః।

క్షాలితే తైజసే పాత్రే గన్ధపుష్పయుతోదకే।। 6.46 ।।

ప్రణవేన స్మరేద్ విష్ణుమవ్యక్తస్యోపరిస్థితమ్।

విష్ణుమూర్తిం తతో ధ్యాత్వా సర్వతేజోమయం విభుమ్।। 6.47 ।।

కర్ణికోపరి సఞ్చిన్త్య నిరుధ్య సకలీకృతమ్।

పూజయేత్ సాఙ్గమవ్యగ్రే భక్త్యాఽర్ఘ్యాదిభిరచ్యుతమ్।। 6.48 ।।

పూర్వేణ హృదయం న్యస్య దక్షిణేన శిరస్తథా।

పశ్చిమేన శిఖాం చైవ కవచం చోత్తరేణ తు।। 6.49 ।।

ఆగ్నేయాదిషు కాణేషు పూజయేదస్త్రముత్తమమ్।

వాసుదేవాదికాన్ న్యస్య దిక్షు శక్తీశ్చ కోణతః।। 6.50 ।।

తద్బహిః శఙ్ఖచక్రాబ్జగదా దిక్షు నివేశయేత్।

కోణేషు చ తతః శార్ఙ్గఖేటఖడ్గశరాన్ న్యసేత్ ।। 6.51 ।।

ఇన్ద్రమగ్నిం యమం చైవ నిర్ఋతిం వరుణం తథా।

వాయుం సోమం తథేశానం స్వాసు దిక్షు క్రమాన్న్యసేత్ ।। 6.52 ।।

వజ్రం శక్తిం చ దణ్డం చ ఖడ్గం పాశం ధ్వజం తథా।

గదాం త్రిశూలం చ బహిస్తేషామస్త్రాణి కల్పయేత్ ।। 6.53 ।।

అగ్రతో వైనతేయం తు తృతీయావరణాద్ బహిః।

విష్వక్సేనం తథైశాన్యాం ద్వితీయావరణాద్ బహిః ।। 6.54 ।।

సర్వేషామపి చైతేషాం ప్రత్యేకమ పద్మమాసనమ్।

నామభిః కల్పయేద్ విద్వానర్ఘ్యం దేవాయ భక్తితః ।। 6.55 ।।

పాద్యమాచమనీయం చ స్నానమాలేపనం తథా।

వస్త్రాలఙ్కారపుష్పాణి ధూపదీపనివేద్యకమ్ ।। 6.56 ।।

తత్సర్వం విష్ణుగాయత్ర్యా దాతవ్యం తు యథాక్రమమ్।

దత్త్వా దేవాయ భూషాన్తం స్నానాద్యఙ్గేషు కల్పయేత్ ।। 6.57 ।।

గాయత్ర్యా చ తతః పుష్పం దేవాయాన్యేభ్య ఏవ చ।

వ్యస్తేన మూలమన్త్రేణ సమస్తేన చ తైః సహ ।। 6.58 ।।

యాగోఽయం తస్య విజ్ఞేయః సదాఽన్యేఽర్చ్యాః స్వనామభిః।

పరతత్త్వేన వ్యాప్యాన్తే పూజయేత్ తం సనాతనమ్ ।। 6.59 ।।

ధూపం దీపం నివేద్యం చ దత్త్వాఽస్మై విధిపూర్వకమ్।

యథాసమ్భవతోఽన్యేషాం నివేద్యముపకల్పయేత్ ।। 6.60 ।।

అగ్నౌ చ కల్పయేత్ సాఙ్గం యోగపీఠస్థముజ్జ్వలమ్।

పరిస్తరణపర్యుక్షాపవిత్రకరణాది యత్ ।। 6.61 ।।

ప్రణవేనైవ సర్వం తత్ కృత్వాఽథాజ్యేన హోమయేత్।

దశాంశమఙ్గమూర్తీనామన్యేషామేకశః క్రమాత్ ।। 6.62 ।।

నమః పరిషదేభ్యశ్చేత్యష్టదిక్షు బలిం హరేత్।

ఆచమ్య సకలీకృత్య జప్త్వా స్తుత్వా ప్రణమ్య చ।। 6.63 ।।
అర్ఘ్యం దత్త్వా క్షమస్వేతి సంహృత్య హృది యోజయేత్।
ధ్యాయేజ్జ్యోతిర్మయం దేవం శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్।। 6.64 ।।
పీతవస్త్రముదారాఙ్గం సర్వాభరణభూషితమ్।
శుద్ధస్ఫటికసఙ్కాశం వాసుదేవం చతుర్భుజమ్।। 6.65 ।।
శఙ్ఖచక్రగదాపాణిం ధృతశ్రీవత్సకౌస్తుభమ్।
తథా సఙ్కర్షణం ధ్యాయేజ్జాతరూపసమప్రభమ్।। 6.66 ।।
దూర్వామరకతప్రఖ్యం ప్రద్యుమ్నం చ తథా స్మరేత్।
నీలామ్బుదప్రతీకాశమనిరుద్ధం తథైవ చ।। 6.67 ।।
శాన్తస్ఫటికసఙ్కాశాం శ్రియం పద్మరజఃప్రభామ్।
సరస్వతీం తథారూపాం రతిం శ్యామాం తు చిన్తయేత్।। 6.68 ।।
శుక్లవర్ణం తథా శఙ్ఖం చక్రమగ్నిసమప్రభమ్।
గదాం చైవ హరిద్రాభాం సువర్ణాభం తు పఙ్కజమ్।। 6.69 ।।
గదాం స్త్రీలక్షణైర్యుక్తాం సర్వసంహారకారిణీమ్।
ఖడ్గమాకాశసంకాశం ధ్యాయేచ్చక్రసమాకృతిమ్।। 6.70 ।।
శార్ఙ్గం చ తత్సమం పీతమధోభాగే గదాసమమ్।
శరం చ ధనురాకారం ఖేటకం ఖఙ్గసన్నిభమ్।। 6.71 ।।
చక్రముగ్రం ప్రభూతాక్షం నాభ్యరప్రధినేమికమ్।
లేలిహానం దురాలోకం భ్రమద్వహ్నిస్ఫులిఙ్గముక్।। 6.72 ।।
చతుర్బాహుం ద్విబాహుం వా దంష్ట్రిణం పిఙ్గమూర్ధజమ్।
లమ్బోదరం తథా శఙ్ఖం హ్రస్వకుఞ్చితమూర్ధజమ్।। 6.73 ।।
ఇన్ద్రః శ్యామో యమః పీతో వరుణః శ్యామ ఏవ చ।
శఙ్ఖామలరుచిః సోమో వహ్నిః శోణస్తు కీర్తితః।। 6.74 ।।
సదంష్ట్రో నిర్ఋతిః శ్యామో వాయుర్ధూమ్రః ప్రశస్యతే।

ఈశానస్తు భవేద్ రక్త ఏవం ధ్యాయేత్ క్రమాదిమాన్।। 6.75 ।।
ఇన్ద్రకారం భవేద్ వజ్రం చిత్రశాస్త్రోదితం తు వా।
ఏవమస్త్రాణి దిక్పానామన్యేషాం చ ప్రకల్పయేత్।। 6.76 ।।
అగ్నివర్మశ్చతుర్బాహుస్తార్క్ష్యో లూనాగ్రనాసికః।
గ్రసన్నివ దృశా ధ్యేయో మహాపక్షో మహాబలః।। 6.77 ।।
విష్వక్సేనోఽభ్రవర్ణస్తు శఙ్ఖచక్రగదాధరః।
పఞ్చమూర్ధా చతుర్బాహురనన్తః పృష్ఠతో హరేః।। 6.78 ।।
ధ్యేయోఽన్యే పార్షదాస్తస్య జ్ఞాతవ్యాశ్చాగమాన్తరే।
యోఽనేన విధినా విష్ణుం పూజయేద్ భక్తిమాన్ నరః।। 6.79 ।।
తస్య హస్తగతాః కామా ఇహాముత్ర చ యోగినః।। 6.80 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం షష్ఠః పటలః ।।

।। అథ సప్తమః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాన్ముద్రాణాం లక్షణం పరమ్।
న్యాసాదిషు ప్రయుజ్యన్తే యతా ముద్రాః సుగోపితాః।। 7.1 ।।
అఞ్జలిః ప్రథమా ముద్రా క్షిప్రం దేవప్రసాదనీ।
వన్దనీ హృదయాసక్తా కిఞ్చిద్ దక్షిణతో నతా।। 7.2 ।।
ఊర్ధ్వాఙ్గుష్ఠో వామముష్టిర్దక్షిణోఽఙ్గుష్ఠబన్ధనః।
వామస్య తస్య చాఙ్గుష్ఠో భవత్యూర్ధ్వముఖః స్థితః।। 7.3 ।।
తిస్రః సాధారణా ముద్రా మూర్తీనామిహ కిర్తితాః।
పద్మాసనగతో మూర్ధ్ని కుర్యాదఞ్జలిబన్ధనమ్।। 7.4 ।।
ముద్రా బ్రహ్మాఞ్జలిర్నామ దేవసాన్నిధ్యకారిణీ।
అనయా బద్ధయా చైవ నిత్యం తుష్యన్తి దేవతాః।। 7.5 ।।
తస్మాత్ తు సర్వదేవానాం ముద్రామేనాం ప్రదర్శయేత్।
సమ్ముఖౌ ప్రసృతౌ కృత్వా కిఞ్చిదాకుఞ్చితాఙ్గులీ।। 7.6 ।।
అఙ్గుష్ఠాభ్యాం లిఖేదన్తర్మంద్రైషాఽఽవాహినీ స్మృతా।
కృత్వా నతాఙ్గులీ హస్తావూర్ధ్వాఙ్గుష్ఠౌ తు చాలయేత్।। 7.7 ।।
సాన్నిద్యముద్రికా జ్ఞేయా న్యస్తవత్ స్థాపనీ భవేత్।
ఉభావన్తర్గతాఙ్గుష్ఠే ముష్టీ కుర్యాన్నిరోధినీ।। 7.8 ।।
సంహతౌ తు కరౌ కృత్వా మధ్యేఽఙ్గుష్ఠౌ నిపీడయేత్।
ప్రసార్య చాఙ్గులీః సర్వా ముద్రేయం పరమేష్ఠినః।। 7.9 ।।
ఏకైకస్య క్రమాదన్యా అఙ్గలీశ్చ నియోజయేత్।
పురుషాదిక్రమేణైవ సర్వముద్రాః ప్రకల్పయేత్।। 7.10 ।।
సప్తజన్మకృతం పాపం యచ్చ పాతకపఞ్చకమ్।
ముద్రాపఞ్చకవిజ్ఞానాన్నశ్యత్యేవ న సంశయః।। 7.11 ।।

వామహస్తేన ముష్టిం తు కృత్వాఽఙ్గుష్ఠం సముచ్ఛ్రితమ్।
హృది సంయోజయేదేతాం గృహీత్వేతరముష్టినా।। 7.12 ।।
యోనిముద్రా త్వియం ప్రోక్తా వైష్ణవీ భుక్తిముక్తిదా।
దర్శయేద్ దేవదేవస్య బద్ధ్వా పద్మాసనం పురః।। 7.13 ।।
దృష్ట్వైవం దర్శితాం సద్యః ప్రణామం యాన్తి దేవతాః।
యక్షవిద్యాధరాద్యాశ్చ భ్రమన్తి భయమోహితాః।। 7.14 ।।
వామహస్తమధోత్తానం కృత్వోత్తానం చ దక్షిణమ్।
సంశ్లిష్య భ్రామయేత్ పశ్చాద్ గ్రథిత్వా చాఙ్గులీః క్రమాత్।। 7.15 ।।
కోటిముద్రా త్వియం ప్రోక్తా దేవదేవస్య చ ప్రియా।
అనామామధ్యయోర్మధ్యే నివేశ్యాఙ్గుష్ఠమాయతమ్।। 7.16 ।।
దక్షిణస్య తు హస్తస్య ముద్రేయం హృదయే స్మృతా।
నిర్వర్త్య ముష్టిమాహన్యాదఙ్గుష్ఠాగ్రేణ తర్జనీమ్।। 7.17 ।।
స్థాపయేత్ తు లలాటాన్తే ముద్రేయం శిరసి స్మృతా।
వర్తయిత్వా దృఢాం ముష్టిం కుర్యాదఙ్గుష్ఠమూర్ధ్వగమ్।। 7.18 ।।
స్థాపయేత్ తాం శిఖాదేశే శిఖాముద్రా ప్రకీర్తితా।
సమ్ప్రవేశ్యాన్తరఙ్గుష్ఠౌ వేష్టయిత్వా సమన్తతః।। 7.19 ।।
సంహరేత్ తత్ప్రదేశిన్యౌ ముద్రేయం కవచే స్మృతా।
అగ్రహస్తం పరావృత్య బద్ధ్వా నారాచముష్టివత్।। 7.20 ।।
విసృజేత్ తిర్యగాయమ్య ముద్రాస్త్రస్యేయమీరితా।
భ్రూమధ్యే స్థాపయేద్ బద్ధ్వా శిఖాముద్రామధోముఖీమ్।। 7.21 ।।
నేత్రముద్రేయమాఖ్యాతా షడేతాస్త్వఙ్గముద్రికాః।
ఆత్మరక్షణమేతాభిః కర్తవ్యం సాధకైః సదా।। 7.22 ।।
కృత్వాఽఙ్గుష్ఠౌ సమావూర్ధ్వం బధ్వా హస్తౌ పరస్పరమ్।
యోగసమ్పుటముద్రేయం ధ్యానే సర్వత్ర యుజ్యతే।। 7.23 ।।

తథైవాచ్ఛిద్రవత్ కృత్వా కుర్యాన్మూర్ధన్యధోముఖీమ్।
అభి షేకే ప్రయోక్తవ్యా ముద్రేయం పావనీ పరా।। 7.24 ।।
మణిబన్ధసమౌ హస్తావూర్ధ్వం శాఖాః ప్రసారితాః।
అన్తః ప్రవేశితాఙ్గుష్ఠౌ పద్మముద్రాసనే స్మృతా।। 7.25 ।।
మణిబన్ధసమౌ హస్తౌ తిర్యక్ సమ్భ్రామ్య చక్రవత్।
పర్యాయేణ ప్రయోక్తవ్యా చక్రముద్రా మహోదయా।। 7.26 ।।
ముష్టిం కృత్వా తు హస్తాభ్యామఙ్గుష్ఠౌ వినతావుభౌ।
యుక్త్వా సమ్భ్రామ్య నిర్ముక్తౌ గదాఖ్యా విఘ్ననాశినీ।। 7.27 ।।
నిబధ్య దక్షిణాఙ్గుష్ఠం వామహస్తస్థముష్టిగమ్।
కృత్వా చాఙ్గుష్ఠతర్జన్యౌ సంయుక్తే ప్రసృతే సమే।। 7.28 ।।
తిస్రస్తు దక్షిణస్యాన్యా బధ్నీయుర్ముష్టిమూర్ధ్వతః।
శఙ్ఖముద్రేయముద్దిష్టా ద్రవ్యాణాం స్థాపనే పరా।। 7.29 ।।
ధనుషస్తు ధనుర్ముష్టిః శరముష్టిః శరస్య చ।
ఖఙ్గస్య కోశవిశ్లేషో ముద్రా ఖేటస్య మణ్డలమ్।। 7.30 ।।
ఉభే కనిష్ఠికే బద్ధ్వా ప్రదేశిన్యావుభే తథా।
హస్తావుభౌ పరావృత్తావఙ్గుష్ఠౌ సహితావధః।। 7.31 ।।
మధ్యమానామికే యుక్తే చాలయేత్ పక్షయుగ్మవత్।
బద్ధా గరుడముద్రేయం వాహనాదౌ బలావహా।। 7.32 ।।
విరలోర్ధ్వాఙ్గులిం హస్తం కృత్వాఽఽయామేన దర్శయేత్।
ముద్రానన్తస్య విజ్ఞేయా శయనాదౌ ప్రయుజ్యతే।। 7.33 ।।
కృతోత్తానావుభౌ హస్తౌ సమ్పుటాగ్రౌ ప్రసారితౌ।
కుర్వీత ప్రార్థనాముద్రాం సాన్నిధ్యాదిషు సర్వదా।। 7.34 ।।
శ్రీవత్సకౌస్తుభార్థః స్యాదురఃస్పర్శో ద్విపార్శ్వగః।
ఊర్ధ్వముద్రాం ప్రయుజ్యాదావుత్తానీకృత్య తాం పునః।। 7.35 ।।

ముఞ్చేద్ వామకనిష్ఠాదిక్రమాన్మూర్తిచతుష్టయే।
కిఞ్చిదాకుఞ్చితాగ్రాస్తు యోజయిత్వాఽఙ్గులీః శనైః।। 7.36 ।।
తర్జన్యౌ మధ్యమాపృష్ఠే యోజయిత్వా విచక్షణః।
అఙ్గుష్ఠాభ్యాం లిఖేదన్తః శక్తీనాం యోనిసంజ్ఞితా।। 7.37 ।।
వామహస్తేన సఙ్గృహ్య కరం తిర్యక్ప్రసారితమ్।
సంహతం చాలయేదేషా ధ్వజముద్రా ప్రకీర్తితా।। 7.38 ।।
మధ్యానామాన్తరేఽఙ్గుష్ఠో నిర్గతో మధ్యమానతా।
దక్షిణస్య తు ముష్టౌ స్యాన్ముద్రా వైనాయకీ స్మృతా।। 7.39 ।।
ఊర్ధ్వాఙ్గుష్ఠో భవేన్ముష్టిర్లిఙ్గముద్రా శివే స్మృతా।
తర్జయేద్ వామతర్జన్యా నాసాగ్రాసన్నయా జగత్।। 7.40 ।।
విష్వక్సేనస్య సా ముద్రా జీర్ణోద్ధారాదిషు స్మృతా।
మానసో రూపసఙ్కల్పో ముద్రా మోక్షార్థినాం స్మృతా।। 7.41 ।।
ఇతరేషాం తు హస్తాభ్యాం ప్రయోగః శస్యతే బుధైః।
నాన్యసన్దర్శనే ముద్రా నానిమిత్తం చ బన్ధయేత్।। 7.42 ।।
గుహ్యమేతద్ధి తన్త్రేషు తస్మాద్ రహసి యోజయేత్।
ముదం కుర్వన్తి దేవానాం రాక్షసాన్ ద్రావయన్తి చ।। 7.43 ।।
ఇత్యేవం సర్వముద్రాణాం ముద్రాత్వం తాన్త్రికా విదుః।
పటాన్తే బన్ధయేన్ముద్రా నచాపి కథయేద్ బుధః।। 7.44 ।।
కథనాజ్జాయతే భ్రంసస్తస్మాద్ గోప్యాః సదా బుధైః।
ఆనన్త్యాదఖిలా ముద్రా వక్తుం బ్రహ్మన్! న శక్యతే।। 7.45 ।।
దేవతానాం బహుత్వాచ్చ ముద్రోద్దేశో మయేరితః।
ప్రణామప్రార్థనాద్యాస్తు ముద్రాః సర్వదివౌకసామ్।। 7.46 ।।
అచ్యుతస్యాపి పూజాయామఞ్జానాం కల్పయేదిమాః।
అలాభే సర్వముద్రాణామఞ్జలిర్హృది మూర్ధ్ని వా।। 7.47 ।।

సామాన్యముద్రా విజ్ఞేయా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్।
మన్త్రశ్చ ప్రణవో యోజ్యః సిద్ధిరేవం భవిష్యతి।। 7.48 ।।
పూర్వం కృత్వా కరన్యాసం ముద్రాబన్ధః శుభో భవేత్।
అన్యథా విఫలాః సర్వా భవిష్యన్తి న సంశయః।। 7.49 ।।
వృథాఽన్యదర్శనే వాఽపి ప్రయుక్తా విఫలాస్తథా।
కుప్యన్తి దేవతాశ్చాస్య సిద్ధిమాశు హరన్తి చ।। 7.50 ।।
గుప్తం ముద్రాగణం యస్తు యథాకాలం ప్రదర్శయేత్।
కామాః సర్వేఽస్య సిధ్యన్తి ప్రీయన్తే చాస్య దేవతాః।। 7.51 ।।
సామాన్యాఖ్యా విశేషాఖ్యాస్తథాఙ్గాఖ్యాశ్చ కీర్తితాః।
తథైవ పరివారాఖ్యా ముద్రా హ్యేతాశ్చతుర్విధాః।। 7.52 ।।
మధ్యమానామికే విద్వానఙ్గుష్ఠాభ్యాం తు పీడయేత్।
కనిష్ఠా తర్జనీయోజ్యా శ్రీవత్సస్య ప్రదర్శయేత్।। 7.53 ।।
అనామా పృష్ఠసంలగ్నా దక్షిణస్య కనిష్ఠికా।
కనిష్ఠయా తు సఙ్గృహ్య తర్జన్యాఽనామికాం తథా।। 7.54 ।।
గృహీత్వాఽనామికాం మధ్యామఙ్గుష్ఠం చోచ్ఛ్రితం కురు।
తస్మిన్నఙ్గుష్ఠకే శ్లిష్టా వామహస్తస్య తర్జనీ।। 7.55 ।।
మధ్యమే మధ్యమాం కృత్వా చాఙ్గుష్ఠం మణిబన్ధనే।
కౌస్తుభస్య త్వియం ముద్రా దర్శనీయా చ సాధకైః।। 7.56 ।।
సమ్ముఖావుచ్ఛ్రితౌ హస్తౌ వ్యోమమధ్యే విమోచయేత్।
తర్జన్యఙ్గుష్ఠకౌ శ్లిష్య మాలాముద్రాం ప్రదర్శయేత్।। 7.57 ।।
ఏవం చతుర్విధా ముద్రా గోప్యా యత్నేన సర్వదా।
ప్రయోజ్యాశ్చ యథాకాలం సాధకైః సిద్ధికాఙ్క్షిభిః।। 7.58 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం సప్తమః పటలః ।।

॥ అథ అష్టమః పటలః ॥

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాదగ్నిసంస్కారముత్తమమ్।
ప్రాచ్యాం కుణ్డముదీచ్యాం వా స్థణ్డిలం వాఽప్యసమ్భవే॥ 8.1 ॥
ద్విహస్తమేకహస్తం వా చతురశ్రం త్రిమేఖలమ్।
ద్విమేఖలం వా కుణ్డం స్యాదేకమేఖలమేవ వా॥ 8.2 ॥
ఏకకుణ్డస్య మానార్ధం ఖాతమన్యత్ర తత్సమమ్।
ద్వాదశాష్టచతుర్భిః స్యాదఙ్గులైర్మేఖలోన్నతిః॥ 8.3 ॥
సాత్త్వికీ రాజసీ చాత్ర తామసీ మేఖలాః స్మృతాః।
చతురఙ్గులవిస్తారాః సర్వాస్తా హస్తమాత్రకే॥ 8.4 ॥

ద్విగుణే ద్విగుణా జ్ఞేయా యోనిః పశ్చిమతో భవేత్।
చతుర్దశాఙ్గులా పశ్చాత్ తన్నాలం చతురఙ్గులమ్।। 8.5 ।।
అష్టాఙ్గులం భవేద్ వృత్తం నిర్వాహస్తు షడఙ్గులః।
గజోష్ఠసదృశోఽశ్వత్థపత్రాగ్రాకార ఏవ వా।। 8.6 ।।
ప్రాజాపత్యా గజోష్ఠాగ్రా యోనిరన్యా తు వైష్ణవీ।
కుణ్డస్థా వైష్ణవీ శక్తిః ప్రకృతిస్త్రిగుణాత్మికా।। 8.7 ।।
సా యోనిః సర్వభూతానాం సిద్ధీనాం చ విశేషతః।
ప్రాచ్యాం శిరః సమాఖ్యాతం బాహూ దక్షిణసౌమ్యయోః।। 8.8 ।।
ఉదరం కుణ్డమిత్యుక్తం యోనిః పాదౌ చ పశ్చిమే।
పదాన్యేకోనపఞ్చాశత్ కుణ్డే సప్తవిభాజితే।। 8.9 ।।
ఆదిహాన్తాం క్రమాత్ తేషు పదేషు పరికల్పయేత్।
ప్రణవం పూర్వముద్దిశ్య మేఖలాత్రితయేంఽశకాన్।। 8.10 ।।
వ్యాపినం పురుషం నాదం స్మరేద్ వ్యాప్తాం చ మాతృకామ్।
విసర్గం యోనిమధ్యే చ ధ్యాత్వాఽగ్నిషోమబిన్దుకమ్।। 8.11 ।।
గర్భరూపా తు సా యోనిర్మాతృకేయం తదుద్భవా।
పితృమర్త్యసురాంశస్థాం ప్రాదక్షిణ్యేన పూజయేత్।। 8.12 ।।
హకారం మధ్యకోష్ఠేఽన్త్యం విష్ణుం జీవాత్మకం తథా।
గర్తాకారోదరా సేయం ప్రకృతిర్గర్భభాగినీ।। 8.13 ।।
జ్ఞాతవ్యా సాధకేనైవం పరాం సిద్ధిమభీప్సతా।
గాయత్రీ కుణ్డరూపేయం చతుర్వింశతిధా స్థితా।। 8.14 ।।
తారాత్మకః పుమాన్ విష్ణురధిష్ఠాతాఽత్ర కీర్తితః।
నాభిగుహ్యాన్తరం విద్యాదగ్నిస్థానం తు దేహినామ్।। 8.15 ।।
తత్రైవాధీయతే గర్భస్తత్ర హోమశ్చ సిద్ధయే।
చతుర్వింశాఙ్గులం కుణ్డం గాయత్రీసంఖ్యయా స్మృతమ్।। 8.16 ।।

చతుర్వింశతితత్త్వాని ద్విహస్తే ద్వ్యఙ్గులాని తు।
స్వరాః పఞ్చదశాధస్తాద్ యోనిః పఞ్చదశాఙ్గులా।। 8.17 ।।
షోడశః సవిసర్గోఽత్ర నాభ్యన్తే సంవ్యవస్థితః।
సైవ శక్తిః పరా విష్ణోః పరమామృతవాహినీ।। 8.18 ।।
అగ్నిషోమాత్మికా దివ్యా సర్వం జ్ఞేయం చ తన్మయమ్।
సాగ్నిరూపేణ సంహారం సోమరూపేణ చోదయమ్।। 8.19 ।।
కరోతి బిన్దుయుగ్మస్థా నిత్యమేషా మదిచ్ఛయా।
బ్రహ్మలోకం స్థితా భిత్త్వా గతా మూర్ధ్నా మమాలయమ్।। 8.20 ।।
పితృయానం చ వామే స్యాద్ దేవయానం చ దక్షిణే।
మధ్యమే బ్రహ్మణో మార్గో ముక్తయే సైవమీరితా।। 8.21 ।।
సాఽగ్నిరూపా వ్రజత్యూర్ధ్వం సోమరూపా వ్రజత్యధః।
వామదక్షిణతో హిత్వా స్థితా వ్యాప్య జగత్త్రయమ్।। 8.22 ।।
ఇడా చ పిఙ్గలా నాడ్యౌ వామదక్షిణపార్శ్వయోః।
సుషుమ్నోర్ధ్వగతా నాడీ మోక్షమార్గస్తు స స్మృతః।। 8.23 ।।
తత్ర చిత్తం సమాధాయ ధర్మధర్మవివర్జితమ్।
సర్వరోగవినిర్ముక్తో లయమాయాత్యసంశయమ్।। 8.24 ।।
ఏవం కుణ్డశరీరం తు జ్ఞాతవ్యం మాతృకామయమ్।
లీయతే విశ్వమత్రేతి కుణ్డం తద్విశ్వకుణ్డనాత్।। 8.25 ।।
తస్మాత్ కుణ్డేఽత్ర హోతవ్యం విధిదృష్టేన వర్త్మనా।
సుసంస్కృతే యథా క్షేత్రే ఫలం ప్రాప్నోతి కర్షకః।। 8.26 ।।
హుతభుక్ చ తథా జ్ఞేయః సంస్కృతః ఫలదో నృణామ్।
యథైవాజ్యస్య సంస్కారః కర్తవ్యోఽగ్నేస్తథైవ చ।। 8.27 ।।
హోతవ్యం సంస్కృతే తస్మాదగ్నౌ నాసంస్కృతే బుధైః।
శిష్యస్యైవ తు సంస్కారో వహ్నేరాజ్యస్య వాఽత్ర యః।। 8.28 ।।

నాగ్న్యర్థస్తత్త్వతస్తస్మాదిష్టో యాగేషు సర్వథా।

మథితం మణిజం వాఽథ శ్రోత్రియాగారజం తు వా॥ 8.29 ॥

శరావేణాగ్నిమానీయ తమస్త్రేణ తు శోధయేత్।

సంహారముద్రయా తస్య జీవమాత్మని యోజయేత్॥ 8.30 ॥

శయ్యాం తు చిన్తయిత్వాఽఽదౌ ధర్మాధర్మాదిసంయుతామ్।

వరాస్తరణసంఛన్నాం ధూపామోదాధివాసితామ్॥ 8.31 ॥

సుగన్ధకుసుమాకీర్ణాం నానాద్రవ్యైశ్చ శోభితామ్।

ధ్యాయేల్లక్ష్మీం చ వాగ్రూపాం భూషితాం నవయౌవనామ్॥ 8.32 ॥

సాభిలాషామృతుస్నాతాం ఫుల్లపఙ్కజధారిణీమ్।

ఏవం చ చిన్తయేత్ సౌమ్యం సదా ప్రహసితాననమ్॥ 8.33 ॥

రత్యర్థినం సమాసక్తదృష్టిం దేవీముఖామ్బుజే।

ఏవంరూపావుభౌ ధ్యాత్వా గన్ధపుష్పైః ప్రపూజయేత్॥ 8.34 ॥

దేవస్య సుక్లమధ్యస్థమగ్నిబీజం తు చిన్తయేత్।

గర్భాశయప్రవిష్టం తు తద్రక్తేన సమన్వితమ్॥ 8.35 ॥

దేవం విసర్జయేత్ పశ్చాత్ గర్భాధానే కృతే తథా।

కుణ్డభూతాం తతో దేవీం వహ్నిభూతం చ తం స్మరేత్॥ 8.36 ॥

తత్పుంసవనసీమన్తజాతనామాశనక్రియాః।

హృదయాదిభిరంష్టాష్ట హుత్వాఽఽజ్యం కల్పయేత్ క్రమాత్॥ 8.37 ॥

వైషడన్తేన మన్త్రేణ ప్లుతాన్తేన యథావిధి।

పృథక్ పూర్ణాహుతిం దద్యాద్ గన్ధపుష్పైశ్చ పూజయేత్॥ 8.38 ॥

ప్రణవస్తు స్రువో జ్ఞేయో మాతృకా స్రుగితి ద్వయమ్।

పురుషప్రకృతిత్వేన విజ్ఞాతవ్యం విచక్షణైః॥ 8.39 ॥

రత్నిమాత్రం స్రువం కుర్యాద్ వర్తులం ద్వ్యఙ్గులం ముఖమ్।

గోష్పదం తు యథా మగ్నమల్పపఙ్కే తథా భవేత్॥ 8.40 ॥

వర్తులానన్తరగ్రన్థివిష్కమ్భేణాఙ్గులో భవేత్।
దణ్డస్తు వర్తులాకారో గ్రన్థివక్రాదివర్జితః।। 8.41 ।।
క్రమాత్ తనూకృతాగ్రోఽధో నాడీ స్యాచ్చతురఙ్గులా।
స్వయం నిపతితః శుష్కో దగ్ధో భగ్నశ్చ దన్తినా।। 8.42 ।।
దుష్టదేశభవో వక్రః స్ఫుటితశ్చ సకోటరః।
సక్షతః కృమిజుష్టోఽన్యవృక్షజశ్చాన్యతోముఖః।। 8.43 ।।
స్రువః స్యాదభిచారాయ స్రుగ్వా తస్మాన్న కారయేత్।
క్షీరవృక్షోద్భవః శాన్త్యై ఖాదిరః సర్వకామదః।। 8.44 ।।
బ్రహ్మవర్చసకృద్ బ్రాహ్మో జుహూర్బ్రాహ్మీ సదా భవేత్।
ఋగ్వేదాద్యాస్త్రయో వేదా బ్రహ్మాద్యాశ్చైవ దేవతాః।। 8.45 ।।
భూరాదయోఽగ్నయోఽవస్థాః సవనాన్యక్షరాణి చ।
ప్రణవాంశక్రమాద్దణ్డగ్రన్థివృత్తేషు కల్పయేత్।। 8.46 ।।
బాహుమాత్రాం స్రుచం సప్తషట్పఞ్చాఙ్గులవిస్తరామ్।
కారయేన్మధ్యతో వృత్తం త్రిభాగేన చ ఖాతయేత్।। 8.47 ।।
తిర్యగూర్ధ్వం సమం తస్య బహిరర్ధం తు శోధయేత్।
అఙ్గులస్య చతుర్థాంశం శైషార్ధేఽర్ధం తథాఽన్తతః।। 8.48 ।।
ఖాతస్య మేఖలాం రమ్యాం శేషార్ధేన తు కారయేత్।
కలాధ్యర్ధాఙ్గులాయామం కణ్ఠం త్ర్యంశైకవిస్తృతమ్।। 8.49 ।।
చతురఙ్గులవిస్తారం ముఖం పఞ్చాఙ్గులం తథా।
సమాయామం తు కర్తవ్యం శుభం హంసముఖాకృతి।। 8.50 ।।
ధారాకుల్యా చ తన్మధ్యే వృత్తగర్తప్రవేశినీ।
కణ్ఠే కనీయసీ నాహం సుషిరం తస్య కల్పయేత్।। 8.51 ।।
ధారా స్యాత్తదధోభాగే దణ్డమూలే చ యుక్తితః।
శేషం దణ్డం సువృత్తం చ క్రమేణాగ్రం తనూకృతమ్।। 8.52 ।।

ప్రాదక్షిణ్యాద్ బిలస్యాన్తర్న్యస్తవ్యాః షోడశ స్వరాః।
దణ్డేఽన్యే కోణతోఽన్తఃస్థా బిలపార్శ్వాగ్రగాః పరే।। 8.53 ।।
తయా పూర్ణాఽత్ర దాతవ్యా స్రువసమ్పుటగుప్తయా।
స్రువేణ కేవలేనాపి హోమస్తత్సహితేన చ।। 8.54 ।।
స్రుచా నో స్రువయా? తారః కేవలోఽపి హి సిద్ధిదః।
సృష్ట్యర్థోఽయం స్రువస్తస్మాత్ తేనాసీనస్తు హోమయేత్।। 8.55 ।।
స్థిత్యర్థం స్రుక్ తయా పూర్ణాం తిష్ఠన్నేవ తు దాపయేత్।
గాయత్రీ తు జుహూర్బ్రాహ్మీ స్యాచ్చతుర్విశదఙ్గులా।। 8.56 ।।
దణ్డాగ్రేఽస్యాం ముఖాగ్రేఽన్తర్గణ్డయోరాజ్యవర్త్మని।
హృదయాదీని నేత్రాన్తాన్యఙ్గాని పరికల్పయేత్।। 8.57 ।।
తారోపస్తీర్ణయా నిత్యం తయా పక్వం తు హోమయేత్।
ప్రాణాపానస్వరూపౌ చ స్రుక్స్రువౌ కథితావుభౌ।। 8.58 ।।
కర్తవ్యౌ నాభిసంలగ్నౌ ప్రాణస్థానం తు తద్విదుః।
ధూమస్తు నాసికా జ్ఞేయా పార్శ్వయోః కర్ణచక్షుషీ।। 8.59 ।।
పూర్వాపరం లలాటాస్యం వహ్నిస్థానమిదం భవేత్।
కృత్వోల్లేఖాది గాయత్ర్యా పరిధాయార్చితేఽనలే।। 8.60 ।।
పూర్వవత్ పఙ్కజం ధ్యాత్వా సర్వతత్త్వాన్యనుక్రమాత్।
మధ్యే జనార్దనం ధ్యాయేత్ సూర్యకోటిసమప్రభమ్।। 8.61 ।।
ఆహుతీనాం సహస్రేణ తర్పయేత్ తం శతేన వా।
దశ పూర్ణాహుతీస్తత్ర మూలమన్త్రేణ హోమయేత్।। 8.62 ।।
దశాంశేనేతరాంశ్చైవ తర్పయేచ్చరుణైవ వా।
నైత్యకే తు విధిర్హ్యేష కర్తవ్యో దీక్షితైర్ద్విజైః।। 8.63 ।।
శోషదాహామృతప్లావకాఠిన్యపరికల్పనైః।
తత్తద్బీజకృతైః శోధ్యం వహ్నేరాయతనం సదా।। 8.64 ।।

యత్పరిస్తీర్యతే దర్భైర్యత్రప్రణీతా నిధీయతే।
యద్బ్రహ్మ కల్ప్యతే చాత్ర సర్వం తద్విఘ్నశాన్తయే।। 8.65 ।।
స్నిగ్ధే ప్రదక్షిణవర్తే సుసమిద్ధే హుతాశనే।
విధూమే లేలిహానే చ హోతవ్యం కర్మసిద్ధయే।। 8.66 ।।
అల్పతేజాశ్చ రూక్షశ్చ శుక్లః కృష్ణశ్చ యోఽనలః।
భూలేహీ విష్ఫులిఙ్గీ చ దుర్గన్ధశ్చ న శస్యతే।। 8.67 ।।
రూపాదిభేదతః కాళీ కరాళీ చ మనోజవా।
లోహితా చార్ధధూమ్రా చ జ్వాలా చాథ స్ఫులిజగినీ।। 8.68 ।।
విశ్వరూపేతి సప్తైతా జిహ్వా జ్ఞేయా హవిర్భుజః।
తాభిరస్య ముఖం పూర్ణం విదీర్ణ సప్తజిహ్వకమ్।। 8.69 ।।
లేలిహ్యమానముజ్జ్వాలం సదా ధ్యేయం జుహూషతా।
కర్షార్ధం జుహుయాదాజ్యమన్నం గ్రాసార్ధమాత్రకమ్।। 8.70 ।।
శుక్తిమాత్రాహుతీర్దధ్నః క్షీరస్య మధునస్తథా।
యవతణ్డులశాలీనాం ప్రసృతిః పృథుకస్య చ।। 8.71 ।।
లాజానాం ముష్టిమాత్రం తు ఫలానాం స్వప్రమామతః।
భక్ష్యాణామభయామాత్రం మూలానాం ఖణ్డనత్రయమ్।। 8.72 ।।
దూర్వాణాం చ త్రయం సాగ్రం సక్తూనాం కర్షమాత్రకమ్।
తిలానాం సర్షపాణాం చ ముద్గానాం చైవ పఞ్చకమ్।। 8.73 ।।
ఏకైకం చైవ హోతవ్యం పుష్పాణాం సమిధాం తథా।
చతుర్గృహీతమాపూర్య స్రువేణాజ్యం మహాస్రుచా।। 8.74 ।।
పుర్ణాహుతిస్తు దాతవ్యా నిత్యమచ్ఛిన్నధారయా।
అరత్నిమాత్రమిధ్మాఖ్యం సమిత్సూపాగం ఘృతాప్లుతమ్।। 8.75 ।।
పాలాశం యుగపన్నిత్యం హోతవ్యమవికమ్పితమ్।
స్రువేణాజ్యముపస్తీర్య జుహ్వాం పిణ్డద్వయం చరోః।। 8.76 ।।

ఘృతాభిఘారితం పక్వం యత్ సాద్యన్తస్రువాహుతి।
ఏవమేకైకపిణ్డం తు పునర్ద్విరభిఘారితమ్।। 8.77 ।।
ప్రధానాహుతి హోమాన్తే హోతవ్యం స్విష్టకృద్ భవేత్।
అన్యత్ సర్వం ఘృతాభ్యక్తం దక్షిణస్య కరస్య తు।। 8.78 ।।
జుహుయాద్దేవతీర్థేన కనిష్ఠామూలవర్తినా।
స్రువేణైవ ద్రవద్రవ్యం దధిక్షీరాది సర్వదా।। 8.79 ।।
హోతవ్యం విధినా సర్వమన్యథా దోషమాప్నుయాత్।
పూర్వం త్రిః క్షాలితైః శాలితణ్డులైరమలైశ్చరుమ్।। 8.80 ।।
యన్త్రేణాగ్నావదిశ్రిత్య శ్రపయేద్ వ్యజనానిలైః।
సంస్కృత్య విధినా చాజ్యం దర్భైః సమ్మృజ్య చ స్రువమ్।। 8.81 ।।
నిధాయ పరిధీనద్భిః పరిషిచ్యాగ్నిమర్చయేత్।
ఇధ్మాఘారాజ్యభాగేషు హుతేష్వాహూయ దేవతామ్।। 8.82 ।।
పక్వమన్యచ్చ హోతవ్యం సమిదాది యథాక్రమమ్।
ఆఘారవత్ క్రమో హ్యేష కర్తవ్యః సిద్ధిమీప్సతా।। 8.83 ।।
ఆధాయాగ్నిం పరిస్తీర్య సంస్కృత్యాభ్యర్చ్య చ క్రమాత్।
హోతవ్యమఖిలైర్ద్రవ్యైరయమాపూర్వికో విధిః।। 8.84 ।।
హోమశేషం సమాప్యాథ విధినోద్వాస్య దేవతామ్।
స్వశక్త్యా దక్షిణాం దద్యాదేవం సిధ్యన్తి సిద్ధయః।। 8.85 ।।
సామాన్యేన సమాఖ్యాతమగ్నికార్యమిదం మయా।
విసేషతస్తు కర్తవ్యం తత్ర తత్రైవ వక్ష్యతే।। 8.86 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయామగ్నికార్యోఽష్టమః పటలః ।।

|| అథ నవమః పటలః ||

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాన్మణ్డలం సార్వకామికమ్।
యద్ జ్ఞాత్వా మునయః సమ్యక్ పరాం సిద్ధిమితో గతాః|| 9.1 ||
యాగభూమిం పరీక్ష్యాదౌ సర్వదోషవివర్జితామ్।
శల్యైర్విమోచితాం యత్నాత్ సమాం పూర్వోత్తరప్లవామ్|| 9.2 ||
శోధయిత్వా యథాన్యాయం మణ్డపం తత్ర కారయేత్।
చతురశ్రం చతుర్ద్వారమేకద్వారమథాపి వా|| 9.3 ||
తోరణధ్వజసంయుక్తం వితానాదివిభూషితమ్।
సమఙ్గలాఙ్కురాదర్శలాజకుమ్భాష్టమఙ్గలమ్|| 9.4 ||
అగ్న్యాయతనసంయుక్తమాదర్శసమవేదికమ్।
సంస్కృత్య మార్జనాలేపగవ్యగన్ధాక్షతాదిభిః|| 9.5 ||

సూత్రపాతం తతః కుర్యాత్ దిగ్విభాగానురూపతః।
ప్రాక్పశ్చిమాయతే సూత్రే మధ్యజ్కోభయపాశ్వగౌ।। 9.6 ।।
కృత్వాఽఙ్కౌ లాఞ్ఛయేత్ తాభ్యాం మత్స్యౌ దక్షిణసౌమ్యయోః।
తయోశ్చ సూత్రమాస్ఫాల్య లాఞ్ఛయేద్ దిక్షి మానతః।। 9.7 ।।
ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యామథాఙ్కాభ్యాం లాఞ్ఛయేత్ కోణమత్స్యకాన్।
బాహుసూత్రాణి చాస్ఫాల్య చతురశ్రం ప్రసాధయేత్।। 9.8 ।।
సమం షోడశధా భజ్క్త్వా సూత్రాణ్యాస్ఫాల్య భద్రకమ్।
ఆలిఖేన్మణ్డలం తత్ర చతురశ్రం సుశోభనమ్।। 9.9 ।।
పఞ్చవర్ణైశ్చతుర్ద్వారం సితాబ్జం తత్ సపీఠకమ్।
చతుర్భిర్నవకైః పద్మం పీఠం పఙ్క్త్యైకయా బహిః।। 9.10 ।।
ద్వాభ్యాం వీథీం తథా ద్వారాణ్యబ్జస్థానం తు వర్తయేత్।
తదర్ధే ద్వాదశాంశోనే చతుర్ధావర్తితేంఽశకైః।। 9.11 ।।
పృథివ్యాదీని తత్త్వాని కర్ణికాదిషు కల్పయేత్।
కర్ణికాం కేసరాన్ సన్ధీన్ దలాన్యగ్రాణి చ క్రమాత్।। 9.12 ।।
కోణసూత్రం సమాస్ఫాల్య కుర్యాదష్టదలం యథా।
క్షిప్తేషు సన్ధిసూత్రేషు దలసన్ధ్యన్తరేణ తు।। 9.13 ।।
దలాన్యగ్రాణి మానేన పార్శ్వస్థేన చ వర్తయేత్।
పీఠే త్రిభిశ్చతుర్భిశ్చ పాదగాత్రాణి కల్పయేత్।। 9.14 ।।
ద్వేఽన్తర్బహిశ్చ చత్వారి ద్వారే ద్వారే తు మార్జయేత్।
త్రీణ్యేకం చైవ శోభార్థముపశోభార్థమన్యథా।। 9.15 ।।
షడ్భిః కోణం లతాపత్రవితానైర్వీథిరుజ్జ్వలా।
ఏకహస్తం ద్విహస్తం చ చతుర్హస్తం చ భద్రకమ్।। 9.16 ।।
తతోఽధికం తు చక్రాబ్జమష్టహస్తాన్తమిష్యతే।
ద్వాదశారత్నికా వేదిర్దశాష్టారత్నిరేవ వా।। 9.17 ।।

తస్యా ద్వాదశభాగేన మధ్యతోఽక్షం ప్రకల్పయేత్।
నాభిం చ తావతీం క్షేత్రమరాణాం ద్విగుణం బహిః।। 9.18 ।।
నాభివన్నేమివీథ్యోశ్చ క్రమాత్ క్షేత్రాణి కల్పయేత్।
అక్షభిమిం త్రిధా కృత్వా కర్ణికాది యథాక్రమమ్।। 9.19 ।।
వర్తయేన్నాభిసంస్థాని దలాన్యగ్రాణి కల్పయేత్।
త్రినాభి ద్వాదశారం తచ్చక్రాబ్జం శుభవీథికమ్।। 9.20 ।।
కల్పయేద్ విదిశోఽరస్థా దిశోఽరాన్తరగోచరాః।
తుల్యమేవోభయోర్మానం సర్వత్ర పరికల్పయేత్।। 9.21 ।।
అరం ద్వాదశధా కృత్వా సూత్రాణ్యూర్ధ్వగతాని చ।
మూలాగ్రయోరరాః స్థూలా వృత్తరూపాశ్చ మధ్యతః।। 9.22 ।।
పిపీలికోదరాః కార్యా విపరీతా యవోదరాః।
నేమిక్షేత్రం ద్విధా కృత్వా ప్రథయశ్చాధరోత్తరాః।। 9.23 ।।
చతిర్వింశతిధా కార్యస్తే చారాగ్రాన్యసన్ధయః।
బహిరావరణం చాత్ర నేమిమానేన కల్పయేత్।। 9.24 ।।
తత్ర స్థానాని కల్ప్యాని దిక్పాలానాం యథాక్రమమ్।
చతురశ్రాణి సర్వాణి తాలమాత్రాణి కల్పయేత్।। 9.25 ।।
బహిర్ద్వారాది కర్తవ్యం చతురశ్రం యథోదితమ్।
ఏవం మణ్డలామాలిఖ్య రజోభిః పూరయేత్ క్రమాత్।। 9.26 ।।
సితరక్తాసితాపీతశ్యామైరేవాత్ర పఞ్చభిః।
సర్వత్ర కర్ణికా పీతా సితాన్యబ్జదలాని చ।। 9.27 ।।
పృథులారుణమధ్యాని పీతాన్యేవ యథాక్రమమ్।
కేసరాణ్యచ్ఛబిన్ద్వగ్రాణ్యుజ్జ్వలాని ప్రకల్పయేత్।। 9.28 ।।
దలాన్తరాణి శ్యామాని వ్యోమబాహ్యేఽశ్రయోఽరుణాః।
సితా ధర్మాదయః శ్యామాస్తథాఽధర్మాదయః స్మృతాః।। 9.29 ।।

ద్వారాణి తు సితాన్యేవ చతుర్దిక్షు ప్రకల్పయేత్।
ఉత్తరాదీని సర్వాణి విప్రాదీనాం యథాక్రమమ్।। 9.30 ।।
శోభా రక్తోపశోభా తు పీతా నీలం చ కోణకమ్।
భద్రకేఽన్యద్యథాశోభం సర్వవర్ణైస్తు కల్పయేత్।। 9.31 ।।
చక్రాబ్జేఽపి తథా పద్మం త్రిధా నాభిమథాలిఖేత్।
సితరక్తాసితైః పీతాః సర్వేఽరాః సితసన్ధయః।। 9.32 ।।
ప్రధయః శుక్లకృష్ణాః స్యుర్వ్యత్యయాత్ పీతసన్ధయః।
నానావర్ణాని కార్యాణి దిక్పానాం స్వస్తికాని తు।। 9.33 ।।
పీతాచ్ఛపాటలశ్యామకృష్ణరేఖాస్తు తద్బహిః।
సితరక్తాసితాస్తిస్రో భద్రకే విహితాః క్రమాత్।। 9.34 ।।
ద్వారాది భద్రకే యత్తత్ చక్రాబ్జేఽపి బహిస్తథా।
కల్పనీయం ప్రయత్నేన దీక్షాయాం దేశికోత్తమైః।। 9.35 ।।
యేన రూపేణ యల్లేఖ్యం విధివచ్చక్రమణ్డలమ్।
తద్వర్ణేనైవ రజసా తత్తత్పూరణమత్ర తు।। 9.36 ।।
రత్నైరోషధిభిర్లోహర్గన్ధైర్బీజైశ్చ ధాతుభిః।
పత్రైశ్చ యాజ్ఞికైర్వృక్షైః రజాంస్యేతాని కల్పయేత్।। 9.37 ।।
ముక్త్యై న్యాసోఽపసవ్యేన దేవతీర్థేన తు శ్రియై।
సర్వకామసమృద్ధ్యర్థం కర్తవ్యోఽఙ్గులిభిస్తు సః।। 9.38 ।।
గ్రన్థివక్రకృశస్థూలనిమ్నోన్నతవిమిశ్రణైః।
ఛిద్రైశ్చ బహవో దోషా రేఖాచ్ఛేదో న సర్వథా।। 9.39 ।।
ప్రమాదాద్యత్ర శిష్యాణాం మణ్డలస్య తు లేఖనే।
గ్రన్థ్యాది స్యాదతన్ద్రీ తు సమయే కుశలో గురుః।। 9.40 ।।
కర్ణికాకేసరాదీని లలితాని ప్రయోజయేత్।
సకృదర్పణమాత్రేణ న పునః పరివర్తనైః।। 9.41 ।।

కర్ణికాముచ్ఛ్రితాం కుర్యాత్ పత్రరేఖాశ్చ సర్వతః।
కనిష్ఠామధ్యమాఙ్గుష్ఠమితా రేఖాస్త్రిధోచ్ఛ్రితాః।। 9.42 ।।
ముఖ్యే మధ్యేఽధమేఽబ్జాదిక్రమాదూహ్యశ్చ తత్క్షయః।
తన్మధ్యేషు రజోన్యాసస్తత్తత్పాదోచ్ఛ్రితో భవేత్।। 9.43 ।।
గ్రన్థ్యాదిపరిహారేణ ప్రయత్నాద్ దేశికోత్తమః।
సర్వత్ర సమరూపాణి రజాంసి వికిరేత్ క్రమాత్।। 9.44 ।।
కుడ్యే పటే చ తచ్చక్రం లిఖితం మానయోగతః।
పూజనీయం గృహే నిత్యం క్షుద్రభూతాదిశాన్తయే।। 9.45 ।।
కాలే స్వయం తు సమ్పశ్యేన్న తత్ సాధారణో జనః।
తస్యానుధ్యానమాత్రేణ సర్వమేనో విశీర్యతే।। 9.46 ।।
తస్యాన్తికే న తిష్ఠన్తి వేతాలా బ్రహ్మరాక్షసాః।
ఇదం చక్రముపారూఢో విష్ణుః సర్వజగత్ప్రభుః।। 9.47 ।।
పూజ్యో భక్తైః ప్రయత్నేన సదా సర్వార్థసిద్ధయే।
అసమ్భవే ద్విహస్తాదిమానేనాప్యర్చనాదిషు।। 9.48 ।।
చక్రాబ్జం వర్తయేద్విద్వానల్పం నానల్పసమ్భవే।
అసమ్భవేఽపి స్థానాని నేమ్యన్తాని న హాపయేత్।। 9.49 ।।
బహిరావరణం త్వల్పే కల్పనీయం యథేప్సితమ్।
వర్ణాః సితారుణాః పీతాః పృష్ణాః శాన్త్యాదిదేవతాః।। 9.50 ।।
యోజ్యా యుగేషు వేదేషు వర్ణేషు చ యథాక్రమమ్।
యుగాన్తరానులోమాఙ్కరూపం శ్యామం తు పఞ్చమమ్।। 9.51 ।।
పఞ్చవర్ణమయం విశ్వం తన్మాత్రా మూర్తిభేదతః।
విషయేన్ద్రియభేదాచ్చ పఞ్చధేదమవస్థితమ్।। 9.52 ।।
నాదరూపేణ విజ్ఞేయం వ్యాప్తమాద్యక్షరేణ తు।
వర్ణాదికల్పనాతీతం తద్విష్ణోః పరమం పదమ్।। 9.53 ।।

వ్యాపినీ తు పరా శక్తిరరూపా సర్వతోముఖీ।
అవిముక్తస్తయా దేవో ద్రష్టవ్యః సాధకైః సదా।। 9.54 ।।
అవర్ణా సా సమాఖ్యాతా సర్వవర్ణా చ సాధకైః।
తద్బీజం సా పరా మాయా ప్రకృతిః సా గుణాత్మికా।। 9.55 ।।
ఏకైవ సా పరా సూక్ష్మా గుణభేదాత్ త్రిధా భవేత్।
తద్భేదాద్దేవభేదోఽపి బ్రహ్మోపేన్ద్రహరాత్మకః।। 9.56 ।।
పఞ్చధా సా భవేత్ పశ్చాద్ యథా పూర్వం మయోదితమ్।
తద్భేదానువిధాయిత్వం దేవస్య శ్రుతిదర్శనాత్।। 9.57 ।।
కల్పితం మునిభిర్భేదాస్త్వసంఖ్యేయా గుణోద్భవాః।
పురుషం మణ్డలం విద్యాత్ పద్మం హృదయమస్య తు।। 9.58 ।।
బాహ్యాన్తరగతం మధ్యం నాభిమూలేఽబ్జనాలకమ్।
పదే ద్వే పశ్చిమద్వారే జ్ఞాతవ్యే దక్షిణోత్తరే।। 9.59 ।।
పద్మనాలం నవచ్ఛిద్రం విమలాదికలాశ్రయమ్।
తస్య మూలం భవేత్ సూక్ష్మో బీజరూపో జనార్దనః।। 9.60 ।।
ఆధారభూతం సర్వస్య మహిమ్ని స్వే వ్యవస్థితమ్।
పద్మమూలం విజానీయాద్యతోఽకారాదయోఽభవన్।। 9.61 ।।
మరుతః కణ్టకా నాలం గ్రన్థిర్గుణమయో మహాన్।
బుద్ధిభేదా దలాన్యష్టౌ ధర్మాధర్మాదయస్తతః।। 9.62 ।।
నాలాన్తేఽహంకృతోఽనన్తస్తన్మాత్రేన్ద్రియభూతభృత్।
పద్మోఽవ్యక్తమకారాదిభేదోఽర్కేన్ద్వగ్నిమణ్డలమ్।। 9.63 ।।
బుద్ధిగర్వమనోమాత్రా దక్షిణాదిదలాష్టకమ్।
ఇత్యన్యే విమలాద్యష్టశక్తిజం చాపరే విదుః।। 9.64 ।।
అణ్డమధ్యగతం పద్మం పిశ్వస్యాయతనం మహత్।
మాయాణ్డాధఃకపాలస్థా విద్యా చోర్ధ్వం వ్యవస్థితా।। 9.65 ।।

పురీతతం హృదబ్జస్య కల్పయేత్ ప్రతివారణమ్।
తద్బాహ్యతః పురాకారో వైరాజో దేవ ఉచ్యతే।। 9.66 ।।
పీతాచ్చారుణకృష్ణేషు శ్యామే చ క్ష్మాదయః స్థితాః।
వసవోఽబ్జదలాగ్రస్థా రుద్రాదిత్యాశ్చ కేసరాః।। 9.67 ।।
మరుతో దలసన్ధిస్థా రేణవో గ్రహతారకాః।
దలాన్తరాగ్రరేఖాసు సరితః సాగరాస్తథా।। 9.68 ।।
మేరుస్తు కర్ణికాన్తస్థో బీజేషు మునయః స్థితాః।
సూర్యేన్ద్వగ్నిగతో విష్ణుస్తానతీత్య స్థితస్త్విషా।। 9.69 ।।
తత్స్వరూపం పరం నిత్యం యః పశ్యతి స పశ్యతి।
ఆత్మానమన్తరాత్మానం పరమాత్మానమిత్యపి।। 9.70 ।।
తస్య తుర్యం పరం రూపం యః పశ్యతి స ఏవ సః।
యక్షాద్యాః కణ్టకా నాలే రోమాణ్యప్సరసః స్మృతాః।। 9.71 ।।
సూత్రం ప్రజాపతిః పత్రమూలే ప్రాణాదివాయవః।
చక్రమణ్డలమధ్యస్థ ఆత్మా సర్వేశ్వరో హరిః।। 9.72 ।।
నిష్కలస్తు సమాఖ్యాతః పరమే వ్యోమ్ని సంస్థితః।
ఏవం యో వేత్తి దేవం తం మణ్డలాన్తర్గతం తథా।। 9.73 ।।
స హిత్వా వైష్ణవీం మాయామాప్నుయాత్ పరమం పదమ్।
అవిధానేఽపి యో దేవం మణ్డలాన్తః స్థితం యజేత్।। 9.74 ।।
పశ్యేద్ వా తేన దేవేశః సాక్షాద్ దృష్టో భవేద్ ధ్రువమ్।
మణ్డలేఽత్ర భవేన్నిత్యం సాన్నిధ్యం సర్వరూపిణః।। 9.75 ।।
తస్మాత్ తీర్థాదిపుణ్యేభ్యో విశిష్టం మణ్డలేఽర్చనమ్।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం నవమః పటలః ।।

।। అథ దశమః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ దీక్షాపూజాద్యనుగ్రహమ్।
శిష్యాధికారసిద్ధ్యర్థం నిర్వాణార్థం చ యోగినామ్।। 10.1 ।।
దీయన్తే సిద్ధయః సర్వాః క్షీయన్తే గ్రన్థయోఽప్యతః।
దీక్షాత్వమేవం దీక్షాయా ధర్మాధర్మహృదాత్మనః।। 10.2 ।।
వసన్తగ్రీష్మయోర్దీక్షా కార్యా వా కార్త్తికాదిషు।
శరదాషాఢయోశ్చోక్తో వర్ణజానామనుగ్రహః।। 10.3 ।।
జాతిశౌచగుణాన్ పూర్వం పరీక్ష్య స్వయమాదరాత్।
శుద్ధాన్ గురుర్విజానీయాత్ స్త్రీశూద్రాంస్తు విశేషతః।। 10.4 ।।
తే తు భక్తిం తతో జ్ఞాత్వా కర్తవ్యా పరమేశ్వరే।
దేవవద్ భక్తిమన్తోఽస్య కుర్యుః శుశ్రూషణం చిరమ్।। 10.5 ।।
భగవంస్త్వత్ప్రసాదేన సంసారార్ణవతారణమ్।

ఇచ్ఛామశ్చైహికీం సిద్ధిం విశేషేణ తపోధన!।। 10.6 ।।

ఇతి విజ్ఞాప్య సన్తోష్య దానానుగమసాన్త్వనైః।

తదిచ్ఛయోక్తసమ్భారానాహరేయుర్యథాబలమ్।। 10.7 ।।

ద్రవ్యాణ్యానాయ్య సంశోధ్య పూర్వేద్యురధివాస్య చ।

ద్వాదశ్యాం దీక్షయేచ్ఛిష్యానిష్ట్వా దేవవిధానతః।। 10.8 ।।

దేవాలయనదీతీర్థగోష్ఠారామాదిసన్నిధౌ।

బ్రాహ్మణాదివిభాగేన యాగస్థానం ప్రకల్పయేత్।। 10.9 ।।

దీక్షార్థినస్తు యావన్తః సమ్భవన్త్యత్ర వైష్ణవాః।

తే సర్వే సమమేవాత్ర యతేరన్నాత్మశక్తితః।। 10.10 ।।

యత్నోఽర్థో వాఽధికో యస్య ఫలం తస్యాధికం తథా।

విత్తశాఠ్యం తు యః కుర్యాన్నరకే స పతేద్ ధ్రువమ్।। 10.11 ।।

వైష్ణవైరభ్యనుజ్ఞాతో దీక్షితైః కుశలైః సహ।

స్నాత్వాఽఽచమ్య శుచిర్భూత్వా కృతినిత్యః స్వలంకృతః।। 10.12 ।।

యాగార్థం కల్పితాం భూమిమాచార్యః స్వయమావిశేత్।

సఞ్చిన్త్య మనసా దేవం సకలం మణ్డలాత్మకమ్।। 10.13 ।।

సంస్కృత్య విధినా వేదిం కలశన్యాసమారభేత్।

నృసింహజప్తాన్ సిద్ధార్థాన్ ఫడన్తేన వికీర్య తు।। 10.14 ।।

మూలేన వికిరాన్ జప్త్వా పఞ్చగవ్యం తు సాధయేత్।

గోమూత్రం ప్రణవేనైవ విసర్గేణ తు గోమయమ్।। 10.15 ।।

బిన్ద్వన్తేన పయో దద్యాద్దధి దీర్ఘేణ విష్ణునా।

ఘృతమాద్యేన శుద్ధేన విష్ణుబీజేన పూజయేత్।। 10.16 ।।

గోమూత్రాద్ గోమయం త్వర్ధం క్షీరమష్టగుణం తతః।

దధి సప్తగుణం దద్యాదాజ్యం చైవ చతుర్గుణమ్।। 10.17 ।।

త్రిబీజేన కుశైః ప్రోక్ష్య మూలేన వికిరాన్ క్షిపేత్।

త్రిరేవ ప్రాఙ్ముఖస్తిష్ఠంస్తం ధ్యాత్వోత్తానపాణినా ।। 10.18 ।।
పీఠన్యాసక్రమాదీశే కలశం కర్కరీయుతమ్ ।
సరత్నం నిర్వ్రణం రమ్యం లోహజం సూత్రవేష్టితమ్ ।। 10.19 ।।
పూరయిత్వాఽర్చయేద్ విద్వాన్ గన్ధపుష్పైర్యథాక్రమమ్ ।
ధర్మాధర్మాదిపీఠస్థం పఙ్కజం కలశే న్యసేత్ ।। 10.20 ।।
క్షాదిమూర్తిశిఖానాళసరః కణ్టకరన్ధ్రకమ్ ।
ధర్మాద్యన్తఃస్థయుగ్గ్రన్థిసాధర్మ్యాదినపుంసకమ్ ।। 10.21 ।।
కాద్యైస్త్రిభిస్త్రిభిః పత్రైః కర్ణికాన్తైః సమన్వితమ్ ।।
విసర్గబిన్దుదీప్తాగ్రపూర్వాదిస్వరకేసరమ్ ।। 10.22 ।।
తారాంశత్రితయోపేతమాత్మవిద్యాపరక్రమాత్ ।
నాదశక్తియుతం మధ్యే తత్రావాహ్యార్చయేత్ ప్రభుమ్ ।। 10.23 ।।
వర్ధన్యాం చాసనే సిద్ధే తస్మాదావాహనం భవేత్ ।
ఆజ్యేఽర్ఘ్యే చ ప్రణీతాయాం స్రుక్స్రువేషు విశేషతః ।। 10.24 ।।
పఞ్చగవ్యే చరౌ కుణ్డే మణ్డలే విష్ణుహస్తకే ।
పూజయిత్వా తథా సాఙ్గం కలశస్థం తు కేశవమ్ ।। 10.25 ।।
అగ్రతోఽస్త్రేణ వర్ధన్యా మణ్డపస్య సమన్తతః ।
అచ్ఛిన్నాం పాతయేద్ ధారామీశాద్యన్తం ప్రదక్షిణమ్ ।। 10.26 ।।
పశ్చాత్ తేనైవ మార్గేణ సాధకః కలశం నయేత్ ।
సంహృత్య వికిరాన్ సర్వాన్ వికీర్ణాన్ పాత్రగైః సహ ।। 10.27 ।।
సర్వధాన్యస్థితం కుమ్భం పూజయేద్ వర్ధనీం తథా ।
నవేనాంశుకయుగ్మేన వేష్టయేత్ తం సితేన తు ।। 10.28 ।।
ఘటికాం చ తథైకేన రక్షాం చాస్త్రేణ కల్పయేత్ ।
వికిరేదస్త్రజప్తైశ్చ సర్వధాన్యైః సమన్తతః ।। 10.29 ।।
సమ్మృజ్య మూర్తిభిశ్చాగ్నౌ సంస్కృతే శ్రపయేచ్చరుమ్ ।

మూలేన మూర్తిభిశ్చాగ్నౌ సంస్కృతే శ్రపయేచ్చరుమ్ ॥ 10.30 ॥
క్షాలితాజ్యాక్తసక్షీరానుఖామారోప్య తణ్డులాన్ ।
క్షాలితాన్ సముపస్తీర్ణాన్ న్యస్యాలోడ్యావఘట్య చ ॥ 10.31 ॥
ఉపస్తీర్యోదగుద్వాస్య క్షాలితం ప్రోక్ష్య పూజయేత్ ।
కుర్యాద్ భస్మోర్ధ్వపుణ్డ్రం చ తత్పార్శ్వేఽష్టాక్షరేణ తు ॥ 10.32 ॥
ఉపస్తీర్య శుభే పాత్రే క్షిప్తం ప్రత్యభిఘార్య చ ।
అభిఘార్య క్షతం చాద్యం భాగం దేవాయ కల్పయేత్ ॥ 10.33 ॥
ద్వితీయం కలశస్థాయ వహ్నిస్థాయ తృతీయకమ్ ।
ఘృతాప్లుతం తు మూలేన జుహుయాదాహుతిత్రయమ్ ॥ 10.34 ॥
తచ్ఛేషేణ బలిం పీత్వా పఞ్చగవ్యం చతుర్థకమ్ ।
ప్రణవేన పురా పీత్వా పఞ్చగవ్యం చతుర్థకమ్ ॥ 10.35 ॥
భాగం శిష్యైః సహాశ్నీయాద్ గురుః కాయవిశోధనమ్ ।
సప్తాభిమన్త్రితం ప్రాచ్యాం నిఖాతం ద్వాదశాఙ్గులమ్ ॥ 10.36 ॥
భక్ష్యం త్రైర్దన్తకాష్ఠం చ క్షీరవృక్షజమవ్రణమ్ ।
శుభం పరీక్షయేత్ తేన శాన్తిహోమోఽశుభే స్మృతః ॥ 10.37 ॥
ఆచాన్తః సకలో భూత్వా ప్రార్థయేద్ గురురచ్యుతమ్ ।
ప్రదక్షిణముపావృత్య నమస్కృత్య ప్రసాద్య చ ॥ 10.38 ॥
సంసారార్ణవమగ్నానాం పశూనాం పాశముక్తయే ।
త్వమేవ శరణం దేవ! సదా త్వం భక్తవత్సల ॥ 10.39 ॥
దేవదేవానుజానీహి ప్రాకృతైః పాశబన్ధనైః ।
పాశితాన్ మోక్షయిష్యామి త్వత్ప్రసాదాత్ పశూనిమాన్ ॥ 10.40 ॥
లబ్ధానుజ్ఞస్తు సంశోధ్య ధారణాభిరుపోషితాన్ ।
అస్త్రేణ ప్రోక్ష్య లిఙ్గస్థాన్ పశూన్ స్వాత్మని యోజయేత్ ॥ 10.41 ॥
సమ్ప్రోక్ష్య తం పునర్దేహం వాతాగ్నిధృతమగ్రతః ।

భస్మకూటమివ ధ్యాత్వా ప్లావయేద్ వారిణాఽఖిలమ్ ।। 10.42 ।।

ఉదకైకనిధిం సమ్యగ్ ధ్యాత్వా సంసారమణ్డలమ్ ।

కల్పయేత్ పార్థివీం శక్తిం బ్రహ్మణ్యైకస్వరూపిణీమ్ ।। 10.43 ।।

తన్మాత్రాసమ్వృతాం శుభ్రాం వృత్తాం బుద్బుదసన్నిభామ్ ।

లిఙ్గే సంక్రామితే ధ్యాయేత్ పురుషం ప్రణవాత్మకమ్ ।। 10.44 ।।

విభక్తేన్ద్రియసంస్థానం బుద్ధ్యాఽభ్దేనాణ్డభేదనమ్ ।

శకలే రోదసీ మధ్యే ప్రజాపతిమిమం స్మరేత్ ।। 10.45 ।।

ప్రణవేన పునః ప్రోక్ష్య సకలీకృత్య దేశికః ।

స్వహస్తే సకలం ధ్యాయేన్మణ్డలాదికమాదరాత్ ।। 10.46 ।।

చతుర్ద్వారం పురం తచ్చ బ్రహ్మతీర్థాద్యనుక్రమాత్ ।

మధ్యే పద్మం యథాప్రోక్తం పత్రాణ్యఙ్గులయః స్మృతాః ।। 10.47 ।।

కర్ణికా తలమధ్యం తు పర్వాణ్యస్య తు కేసరాః ।

అగ్నిస్థానం చ మధ్యేఽత్ర తన్మధ్యే కేశవః స్థితః ।। 10.48 ।।

మణ్డలత్రితయస్యాన్తః సూర్యకోటిసమప్రభమ్ ।

తం ధ్యాత్వా పూజయేన్మధ్యే గన్ధపుష్పైర్యథాక్రమమ్ ।। 10.49 ।।

తం హస్తం దాపయేన్మూర్ధ్ని శిష్యస్య సుసమాహితః ।

హస్తే విష్ణుః స్థితో యస్మిన్ విష్ణుహస్తస్తు స స్మృతః ।। 10.50 ।।

జన్మాన్తరసహస్రైస్తు యత్ పాపం సఞ్చితం పురా ।

సర్వం తత్ స్పర్శమాత్రేణ విలయం యాత్యసంశయమ్ ।। 10.51 ।।

ఏవమేకం బహూన్ వాపి జనయేద్ ధ్యానయోగతః ।

ఏవం సంశుద్ధదేహం తం గన్ధపుష్పైః ప్రపూజయేత్ ।। 10.52 ।।

కరౌ సమ్మృజ్య మూలేన నేత్రే బద్ధ్వా సువాససా ।

నేత్రమన్త్రేణ మేధావీ సదశేనాహతేన తు ।। 10.53 ।।

శిష్యం పుష్పాఞ్జలిధరం ప్రాఙ్ముఖం తు ప్రవేశయేత్ ।

బ్రాహ్మణాదిక్రమేణైవ బహవశ్చేద్ వివిక్షవః।। 10.54 ।।

ద్వారం తు దక్షిణం శ్రేష్ఠం మణ్డపస్య ప్రవేశనే।

ఉత్తరాదీని చత్వారి విప్రాదీనాం విశేషతః।। 10.55 ।।

పురప్రవేశనం కార్యం శిష్యకామానురూపతః।

ప్రజాబలార్థసౌభాగ్యం రత్నాన్నవిజయస్త్రియః।। 10.56 ।।

ధృతిమోక్షాయురారోగ్యం పశుపుత్రసుఖాది చ।

పూర్వాదిషు ప్రవేశే స్యాత్ కరం దత్త్వా ప్రవేశయేత్।। 10.57 ।।

కృతప్రదక్షిణం శిష్యం క్రమాద్ వన్దితదిక్పతిమ్।

దేవాభిముఖమానీయ ప్రాఙ్ముఖం స్థాపయేత్ తతః।। 10.58 ।।

తూష్ణీం స గురుణోద్దిష్టో యతవాక్కాయమానసః।

జానుద్వయేన భూమిం తు విష్టభ్య నతిపూర్వకమ్।। 10.59 ।।

ధ్యాత్వా దేవం హరిం భక్త్యా సూర్యకోటిసమప్రభమ్।

లక్ష్మ్యా సమన్వితం సౌమ్యమష్టబాహుమలఙ్కృతమ్।। 10.60 ।।

సమాహితః క్షిపేన్మాల్యం గుర్వదేశప్రతీక్షయా।

తన్నేత్రావరణం ముక్త్వా పుష్పపాతం విలోకయేత్।। 10.61 ।।

పుష్పపాతానూరూపేణ మూర్తినామ్నా తమాహ్వయేత్।

అమన్త్రమర్చనం తత్ర కారయేద్ దేవమూర్తిషు।। 10.62 ।।

దేవాన్తం బ్రాహ్మణస్యోక్తం వర్మాన్తం క్షత్రియస్య తు।

గుప్తాన్తం నామ వైశ్యస్య శూద్రే దాసాన్తముద్దిశేత్।। 10.63 ।।

స్త్రీణాం దేవీతి నామ స్యాత్ సా మూర్తిస్తస్య కామదా।

దృష్టమాత్రే ప్రణశ్యన్తి మణ్డలే పాపసఞ్చయాః।। 10.64 ।।

ధూపం దీపం క్రమాద్ దత్త్వా నివేద్యం చాత్ర కల్పయేత్।

ప్రకృత్యాదిపృథివ్యన్తం సాధిభూతాధిదైవతమ్।। 10.65 ।।

అధ్యాత్మసంహృతం సర్వం క్రమాచ్ఛిష్యతనౌ న్యసేత్।

దక్షిణేనోపవేశ్యైనం దర్భపాణిం తు వాగ్యతమ్ ।। 10.66 ।।

అన్వారబ్ధేన హోతవ్యమాచార్యేణ విజానతా।

అగ్నౌ సమ్ప్రాప్తవిధినా తత్త్వానాం తు శతం శతమ్ ।। 10.67 ।।

దత్త్వా పూర్ణాహుతిం సర్వం కుమ్భేశాయ నివేదయేత్।

కరణీం కర్తరీం చాథ రజాంసి ఘటికాం తథా ।। 10.68 ।।

యచ్చాన్యదుపయోగి స్యాత్ సర్వం తద్ వాయుగోచరే।

సాఙ్గేన మూలమన్త్రేణ పరామృశ్యాధివాసయేత్ ।। 10.69 ।।

తతః శయీత తైః శిష్యైః కుశానాస్తీర్య తం స్మరన్।

దుఃస్వప్నాదిషు శాన్తిః స్యాన్నాన్యథా సిద్ధిరైహికీ ।। 10.70 ।।

ప్రాతః స్నాత్వా విసృజ్యేశం మణ్డలే పునరర్చయేత్।

ప్రవాలముక్తాభారణహేమపుష్పైర్మనోహరైః ।। 10.71 ।।

నివేద్యైర్వివిధైశ్చాగ్నిం సన్తర్ప్యాహూయ తాన్ క్రమాత్।

పూర్వవత్ కృతదేవార్చానగ్రే పద్మాసనస్థితాన్ ।। 10.72 ।।

సమ్ప్రోక్ష్య సకలీకృత్య విష్ణుహస్తేన కే స్పృశేత్।

ప్రకృత్యాదిపృథివ్యన్తాం సృష్టిం ధ్యాత్వాఽఖిలాం క్రమాత్ ।। 10.73 ।।

తన్మాత్రభూతాం తద్దేహే జీవేన సమతాం గతామ్।

తారేణాత్మని సంయోజ్య ధ్యాత్వా సమరసీకృతమ్ ।। 10.74 ।।

జీవం తద్దేహకాలాగ్నిశక్తియోనిసమర్పణాత్।

గర్భం జన్మాధికారం చ భోగం నాశం చ పఞ్చభిః ।। 10.75 ।।

అష్టాష్టాహుతిభిర్హుత్వా నరకే చ తథా పునః।

పాతాలే భువి శంశోధ్య స్థావరత్వాదిజన్మభిః ।। 10.76 ।।

విలోమం శూద్రవిట్క్షత్రబ్రాహ్మణత్వేషు యోజయేత్।

క్రియాః షోడశ మూలేన పాకయజ్ఞాదిభిః క్రమాత్ ।। 10.77 ।।

శోధయిత్వాఽశ్వమేధాన్తైః కల్పయేదన్త్యమాశ్రమమ్।

కృత్వాఽన్త్యేష్టిం పిశాచాదియోన్యష్టకవిభాగతః।। 10.78 ।।
త్రిసురాన్తం క్రమాన్నీత్వా నాశయేత్ కర్మబన్ధనమ్।
తతః సమ్ప్రోక్ష్య తద్దేహమాహుతీనాం శతేన తమ్।। 10.79 ।।
సృష్టీశ్వరముదాసీనం పూర్ణాహుత్యా చ కల్పయేత్।
మూలజప్తేన శుక్లేన రజసా హృది తాడయేత్।। 10.80 ।।
వియుఙ్క్ష్వహుంఫడన్తేన నామ్నా తత్త్వాక్షరాదినా।
విశ్లేష్యాయాహిహామన్త్రబీజాద్యామన్త్రితేన చ।। 10.81 ।।
ఆదాయ సమతాం నీత్వా యుఙ్క్ష్వహుంఫడితి క్రమాత్।
ప్రకృత్యాకృత్య తేనైవ సంహారాన్తేన హోమయేత్।। 10.82 ।।
వహ్నావఖిలతత్త్వానామాలయేఽవ్యాకృతే హరౌ।
లీయమానం క్రమాత్ సర్వం తత్త్వాధ్వానం స్మరేద్ బుధః।। 10.83 ।।
శుద్ధం పరేణ తత్త్వేన పూర్ణాహుత్యా చ సన్ధయేత్।
ఏవం తత్త్వాని సంశోధ్య ప్రకృతిం పరమాత్మని।। 10.84 ।।
విలాప్య జ్ఞానయోగేన దద్యాత్ పూర్ణాహుతిం బుధః।
నిర్వామే ప్రకృతిం దగ్ధ్వా సన్దధ్యాత్ పూర్ణయా పరే।। 10.85 ।।
అధికారే సమాదధ్యాన్నరం ప్రాకృతమీశ్వరే।
ఇష్ట్వా దేవమశక్తౌ తు సర్వోపకరణాన్వితమ్।। 10.86 ।।
సద్యోఽధివాస్య ద్వాదశ్యాం దీక్షయేత్ స్థణ్డిలేఽపి వా।
అష్టాష్టాహుతిభిః పూర్వం క్రమాత్ తత్త్వాని శోధయేత్।। 10.87 ।।
మనసో వాసనా యేయం సా ముక్తేః పరిపన్థినీ।
తచ్ఛుద్ధ్యా శుధ్యతి క్షేత్రీ దుష్టయా దూష్యతేచ సః।। 10.88 ।।
మనసో వాసనోచ్ఛేదః కర్మబన్ధవిమోచనాత్।
నిర్బీజకరణం తస్య శోధనం సముదాహృతమ్।। 10.89 ।।
గురుణా యోజితో నిత్యం యోగీ యోగం సమభ్యసేత్।

న సిధ్యతి వినా తేన యోగో నాస్త్యత్ర సంశయః।। 10.90 ।।
దగ్ధాఙ్గం విస్పులిఙ్గాభమాకృష్య స

।। అథైకాదశః పటల ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ దీక్షితస్యాభిషేచనమ్।
పుత్రకో దేశికో వాఽపి యేనాచార్యత్వమృచ్ఛతి।। 11.1 ।।
ప్రథమం సమయే దీక్షా తన్త్రజ్ఞానే తతోఽర్చనే।
తిస్రో హ్యేతాః ప్రయోక్తవ్యా దీక్షా ధర్మవివృద్ధయే।। 11.2 ।।
ఆలిఖ్య మణ్డలం పూర్వం పరివారసమాయుతమ్।
దర్శయేచ్ఛిష్యమాచార్యో యమసౌ సమయీ స్మృతః।। 11.3 ।।
మణ్డలే దేవమారాధ్య పుష్పాఞ్జలిపురస్సరమ్।

దర్శయేద్ విధినా యం తు స భవేత్ తన్త్రదీక్షితః।। 11.4 ।।

అగ్నౌ హుత్వాఽఖిలాన్ మన్త్రాన్ పూజయిత్వా చ తం ప్రభుమ్।

దర్శయేద్ విధినా యం తు స జ్ఞేయో దేశికోఽర్చకః।। 11.5 ।।

పుత్రకోఽధీత్య తన్త్రాణి ద్వితీయం మన్త్రమాప్నుయాత్।

తృతీయం పూజయేద్ దేవమిత్యేవం త్రివిధః క్రమః।। 11.6 ।।

ఏకేనైవ ప్రయోగేణ తిస్రో దీక్షా హ్యనుగ్రహే।

సమయగ్రన్థపూజార్థాః కర్తవ్యస్తత్త్వవేదినా।। 11.7 ।।

పూర్వం కృత్వా తు సంస్కారం గర్భాధానాదికం క్రమాత్।

వ్రతబన్ధాన్తమాచార్యస్తత్త్వేన పరమేణ వై।। 11.8 ।।

ఏకైకం దశహోమేన తతస్తత్త్వాని సంహరేత్।

వేకారాదీని తత్త్వాని పఞ్చభూతాత్మకాని వై।। 11.9 ।।

ధ్యాత్వా శిష్యశరీరే తు షష్ఠం క్షేత్రజ్ఞలక్షణమ్।

హోమేన శోధయిత్వాఽన్తే పూర్ణయా యోజయేత్ పరే।। 11.10 ।।

పఞ్చభూతస్వరూపేణ తత్ర మాయా వ్యవస్థితా।

షష్ఠం తు పరమం తత్త్వమబద్ధం పరమార్థతః।। 11.11 ।।

న స్వభావస్య విచ్ఛిత్తిర్భవేదగ్న్యోష్ణ్యవద్ యతః।

తస్మాద్ ఘటాదివద్ బద్ధో వ్యోమవత్ పరమం పదమ్।। 11.12 ।।

ఏవం జ్ఞాత్వా తు మేధావీ వ్యతిరిక్తం నిరఞ్జనమ్।

ఘటవద్ యః స్మృతో బన్ధస్తం హోమేన వినాశయేత్।। 11.13 ।।

పృథివ్యాది సమారభ్య వేకారాద్యైస్తు పఞ్చభిః।

ఏకైకం శతహోమేన క్రమాత్ తత్త్వాని శోధయేత్।। 11.14 ।।

పఞ్చ పూర్ణాహుతీర్హుత్వా బన్ధచ్ఛేదం చ భావయేత్।

క్షేత్రజ్ఞం శతహోమాన్తే మాయాబన్ధవివర్జితమ్।। 11.15 ।।

ధ్యాయన్ పూర్ణాహుతిం దద్యాన్ముక్తిదీక్షేయముత్తమా।

సమయాదివిభాగేన కర్మ యస్య యదీరితమ్ ।। 11.16 ।।

తదేవాస్య పునః కార్యం ప్రాయశ్చిత్తవిధావపి ।

అబ్దేఽబ్దేఽపి చ కర్తవ్యా దీక్షా శిష్యేష్వనుగ్రహాత్ ।। 11.17 ।।

యాగైర్ద్వాదశభిర్యస్తు దీక్షితోఽసౌ హరిః స్వయమ్ ।

యం తు శిష్యం గుణోపేతమాచార్యం కర్తుమిచ్ఛతి ।। 11.18 ।।

తస్యాభిషేచనం కుర్యాద్ విధినాఽనేన మన్త్రవిత్ ।

రాజ్ఞోఽభిషేచనం కుర్యాద్ విధినాఽనేన మన్త్రవిత్ ।। 11.19 ।।

సాధకస్యానపత్యస్య దరిద్రస్య చ రోగిణః ।

పూర్వవన్మణ్డలం కృత్వా సర్వలక్షమలక్షితమ్ ।। 11.20 ।।

సమభ్యర్చ్యాత్ర దేవేశం హుత్వాఽగ్నౌ చ యథావిధి ।

కలశాన్ స్థాపయేదగ్రే నిర్దోషాన్ సూత్రవేష్టితాన్ ।। 11.21 ।।

పఞ్చరత్నసమాయుక్తాన్ సహిరణ్యాన్ సపల్లవాన్ ।

వేష్టితాన్ వస్త్రయుగ్మైస్తు చతురో దిక్ష్వనుక్రమాత్ ।। 11.22 ।।

మధ్యతః పఞ్చమం చైవ సకూర్చం సాపిధానకమ్ ।

ప్రణవం కలశే పూర్వే సర్వమన్త్రాత్మకం న్యసేత్ ।। 11.23 ।।

అకారం దక్షిణే చైవ సర్వతన్త్రాత్మకం బుధః ।

పశ్చిమే విష్ణుగాయత్రీమధికారమయీం తథా ।। 11.24 ।।

ఉత్తరేఽపి న్యసేద్ విష్ణుం సర్వగం జ్ఞానవిగ్రహమ్ ।

మధ్యమే వైష్ణవం బీజం శబ్దబ్రహ్మ సనాతనమ్ ।। 11.25 ।।

తతస్తానర్చయేత్ సర్వాన్ గన్ధపుష్పాక్షతైః క్రమాత్ ।

యోగాధికారతన్త్రార్థసర్వవిద్యాసమన్వితాన్ ।। 11.26 ।।

యథోక్తమాతృకాబ్జస్థతారాదిజ్యోతిషోఽఖిలాన్ ।

మన్త్రతన్త్రాదిరూపేణ ధ్యాత్వా దేవం పృథక్ క్రమాత్ ।। 11.27 ।।

సహస్రావర్తితం కుర్యాచ్ఛతావర్తితమేవ వా ।

ఏకైకం కలశం త్వేవమాచార్యః సుసమాహితః ।। 11.28 ।।

తతో హోమం చ కుర్వీత యథావత్ సాధకేశ్వరః।

ఉపసంహారమార్గేణ నిర్వాణాఖ్యం యథోదితమ్ ।। 11.29 ।।

ఏవం యోగవిధానేన కృత్వా తత్రాధివాసనమ్।

అభిషేకం తతః సమ్యక్ కుర్యాద్ వై సాధకస్య తు ।। 11.30 ।।

మణ్డపస్యోత్తరే పార్శ్వే పూర్వం కృత్వా సుశోభనామ్।

ఏకహస్తాం ద్విహస్తాం వా చతుర్హస్తాం తు వేదికామ్ ।। 11.31 ।।

తాలోచ్ఛ్రితాం చతుఃస్తమ్భే మణ్డపే ఛదనాన్వితే।

వితానవస్త్రసఞ్ఛన్నే స్రగ్దామాదివిభూషితే ।। 11.32 ।।

అలంకృతే యథాశోభం లాజకుమ్భైశ్చతుర్దిశమ్।

లిఖిత్వా స్వస్తికం మధ్యే చతురశ్రం సుశోభనమ్ ।। 11.33 ।।

సితేన రజసా తత్ర శ్రీపర్ణీద్రుమసమ్భవమ్।

భద్రపీఠం తు సంస్థాప్య చతురశ్రం నవం శుభమ్ ।। 11.34 ।।

అనన్తం సామ్బుజం తస్మిన్ ధర్మాదిమయమర్చయేత్।

తతోఽగ్రే ప్రాఙ్ముఖః స్థిత్వా ధ్యాత్వా పీఠగతం ప్రభుమ్ ।। 11.35 ।।

మనసా పూజయిత్వా తు కార్యమేనం నివేదయేత్।

భగవన్! దీక్షితస్యోక్తమాచార్యత్వేఽభిషేచనమ్ ।। 11.36 ।।

తత్ కరిష్యామ్యనుజ్ఞాతస్త్వయా సర్వార్థసిద్ధయే।

లబ్ధానుజ్ఞస్తతః కుర్యాదభిషేకం యథావిధి ।। 11.37 ।।

సృష్టిక్రమేణ వై ధ్యాత్వా తత్త్వాధ్వానం సుభావితః।

ప్రవేశయేద్ గురుః శిష్యం ప్రాఙ్ముఖం శుక్లవాససమ్ ।। 11.38 ।।

ధ్యాత్వాఽనన్తాసనస్థం తమర్చితం విష్ణుమవ్యయమ్।

ఆనీయ కలశానత్ర స్వాసు దిక్షు నివేశయేత్ ।। 11.39 ।।

స్త్రీభిః సుస్వరకణ్ఠాభిర్గీయమానేఽథ మఙ్గలే।

శఙ్ఖతూర్యనినాదేన నీరాజనపురస్సరమ్ ।। 11.40 ।।

తతోఽభిషేచయేత్ సార్ధం బ్రహ్మఘోషేణ దేశికః।

పూర్వోక్తైరేవ మన్త్రైస్తు ధ్యాత్వా మన్త్రాత్మకం జలమ్ ।। 11.41 ।।

ప్రతికుమ్భం తథాఽభ్యర్చ్య ధూపయిత్వా యథాక్రమమ్।

చతుర్భిః పఞ్చమేనాథ పరం జ్ఞానాత్మకేన చ ।। 11.42 ।।

నీరాజనం పునః కృత్వా పూజయేద్ గన్ధపుష్పకైః।

పరిధాప్య నవే వస్త్రే శోభనే తముపాగతమ్ ।। 11.43 ।।

ఆచాన్తముపవేశ్యాగ్రే బృసీం దత్త్వా స్వయం గురుః।

సోఽపి ప్రణమ్య దేవేశం తస్యామాసీత వాగ్యతః ।। 11.44 ।।

సకలీకృత్య మన్త్రైస్తం పూజయేత్ పూర్వవత్ పునః।

యోగపట్టకముష్ణీషం చక్రం చైవాఙ్గులీయకమ్ ।। 11.45 ।।

అధికారం స్వకీయం చ తత్త్వం చాస్మై నివేదయేత్।

దద్యాచ్చ వైష్ణవం జ్ఞానం సంసారచ్ఛేదకారణమ్ ।। 11.46 ।।

శ్రావయేత్ సమయాంశ్చైతాంస్తన్త్రోక్తాన్ దేశికోత్తమః।

అనుగ్రాహ్యాస్త్వయా శిష్యా వైష్ణవాః శుభచారిణః ।। 11.47 ।।

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రా యోషిత ఏవ వా।

అన్యదేవరతా యే తు చాతుర్వర్ణ్యాచ్చ యే బహిః ।। 11.48 ।।

డామ్భికాః పాపకర్మాణో దేవబ్రాహ్మణనిన్దకాః।

తేషామనుగ్రహో నైవ కర్తవ్యో వైష్ణవ! త్వయా ।। 11.49 ।।

సమీపే తు గురుర్యత్ర న కర్తవ్యా స్వతన్త్రతా।

బహుయోజనమాత్రే తు ఆచార్యో యత్ర తిష్ఠతి ।। 11.50 ।।

తత్ర దీక్షా న కర్తవ్యా అనుక్తేన త్వయాఽనఘ!।

గురుపూజా చ కర్తవ్యా యథా విష్ణోస్తథా త్వయా ।। 11.51 ।।

వ్యాఖ్యానాదిషు కాలేషు స్మర్తవ్యశ్చ సదా గురుః।

న కదాచిత్ త్వయా కార్యమప్రమాణం గురోర్వచః।। 11.52 ।।

కృతే ప్రమాదే కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తం తదాజ్ఞయా।

న కదాచిచ్చ కర్తవ్యో లోకోద్వేగస్త్వయానఘ!।। 11.53 ।।

వైష్ణవానాం చ వైభాష్యం యచ్చ లోకేఽపి గర్హితమ్।

ప్రతిపత్తిశ్చ వృద్ధానాం కర్తవ్యా శాస్త్రతస్త్వయా।। 11.54 ।।

అభిమానో న కర్తవ్యః స్వప్నేష్వపి కదాచన।

సమయాశ్చ త్వయా వత్స! ఆచారాశ్చ మయోదితాః।। 11.55 ।।

పాలితవ్యాః ప్రయత్నేన యావజ్జీవం మమాజ్ఞయా।

ఆచార్యో వైష్ణవే తన్త్రే త్వం భవ ప్రాణినాం ప్రియః।। 11.56 ।।

శిష్యాస్త్వాముపసర్పన్తు తేషు వర్తస్వ శాస్త్రవత్।

నార్థలోభేన వర్తేథా నాశయా న భయేన వా।। 11.57 ।।

పఞ్చరాత్రే విశేషేణ దేవం చ సతతం స్మర।

అయనాదిషు కాలేషు యష్టవ్యో విష్ణురవ్యయః।। 11.58 ।।

గురవః పూజనీయాశ్చ మనోవాక్కాయకర్మభిః।

వృథపా హింసా న కర్తవ్యా భర్తవ్యాశ్చ స్వశక్తితః।। 11.59 ।।

దీనానాథాస్తథాన్ధాశ్చ పూజ్యా విప్రాశ్చ సర్వదా।

ఉద్యుక్తః సర్వదా తిష్ఠేన్నిత్యకర్మణ్యతన్ద్రితః।। 11.60 ।।

స్వల్పమహ్న జపం కుర్యాత్ స్వల్పమగ్నౌ చ హోమయేత్।

స్వల్పం వై ధ్యానమాతిష్ఠేత్ సత్రమేతత్ సదా గురోః।। 11.61 ।।

ఏవముక్త్వా గురుః శిష్యం దేవాగ్రస్థం సుచేతసమ్।

తన్త్రం చైవాఖిలం దద్యాత్ సాధకే మన్త్రమేవ తు।। 11.62 ।।

దేవస్య పురతో గన్ధపుష్పాక్షతయుతైర్జలైః।

చులుకం పూరయిత్వా తు మన్త్రముచ్చార్య తత్కరే।। 11.63 ।।

ప్రదద్యాత్ సిధ్యతాం శీఘ్రం తవేష్టం మన్త్రజం ఫలమ్।

ఇత్యుక్తః స్వయముత్థాయ కృత్వాఽచార్యం ప్రదక్షిణమ్ ।। 11.64 ।।

ఆసనే స్థాపయిత్వాఽస్య పాదౌ ప్రక్షాల్య భక్తితః।

తోషయేద్ ధనధాన్యేన శక్తిభక్తివశాద్ గురుమ్ ।। 11.65 ।।

పరితోష్య తు పాణిభ్యాముపసఙ్గృహ్య పాదయోః।

ప్రార్థ్య పూజయ దేవం త్వమిత్యనుజ్ఞాపయేత్ గురుమ్ ।। 11.66 ।।

లబ్ధానుజ్ఞః స శిష్యోఽపి తతః ప్రభృతి భూజయేత్।

ఏవం తేనాననుజ్ఞాతో యః పూజాం కురుతే నరః ।। 11.67 ।।

న తస్య పూజయా సిద్ధిరితి శాస్త్రస్య నిశ్చయః।

తస్మాన్మణ్డలమధ్యస్థం దేవమాచార్యపూజితమ్ ।। 11.68 ।।

దృష్ట్వాఽనుజ్ఞానం గురోః ప్రాప్య పూజయేత్ పురుషోత్తమమ్।

ఏవం యో వైష్ణవీం దీక్షాం కుర్యాత్ కారయితా చ యః ।। 11.69 ।।

తావుభౌ గచ్ఛతః స్వర్గం నరకం చ విపర్యయే।

విష్వక్సేనం చ యాగాన్తే దిశ్యైశాన్యాం ప్రపూజయేత్ ।। 11.70 ।।

పిఙ్గశ్మశ్రుం వివృత్తాక్షం గదాపాణిం చతుర్భుజమ్।

శఙ్ఖచక్రధరం దేవం జగత్సంరక్షణే స్థితమ్ ।। 11.71 ।।

తర్జయన్ వామతర్జన్యా నాసాగ్రాసన్నయా జగత్।

వారుణే మణ్డలే సాఙ్గం శిష్టద్రవ్యైస్తు పూజయేత్ ।। 11.72 ।।

విసృజ్యోక్తేన విధినా మణ్డలస్థమధోక్షజమ్।

నిర్మాల్యం సకలం తస్మై సమాహృత్య నివేదయేత్ ।। 11.73 ।।

తస్య విం వం నమః ష్వాం వీం స్వాహేతి చ యథాక్రమమ్।

క్సేం వషట్ తథా విష్వం వైం హుమిత్యపి కల్పయేత్ ।। 11.74 ।।

క్సేన వః ఫడితీమాని పఞ్చాఙ్గాని తదర్చనే।

ప్రణీతస్థం జలం సిక్త్వా ప్రస్తరోపరి తేన తు ।। 11.75 ।।

ఆత్మానం సహ శిష్యైస్తు ప్రోక్ష్యాగ్నిం చ విసర్జయేత్।

విష్వక్సేనం విసృజ్యాస్మై నిర్మాల్యం సకలం తతః ।। 11.76 ।।

పూర్వదత్తం జలేఽగాధే ధృతమన్త్యైర్నిధాపయేత్।

వైష్ణవాన్ పూజయేచ్ఛక్త్యా బ్రాహ్మణాంస్తు విశేషతః ।। 11.77 ।।

అనివారితమన్నాద్యం సార్వజన్యం చ కారయేత్।

ఏవమాచార్యతాం ప్రాప్తో దీక్షితో ధర్మవత్సలః ।। 11.78 ।।

వర్ణాశ్రమరతో భక్తో వినీతః సమయాన్వితః।

ఏకకాలం ద్వికాలం వా త్రికాలం వాఽర్చయేద్ధరిమ్ ।। 11.79 ।।

శిష్యానథానుగృహ్ణీయాద్ దీక్షాపూజాభిషేచనైః।

స్థాపనాదిక్రియాయాం చ తథాఽఽచార్యత్వమర్హతి ।। 11.80 ।।

దీక్షాన్తే చాభిషేకాన్తే శక్త్యా సమ్పూజ్య వైష్ణవాన్।

ప్రభాతేఽవభూథం గచ్ఛేద్ యత్ర తీర్థం పరం భవేత్ ।। 11.81 ।।

తత్ర స్నాత్వాఽర్చయిత్వా చ బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచయేత్ ।। 11.82 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయామభిషేకో నామైకాదశః పటలః ।।

।। అథ ద్వాదశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ యాగభూమేస్తు లక్షణమ్।
యత్రేష్ట్వా విధివద్ దేవం లభ్యన్తే సర్వసిద్ధయః।। 12.1 ।।
త్రిధోత్తమాధమా మధ్యా చతుర్ధా జాతిభేదతః।
సుపద్మా భద్రికా పూర్ణా ధూమ్రేత్యపి తథైవ భూః।। 12.2 ।।
బహుపాంసురశుష్కామ్బుః క్షిప్రం వ్రీహ్యాదిరోహణా।
ప్రదక్షిణజలా శ్రేష్ఠా సమా శీతోష్ణకాలయోః।। 12.3 ।।
నదీ పూర్వవహా యత్ర క్షీరపుష్పఫలద్రుమాః।
రమన్తే యత్ర గోమర్త్యాః సమా స్నిగ్ధా చ సోత్తమా।। 12.4 ।।
శఙ్ఖాబ్జాదిస్వరా చేష్టా సవర్ణా సర్వవర్ణినామ్।
అలాభే కృత్రిమైవం స్యాదధమా స్యాదతోఽన్యథా।। 12.5 ।।
సర్వప్లవా చ మధ్యోక్తా లక్షణైశ్చ శుభాశుభైః।
చతురశ్రాష్టషడ్భాగాపాదాధికసమాయతా।। 12.6 ।।
విప్రాదీనాం స్మృతా భూమిః సర్వేషాం వోత్తమస్య యా।
సితా రక్తా చ పీతా చ కృష్ణా విప్రాదిభూస్తథా।। 12.7 ।।
మధురా ర కషాయా చ తిక్తా చ కటుకా క్రమాత్।
ఘృతాసృక్చరువిడ్గన్ధా బహువర్ణా తు వర్జితా।। 12.8 ।।
ధాన్యపూర్ణామకుమ్భస్థవర్ధమానాజ్యవర్త్తిభిః।
సితాదిభిర్నిశి జ్ఞేయా ప్రజ్వాల్యావృత్య దర్శనాత్।। 12.9 ।।
ఖాతే రాత్ర్యుషితైః పుష్పైస్తథా జ్ఞేయా సితాదిభిః।
వల్మీకశర్కరారన్ధ్రతుషాఙ్గారాస్థిభస్మభిః।। 12.10 ।।
కేశకర్దమకీటైశ్చ సంయుక్తాం వర్జయేన్మహీమ్।

ధూమ్రతారౌక్ష్యదౌర్గన్ధ్యకాఠిన్యైశ్చాశుభా మహీ।। 12.11 ।।

అదిక్సాన్ధా జలహీనా చ కుటిలా ద్విగుణాయతా।

వృత్తా పఞ్చత్రిషట్కోణా చార్ధచన్ద్రా చ శూర్పికా।। 12.12 ।।

పీలుశేల్వక్షవేణ్వర్కస్నుక్పిశాచకటుద్రుమైః।

శ్యేనగృధ్రర్క్షగోమాయుసూకరధ్వాఙ్క్షవానరైః।। 12.13 ।।

రక్షోయమాగ్నివాతాప్యనిమ్నత్వేన చ నిన్దితా।

మధ్యనిమ్నా సగర్భా చ ప్రతిలోమా చ నేష్యతే।। 12.14 ।।

కుశైః శరైశ్చ దూర్వాభిః కాశైశ్చ బ్రాహ్మణాదిభూః।

పుష్పైర్దీపైశ్చ విజ్ఞేయా నత్వా విజ్ఞాప్య తం ప్రభుమ్।। 12.15 ।।

నిమిత్తం బ్రూహి మే దేవ కల్పోక్తం ద్విజాదికమ్।

వర్ణార్యం తు ప్రయుక్తే తు తతో వర్తిచతుష్టయే।। 12.16 ।।

ముహూర్తే గమితే యస్య దీపో జ్వలతి తస్య భూః।

వాస్తు సంకీర్ణమిష్టం చ సర్వేషా సర్వభాసనాత్।। 12.17 ।।

న్యగ్రోధోదుమ్బరాశ్వత్థప్లక్షాః పూర్వాదయః సుభాః।

ఏతే వ్యస్తాః సమస్తా వా శస్తా వామాస్త్వకామదాః।। 12.18 ।।

నాదేయం తు జలం శ్రేష్ఠం దిక్షు సర్వాస్వవస్థితమ్।

కూపమైన్ద్రైశసౌమ్యేషు న చైకసలిలం శుభమ్।। 12.19 ।।

జలాద్రివృక్షగుల్మాశ్చ పూర్వాదిషు శుభాః స్థితాః।

శిగ్రునిమ్బాదయశ్ఛేద్యాస్తత్ర హస్తశతాన్తరే।। 12.20 ।।

బహిఃస్థితా న దోషాయ మధ్యే కార్యాస్తు వా శుభాః।

ద్విగుణం గృహవక్షోచ్చం త్యక్త్వా దోషాయ న స్థితాః।। 12.21 ।।

గృహోచ్చద్విగుణాద్ బాహ్యే ఫలపుష్పద్రుమాస్తథా।

బకులాశోకపున్నాగనాగచన్దనచమ్పకాః।। 12.22 ।।

బిల్వామ్రపనసాద్యాశ్చ పలాశాద్యాశ్చ శోభనాః।

అన్తస్సారం బహిస్సారం నిస్సారం సర్వసారకమ్ ।। 12.23 ।।

చతుర్ధా స్థావరం తేషామసారం న గృహాగ్రతః ।

కదల్యాది బహిర్ధార్యం గృహపృష్ఠాన్తపక్షతః ।। 12.24 ।।

సర్వసారం తు సర్వత్ర చిఞ్చాది పరికీర్త్తితమ్ ।

అన్తస్సారం తథా విద్యాద్ బహిస్సారమసారవత్ ।। 12.25 ।।

అపి సౌవర్ణకం వృక్షముపగేహం న ధారయేత్ ।

గుల్మవల్ల్యోషధీనాం తు నైకాన్తో విధిరీదృశః ।। 12.26 ।।

చన్దనాగరుకర్పూరకదమ్బతిలకార్జునైః ।

క్రముకైర్నాలికేరైశ్చ కుశైర్దర్భైః సమావృతా ।। 12.27 ।।

పద్మోత్పలవనాకీర్ణా తోయాఢ్యైర్న్దోరప్లవా ।

కేతకీక్షుసమాకీర్ణా సుపద్మా శాన్తిదా మహీ ।। 12.28 ।।

నదీసాగరపర్యన్తతీర్థాయతనమాశ్రితా ।

క్షీరవృక్షసమాకీర్ణా ఫలవృక్షసమాకులా ।। 12.29 ।।

ఉద్యానోపవనోపేతా ఫుల్లగుల్మలతాకులా ।

పశ్చిమే యాజ్ఞికైర్వృక్షైర్వ్రీహిక్షేత్రేణ దక్షిణే ।। 12.30 ।।

భద్రికా భూమిరాఖ్యాతా సుఖదా తత్ర యజ్వనామ్ ।

కింశుకాశోకబకులైరజ్కోలైశ్చైవ నిమ్బకైః ।। 12.31 ।।

ఖదిరై రోహితైః ప్లక్షైర్మాధవీచమ్పకాసనైః ।

కులస్థతిలనిష్పావకోద్రవైశ్చ సమాకులా ।। 12.32 ।।

గిరిపార్శ్వాశ్రితా చైవ గిరేః శిఖరమాశ్రితా ।

అప్రభూతోదకా భూమిః సా పూర్ణేతి చ పుష్టిదా ।। 12.33 ।।

పీలువేణువనాకీర్ణా స్నుహిశ్లేష్మాతకాన్వితా ।

విభీతకార్కసజ్కీర్ణా కఠినా శర్కరాన్వితా ।। 12.34 ।।

శ్యేనగృధ్రర్క్షగోమాయుసూకరధ్వాఙ్క్షసఙ్కులా ।

సోషరా గర్భయుక్తా చ క్షయదా ధూమ్రికా భవేత్।। 12.35 ।।

ఏవం పరీక్ష్య యత్నేన గన్ధవర్ణరసాదిభిః।

గుల్మాది పరిశోధ్యాత్ర కర్షయేల్లాఙ్గలైః శుభైః।। 12.36 ।।

పఞ్చధా దశధా వాఽపి సర్వధాన్యాని వాపయేత్।

కర్షయిత్వాఽథ భూయోఽపి కుర్యాత్ పుష్పలాన్వితామ్।। 12.37 ।।

అత్యన్తోపహతా యా తు తస్యాః శుద్ధిరథోచ్యతే।

శతశః కర్షయిత్వా తు గోకులం తత్ర వాసయేత్।। 12.38 ।।

తతో వర్షోషితే కృష్ట్వా తిలాదీన్యత్ర వాపయేత్।

యదా సస్యేషు పుష్పాణి ఫలాని చ భవన్తి హి।। 12.39 ।।

తదా కృష్టా పునర్భూమిః శుద్ధిమృచ్ఛత్యసంశయమ్।

భూతకూరబలిం తత్ర పూర్వం దత్త్వా విచక్షణః।। 12.40 ।।

యావత్ ప్రాకారపర్యన్తం తావత్ కుర్యాత్ పరిగ్రహమ్।

భూతాని రాక్షసా వాఽపి యేఽత్ర తిష్ఠన్తి కేచన।। 12.41 ।।

తే సర్వే హ్యపగచ్ఛన్తు స్థానం కుర్యామహం హరేః।

ఇత్యనుజ్ఞాప్య భూతాదీంస్తతస్తం విధిమాచరేత్।। 12.42 ।।

ఇన్ద్రాదీశావసానం తు శఙ్కుద్విగుణవేష్టనాత్।

నిమిత్తైః శోభనైర్మన్త్రీ కుర్యాత్ సూత్రప్రసారణమ్।। 12.43 ।।

పున్నాగైకతరూద్భూతా నిర్వ్రణాః శఙ్కవో దృఢాః।

ప్రాఙ్ముఖేనాష్టధా తాడ్యాః పూజితా లోహముద్గరైః।। 12.44 ।।

ఖాత్వా పురుషమాత్రం తు జలాశ్మాన్తమథాపి వా।

తతో న్యస్య ఘటం మధ్యే విధినా పూర్ణమర్చితమ్।। 12.45 ।।

సరత్నం ధాన్యరాశిస్థం ముహూర్తే మఙ్గలాన్వితే।

సుమృద్భిః ఖాతమాపూర్య హస్తపూరం తతోఽశ్మభిః।। 12.46 ।।

పాదోనం ప్లావయిత్వాఽద్భిః పాలాశాశ్వత్థముద్గరైః।

ఆకోట్య ఘర్షయిత్వా చ సుదృఢం కారయేత్ తలమ్।। 12.47 ।।
ద్వారదేశేఽర్చయేద్ దేవం స్థణ్డిలేఽగ్నిం చ తర్పయేత్।
చతురశ్రం సమం కృత్వా తత్ర వాస్తుం చ తర్పయేత్।। 12.48 ।।
సూత్రపాతం పునః కుర్యాదేకాశీతిపదం యథా।
సుసమః సుఖదో వాస్తుర్విషమో న సుఖావహః।। 12.49 ।।
దధ్యక్షతాజ్యపుష్పామ్బుహేమరత్నైః ప్రదక్షిణమ్।
మఙ్గలార్థం లిఖేత్ పూర్వం నాఙ్గుల్యాద్యైః కదాచన।। 12.50 ।।
ఈశమూర్ధ్ని నిర్ఋత్యఙ్ఘ్రౌ తత్రోత్తానశయే స్థితాన్।
కుశపుష్పాక్షతాన్నాద్యిర్గన్ధపుష్పైః ప్రపూజయేత్।। 12.51 ।।
బ్రహ్మా నవసు మధ్యే స్యాద్ దిక్షు షట్కే ద్వికేఽన్యతః।
ద్వాత్రింశద్ బహిరీశాదిక్రమాదర్చ్యాస్తు దేవతాః।। 12.52 ।।
బ్రహ్మా మధ్యపదే పూజ్యః తత్రాప్యార్యకస్తతః।
సావిత్రః సవితా చాగ్నౌ తతో ద్విపదగౌ స్మృతౌ।। 12.53 ।।
వివస్వాన్ దక్షిణే షట్కే జయన్తేన్ద్రౌ ద్వికద్వయే।
షట్కే తు పశ్చిమే మిత్రో వాయవ్యద్వికయోః పునః।। 12.54 ।।
రాజయక్ష్మా చ రుద్రశ్చ షట్కే క్షితిభృదుత్తరే।
ఆపవత్సస్తథాపశ్చ ద్వికయోస్తద్బహిః శివః।। 12.55 ।।
పర్జన్యశ్చ జయన్తేన్ద్రసూర్యసత్యభృశామ్బరాః।
ప్రాచ్యామగ్న్యాదికాన్ వక్ష్యే పూషా చ వితథస్తథా।। 12.56 ।।
గృహక్షతో ధర్మరాజో గన్ధర్వో భృఙ్గరాజకః।
మృగశ్చ నైర్ఋతే కోణే పూజయేచ్చ పితౄంస్తతః।। 12.57 ।।
దౌవారికం చ సుగ్రీవం పుష్పదన్తం జలాధిపమ్।
అసురం త్రైవ శోషం చ పాపయక్ష్మాణమేవ చ।। 12.58 ।।
వాయుం నాగం తథా ముఖ్యం భల్లాటం సోమమేవ చ।

అదితిం దితిం కుబేరం చ బహిరీశాదిషు క్రమాత్ ।। 12.59 ।।

చరకీం చ విదారీం చ పూతనాం పాపరాక్షసీమ్ ।

శర్వస్కన్దం చార్యమణం జమ్భకం పిలిపిఞ్ఛకమ్ ।। 12.60 ।।

దిక్షు తేషాం బలిం దత్త్వా మధ్యాదారభ్య సర్వతః ।

భూతేభ్యోఽపి బలిం దద్యాదష్టదిక్షు యథాక్రమమ్ ।। 12.61 ।।

పూజితా వాస్తుదేహస్థాస్త్రిపఞ్చాశత్ తు దేవతాః ।

సిద్ధయే స్యురనర్థాయ గృహభాజామపూజితాః ।। 12.62 ।।

సఙ్కల్పితోపవాసస్తు సుస్నాతః సుసహాయవాన్ ।

సులిప్తాయాం సమాసీనః క్షితౌ రాత్రావుదఙ్ముఖః ।। 12.63 ।।

జేపేత్ స్వప్నప్రదం మన్త్రం యావన్నిద్రావశంగతః ।

తతః పశ్యత్యసౌ స్వప్నం తద్భూమిఫలసూచకమ్ ।। 12.64 ।।

సుస్వప్నేఽత్ర గృహం కుర్యాత్ సుగృహర్క్షదినోదయే ।

సుమృదా స్థణ్డిలం కృత్వా చతుర్హస్తం సుశోభనమ్ ।। 12.65 ।।

ప్రలిప్త పద్మమధ్యస్థముదకుమ్భం నివేశయేత్ ।

సర్వౌషధియుతం భద్రం రత్నగర్భం సపల్లవమ్ ।। 12.66 ।।

సితచన్దనదిగ్ధాఙ్గం పద్మమాలావిభూషితమ్ ।

సితవస్త్రయుగచ్ఛన్నమవ్యగ్రం స్వస్తికాన్వితమ్ ।। 12.67 ।।

తన్ముఖే ప్రణవేనాదౌ ధ్యాత్వా కమలముజ్జ్వలమ్ ।

సాఙ్గులీయకరో మన్త్రీ గ్రహాంస్తత్ర ప్రకల్పయేత్ ।। 12.68 ।।

బద్ధపద్మాసనాన్ హృష్టాన్ పూజయేచ్చ స్వనామభిః ।

సూర్యం రక్తం సితం సోమం రక్తమఙ్గారకం పునః ।। 12.69 ।।

బుధం చామీకరప్రఖ్యం కృష్ణవర్ణం శనైశ్చరమ్ ।

పీతం బృహస్పతిం శుక్రం శుక్లమేవ తు కల్పయేత్ ।। 12.70 ।।

రాహుం చాసితపీతాభం కృష్ణం కేతుం యథాక్రమమ్ ।

స్వవర్ణలక్షితైః పుష్పైః సర్వేఽర్చ్యాస్తు విధానతః।। 12.71 ।।
కుర్యాద్ధోమం బలిం చాన్తే గీతవాదిత్రసంయుతమ్।
స్తుతిం కృత్వా గ్రహాణాం తు పవిత్రం స్తోత్రమీరయేత్।। 12.72 ।।
శుభాశుభమహార్థాని నిమిత్తాని గ్రహాధిప!।
దివ్యాన్తరిక్షభౌమాని పృచ్ఛతో మే ప్రకాశయ।। 12.73 ।।
ఇత్యుక్త్వోద్ధృత్య తం కుమ్భం శాకునం సూక్తముచ్చరన్।
పరితో భ్రామయేద్ యత్నాజ్జయశబ్దాదిసంయుతమ్।। 12.74 ।।
అనిష్టదర్శనేఽప్యేవం భూమౌ స్థాపితపూజితమ్।
ఉద్ధృత్య భ్రామయేద్ భూయస్తదా ఖే దృశ్యతేఽద్భుతమ్।। 12.75 ।।
సిద్ధానాం దర్శనం శబ్దః సాతపా వృష్టిరేవ వా।
రత్నపుష్పఫలాన్నానాం ధాన్యమధ్వాజ్యవాససామ్।। 12.76 ।।
దధిపాఠీనభేకానాం మూత్రస్య పిశితస్య చ।
కూర్మస్య వా మహీపృష్ఠే ప్రపాతో నభసః శుభః।। 12.77 ।।
నృపబ్రాహ్మణకన్యానాం పూర్వకుమ్భస్య దర్శనమ్।
హస్త్యశ్వశిఖిహంసాభ్రశఙ్ఖవేణుసమాః స్వరాః।। 12.78 ।।
ఇత్యేవమాదయో జ్ఞేయాః కర్మకాలే విచక్షణైః।
స్పృష్టే ఘ్రాతే శ్రుతే దృష్టేఽప్యనిష్టే వర్జయేత్ క్షితిమ్।। 12.79 ।।
దినమన్యత్ సమాసాద్య ప్రాగుక్తవిధివర్త్మనా।
సునిమిత్తం చ విజ్ఞాయ కర్తా వై కర్మ కారయేత్।। 12.80 ।।
తథేష్ట్వాఽగ్నిం క్షమేత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచ్య చ।
బలిం దత్త్వా ఖనేత్ ప్రాగ్వత్ తాం ధరాం పూరయేత్ పునః।। 12.81 ।।
గృహమధ్యే తు మేధావీ శుభాం పూర్వప్రకల్పితామ్।
న్యసేత్ కూర్మశిలాం చైవ యస్యాం కూర్మో నివేశ్యతే।। 12.82 ।।
రాజతం విన్యసేత్ కూర్మం సౌవర్ణం తద్వదేవ తు।

పూర్వవత్ కల్పయేత్ పద్మం సాష్టవర్గాం చ మాతృకామ్ ।। 12.83 ।।
ఆధారశక్తిమత్రేష్ట్వా నత్వా విజ్ఞాపయేత్ తతః।
త్వమేవ పరమా శక్తిస్త్వమేవాసనధారికా ।। 12.84 ।।
సన్తృప్తయా త్వయా దేవి! స్థాతవ్యమిహ సర్వదా।
కూర్మరాజమకూపారం తథా విశ్వస్య ధారకమ్ ।। 12.85 ।।
ధ్యాత్వా పూర్వోక్తపద్మస్థం స్వనామ్నైవ తు పూజయేత్।
నమస్తే కూర్మరూపాయ విష్ణవే విశ్వధారిణే ।। 12.86 ।।
కరిష్యమాణం ప్రాసాదమిహ త్వం ధర్తుమర్హసి।
ఇతి విజ్ఞాప్య తం భక్త్యా గణేశం చాత్ర పూజయేత్ ।। 12.87 ।।
కూర్మస్య దక్షిణే పార్శ్వే పద్మం కృత్వా తు పూర్వవత్।
నామయుక్తేన బీజేన గన్ధపుష్పాదిభిః క్రమాత్ ।। 12.88 ।।
కుర్యాద్ బీజస్య పఞ్చాఙ్గం త్రిదీర్ఘం ద్వాదశాన్తగైః।
నివేద్య లడ్డుకాపూపపృథుకాది విశేషతః ।। 12.89 ।।
ధ్యాయేద్ గజాననం రక్తం బృహత్కుక్షిం చతుర్భుజమ్।
పాశాఙ్కుశధరం భక్ష్యం దధానం దన్తమేవ చ ।। 12.90 ।।
ఏవం సమ్పూజ్యతే నిత్యం గణేశో యత్ర భక్తితః।
విఘ్నాస్తత్ర న జాయన్తే వర్ధన్తే చాత్ర సమ్పదః ।। 12.91 ।।
మణ్డలే స్థణ్డిలే చైనం యాగే యాగే చ పూజయేత్।
గణేశం విధినా య

।। అథ త్రయోదశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ ప్రాసాదవిధిముత్తమమ్।
యత్క్రియావ్యవసాయోఽపి సద్యః సర్వాఘనాశనః।। 13.1 ।।
అష్టేష్టకానిధానేఽపి ఫలం వక్తుం న శక్యతే।
అనుమేయం హి తేనైవ ఫలం ప్రాసాదవిస్తరే।। 13.2 ।।
సర్వయజ్ఞతపోదానతీర్థవేదేషు యత్ ఫలమ్।
తత్ సర్వం కోటిగుణితం యజమానస్య జాయతే।। 13.3 ।।
ద్రవ్యసంస్థానభేదాచ్చ ఫలం భూయోఽస్య వర్ధతే।
హితం నాతః పరం తస్మాచ్ఛక్త్యా కార్యం తు సర్వథా।। 13.4 ।।
వృషాభ్యాం కపిలాభ్యాం తు సమాభ్యాం ప్రాఙ్ముఖో గురుః।
కృష్ట్వాఽసనమయైరేవ యష్టియుగహలైర్ధ్రువమ్।। 13.5 ।।
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ నవవస్త్రాద్యలంకృతః।
శమ్యాసమీకృతే గోభిః సస్యముత్పాద్య ఖాదయేత్।। 13.6 ।।
పునః కృష్ట్వేష్టకాధానం కుర్యాద్ ద్వారే తు కల్పితే।
ద్వారస్య దక్షిణే భాగే కర్తవ్యా ప్రథమేష్టకా।। 13.7 ।।
ఉల్లేఖాద్యాజ్యభాగాన్తం కృత్వోదకస్థణ్డిలే క్రమాత్।
పక్వం చ విష్ణుగాయత్ర్యా హుత్వాఽథాజ్యాహుతీః క్రమాత్।। 13.8 ।।
వ్యస్తైరష్టాక్షరైరష్టౌ వ్యాహృతీర్న్యాదిభిస్తతః।
అగ్నయే చైవ సోమాయ గ్రహేభ్యోఽపి యథాక్రమమ్।। 13.9 ।।
నక్షత్రేభ్యశ్చ భూతేభ్యో నాగేభ్య ఇతి చైవ హి।

దేవతాభ్యశ్చ సర్వాభ్యో విశ్వేభ్యశ్చేతి దేశికః।। 13.10 ।।

విష్ణవే చేతి హుత్వాఽన్తే వ్యాహృతీర్జుహుయాత్ తతః।

సమిదాజ్యచరూన్ హుత్వా గాయత్ర్యాఽష్టోత్తరం శతమ్।। 13.11 ।।

తతః స్విష్టకృతం హుత్వా హోమశేషం సమాప్య చ।

ఇష్టకాసు చ మూలేన సమ్పాతాజ్యం సమర్పయేత్।। 13.12 ।।

అశ్వత్థశఙ్కునా రేఖాః పూర్వాగ్రాశ్చోత్తరాగ్రకాః।

తారేణాష్టౌ సమాలిఖ్య ప్రాఙ్ముఖః సుసమాహితః।। 13.13 ।।

చతురశ్రే చతుష్కోష్ఠే న్యస్యాగ్న్యనిలకోష్ఠయోః।

పూర్వాగ్రసూత్రే సౌమ్యాగ్రే తథైవ నిర్ఋతీశయోః।। 13.14 ।।

స్థిత్వా కృతాఞ్జలిః పశ్చాద్ ధ్యాత్వా దేవమధోక్షజమ్।

మూలమష్టశతం జప్త్వా ద్వాదశాక్షరమేవ చ।। 13.15 ।।

తతః స్వాక్షరసఙ్ఖ్యాతో జపేదష్టాక్షరం బుధః।

ప్రభుం తం ప్రణతో ధ్యాత్వా కోష్ఠేష్వష్టభిరక్షరైః।। 13.16 ।।

అగ్న్యాదీన్ద్రాన్తమష్టౌ తా ఇష్టకా విన్యసేత్ క్రమాత్।

ఉపానద్వత్ ప్రయుఞ్జీత వర్జయేన్నిమ్నమున్నతమ్।। 13.17 ।।

ఇష్టకాస్తు నిధాయైవం శ్వభ్రం సమ్పూర్య వారిభిః।

సమ్పాతరత్నగన్ధాఢ్యైర్విమలైస్తు సుగన్ధిభిః।। 13.18 ।।

కలశైః పూరితైః పూర్వమర్చితైర్మన్త్రసంస్కృతైః।

శుక్లపుష్పాక్షతాన్ న్యస్య తారేణావర్తమీక్షయేత్।। 13.19 ।।

శుభాశుభావిహావర్తౌ జ్ఞాతవ్యౌ దక్షిణోత్తరౌ।

శాల్యాదిక్షేత్రమృత్స్నాభిర్గర్తం ప్రచ్ఛాదయేత్ తతః।। 13.20 ।।

విసృజ్య శిల్పినోఽత్రాపి కల్పయేత్ స్వప్నదర్శనమ్।

శుభే లాభోఽశుభే మోక్షః శాన్తిః కార్యా త్వదర్శనే।। 13.21 ।।

గర్భాధానం తతః కుర్యాన్నాగర్భే ధామ్ని సమ్పదః।

మృత్తికా దశ సంగృహ్య మూలాని జలజాని చ।। 13.22 ।।

ధాతవో రత్నబీజాని లోహాది చ యదిష్యతే।

అష్టాఙ్గులం తదర్ధోచ్చం పాదహీనోత్తరచ్ఛదమ్।। 13.23 ।।

సాన్ద్రం తామ్రమయం శ్లక్ష్ణం గర్భపాత్రం చ శోభనమ్।

సుగుప్తం తద్యథా భిత్తౌ భిత్తిమానేన వా భవేత్।। 13.24 ।।

పాదుకోపరి విప్రస్య భువి రాజ్ఞోఽన్యయోరధః।

ద్వారస్య దక్షిణే భాగే తృతీయాంశే ద్విశేషితే।। 13.25 ।।

గోమూత్రేణాప్లుతే న్యస్యేద్ ద్వారమూలస్య పార్శ్వతః।

క్షాలితే పఞ్చగవ్యేన పాత్రేఽస్మిన్ పరిశోధితే।। 13.26 ।।

ధారణాభిర్యథాన్యాయం ధ్యాత్వా పీఠేఽక్షరామ్బుజమ్।

భూమణ్డలమనన్తస్థం సశైలామ్బోధిదిగ్గజమ్।। 13.27 ।।

ప్రాదక్షిణ్యేన కృత్వాఽన్తః పూర్వం సాగరమృద్వృతిమ్।

దిగ్విదిక్షు చ మధ్యే చ గాయత్ర్యా విన్యసేన్మృదః।। 13.28 ।।

గిరితీర్థనదీభ్యశ్చ హ్రదాత్ కర్కటకాలయాత్।

వల్మీకఖలదన్త్యుక్షశృఙ్గేభ్యశ్చాహృతాః క్రమాత్।। 13.29 ।।

పఙ్కజోత్పలయోర్మూలే కుముదస్య చ దేశికః।

దిక్షు లోహితకస్యాపి చత్వార్యేవం క్రమాన్న్యసేత్।। 13.30 ।।

మనశ్శిలాం హరీతాలమఞ్జనం శ్యామసీసకే।

సౌరాష్ట్రీం రోచనాం చైవ గౌరికం పారతం తథా।। 13.31 ।।

వజ్రమౌక్తికవైడూర్యశఙ్ఖస్ఫటికపుష్యకాన్।

చన్ద్రకాన్తం మహానీలం పద్మరాగం తథా పునః।। 13.32 ।।

శాలినీవారకౌ చైవ కఙ్గుమాషకులుస్థకాన్।

నిష్పావతిలముద్గాంశ్చ పాకపూర్ణాన్ ససర్షపాన్।। 13.33 ।।

దిక్షు కాఞ్చనరూప్యాయస్త్రపుణ్యథ హిరణ్మయమ్।

సుపర్ణం కూర్మరూపం చ శఙ్ఖం చక్రం చ కోణతః।। 13.34 ।।

ధనుర్గదామ్బుజం మధ్యే ప్రత్యేకం చ హిరణ్మయమ్।

ఏతత్ సర్వం సమానీయ న్యస్తవ్యం గర్భభాజనే।। 13.35 ।।

కృత్వైవం పఞ్చగవ్యేన ప్రోక్ష్య ద్వాదశవిద్యయా।

అగ్నేర్దక్షిణతః కృత్వా జుహుయాత్ పూర్వవత్ క్రమాత్।। 13.36 ।।

ఘృతం ద్వాదశభిర్వర్ణైర్ద్విక్రైర్నారాయణేన చ।

తారాదినా హుతాన్తేన వక్ష్యమాణైశ్చ నామభిః।। 13.37 ।।

బీజాని సర్వధాతూని సర్వలోకాశ్చ పర్వతాః।

సముద్రాః సర్వతీర్థాని నద్యశ్చాథ హ్రదాస్తథా।। 13.38 ।।

పాతాలాశ్చాథ నాగాశ్చ దిగ్గజా వృషభాస్తథా।

వ్యాహృత్యన్తం తతో హుత్వా సమ్పాతవిధినైవ తు।। 13.39 ।।

ఆజ్యం సమర్ప్య తత్ పాత్రం విధాయాగ్రకరస్థితమ్।

జప్త్వా మన్త్రం భువం ధ్యాత్వా ప్రాఙ్ముఖో నిశి దేశికః।। 13.40 ।।

సుముహూర్తే ద్విజానుజ్ఞాం ప్రాప్య తూర్యాదినిస్వనైః।

శక్తిం ధ్యాత్వాఽర్చయిత్వాఽస్యాం గర్భభూతమిదం స్మరన్।। 13.41 ।।

బ్రహ్మాణ్డం పార్థివం శుభ్రం గృహమూర్తిప్రసూతయే।

ధ్యాత్వాఽస్మిన్ పూర్వవచ్చోర్వీ శనైర్మన్త్రముదీరయేత్।। 13.42 ।।

సర్వభూతధరే! కాన్తే! పర్వతస్తనమణ్డితే।

సముద్రపరిధానే! త్వం దేవి! గర్భం సమాశ్రయ।। 13.43 ।।

ఏవం న్యస్తే తు గర్భేఽస్మిన్ సర్వత్ర చ సుఖం భవేత్।

హిరణ్యం దక్షిణాం దత్త్వా ప్రాసాదం కారయేత్ తతః।। 13.44 ।।

ద్వారాస్థాపనాదధః ప్రాగ్వదిష్ట్వా వాస్తుం యథాక్రమమ్।

కృత్వా హోమం చ సంస్పృశ్య శక్త్యా రత్నాది విన్యసేత్।। 13.45 ।।

ద్వారమాచ్ఛాద్య వస్త్రాభ్యాం గవ్యాదిక్షాలితం శుభమ్।

గన్ధాదిభిః సమభ్యర్చ్య శాన్తిహోమాదిసంయుతమ్॥ 13.46 ॥
ముహూర్తే స్థాపయేద్ విద్వాన్ మధ్యాన్మధ్యం విముచ్య తు।
ఆత్మతత్త్వమధో న్యస్య విద్యాతత్త్వం చ శాఖయోః॥ 13.47 ॥
పరతత్త్వం చ మధ్యే తత్ సుశిరస్సంవ్యవస్థితమ్।
స్థాపయేత్ ప్రణవేనాథ పూజయేచ్చ పునః క్రమాత్॥ 13.48 ॥
స్థిరాప్రమేయవ్యాపిత్వబోధనిత్యావినాశితాః।
తృప్తిశ్చ సప్త హోతవ్యాః క్రమాదాహుతిసప్తకైః॥ 13.49 ॥
ప్రతీహారాదయో దేవా యే తస్మిన్ సంవ్యవస్థితాః।
నామభిస్తేఽత్ర హోతవ్యాస్తతో దేయశ్చ తద్బలిః॥ 13.50 ॥
భిత్తిస్తమ్భాదివిన్యాసే సిరామర్మాదిపీడనమ్।
సర్వథా పరిహర్తవ్యం వాస్తుకోపోఽన్యథా భవేత్॥ 13.51 ॥
కిఞ్చిదుత్తరతో నీత్వా పూర్వతో వా సిరాదివిత్।
స్తమ్భాదీన్ విన్యసేదేవం వేధదోషో న జాయతే॥ 13.52 ॥
ప్రాగ్ద్వారమృషభస్థం స్యాద్ ధ్వజస్థం పశ్చిమాముఖమ్।
అన్యథా సర్వనాశః స్యాదాయదోషాన్న సంశయః॥ 13.53 ॥
ప్రాగ్ద్వారం గ్రామమధ్యే స్యాత్ పశ్చిమే చోత్తరే తథా।
దక్షిణేన్ద్రాగ్నిషు ప్రాయః పశ్చిమద్వారమిష్యతే॥ 13.54 ॥
త్రింశదన్తం త్రిహస్తాది సప్తాన్తైకాదిభూమికమ్।
వృత్తం వా చతురశ్రం వా దర్శనీయం తు కారయేత్॥ 13.55 ॥
భూవృద్ధ్యా వాయువహ్నీన్ద్రవరుణార్కేన్దువిష్ణవః।
గృహాణాం దేవతా జ్ఞేయా భూమీనాం మూర్తయోఽపరాః॥ 13.56 ॥
శయానాసీనతిష్ఠన్తో గచ్ఛన్ పూర్వే చ యోగినః।
భూమీనాం దేవతా జ్ఞేయా దిక్కోణస్థాస్తతోఽపరాః॥ 13.57 ॥
వరాహో నారసింహశ్చ శ్రీధరశ్వ హయాననః।

జామదగ్న్యశ్చ రామశ్చ వామనః కృష్ణ ఏవ చ।। 13.58 ।।

తత ఊర్ధ్వం చతుర్దిక్షు వైనతేయం ప్రకల్పయేత్।

మధ్యే బ్రహ్మ శివోఽన్తే స్యాత్ కలశే తు స్వయం హరిః।। 13.59 ।।

కలశాన్తే మహావిష్ణుః సదావిష్ణుస్తదగ్రతః।

జ్ఞాతవ్యా గృహగర్భార్చాః స్థూలసూక్ష్మపరాత్మికాః।। 13.60 ।।

అనన్తం పాదుకం విద్యాదాత్మతత్త్వేశ్వరం ప్రభుమ్।

విద్యాతత్త్వమధిష్ఠానమిత ఊర్ధ్వం పరం తథా।। 13.61 ।।

వేద్యామిన్ద్రాదయో దిక్స్థ విష్వక్సేనః ప్రణాలకే।

పాదుకాద్యఙ్ఘ్రిదఙ్ఘోరు పట్టికాన్తం ప్రతిః కటిః।। 13.62 ।।

మేఖలా రశనా కుక్షిర్గర్భః స్తమ్భాశ్చ బాహవః।

మధ్యం నాభిశ్చ హృత్ పీఠమపానం జలనిర్గమః।। 13.63 ।।

పాదాధారస్త్వహంకారః పిణ్డికా బుద్ధిరుచ్యతే।

తదన్తే ప్రకృతిః పద్మం ప్రతిమా పురుషః స్మృతః।। 13.64 ।।

ఘణ్టా జిహ్వా మనో దీపో దారు స్నాయుః శిలాఽస్థి చ।

త్వక్ సుధా లేపనం మాంసం రుధిరం తత్ర యో రసః।। 13.65 ।।

చక్షుః శిఖరపార్శ్వే తు ధ్వజాగ్రం చ శిఖా భవేత్।

తలకుమ్భో భవేత్ పాణిర్ద్వారం ప్రజననం స్మృతమ్।। 13.66 ।।

శుకనాసైవ నాసోక్తా గవాక్షం శ్రవణం విదుః।

కపోతాలిం తథా స్కన్ధం కణ్ఠం చామలసారకమ్।। 13.67 ।।

ఘటం శిరో ఘృతం మజ్జా వాజ్ మన్త్రః సేచన పయః।

నామశైత్యాదివర్ణాన్నధూపేషు విషయాః స్థితాః।। 13.68 ।।

రన్ధ్రే వాతాయనే ధామ్ని లేపే స్థైర్య చ ఖాదయః।

పర్వాణి సన్ధయో జ్ఞేయా లోహబన్ధాస్తథా నఖాః।। 13.69 ।।

కేశరోమాణి చైవాస్య విజ్ఞేయా దుగ్ధకూర్చకాః।

ప్రాసాదపాదమాత్రోచ్చః ప్రాకారః పరితో భవేత్ ।। 13.70 ।।

గోపురం పాదహీనోచ్చం తత్సమం మణ్డపం విదుః।

పీఠద్విగుణవిస్తారో గరుడస్యట చ మణ్డపః ।। 13.71 ।।

తావన్తో లోకపాలానాం విష్వక్సేనస్య చాలయాః।

పృష్ఠేఽనన్తస్య చాగ్నేయ్యాం హవిశ్శాలా చ తావతీ ।। 13.72 ।।

మాతౄణామాలయాః కార్యా దక్షిణే చోత్తరే తథా।

ఇన్ద్రాగ్నీశగతాః కార్యాః సర్వే ప్రత్యఙ్ముఖా గృహాః ।। 13.73 ।।

రక్షోవరుణవాయవ్యగతాశ్చ ప్రాఙ్ముఖాస్తథా।

దక్షిణోత్తరయోః కార్యాః ప్రాసాదాభిముఖా యథా ।। 13.74 ।।

తుషహీనైరనుత్తానైరష్టభిర్మధ్యమైర్యవైః।

ఉత్తమం సప్తభిర్మధ్యమధమం షడ్భిరఙ్గులమ్ ।। 13.75 ।।

గాయత్ర్యక్షరసంఖ్యాతైరఙ్గులైరేవ సాధితః।

యో హస్తస్తేన మాతవ్యం సర్వం త్రివిధమిష్యతే ।। 13.76 ।।

శిలాభిరిష్టకాభిర్వా కాష్ఠైర్వా మృద్భిరేవ వా।

కుర్యాత్ ప్రాసాదవిస్తారం సదోషం తు వివర్జయేత్ ।। 13.77 ।।

వృద్ధాం బాలాం చ చణ్డాలీం గర్భిణీం దుష్టభూమిజామ్।

శిలాం త్యక్త్వా శుభామన్యాం గృహ్ణీయాద్ వర్ణయోగతః ।। 13.78 ।।

పుల్లిఙ్గే ప్రతిమా ప్రోక్తా స్త్రీలిఙ్గే పీఠికా స్మృతా।

రత్నన్యాసాదధస్తాత్తు నపుంసకశిలేష్యతే ।। 13.79 ।।

కార్యా గృహానురూపాఽర్చా గృహం వాఽర్చానురూపతః।

న్యాయోఽయం పీఠికాదీనామపి జ్ఞేయో విచక్షణైః ।। 13.80 ।।

న జీర్ణైరుపయుక్తైర్వా శిలాద్యైర్వైష్ణవం గృహమ్।

కారయేత్ పీఠికాం వాఽర్చామభిచారోఽన్యథా భవేత్ ।। 13.81 ।।

పురాతన్యో వివర్ణాః స్యురపక్వాశ్చాత్ర నేష్టకాః।

గర్భవన్తః స్వయం శుష్కాః పతితా వాఽగ్నిదూషితాః।। 13.82 ।।

అసారా దుష్టదేశస్థా దూషితాశ్చాపి న ద్రుమాః।

కటుకణ్టకిపైశాచక్షుద్రచైత్యాదయస్తథా।। 13.83 ।।

శూలసూచిధ్వజస్తమ్భచక్రయష్టికృతాని చ।

న యుఞ్జ్యాచ్ఛాస్త్రవిద్ గేహే నోత్తమం యోజయేదధః।। 13.84 ।।

ఘటీయన్త్రాదిదారూణి న కపిత్థాక్షజాని చ।

వాహయేన్మూలమగ్రేణ నోత్తమం సన్ధయేన్న వే।। 13.85 ।।

నాధోముఖం నియుఞ్జీత న తథా దక్షిణాముఖమ్।

అనుయాగే నావన్యేవ ద్రవ్యాణి శుభదాని తు।। 13.86 ।।

ప్రాసాదేఽధః శిలాదీని శుభాన్యన్యాని వేచ్ఛయా।

యదారోచ్ఛత్పాటితా స్థాప్యా తదా పూర్వైవ పీఠికా।। 13.87 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం త్రయోదశః పటలః ।।

।। అథ చతుర్దశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ ప్రతిమాలక్షణం పరమ్।
యోనిసంస్థానభేదం చ సాధకానాం హితాయ వై ।। 14.1 ।।
రత్నలోహశిలాధాతుమృత్కాష్ఠాలేఖ్యభేదతః।
ప్రతిమా సప్తధా జ్ఞేయా నిర్దోషా రత్నలోహజా ।। 14.2 ।।
బహుదోషా శిలా సా తు పుణ్యశైలోద్భవేష్యతే।
వారుణ్యైన్ద్రీ తథాఽఽగ్నేయీ వాయవీ భూశ్చతుర్విధా ।। 14.3 ।।
ఆద్యయోర్యా శిలా సైషా నిర్దోషాఽపి తు నాన్యయోః।
నిమగ్నా భువి యా రమ్యా స్నిగ్ధాఽర్కకిరణోజ్ఝితా ।। 14.4 ।।
ఏకవర్ణా సువర్ణా చ సవర్ణా చాతిశోభనా।
శ్వేతబ్జాభా మృగే గ్రాహ్యా సౌమ్యా విప్రస్య సా శిలా ।। 14.5 ।।
ఐన్ద్రీ రక్తా కులస్థాభా జ్యేష్ఠాయాం క్షత్రియస్య తు।
ఫల్గున్యాం భగదేవత్యా పీతా వా హరితా విశః ।। 14.6 ।।
కృష్ణా ముద్గనిభాఽశ్విన్యాం శూద్రస్యైవాశ్విదేవతా।
విశాలా నాతిబహలా ఛిద్రవన్మధురస్వరా ।। 14.7 ।।
రమ్భాదలాకృతిః స్త్రీ స్యాచ్ఛీతలా చ మనోరమా।
గమ్భీరనినదా గుర్వీ సదృఢా విస్ఫులిఙ్గినీ ।। 14.8 ।।
అశ్వత్థవటపత్త్రాభా విశాలా బహలా పుమాన్।
నపుంసకం ద్వయాకారా తద్ధీనా యా సపర్పటా ।। 14.9 ।।
నిబిడావయవా స్నిగ్ధా ధీరశబ్దా సుశీతలా।

సుగన్ధరసూరుపాఢ్యా యువతిః సా సుశోభనా।। 14.10 ।।

బాలా శ్రస్తాసహా మృద్వీ పిచ్ఛిలా పల్లవాస్థిరా।

చణ్డాలీ శుల్కినీ వా స్యాద్ యస్యాం న రమతే మనః।। 14.11 ।।

సా హి మణ్డూకఖణ్డా చ వృద్ధా రూక్షాఽతిరుఘ్ర్ధరా।

బహువర్ణాఽతినీలా చ ధూమ్రా చ స్థూలరోమికా।। 14.12 ।।

హీనస్వనా చ నిర్వ్యాఙ్గీ సోష్ణా చణ్డాలికా స్మృతా।

వల్మీకవృక్షసంలగ్నా వహ్నివాతాతపాహతా।। 14.13 ।।

చితిచైత్యసమీపస్థా బాహ్యలీఢాఽన్యసేవితా।

గ్రహజుష్టా వివర్ణా చ చత్వరాన్తర్జలోషితా।। 14.14 ।।

కల్పితాఽన్యత్ర శిష్టా చ సంస్కృతా యేన కేనచిత్।

సగర్భమణ్డలచ్ఛిద్రసన్ధికీలకజాలకా।। 14.15 ।।

స్ఫోటావర్తసిరాగ్రన్థిభేదయుక్తా చ వర్జితా।

హీనరేఖోత్తమా హీనా హీనా రేఖోత్తమోత్తమా।। 14.16 ।।

శిలాసవర్మా రేఖాః స్యుః సువర్ణాశ్చాతిశోభనాః।

ఇన్ద్రాయుధపతాకోర్మికలశాభా మనోరమా।। 14.17 ।।

సదా వృద్ధికరీ జ్ఞేయా గోబ్రాహ్మణహితావహా।

శ్రీవత్సశఙ్ఖచక్రాబ్జనన్ద్యావర్తప్రదక్షిణా।। 14.18 ।।

తోరణచ్ఛత్రవస్త్రోక్షకన్యాస్రక్కుసుమోపమా।

ప్రాసాదస్వస్తికాశ్వేభవర్ధనీ శఫరోపమా।। 14.19 ।।

రథేక్షణాఙ్గులీకూర్మచామరాఙ్కుశకేసరీ।

రత్నాభరణగోవృక్షపత్రచన్ద్రార్కతారకాః।। 14.20 ।।

పవిత్రకుణ్డికాదర్శమృగహంసాదయః శుభాః।

ఏకద్విబహువిచ్ఛేదే పుత్రేశగృహిణీక్షయః।। 14.21 ।।

వక్రస్థూలకృశా రూక్షాశ్ఛిన్నాగ్రాశ్చ న శోభనాః।

సజ్కీర్ణా బహువర్మా చ యస్యాం నేష్టా చ సా శిలా।। 14.22 ।।

అ వృద్ధికృది శత్రుఘ్నుము సంవృతమశోభనమ్।

సన్ధ్యక్షరేషు వృద్ధిః స్యాత్ కాదిమాన్తేషు సమ్పదః।। 14.23 ।।

యా యోగవాహేషూచ్చాటో రాదౌ భీపుష్టిశాన్తయః।

సిద్ధిరూష్మసు మోక్షోఽన్త్యే తిర్యగ్రేఖాస్త్వశోభనాః।। 14.24 ।।

సగర్భోద్ఘాట్యమానా యా భిద్యతే శిథిలధ్వనిః।

మణ్డలాదియుతోష్ణా వా వివర్ణా వాఽపి తాం త్యజేత్।। 14.25 ।।

శిలాయాం క్షాలితాయాం తు యది కిఞ్చిన్న లక్ష్యతే।

మధ్యమా సా శిలా జ్ఞేయా హీనా యుక్తా శుభాశుభైః।। 14.26 ।।

ధ్వనిర్ఘణ్టానిభో యత్ర స్ఫులిఙ్గాశ్ఛేదనే సదా।

దృశ్యన్తే తచ్ఛిరస్తస్యాః పృష్ఠమూర్ధ్వమధోముఖమ్।। 14.27 ।।

ద్విజో వా శిల్పినా కన్యా యద్ బ్రూయాదధివాసితా।

తచ్ఛిరః స్యాత్ తతో వక్రం కల్పయేదవికల్పితమ్।। 14.28 ।।

ప్రాక్పశ్చిమశిరా గ్రాహ్య ప్రాక్ప్రత్యగ్ద్వారవేశ్మనోః।

అలాభే యామ్యసౌమ్యాగ్రా కోణాగ్రా తు న శస్యతే।। 14.29 ।।

స్థణ్డిలే దేవమిష్ట్వాఽఽదౌ బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచయేత్।

సుదినే ప్రాశ్య దధ్యన్నం రక్షామఙ్గలపూర్వకమ్।। 14.30 ।।

శస్త్రాణ్యస్త్రేణ సమ్పూజ్య శోభనాన్యభిధాయ చ।

శస్త్రాణ్యస్త్రేణ సమ్పూజ్య ప్రాఙ్ముఖో వాఽప్యుదఙ్ముఖః।। 14.31 ।।

మఙ్గలాని చ సన్దృశ్య నిమిత్తాని పరీక్ష్య చ।

ప్రతిమార్థం తు నిర్గచ్ఛేదాచార్యః శిల్పిభిః సహ।। 14.32 ।।

విద్యారాజ్ఞీం సదా ధ్యాయన్నగ్రతోఽర్ఘ్యకరః స్థితః।

నిమిత్తైః శోభనైర్గచ్ఛేత్ కృత్త్వైవం పునరన్యథా।। 14.33 ।।

నిర్గతస్తు శిలాం పశ్యేత్ తదాప్రభృతి నిత్యశః।

ప్రతిమాం కారయేత్ కర్తా తత్కర్మాన్తం హవిష్యభుక్।। 14.34 ।।

సోమేశేన్ద్రేషు న స్యాచ్చేత్ తాదృశీ శోభనా శిలా।

సిద్ధం శిలాకరం గచ్ఛేత్ కృత్వా దిగ్యజనం పునః।। 14.35 ।।

దిశో విలోక్య చాస్త్రేణ రక్షామఙ్గలపూర్వకమ్।

తత్రాధివాసనం కుర్యాదాచార్యః ప్రయతో నిశి।। 14.36 ।।

శిలాయా మణ్డపం కృత్వా పరిశ్రిత్య సమన్తతః।

చతుర్దిక్షు పతాకాభిశ్చతుర్వర్ణాభిరన్వితమ్।। 14.37 ।।

ఇష్ట్వా హరిం చ దిగ్దేవాన్ భూతక్రూరబలిం హరేత్।

దేవాగ్రే దర్భశయ్యాయాముపోష్య నియతేన్ద్రియః।। 14.38 ।।

ఆచార్యః సుస్థితో విష్ణుం ధ్యాత్వా మన్త్రముదీరయేత్।

నమః సకలలోకాయ విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే।। 14.39 ।।

విశ్వాయ విశ్వరూపాయ స్వప్నాధిపతయే నమః।

తేనాష్టశతజప్తేన తతః సవప్నం స పశ్యతి।। 14.40 ।।

శోభనం స్యాచ్ఛుభే స్వప్నే కర్తవ్యా శాన్తిరన్యథా।

శోభనాం తు శిలాం జ్ఞాత్వా వర్ణం లిఙ్గం శిరస్తథా।। 14.41 ।।

ఉద్బుధ్యస్వేతి మన్త్రేణ లాఞ్ఛయేత్ తత్ర తత్ర తు।

ఆచార్యోऽస్త్రేణ కృత్త్వైవం శిల్పిభిర్గ్రాహయేత్ తతః।। 14.42 ।।

దేవమిష్ట్వా బలిం దత్త్వా కృత్వాऽథ స్వస్తివాచనమ్।

శిలాం రథే సమారోప్య ప్రయత్నాదానయేత్ తతః।। 14.43 ।।

రథశిల్పివికారాదౌ శతమస్త్రేణ హోమయేత్।

ధ్వజాదిఘోషైః పర్యేత్య శాలాయాముత్తరే న్యసేత్।। 14.44 ।।

సంకల్ప్య ప్రతిమామేకాం శిలాయాం వృక్ష ఏవ వా।

నాన్యాం తు ప్రతిమాం కుర్యాత్ కృతా భవతి నిష్ఫలా।। 14.45 ।।

స్వయముత్పాదితా ముఖ్యా క్రీతా ద్రవ్యైస్తు మధ్యమా।

విదితావయవైః శుద్ధా యా ప్రహదాదిషు సాఽధమా।। 14.46 ।।
శిలాయామివ సంస్కారః కర్తవ్యో దారుకర్మణి।
దారుచన్దనశమ్యాకమధూకాసనబిల్వకాః।। 14.47 ।।
సరలః స్పన్దనః సాలః స్తబకః స్తమ్భకస్తిమిః।
వరణస్తిన్దుకాశోకపర్ణీపనసశింశపాః।। 14.48 ।।
అన్యేఽపి యాజ్ఞికా వృక్షాః సారవన్తశ్చ శోభనాః।
ఋజుః స్నిగ్ధః సమోఽశాఖః శుభదేశోద్భవో ఘనః।। 14.49 ।।
అగర్భవ్రణరన్ధ్రాదిర్దృఢమూలః శుభో మతః।
దక్షిణప్రవణః శుష్కో దగ్ధః పక్షిగ్రహాశ్రయః।। 14.50 ।।
పతితశ్చైత్యవల్మీకచితాదిస్థశ్చ నేష్యతే।
అధోభాగం తు సంశోధ్య దర్భానాస్తీర్య సర్వతః।। 14.51 ।।
గాయత్రీపరిపూతేన సర్వతః ప్రోక్ష్య వారిణా।
హుత్వాఽనేనైవ మన్త్రేణ క్షీరవృక్షసమిచ్చతమ్।। 14.52 ।।
యత్పరం వైష్ణవం తత్త్వం యచ్చ భాగవతం పునః।
తత్సర్వమేకసంలీనమస్మిన్ దేహే విబుధ్యతామ్।। 14.53 ।।
ధర్మం పుణ్యం తథా సత్యం సర్వమేకత్ర వర్తతామ్।
వృక్ష! లోకస్య శాన్త్యర్థం గచ్ఛ దేవాలయం శుభమ్।। 14.54 ।।
దేవత్వం యాస్యసే తత్ర దాహచ్ఛేదవివర్జితమ్।
జలపుష్పప్రదానేన సధూపైర్బలిభిస్తథా।। 14.55 ।।
లోకాస్త్వాం పూజయిష్యన్తి తతో యాస్యసి నిర్వృతిమ్।
గన్ధపుష్పైశ్చ సంపూజ్య బలిం దత్త్వా చ పూర్వవత్।। 14.56 ।।
స్వప్నం దృష్ట్వా ద్విజాయోక్త్వా శోభనాన్యభిధాయ చ।
పూర్వోత్తరముఖో మన్త్రీ జప్త్వేదంవిష్ణురిత్యృచమ్।। 14.57 ।।
మధ్వాజ్యాక్తకుఠారేణ స్పృత్వాఽస్త్రం ఛేత్తుమారభేత్।

దివా వారేభిరేత్యేవం పాతం తస్య సముద్ధరేత్।। 14.58 ।।

సోమేన్ద్రేశేషు తత్పాతః సుభోఽన్యత్ర న శస్యతే।

భగ్నేఽస్మిన్ కారయేచ్ఛాన్తిం మహావ్యాహృతి హోమతః।। 14.59 ।।

అగ్న ఆయాహిమన్త్రేణ పతితం సోధయేద్ ద్రుమమ్।

చతురశ్రం తతః కృత్వా రథేనాశ్మవదానయేత్।। 14.60 ।।

మృత్తికాఽప్యేవమానేయా సవర్ణా దోషవర్జితా।

పుణ్యాదాయతనాద్ రమ్యాదుద్ధృతాసీతి చాహృతా।। 14.61 ।।

అపక్వం పార్థివం శస్తం పక్వమత్ర విగర్హితమ్।

కపిలాజ్యాతసీతైలకషాయైశ్చూర్ణసంయుతామ్।। 14.62 ।।

శ్రీవేష్టకాదిసంయుక్తాం పేషయిత్వా పునః పునః।

మాసపక్షోషితాం కృత్వా కారయేత్ ప్రతిమాం తతః।। 14.63 ।।

సంస్కృతం ప్రతిమాశూలమధివాస్యాగ్రమణ్డపే।

రత్నన్యాసం పురా కృత్వా ముహూర్తే స్థాపయేద్ గురుః।। 14.64 ।।

లోహే సిక్థమయీమర్చాం కారయిత్వా మృదావృతామ్।

సువర్ణాదీని సంశోధ్య విద్రావ్యాఙ్గారవత్ పునః।। 14.65 ।।

కుశలైః కారయేద్ యత్నాత్ సమ్పూర్ణాం సర్వతోఘనామ్।

పుష్టిదాఽర్చా తు సౌవర్ణీ రాజతీ కీర్త్తిదా స్మృతా।। 14.66 ।।

తామ్రజా ధనపుత్రార్థా మణిజా సుఖదా భవేత్।

దారుజా శ్రీకరీ జ్ఞేయా మృన్మయీ సర్వకామదా।। 14.67 ।।

ఏకబేరం శిలాలోహరత్నధాతుమయం భవేత్।

బహుబేరం తు మృద్దారుకృతమాలేఖ్యమేవ చ।। 14.68 ।।

ప్రాసాద ఏవ తు స్థాప్యా యా శిలాదారుమృన్మయీ।

ప్రతిమాఽన్యా గృహే పూజ్యా ప్రాసాదే చ యథావిధి।। 14.69 ।।

అఙ్గుష్ఠాదివితస్త్యన్తం గృహే సంస్థాప్య పూజయేత్।

ప్రాసాదే చోర్ధ్వమాహస్తాత్ పరం ప్రాసాద ఏవ తు।। 14.70 ।।
జఙ్గమం పూజయేన్నిత్యమావాహనవిసర్గతః।
నావాహనవిసర్గాభ్యామేకబేరం ప్రతిష్ఠితమ్।। 14.71 ।।
కర్మార్చాం లోహజాం కృత్వా పాదమాత్రాం శుభాననామ్।
మూలానురూపసంస్థానాం శోధయిత్వా యథావిధి।। 14.72 ।।
తస్యామావాహ్య సమ్పూజ్య లేప్యాదౌ విసృజేత్ పునః।
ద్వారోచ్చేఽష్టాంశహీనే స్యాత్ త్రిభక్తేఽర్చా ద్విభాగికా।। 14.73 ।।
నవాంశోనే సమస్తే వా పాదోనా వాఽపి తత్సమా।
ఉత్తమం పార్థివే మానం దారవే మధ్యమం భవేత్।। 14.74 ।।
మణిజే చాధమం జ్ఞేయమిచ్ఛయాఽన్యత్ర కల్పయేత్।
ఉత్తమా దశతాలార్చా నవతాలా తు మధ్యమా।। 14.75 ।।
అష్టతాలాధమా జ్ఞేయా దేవ్యః స్యుశ్చాష్టతాలికాః।
దశధా నవధా చేష్టం మానం కృత్త్వైకమంశకమ్।। 14.76 ।।
భఙ్క్త్వా ద్వాదశదా జ్ఞేయం స్వాఙ్గులం యేన మీయతే।
గ్రీవాహృన్నాభిమేఢ్రాన్తం ముఖమానేన కల్పయేత్।। 14.77 ।।
తద్ భఙ్క్త్వా మూర్ధ్ని కణ్ఠాఙ్ఘ్రిజానుదేశే సమం న్యసేత్।
జఙ్ఘోరూ ద్విగుణౌ కార్యౌ బాహూ చాజానులమ్బినౌ।। 14.78 ।।
కిఞ్చిదూనాః ప్రమాణేన జ్ఞేయాశ్చైవోపబాహవః।
కిరీటమధికం కుర్యాత్ పద్మం నాలం చ మానతః।। 14.79 ।।
తిర్యక్ షోడశసూత్రాణి సప్తోర్ధ్వాని చ కల్పయేత్।
తిర్యగూర్ధ్వగతైః సూత్రైర్ముఖే ద్వాదశధా కృతే।। 14.80 ।।
కేశపఙ్చమసూత్రస్థం మద్ర్యైకాన్తరితం ద్వయోః।
పదయోరక్షిణీ కార్యే పదమానేన విస్తృతే।। 14.81 ।।
తయోర్మధ్యే శుభా నాసా కార్యాక్షిద్విగుణాయతా।

తారే సృక్వాన్తసూత్రస్థే కంబీరౌ పుటసంమితౌ।। 14.82 ।।
కుర్యాద్ భ్రూసూత్రగౌ కర్ణౌ నేత్రే నేత్రాన్తరాయతే।
తారకే తత్ర్త్రిభాగస్థే జ్యోతిషీ తత్ర్త్రిభాగతః।। 14.83 ।।
నేత్రవన్నాసికాగ్రోచ్చం నిమ్నం మూలం తదర్ధతః।
నిష్పావాభౌ నిమ్నపుటౌ భ్రూమద్యం నేత్రమధ్యవత్।। 14.84 ।।
అధరస్తత్సమోఽన్యోష్ఠగోజికామానమర్ధతః।
కర్ణాయామస్తు నాసావద్ విస్తారశ్చ తదగ్రవత్।। 14.85 ।।
తుటుకౌ నేత్రసూత్రస్థౌ తద్విస్తారేణ సమ్మితౌ।
లలాటకణ్ఠవిస్తారో నాసికాద్విగుణో మతః।। 14.86 ।।
చిబుకో కర్ణమూలాత్ తు నాసికా ద్విగుణాయతా।
స్తనాన్తరం ముఖం విద్యాద్ ద్విగుణం చైవ కక్షయోః।। 14.87 ।।
కణ్ఠాద్ ద్విగుణ ఏవేష్టో నాభిదేశే తు విస్తరః।
కటౌ నేత్రాధిక్ర్స్త్ర్యంశం స్తనకక్షాన్తరం విదుః।। 14.88 ।।
తావత్ కక్షాంసమధ్యం చ కారయేత్ స్కన్ధమున్నతమ్।
కటివత్ సన్ధికక్షాన్తం ప్రకోష్ఠం నాసికాదికమ్।। 14.89 ।।
తత్ర మధ్యమయోర్మానం నాసికాధరయోగతః।
కల్పయేదర్ధపర్వోనే తథా తర్జన్యనామికే।। 14.90 ।।
తయోరప్యర్ధపర్వోనే తథాఙ్గుష్ఠకనిష్ఠికే।
తలే నేత్రాధికాయామే మద్యమాయామవిస్తరే।। 14.91 ।।
తత్రాఙ్గుష్ఠప్రదేశిన్యోర్నేత్రసమ్మితమన్తరమ్।
అన్తరం మధ్యమాతుల్యం కనిష్ఠామణిబన్ధయోః।। 14.92 ।।
మణిబన్ధస్తు నాసావత్ తతోఽఙ్గుష్ఠాన్తరం తథా।
ద్విగుణో బాహువిస్తారో నేత్రోనం చైవ కోర్పరే।। 14.93 ।।
సర్వత్ర త్రిగుణోఽనాహో బాహూ గోపుచ్ఛవచ్ఛుభౌ।

మధ్యమాపర్వణీ పూర్వే సమే శేషం తదర్ధకమ్ ।। 14.94 ।।

అష్టాంశోనాని పర్వాణి తతో దేశిన్యనామయోః ।

పాదోనాని కనీయస్య యోక్తవ్యాన్యనురూపతః ।। 14.95 ।।

తర్జనీమధ్యమాపర్వసమే చాఙ్గుష్ఠపర్వణీ ।

సర్వాఙ్గులీషు కార్యాః స్యురగ్రపర్వార్ధతో నఖాః ।। 14.96 ।।

నాహ్యోఽఙ్గుష్ఠస్య నాసావదష్టాంశోనస్తతోఽన్యయోః ।

త్తతశ్చైవం కనిష్ఠాయా వృత్తే భుజసమే స్ఫిజౌ ।। 14.97 ।।

ఊరూ ముఖవదక్ష్ణ్యూనం జాను జఙ్ఘా ముఖార్ధతః ।

ముఖాయతతలౌ పాదౌ పురస్తాజ్జఙ్ఘయా సమౌ ।। 14.98 ।।

కూర్మోన్నతౌ క్రమాదుచ్చౌ తత్రాఙ్గుష్ఠౌ తదర్ధకౌ ।

ప్రదేశిన్యౌ చ తత్తుల్యే హీనాః శేషా నఖాన్నఖమ్ ।। 14.99 ।।

అనఙ్గుష్ఠాస్త్రిపర్వాణో నఖా రక్తార్ధచన్ద్రవత్ ।

నాహ్యోఽఙ్గుష్ఠేఽన్యమధ్యావత్ తర్జన్యఙ్గుష్ఠదైర్ఘ్యవత్ ।। 14.100 ।।

అష్టాంశోనాః క్రమాదన్యాః కారయేదనురూపతః ।

కర్ణపాశౌ చ కేశాశ్చ భూషావస్త్రాయుధాని చ ।। 14.101 ।।

సన్నివేశాశ్చ యోక్తవ్యా యథాశేభం విజానతా ।

విశాలధవలాతామ్రే పక్ష్మలే చైవ లోచనే ।। 14.102 ।।

సాధారణీవ దృష్టిః స్యాత్ పశ్యతాం నాధఊర్ధ్వగా ।

పటే వా లేఖయిత్వైవం తం పటం సాధకః స్వయమ్ ।। 14.103 ।।

ఏకాన్తే తు ప్రతిష్ఠాప్య పూజయేన్నిత్యమాదరాత్ ।

బిమ్బోచ్చార్ధం తు పీఠోచ్చమాయామో బిమ్బమానతః ।। 14.104 ।।

కేశాన్తముఖమానో వా ష్ఠమతుల్యో జలాశ్రయః ।

నాధికం పీఠమిష్టం తు జఙ్గమస్య షడఙ్గులాత్ ।। 14.105 ।।

అఙ్గులాభ్యాం నచ న్యూనం లోహజస్యైకయోనికమ్ ।

శైలమన్యత్ర విజ్ఞేయం రత్నజానాం తు లోహజమ్ ।। 14.106 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం చతుర్దశః పటలః ।।

।। అథ పఞ్చదశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ ప్రతిష్ఠాపఞ్కం క్రమాత్ ।
పరమేష్ఠ్యాదిభిర్మన్త్రైః కర్తవ్యం తు విశేషతః ।। 15.1 ।।
స్థాపనాస్థాపనా చైవ తథా సంస్థాపనా పునః ।
ప్రస్థాపనా చ పఞ్చోక్తాః ప్రతిష్ఠాపనయా సహ ।। 15.2 ।।
స్థితాసీనశయానానాం యానగస్య చలస్య చ ।
యా క్రియా పఞ్చధా ప్రోక్తా సా ప్రతిష్ఠేతి కీర్తితా ।। 15.3 ।।
స్థానే సౌమ్యా భవేన్మూర్తిః సౌమ్యాగ్నేయీ తథాసనే ।
ఆగ్నేఽయీ శయనేఽన్యత్ర యథాకామం తు కల్పయేత్ ।। 15.4 ।।

సాత్త్వికీ రాజసీ చాపి తామసీ చ యథాక్రమాత్।
సితా రక్తాఽసితా మూర్తిః శ్యామా సర్వత్ర వా భవేత్।। 15.5 ।।
స్థితా తు దైవికీ మూర్త్తిః పరస్య పరమాత్మనః।
కిఞ్చిన్మానుషసంయుక్తా త్వాసీనాఽన్యా సమోచ్యతే।। 15.6 ।।
స్థానే తు వ్యాపకో విష్ణుర్వ్యాప్యవ్యాపక ఆసనే।
వ్యాప్యస్తు శయనే జ్ఞేయః సవనత్రయదేవతాః।। 15.7 ।।
పార్శ్వయోర్బ్రహ్మరుద్రాభ్యామర్కేన్దుభ్యాం తదన్తికే।
పృష్ఠే శ్రియా సరస్వత్యా శాన్త్యా రత్యా చ పార్శ్వయోః।। 15.8 ।।
వరాహహయశీర్షాభ్యాం తత్పృష్ఠే దశభిః స్థిః।
పార్శ్వేఽజభృగుదక్షైశ్చ రుద్రాగ్నిమనుభిస్తథా।। 15.9 ।।
సనత్కుమారస్కన్దాభ్యాం శ్రీస్థానస్థితసిద్ధిభిః।
ఆసీనశ్చామఖ్యగ్రకరాభిర్ద్వాదశావృతః।। 15.10 ।।
ప్రద్యుమ్నేనానిరుద్ధేన నాభిపద్మస్థితేన చ।
పఞ్చభిః శయితోఽగ్రస్థమార్కణ్డేయమహీయుతః।। 15.11 ।।
త్రిధోక్తానాం తు సర్వేషామేషామన్యతమాన్ క్రమాత్।
యానగస్య పరీవారాన్ యథాకామం ప్రకల్పయేత్।। 15.12 ।।
తథా ధనుర్గదాచక్రశఙ్ఖాసిశరలాఙ్గలైః।
ఖేటకేన చ పద్మేన వృతః సాధారణైర్బృతే।। 15.13 ।।
చతుర్భుజః స్థితో దేవ ఆసీనోఽష్టభుజో భవేత్।
శయానస్యేచ్ఛయా యోజ్యా భుజాః సర్వత్ర వేచ్ఛయా।। 15.14 ।।
పఞ్చోపనిషదస్త్వేతాః సుసూక్ష్మా దేవశక్తయః।
పఞ్చతన్మాత్రశబ్దేన కీర్త్తితా వేదవాదిభిః।। 15.15 ।।
పఞ్చైతాః సంహతా యస్మాచ్ఛక్తయః సర్వహేతవః।
పఞ్చభిర్యుక్త ఏవాభిః స సర్గాదౌ ప్రవర్త్తతే।। 15.16 ।।

నిగ్రహానుగ్రహౌ చాపి కరోతీశః స్వతోఽక్రియః।
స్థాపనాదిషు సర్వత్ర పూర్ణైశ్వర్యస్తు నాన్యథా।। 15.17 ।।
గుణప్రధానతో భేదాత్ సంహతాస్వేవ శక్తిషు।
విభాగః పఞ్చధా జ్ఞేయో నైకశః పృథగాస్థితేః।। 15.18 ।।
విచిత్రకార్యకరణసమ్బన్ధో భోగకారణమ్।
ఇత్యన్యే శక్తయశ్చాస్య సకార్యకరణాస్తథా।। 15.19 ।।
అతః ప్రతిష్ఠానిపుణైరాచార్యైస్తన్త్రపారగైః।
సంహతాస్తాః ప్రయోక్తవ్యా బిమ్బైశ్వర్యప్రసిద్ధయే।। 15.20 ।।
స్థాపనాదివిభాగః స్యాద్ బిమ్బవిన్యాసజోఽప్యతః।
ప్రాధాన్యఖ్యాపనార్థైవ భేదోక్తిరితి తద్విదః।। 15.21 ।।
పఞ్చశక్తిమయే సూక్ష్మే దేహే సాధారణే పునః।
మూర్త్తయస్తస్య మూలాఙ్గవిశేషాద్ బహుధా స్మృతాః।। 15.22 ।।
వృత్తాయతే చ ప్రాసాదే చతురశ్రాయతే తు వా।
స్థాప్యం శయనమన్యత్ర స్థితాసీనయియాసవః।। 15.23 ।।
యత్ర వా తత్ర వా కాలే ప్రతిష్ఠా ముక్తయే కృతా।
ఉత్తరే త్వయనే కార్యా శుక్లపక్షే చ ముక్తయే।। 15.24 ।।
పునర్వస్వశ్వినీశ్రోణపుష్యహస్తోత్తరత్రయే।
రేవతీరోహిణీస్వాతీభరణీషు చ శస్యతే।। 15.25 ।।
ప్రతిపచ్చ ద్వితీయా చ పఞ్చమీ చ త్రయోదశీ।
దశమీ పౌర్ణమాసీ చ ద్వాదశీ తిథయస్త్విమాః।। 15.26 ।।
సోమో బృహస్పతిశ్చైవ భార్గవోఽథ బుధస్తథా।
ఏతే సౌమ్యగ్రహా యోజ్యా వారోదయనిరీక్షణైః।। 15.27 ।।
సప్తమాన్నవమాద్ వాఽపి ప్రాగేవ స్యాచ్ఛుభేఽహని।
పఞ్చమాద్ వాఽఙ్కురారోపస్త్రికాలోక్షార్చనాన్వితః।। 15.28 ।।

త్రివిధం పాత్రముద్దిష్టం మఙ్గలాఙ్కురరోపణే।
పాలికా ఘటికా చైవ శరావశ్చేతి భేదతః।। 15.29 ।।
విష్ణుబ్రహ్మశివాధీశా నిర్దోషాః సర్వకర్మసు।
ప్రత్యేకం ద్వాదశ గ్రాహ్యాః పాలికాః షోడశైవ వా।। 15.30 ।।
పఞ్చవింశాఙ్గులోచ్చాస్తాస్తద్వక్త్రం షోడశాఙ్గులమ్।
షడఙ్గులం చతుష్కోచ్చం పీఠం తత్సన్ధిరఙ్గులమ్।। 15.31 ।।
ఘటికామానమఙ్గుల్యః షోడశ ద్వాదశైవ వా।
పఞ్చ వక్త్రాణి దిక్షూర్ధ్వం మితాని చతురఙ్గులైః।। 15.32 ।।
పాలికాపీఠవత్ పీఠం నాలం తు చతురఙ్గులమ్।
తాలాస్యోచ్చం శరావం తు చతురఙ్గులపీఠకమ్।। 15.33 ।।
త్రిషడ్కీ్కృత్య పాత్రాణి సుగుప్తే స్థాన ఉత్తరే।
అగ్న్యాదీశానపర్యన్తం స్థాపయిత్వా ప్రయత్నతః।। 15.34 ।।
మృద్వాలుకాకరీషైస్తు పూరితాన్యుత్తరోత్తరమ్।
దూర్వాదిభిరలంకృత్య ధాన్యకూర్చస్థితాని చ।। 15.35 ।।
యవముద్గతిలవ్రీహిమాషశిమ్బకులుస్థకాన్।
ప్రియఙ్గుసర్షపశ్యామరాజమాషాఢకీయుతాన్।। 15.36 ।।
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ క్షాలయేచ్చ శుభానిమాన్।
పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽఽదౌ బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాంచ్య చ।। 15.37 ।।
అష్టాక్షరేణ బీజాని క్రమాత్ తేషు వినిక్షిపేత్।
ప్రాదక్షిణ్యేన పూర్వోక్తక్రమాదవహితో గురుః।। 15.38 ।।
జితం తే పుణ్డరీకాక్ష! నమస్తే విశ్వభావన!।
సుబ్రహ్మణ్య! నమస్తేఽస్తు నమః పురుష! పూర్వజ!।। 15.39 ।।
త్రితారకనమోఽన్తేన తేనైవం సవనత్రయే।
కూర్చపాణిః క్రమాత్ సిఞ్చేద్ గన్ధహారిద్రవారిణా।। 15.40 ।।

దేవతానామభిస్తాని గన్ధపుష్పైశ్చ పూజయేత్।
పాత్రాణాం దేవతాః ప్రోక్తా బీజానామధునా శృణు।। 15.41 ।।
యవసర్షముద్గేషు బ్రహ్మా రుద్రో హరిః క్రమాత్।
వాయుః పూజ్యస్తు నిష్పావే స్కన్దశ్చైవ ప్రియఙ్గుకే।। 15.42 ।।
మాషేష్విన్ద్రః కులుస్థేఽగ్నిః శాలిష్వర్కో యమస్తిలే।
వరుణో రాజమాషే శ్రీరాఢక్యాం శ్యామగః శశీ।। 15.43 ।।
మణ్డలేషు సకూర్చేషు పూజయిత్వాఽష్టదిక్క్రమాత్।
రాత్రీశేభ్యో బలిం దద్యాత్ పార్షదాన్తం జలాన్వితమ్।। 15.44 ।।
పలలం రజనీచూర్ణం సలాజం దధిసక్తుకమ్।
భూతక్రూరబలిం దద్యాత్ పూర్వం భూతప్రహర్షణమ్।। 15.45 ।।
ద్వితీయం పైతృకం చైవ దద్యాత్ సతిలతణ్డులమ్।
ధానోడుమ్బికలాజైస్తు తతో యక్షబలిం హరేత్।। 15.46 ।।
నాలికేరపయస్సక్తుశాలిపిష్టవిమిశ్రితమ్।
చతుర్థం నిశి వై దద్యాత్ తతో నాగబలిం బుధః।। 15.47 ।।
పఞ్చమం తు బలిం దద్యాత్ బ్రాహ్మం పద్మాక్షతైర్యుతమ్।
చరుమాఽపూపయుక్తేన షష్ఠం శైవబలిం హరేత్।। 15.48 ।।
గులాన్నం వైష్ణవం చైవ సప్తమం తదనన్తరమ్।
పాయసం కృసరం దద్యాదష్టమం నవమం తథా।। 15.49 ।।
శుద్ధవాసాః శుచిర్భూత్వా నియతాత్మా హవిష్యభుక్।
ప్రతిరాత్రం బలిం దద్యాత్ తతః స్నానం సమాచరేత్।। 15.50 ।।
ప్రాతః కర్మదినే దత్త్వా పశ్చాత్ కర్మణి యోజయేత్।
ప్రవిశేత్ గురురేవాత్ర నాన్యః కోఽపి కథఞ్చన।। 15.51 ।।
ఉచ్ఛిష్టాద్యశుభం సర్వం వర్జయేచ్చ ప్రయత్నతః।
అదత్త్వా తు బలిం తత్ర న కుర్యాత్ పాలికాక్రియామ్।। 15.52 ।।

బల్యదానే తు నైష్ఫల్యాత్ సర్వథాఽఙ్కురరోపణమ్।
బలినా సహ కర్తవ్యం ప్రయత్నాద్ దిశికోత్తమైః।। 15.53 ।।
మణ్డపే స్తమ్భమూలేషు ధాన్యయుక్తేషు విన్యసేత్।
కర్మారమ్భేషు పాత్రాణి సమ్యగ్రూఢాఙ్కురాణి తు।। 15.54 ।।
శ్యామేషు ద్రవ్యనాశః స్యాద్ రక్తేషు కలహో ధ్రువమ్।
తిర్యగ్గతేషు రోగః స్యాదప్రరూఢే మృతిర్భవేత్।। 15.55 ।।
శుభం పీతేషు శుక్లేషు సమేషూర్ధ్వేష్వృజుష్వపి।।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన సదా రక్ష్యాణ్యతన్ద్రితైః।। 15.56 ।।
యదాఽఙ్కురాణి రోహన్తి తదాప్రభృతి నిత్యశః।
మార్జనం గ్రామవీథీనాం కృత్వాఽఽసిచ్య సమన్తతః।। 15.57 ।।
నాస్తికోన్మత్తపాషణ్డిపతితాదీక్షితాశుచీన్।
తతో నిర్వాస్య యత్నేన యాగద్రవ్యాణి సంహరేత్।। 15.58 ।।
ప్రాసాదస్యాగ్రతః కృత్వా మణ్డపం చతురశ్రకమ్।
చతుర్ద్వారం వితానాదిశోభితం సుపరిచ్ఛదమ్।। 15.59 ।।
తోరణాన్యథ చత్వారి పఞ్చహస్తోచ్ఛ్రితాని చ।
ధ్వజానష్టౌ పతాకాశ్చ నవమం తార్క్ష్యలక్షణమ్।। 15.60 ।।
ప్రాసాదవిస్తరోత్సేధాన్ దశద్వారాయతం ధ్వజమ్।
ఘటా హైమాదయో గ్రాహ్యా మార్త్తికా వా నవాః శుభాః।। 15.61 ।।
లోహజం చ మహత్ పాత్రం కుమ్భం ద్రోణవహం తథా।
ప్రస్థోద్వహాని చత్వారి చరుస్థాలీశ్చ శోభనాః।। 15.62 ।।
ఆజ్యస్థాలీం ప్రణీతాం చ సమిద్దర్భకుశాంస్తథా।
సౌవర్ణరాజతే చాన్యే పాత్రే ద్వే ప్రసృతోద్వహే।। 15.63 ।।
అర్ఘ్యాద్యర్థాని చాన్యాని లౌహాన్యబ్జనిభాని చ।
ఆయుధాని తథాన్యాని జాతిహేమమయాని చ।। 15.64 ।।

కూర్మం గరుడమబ్జం తు రత్నాని వివిధాని చ।
లోహాన్ ధాతూంశ్చ బీజాని దర్వీస్రువజుహూస్రుచః।। 15.65 ।।
మృత్తికాఘటికాః సూత్రరజాంసి కుసుమాని చ।
గన్ధగుగ్గులుతైలాని దధిక్షీరగులం మధు।। 15.66 ।।
గవ్యం ఘృతం చ హోమార్థం గోమయం మూత్రమేవ చ।
కమ్బలాజినఖట్వాశ్చ శయనం చ నవం శుభమ్।। 15.67 ।।
ఉపధానద్వయోపేతం సకపోలస్థలద్వయమ్।
శుక్లాస్తరణసంయుక్తం వస్త్రాణి వివిధాని చ।। 15.68 ।।
సవత్సాం కపిలాం చౌకాం హేమశృఙ్గీం పయస్వినీమ్।
సురభీశ్చ చతస్రోఽన్యా దోహనాని శుభాని చ।। 15.69 ।।
కషాయార్థస్త్వచశ్చైవ హోమద్రవ్యాణి సర్వశః।
భూషణాని చ రమ్యాణి చక్రికాపల్లవాంస్తథా।। 15.70 ।।
దూర్వాద్యోషధిజాతాని ఫలాని మధురాణి చ।
మూలాన్యుద్వర్త్తనాదీని హైమం యజ్ఞోపవీతకమ్।। 15.71 ।।
మఙ్గలాని శుభాన్యష్టౌ కుణ్డికాం వర్ధనీం తథా।
శుష్కేన్ధనాని దీపాంశ్చ సూత్రం ధాన్యాని తణ్డులాన్।। 15.72 ।।
చతుర్విధం తథా వాద్యం గాయకాన్ నర్త్తకాంస్తథా।
విప్రాన్ వేదవిదః శాన్తాన్ వైష్ణవాంస్తు విశేషతః।। 15.73 ।।
శబ్దన్యాయనిమిత్తజ్ఞాన్ ప్రయోగ్జ్ఞాంశ్చ వైదికాన్।
ముహూర్త్తజ్ఞాంశ్చ కాలజ్ఞాన్ వ్రతినో మన్త్రపాఠకాన్।। 15.74 ।।
యతీంశ్చ విమలజ్ఞానాంస్తక్షకాంశ్చ విశేషతః।
ఉక్తానుక్తం చ యత్ సర్వం కార్యే దృష్ట్వా తదాహరేత్।। 15.75 ।।
యాగోపకరణం సర్వం స్థానాది చ విశేషతః।
సర్వం భోగేన దుష్టం స్యాత్ తస్మాత్ సర్వం నవం శుభమ్।। 15.76 ।।

మలక్షాలనమాత్రేణ శుద్ధిర్భవతి లౌకికీ।
దేవపూజాసు శాస్త్రోక్తం స్నానం స్యాత్ కాయశోధనమ్।। 15.77 ।।
లోకసంవ్యవహారేషు ధర్మశాస్త్రాన్తరేషు చ।
విహితాః శుద్ధయో గ్రాహ్యా విష్ణుభక్తేన ధీమతా।। 15.78 ।।
ఖననాదీని దుష్టాయాః శోధనాని విదుర్భువః।
శుద్ధామపి తు యాగార్థం గోమయేనోపలేపయేత్।। 15.79 ।।
తద్ ధేనుజం నవం భూస్థం క్షీరాద్యపి సుగాలితమ్।
ఘృతం విలీనముత్పూతం సుగన్ధీష్టం విశేషతః।। 15.80 ।।
గాం లిప్త్వాఽస్త్రేణ సంవిధ్య హస్తం ప్రక్షాల్య సమ్మృశేత్।
ప్రోక్ష్యాక్షతైః ససిద్ధార్థైః కిరేత్ తత్ స్థానశోధనమ్।। 15.81 ।।
తోయేన సామ్లకల్కేన తామ్రం హైమం తు వారిణా।
రాజతం గృహధూమేన పలాలాఙ్గారకేణ వా।। 15.82 ।।
లోజతం భస్మనా శుధ్యేచ్ఛఙ్ఖాది లవణేన చ।
మృదాఽద్భిః ఫలపాత్రాణి దారవాణి తు తక్షణాత్।। 15.83 ।।
పార్థివాని తు దాహేన నవాన్యేవాదదీత వా।
లేపగన్ధాపనోదేన శుద్ధిః సర్వస్య కీర్తి్తా।। 15.84 ।।
సకూర్చే గన్ధపుష్పాఢ్యే జలే తారాభిమన్త్రితే।
ధ్యాత్వా మన్త్రమయం జ్యోతిః ప్రోక్షణం ద్రవ్యశోధనమ్।। 15.85 ।।
అక్షారాకలుషం శుద్ధం భూరి నద్యాదిసమ్భవమ్।
సురసం దుర్జనాస్పృష్టమమ్భః స్యాత్ సర్వకర్మసు।। 15.86 ।।
లౌహీ పాత్రవదర్చాఽపి శోధ్యా చూర్ణైస్తు శైలజా।
శోధనం దారవస్యైవం చిత్రస్య మలహానతః।। 15.87 ।।
మార్జనం మణిజానాం తు ధాతుజానాం తు శైలవత్।
ఏవం సంశోధ్య సంహృత్య సృష్ట్వాఽఙ్గైః సకలీకృతమ్।। 15.88 ।।

శుధ్యత్యస్థావరం బేరం స్థావరం స్నపనాదిభిః।

మార్జనాదేవ శుధ్యన్తి క్షాలనాద్ వా కుశాదయః।। 15.89 ।।

సదర్భాసన ఆసీనః పూజాస్థానాదధః సుధీః।

దర్భపాణిః సకూర్చేన వారిణా మన్త్రతేజసా।। 15.90 ।।

ప్రోక్షణాచ్ఛోధయేత్ సర్వమాత్మానం దారణాదిభిః।

న్యాసశ్చ ప్రణవో దర్భాః ప్రశస్తా మన్త్రశోధనే।। 15.91 ।।

ఆవృత్తిగణనం ముద్రా ధ్యానం చ పరికీర్తితమ్।

సత్యప్రియహితైర్వాచో జ్ఞానం తుష్టిశ్చ చేతసః।। 15.92 ।।

సర్వేషామపి విజ్ఞేయా భక్తిరేకా విశోదినీ।

స్థలజం కరవీరాది జలజం కమలాది చ।। 15.93 ।।

అవర్జితం నవం పుష్పం సుగన్ధి వినివేదయేత్।

యత్కిఞ్చిత్ పీతవర్ణం తు సితం వా శుచినాऽऽహృదతమ్।। 15.94 ।।

అవస్త్రాహృతమమ్లానం పుష్పం స్యాద్ గ్రాహ్యమాపాది।

సచ్ఛిద్రం ముకులం జీర్ణం పతితం పాత్రవర్జితమ్।। 15.95 ।।

భుక్తసేషమగన్ధం చ కేశకీటాదిమిశ్రితమ్।

పుష్పమాపద్యపి త్యాజ్యమర్కపత్రగతం తథా।। 15.96 ।।

ప్రతిషిద్ధాని పుష్పాణి సుస్నాతోऽపి యది స్పృశేత్।

స్నాయాత్ పునరశక్తశ్చేదుపస్పృశ్యార్చయేత్ ప్రభుమ్।। 15.97 ।।

స్వయం పత్న్యథవా పుత్రః శిష్యో వా పుష్పమాహరేత్।

శుద్ధపాణిః సుపాత్రస్థం పిధాయానాతపే న్యసేత్।। 15.98 ।।

రాత్రిపుష్పైర్యజేద్ రాత్రౌ దివాపుష్పైర్దివా తథా।

ఆపత్కాలే యథాయోగం ప్రాప్తకాలం తు శస్యతే।। 15.99 ।।

నిర్గన్ధమపి మన్దారపీతకోరణ్డకాది యత్।

ప్రశస్తం తదపి గ్రాహ్యం గిరికర్ణ్యాదివర్జితమ్।। 15.100 ।।

దూర్వాపామార్గభద్రాణాం తులసీగన్ధపూర్ణయోః।
తమాలాశ్వత్థబిల్వానాం శమ్యాః కుశపలాశయోః।। 15.101 ।।
పత్రాణి ధాతకీబ్రాహ్మీభృఙ్గాణామపి పుష్పవత్।
యవప్రియఙ్గునిష్పావముద్గమాషచణాఙ్కురాన్।। 15.102 ।।
సుసంభృతానలూనాగ్రాన్ పుష్పాలాభే ప్రకల్పయేత్।
పుష్పం స్వారామజం ముఖ్యం మధ్యమం వన్యమాహృతమ్।। 15.103 ।।
అధమం క్రీతమర్చాయాం ఫలం దాతుః ప్రతిగ్రహే।
పృథగ్వా సహ వా పిష్టైః సితాస్రేన్దురుగాయసైః।। 15.104 ।।
కృత్రిమైర్వాఽర్చయద్ గన్ధైః ప్రాణ్యఙ్గరహితైః శుభైః।
సాలసర్జపురాణాం వా దారుసేవ్యేన్ద్వయోరుజామ్।। 15.105 ।।
ధూపమాజ్యాదిసంయుక్తం శుభే పాత్రే నివేదయేత్।
తైలేనాజ్యేన వా దీపం దారుస్రేహేన వాఽఽపది।। 15.106 ।।
సూత్రవర్తి్యుతం తద్యాదముఖానిలదీపితమ్।
త్రిః క్షాలితైరనుత్స్విన్నైరమలైః శాలితణ్డులైః।। 15.107 ।।
శృతం ఘృతోపదంశాదియుతమన్నం నివేదయేత్।
కాలపక్వాన్యదుష్టాని ఫలాని మధురాణి చ।। 15.108 ।।
అలాభే కేవలైః పుష్పైర్జలైర్వా మనసాఽర్చయేత్।। 15.109 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం పఞ్చదశః పటలః ।।

|| అథ షోడశః పటలః ||

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ బిమ్బశుద్ధిం యథాక్రమమ్।
ఆచార్యం వరయేత్ పూర్వం తతః కర్మాణి కారయేత్ || 16.1 ||
దేవస్తు ద్వివిధో జ్ఞేయః స్థావరో జఙ్గమస్తథా।
ప్రతిమా స్థావరో దేవ ఆచార్యో జఙ్గమస్తథా || 16.2 ||
భక్తానుకమ్పీ భగవాన్ విధిమన్త్రపురస్కృతామ్।
పూజాం తయోః ప్రగృహ్ణాతి యాజ్యో నహ్యన్యతా హరిః || 16.3 ||
ఆచార్యానుమతాదేవ క్రియా కార్యా విజానతా।
తత్పూజయైవ దేవశ్చ వరదో నాన్యతా భవేత్ || 16.4 ||
దీక్షాదిసంస్కృతః శాన్తో విద్వానక్రోధనో యువా।
సమయాచారకృద్ వాగ్మీ వర్ణాశ్రమగుణాన్వితః || 16.5 ||
ఆచార్యః సర్వథా గ్రాహ్యః స్థాపనాదిషు యజ్వనా।
సర్వరోగోపశాన్తేన భద్రాకారేణ ధీమతా || 16.6 ||
శ్రోత్రియేణ గృహస్థేన స్థాప్యో దేవస్తు సిద్ధయే।
కులీనాః శుచయో దక్షా దీక్షితాస్తన్త్రపారగాః || 16.7 ||
భక్తా దక్షా వినీతాశ్చ విప్రా మూర్తిధరాః స్మృతాః।
దేవాగారే గృహే నాద్యాస్తీరే గోష్ఠే తరుస్థలే || 16.8 ||

అన్యత్ర వా శుభే స్థానే దుర్జనాలోకవర్జితే।
గోమయేన సమాలిప్తే పఞ్చగవ్యాదిశోధితే।। 16.9 ।।
ఆసనే వస్త్రసంవీతే సదర్భే ప్రార్థితం గురుమ్।
చతుర్భిర్మూర్తిపైః సార్ధమష్టద్వాదశభిస్తు వా।। 16.10 ।।
ఉపవేశ్య యథాన్యాయం పాద్యాదిభిరథార్చయేత్।
పూర్వోత్తరదిశాభాగే ప్రాగగ్రేషు కుశేషు చ।। 16.11 ।।
యజమానః శుచిర్భుత్వా పూజాద్రవ్యాణి సాదయేత్।
ప్రణవేన సకూర్చాని పాత్రాణి తు శుభాని చ।। 16.12 ।।
వస్త్రకుణ్డలయుగ్మాని భూషణాని శుభాని చ।
కూర్చసంస్కృతతోయేన ప్రోక్ష్యోత్తానాని వై క్రమాత్।। 16.13 ।।
కూర్చేషు ప్రణవేనైవ విన్యస్యార్ఘ్యాది యోజయేత్।
కుశాగ్రయవసిద్ధార్థతిలమాషఫలాక్షతైః।। 16.14 ।।
సక్షీరగన్ధపుష్పైశ్చ యోజయిత్వాఽర్ఘ్యమర్చయేత్।
పాద్యమాచమనీయం చ పాత్రయోరన్యయోస్తథా।। 16.15 ।।
మన్త్రయేత్ పునరేతాని మూలాద్యైర్మూర్తి_భిస్తు వా।
దత్త్వా కూర్చాన్యథైతేషామాసనార్థం తు వాగ్యతః।। 16.16 ।।
సపవిత్రైర్జలైః పాదౌ క్షలయేద్ధృదయేన తు।
శిరసాఽఽచమనం దద్యాచ్ఛిఖయా చార్ఘ్యమేవ చ।। 16.17 ।।
వస్త్రయుగ్మాని భూషాశ్చ శేషాభ్యాం తు నివేదయేత్।
పాయసం భోజయేత్ సాజ్యం ప్రణమ్య విధినాఽర్చ్య చ।। 16.18 ।।
సోష్ణీషం గురుమాచాన్తమభివాద్య ప్రసాద్య చ।
యథాలాభం సువర్ణాది దద్యాద్ దేవమనుస్మరన్।। 16.19 ।।
ఋత్విగ్భ్యోఽపి తథా దత్త్వా వరయేత్ ప్రణిపత్య తాన్।
కార్యముక్త్వా విధానేన పూజయేచ్చ పునః పృథక్।। 16.20 ।।

సన్తోష్య ప్రియవాదైశ్చ ప్రణమ్య ప్రార్థయేత్ తతః।

మయా సమ్పూజితైరత్ర దక్షిణాభిశ్చ తోషితైః।। 16.21 ।।

క్రియతాం విష్ణుయాగో మే ప్రార్థయామి ప్రసీదతు।

ఇత్యుక్త్వా దక్షిణే పాణావాలమ్బ్య వరయేత్ క్రమాత్।। 16.22 ।।

తత్రోం తథా కరిష్యామీత్యాచార్యస్తు సమీరయేత్।

ఏవం వై సర్వయాగేషు గురుం సమ్పూజ్య యత్నతః।। 16.23 ।।

ప్రణిపత్యర్త్విజస్తేభ్యో దత్త్వాఽర్ఘ్యం వరయేద్ బుధః।

పునరేవం తు తన్త్రజ్ఞాన్ దీక్షితాన్ హోమినస్తథా।। 16.24 ।।

వేదాధ్యయనకర్తౄంశ్చ శుద్ధాన్ వై మన్త్రపాఠకాన్।

కల్పయేద్ యజమానస్తానాచార్యవచనే స్థితాన్।। 16.25 ।।

వాస్తుసఙ్గ్రహమారభ్య తీర్థస్నానావసానికమ్।

కారయేత్ సర్వమేతేన భక్త్యా హరిమివార్చయేత్।। 16.26 ।।

శయనే సన్నివేశ్యాదౌ బిమ్బం తు సుపరీక్షితమ్।

గృహీతం ధనదానేన పూజయిత్వాఽత్ర శిల్పినః।। 16.27 ।।

నయనోన్మీలనం తుష్టైః కారయేచ్చ యథావిధి।

ప్రణవేన తు కర్తవ్యః ప్రతిమాలోకసఙ్గ్రహః।। 16.28 ।।

ప్లుతం ప్రణవముచ్చార్య పాదయోస్తాం తదా స్పృశేత్।

ప్రక్షాల్య వారిభిః పూర్వం దర్భైః సంఘృష్య సర్వతః।। 16.29 ।।

స్పృష్ట్వా గోవాలకైశ్చైనాం ఘృతాక్తాం క్షాలయేత్ తతః।

శమీపల్లవసంయుక్తానక్షతాన్ సంస్కృతేఽనలే।। 16.30 ।।

భూరాదిసత్యపర్యన్తైః ప్రత్యేకం జుహుయాచ్చతమ్।

స్థూలదేహో యతో విష్ణుర్వైరాజశ్రుతిదర్శనాత్।। 16.31 ।।

తస్మాదేవం హుతే విష్ణోః సమ్పూర్ణా ప్రతిమా భవేత్।

బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచ్యాథ శాకునం సూక్తముచ్చరన్।। 16.32 ।।

దత్త్వా దూర్వాక్షతాన్ మూర్ధ్ని ప్రణవేన సమాహితః।
నీరాజనం తతః కుర్యాన్మఙ్గలాని చ దర్శయేత్॥ 16.33 ॥
అపరాహ్ణే తు సమ్ప్రాప్తే మూర్తిపైః సాహితో గురుః।
గత్వా నద్యాం తటాకే వా దేవఖాతే మనోరమే॥ 16.34 ॥
తోయపూర్ణేఽథవా పాత్రే సమ్పూజ్య వరుణం పునః।
సపతాకం తటం కృత్వా శోధితం సర్వతో వృతమ్॥ 16.35 ॥
సంహృత్యాగ్నిమయం ధ్యాత్వా బిమ్బం సంహారమార్గతః।
దర్భైర్వస్త్రైశ్చ సంఛాద్య ఫలకాయాం నివేశ్య చ॥ 16.36 ॥
శఙ్ఖదున్దుభినిర్ఘోషైర్జయశబ్దైశ్చ సంయుతమ్।
యోగపీఠం స్మరఞ్ జ్యోతిర్బిమ్బమప్సు నివేశయేత్॥ 16.37 ॥
లోకపాలాన్ బహిర్ధ్యాత్వా పఞ్చమన్త్రైశ్చ రక్షయేత్।
ప్రాక్శిరః శాయయిత్వైవం బిమ్బం తోయేఽధివాసయేత్॥ 16.38 ॥
త్రిరాత్రమశ్మనో లోహమేకరాత్రం మణిం నిశామ్।
స్నాత్వాఽఽచమ్య శుచిర్భూత్వా వస్త్రాలఙ్కారభూషితః॥ 16.39 ॥
మూర్తిపైః సార్ధమాగమ్య ప్రాసాదం సప్రదక్షిణమ్।
న్యాసాదికం క్రమాత్ కృత్వా దక్షిణే ప్రాఙ్ముఖః శుచిః॥ 16.40 ॥
ప్రాసాదం శోధయేత్ సమ్యక్ ముక్తమాత్రం తు తక్షకైః।
సూత్రేణ దర్భదామ్నా చ వేష్టయిత్వా సమన్తతః॥ 16.41 ॥
అస్త్రదృష్ట్యా సమాలోక్య గర్భాగారం పునస్తథా।
కుశాస్త్రమార్జితం తోయైః ప్రోక్ష్య గన్ధైశ్చ లేపయేత్॥ 16.42 ॥
సర్షపాక్షతదూర్వాభిః సమన్తాద్ వికిరేత్ పునః।
తతశ్చాస్త్రేణ సమ్ప్రోక్ష్య కుర్యాత్ తాలత్రయం తథా॥ 16.43 ॥
దూర్వాక్షతకుశాగ్రైస్తు వికిరేత్ పఞ్చశక్తిభిః।
సర్జశ్రవేష్టలాక్షాబ్జశ్వేతలోధ్రఫలాదిభిః॥ 16.44 ॥

అష్టాక్షరేణ సర్వత్ర ధూపం దత్త్వా సదీపకమ్।
పూర్ణకుమ్భం చ ధాన్యం చ న్యస్య పుష్పాస్త్రమోచనమ్।। 16.45 ।।
కృత్వా రాక్షోఘ్నసూక్తేన పఞ్చగవ్యేన సర్వతః।
చక్రమన్త్రేణ చ ప్రోక్ష్య గోమయేనోపలేపితే।। 16.46 ।।
ఆగ్నేయ్యాం స్థణ్డిలే హోమమారభేత యథావిధి।
రక్షోహణాదిమన్త్రాభ్యాం పక్వమాజ్యం చ హోమయేత్।। 16.47 ।।
కృణుష్వాష్టాదశైర్భూయో యేదేవా ఇతి పఞ్చభిః।
జాతవేదాదిభిశ్చైవ క్రమాద్ వ్యాహృతిభిస్తథా।। 16.48 ।।
అపామార్గసమిద్భిస్తు శతమష్టోత్తరం తతః।
చక్రమన్త్రేణ వై హుత్వా హవిరాజ్యం సమాపయేత్।। 16.49 ।।
వస్త్రేణానీయ పాత్రే తు హోమభస్మసమాయుతమ్।
ఆజ్యశేషమపాం శేషమపామార్గరసైర్యుతమ్।। 16.50 ।।
మన్త్రయేచ్చక్రమన్త్రేణ శతమష్టోత్తరం తతః।
పలాశాశ్వత్థశాఖభిః ప్రోక్ష్య సర్వత్ర మన్దిరే।। 16.51 ।।
కృణుష్వేత్యాదిభిః పశ్చాత్ వికిరేద్ యవసర్షపైః।
తాలత్రయం పునః కుర్యాదగ్నిప్రాకారమేవ చ।। 16.52 ।।
పునరష్టశతం జప్త్వా చక్రం శ్వభ్రం చ పూజయేత్।
ఏవం కృత్వాఽథ రాక్షోఘ్నం నిశి విప్రాంశ్చ భోజయేత్।। 16.53 ।।
తమేవైశేఽగ్నిమాధాయ స్థణ్డిలే వ్రీహితణ్డులైః।
తత్పూర్వే స్థణ్డిలే కల్ప్తే వస్త్రాస్తీర్ణే ఘటం న్యసేత్।। 16.54 ।।
కుశదూర్వాశమీపర్ణకూర్చస్థం జలపూరితమ్।
జాతిహేమ న్యసేత్ తస్మిన్ విధినా శాన్తిమర్చయేత్।। 16.55 ।।
పాద్యాదిభిః క్రమాద్ ద్రవ్యైః శన్నోదేవీత్యృచా తతః।
వాస్తోష్పతేతిమన్త్రాభ్యాం పక్వం హుత్వా ఘృతాహుతీః।। 16.56 ।।

వాస్తోష్పతేర్ధ్రువేత్యాద్యైః షడ్భిర్ఘాతాదిపఞ్చభిః।
శన్నవర్గేణ జుహుయాత్ పునర్వ్యాహృతిభిస్తథా।। 16.57 ।।
శమీసమిద్ఘృతాన్నాజ్యం తయైవర్చా తు హోమయేత్।
దూర్వాభిశ్చాథ మూలేన సగవ్యాభిః సమాపయేత్।। 16.58 ।।
హుతశేషం తతో దద్యాదగ్రేణాగ్నిం కుశేషు చ।
నమోరుద్రేతి తోయాఙ్ఞ్యేస్త్వం విప్రయజుషోక్షణమ్।। 16.59 ।।
శాన్తితోయసమాయుక్తం కుర్యాచ్చ స్వస్తివాచనమ్।
పుణ్యాహం మూర్తిపైః సార్ధం శివం వాస్త్వితి వాచయేత్।। 16.60 ।।
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ పశ్చాత్ పాయసం ద్వాదశోత్తమాన్।
మణ్డపే శోధితే స్థాప్య అన్తస్తమ్భేష్వృగాదయః।। 16.61 ।।
ద్వారేషు చ సమాలాని తోరణాని యథాక్రమమ్।
సుశోభనాఖ్యమాశ్వత్థం సుభద్రాఖ్యముదుమ్బరమ్।। 16.62 ।।
నైయగ్రోధం సుకర్మాఖ్యం సుహోత్రం ప్లాక్షమేవ చ।
స్యోనాపృథివీమన్త్రేణ ప్రక్షిపేత్ సాక్షతాంస్తిలాన్।। 16.63 ।।
ఉచ్ఛ్రయస్వేతి సంస్థాప్య ప్రాదక్షిణ్యేన పూజయేత్।
దిక్షు పీతోఽరుణః శ్యామః కృష్ణోఽచ్ఛః కృష్ణపాణ్డరః।। 16.64 ।।
పద్మవర్ణశ్చ చిత్రోఽష్టౌ ధ్వజాః స్థాప్యా యథాక్రమమ్।
కుముదః కుముదాక్షశ్చ పుణ్డరీకోఽథ వామనః।। 16.65 ।।
శఙ్కుకర్ణః సర్వనేత్రః సుముఖః సుప్రతిష్ఠితః।
ఇత్యేతే పూజనీయాశ్చ ధ్వజానామధిదేవతాః।। 16.66 ।।
అనేకకోటిసంఘైశ్చ భూతైః ప్రత్యేకశో వృతాః।
పూర్ణకుమ్భాన్ ప్రతిద్వారం ద్వౌ ద్వౌ విన్యస్య పూజయేత్।। 16.67 ।।
పద్మరాగప్రవాలాప్ను ప్రాక్ పూజ్యౌ పూర్ణపుష్కరౌ।
వైడూర్యపుష్యతోయస్థౌ తత్రైవానన్దనన్దనౌ।। 16.68 ।।

వీరసేనసుషేణౌ చ నీలే మరతకే తథా।
సమ్భవప్రభవౌ చైవ ముక్తాస్ఫటికతోయయోః।। 16.69 ।।
వాస్తుపూజాం పురా కృత్వా తోరణధ్వజపూజనమ్।
భూమేః పరిగ్రహోఽగ్నేశ్చ సంస్కారోఽనన్తరః స్మృతః।। 16.70 ।।
త్రాతారం యదులూకోఽథ ఇమం మే సన్త? ఇత్యృచః।
దిక్పాలకలశార్చాయాం తన్మన్త్రా ఇహ కీర్తితాః।। 16.71 ।।
బహ్వృచోఽధ్వర్యవశ్చైవ ఛన్దోగాథర్వణా ద్విజాః।
ధర్మశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞా దిక్షు పారాయణే స్మృతాః।। 16.72 ।।
ఐతిహాసికవాక్యార్థతత్త్వజ్ఞా బ్రహ్మవిత్తమాః।
కోణేషు మూర్తిపా ఏవం కల్ప్య హోమేష్వనుక్రమాత్।। 16.73 ।।
స్వాం స్వాం విద్యాం పఠన్తస్తే తచ్చిత్తా నిశి జాగృయుః।
స్వస్తికే మూలవిన్యస్తధాన్యేఽష్టకకుశాన్వితే।। 16.74 ।।
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ శయనం తత్ర కల్పయేత్।
కలశాన్ స్థాపయేదష్టౌ పీఠస్య పరితః క్రమాత్।। 16.75 ।।
అద్భిః సమ్పూరితాన్ సర్వాన్ ధాన్యరాశిగతాన్ శుభాన్।
సపల్లవముఖాన్ సూత్రవేష్టితాన్ వస్త్రవేష్టితాన్।। 16.76 ।।
వ్యస్తైరష్టాక్షరైరేతాన్ గన్ధపుష్పైశ్చ పూజయేత్।
యోగపీఠం ప్రకల్ప్యాత్ర శక్తిపర్యన్తమర్చయేత్।। 16.77 ।।
సర్వధాన్యైశ్చ పుష్పైశ్చ నిర్వపేత్ పీఠపర్యయాత్।
విద్యాధిపతయశ్చాత్ర పూజనీయాః సమన్తతః।। 16.78 ।।
విష్ణుమైన్ద్రే తతస్తత్ర దక్షిణే మధుసూదనమ్।
త్రివిక్రమం తు వారుణ్యాం వామనం తు తథోత్తరే।। 16.79 ।।
శ్రీధరం తు తథాగ్నేయ్యాం హృషీకేశం తు నైరృతే।
పద్మనాభం చ వాయవ్యాం దామోదరమథాపరే।। 16.80 ।।

ఐశాన్యాం తస్య పీఠస్య స్థాపయేజ్జలభాజనమ్।
సోష్ణీషః సోత్తరీయశ్చ వాగ్యతో వారి గాలయేత్।। 16.81 ।।
నవేనారోమవస్త్రేణ ప్రోక్షితేన చ మన్త్రతః।
పూరయేత్ ప్రణవేనైవ పాత్రం కుసుమవారిణా।। 16.82 ।।
పూజయేత్ పూరయిత్వా తు ద్వాదశాక్షరవిద్యయా।
రక్షితవ్యం వితానాద్యైః సమ్యగాచ్ఛాద్య సర్వతః।। 16.83 ।।
మఙ్గలాఙ్కురపాత్రాణి మఙ్గలాని చ విన్యసేత్।
శఙ్ఖం చక్రం పతాకాం చ శ్రీవత్సం దర్పణం వృషమ్।। 16.84 ।।
మత్స్యయుగ్మం చ కుమ్భం చ మఙ్గలాని ప్రచక్షతే।
కుర్యాన్మణ్డపమైశాన్యాం చతురశ్రం సమన్తతః।। 16.85 ।।
చతుర్ద్వారం చతుః స్తమ్భం మధ్యే పీఠసమన్వితమ్।
స్నానద్రవ్యైశ్చ సంయుక్తం క్రమాత్ కుమ్భేషు పూరితైః।। 16.86 ।।
అష్టోత్తరశతం హుత్వా ఘృతమష్టాక్షరేణ తు।
సమ్పాతాజ్యేన సంస్పృశ్య కలశానభిమన్త్రయేత్।। 16.87 ।।
హిరణ్యవర్ణాం హరిణీమితి సర్వాన్ యథాక్రమమ్।
తత్రార్చాం తు సమానీయ స్నాపయేదేకబేరకే।। 16.88 ।।
రత్నన్యాసం పురా కృత్వా లేప్యార్చా క్రియతే యదా।
ప్రతిమాఽన్యా తు కర్తవ్యా లోహజా కర్మకారణాత్।। 16.89 ।।
ప్రతిష్ఠాన్యాసముద్రాది మూలార్చాయాం ప్రకల్పయేత్।
స్నానాదిశేషకర్మాణి కర్మార్చాయామితి స్థితిః।। 16.90 ।।
మూలార్చాం వాఽపి కర్మార్చాం తథా తోయేఽధివాసితామ్।
ఉద్ధృత్య విధృతాం యత్నాచ్చతుర్భిర్మూర్తిధారకైః।। 16.91 ।।
దర్భపాణిః స్థితో విద్వానుపాతిష్ఠేత సంస్థితామ్।
నమస్తేఽర్చే! సురేశాని! ప్రతీకే విశ్వకర్మణః।। 16.92 ।।

ప్రభావితాశేషజగద్ధాత్రి! తుభ్యం నమో నమః।

త్వయి సమ్పూజయామీశం నారాయణమనామయమ్।। 16.93 ।।

రహితా యోనిదోషైస్త్వమృద్ధియుక్తా సదా భవ।

విజ్ఞాప్యైవం దుకూలాంశుసిద్ధార్థకయుతం శుభమ్।। 16.94 ।।

ఊర్ణాసూత్రేణ బధ్నీయాత్ కౌతుకం దక్షిణే కరే।

అఙ్గుష్ఠానామికాభ్యాం తు సారయిత్వా జితాదినా।। 16.95 ।।

అష్టాక్షరేణ సంజప్తం సప్తధా విఘ్నశాన్తయే।

తతోఽర్చాం తు సువస్త్రాఢ్యాం బ్రహ్మయానేన తాం నయేత్।। 16.96 ।।

శాకునేనైవ సూక్తేన వితానాద్యుపశోభితామ్।

త్రీణీత్యాస్థాప్య పీఠే తాం భద్రం కర్ణేతి కీర్తయేత్।। 16.97 ।।

తేజోఽసీతి సమాలిప్య గవ్యేనాజ్యేన సాధకః।

చూర్ణైస్తోయైశ్చ సంక్షాల్య స్నాపయేత్ తైర్యథాక్రమమ్।। 16.98 ।।

మృత్కషాయౌషధీతీర్థైర్గవ్యైర్వ్యస్తైః సమస్తకైః।

నద్యాస్తటాభ్యాం సఙ్గృహ్య మృదం వల్మీకజాం తథా।। 16.99 ।।

కులీరవాసతః క్షేత్రాద్ విషాణాగ్రాచ్చ వేదితః।

శమీపలాశఖదిరబిల్వాశ్వత్థవికఙ్కతాః।। 16.100 ।।

ఉదుమ్బరాశ్చ న్యగ్రోధాః కషాయాఙ్గాని చైవ హి।

శఙ్ఖపుష్పీం ప్రియఙ్గుం చ విష్ణుక్రాన్తీం శతావరీమ్।। 16.101 ।।

దూర్వాం చైవామృతాం చైవ గృహ్ణీయాద్ రజనీం వచామ్।

హిరణ్యవర్ణాః శుచయః సముద్రజ్యేష్ఠేతి చ క్రమాత్।। 16.102 ।।

ఇదమాప ఇమం మే చ తీర్థం తం వినియోజయేత్।

గాయత్ర్యా చైవ గోమూత్రం గన్ధద్వారేతి గోమయమ్।। 16.103 ।।

ఆప్యాయస్వేతి చ క్షీరం దధిక్రాణ్ణేతి వై దధి।

తేజోఽసి శుక్రమిత్యాజ్యం దేవస్యత్వా కుశోదకమ్।। 16.104 ।।

పఞ్చగవ్యం పయస్వత్యా యాసాం గన్ధోదకం తథా।

ఆపోహిష్ఠేతి వై దద్యాత్ స్వచ్ఛతోయం తతః పరమ్॥ 16.105 ॥

పరమేశ్వరమన్త్రేణ స్నాపయేత్ సకలేన చ।

మధువాతేతి సంయోజ్య తైజసే మధుసర్పిషీ॥ 16.106 ॥

ఉద్ధాట్య నయనే చాస్య తతో హేమశలాకయా।

చిత్రం దేవత్యృచా చైకాప్యాయస్వేత్యృచా పరమ్॥ 16.107 ॥

యజమానశ్చ గాం దద్యాద్ గోవిన్దః ప్రీయతామితి।

స్నాపయేత్ కలశైః పశ్చాచ్చతుర్భిః కోణగైరపి॥ 16.108 ॥

బ్రహ్మశ్రీచమ్పకక్షీరనీపామ్రబలుళార్జునైః।

సాశోకైః పల్లవైర్మన్త్రీ హంసః శుచిషదిత్యృచా॥ 16.109 ॥

పద్మకం రోచనాం దూర్వాం దర్భస్తమ్బాంచ్చసర్షపాన్।

చన్దనే జాతిరావర్త్తం కున్దం విష్ణోరరాటయా॥ 16.110 ॥

యవవ్రీహితిలా హేమ రజతం కూలమృద్ద్వయమ్।

గోమయం భూమ్యసంస్పృష్టం సోమం రాజానమిత్యృచా॥ 16.111 ॥

సమీవర్యమృతాక్రాన్తిసహాభృఙ్గమహౌషధీః।

స్యామాకం విశ్వతశ్చక్షురితి తైః స్నానమాచరేత్॥ 16.112 ॥

ఆవాహయేత్తతో దేవం పీతామ్బరధరం హరిమ్।

ఏహ్యేహి భగవన్! విష్ణో! లోకానుగ్రహకారక!॥ 16.113 ॥

యజ్ఞభాగం గృహాణేమం వాసుదేవ! నమో నమః।

పాద్యమాచమనం చార్ఘ్యం దద్యాన్మూలేన వై తతః॥ 16.114 ॥

అహతే వాససీ దద్యాత్ పవిత్రం చాష్టకేన తు।

సౌవర్ణం దాపయేత్ సూత్రం విష్ణుగాయత్రియా పునః॥ 16.115 ॥

భూషణాని తతో దద్యాద్ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా।

నీరాజనం తతః కుర్యాద్ గన్ధపుష్పాక్షతాదిభిః॥ 16.116 ॥

స్రగ్భిశ్చ ధూపదీపైశ్చ ఫలగోరోచనాఞ్జనైః।
పాదుకావ్యజనచ్ఛత్రమధుపర్కైశ్చ పూజయేత్।। 16.117 ।।
వారిధారాం చ మూలేన పాతయేద్ దేవపాదయోః।
ఆచామం చ పునర్ధూపం ముఖవాసం చ దర్పణమ్।। 16.118 ।।
అఙ్గరాగం చ మాలాం చ దద్యాత్ పుష్పాఞ్జలిం తతః।
సామభిశ్చ తతః స్తుత్వా పవిత్రం స్తోత్రమీరయేత్।। 16.119 ।।
పుణ్యాహం చాత్ర కుర్వీత వైష్ణవైః సహ మన్త్రవిత్।
తిలాశ్చ దక్షిణా దేయా వైష్ణవేభ్యో యథావిధి।। 16.120 ।।
సమాహితః స్మరేత్ పశ్చాద్ భక్త్యా తు పురుషోత్తమమ్।
ఏవం కృత్వా తు తామర్చామానయేచ్ఛయనం ప్రతి।। 16.121 ।।
పౌరుషేణ తు సూక్తేన శఙ్ఖభేర్యాదినిస్వనైః।
ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ శయనే సన్నివేశయేత్।। 16.122 ।।
అయం స ఇతి చోక్త్వాఽన్తే సర్వయోగేశ్వరోమితి।
జపేదష్టాక్షరం మన్త్రం మఙ్గలాని చ విన్యసేత్।। 16.123 ।।
హేమపాత్రే ఘృతం పూర్ణం శిరః స్థానేఽస్య విన్యసేత్।
రాజతం మధుపూర్ణం చ పాదస్థానే విచక్షణః।। 16.124 ।।
సక్షీరం తామ్రపాత్రం చ దక్షిణేన ప్రకల్పయేత్।
లోహపాత్రగతం వామే శాన్తితోయం చ విన్యసేత్।। 16.125 ।।
మృత్పాత్రే పఞ్చగవ్యం చ పఞ్చమం తు తదగ్రతః।
తేషామాలభనం కుర్యాత్ పరమేష్ఠ్యాదిభిః క్రమాత్।। 16.126 ।।
చతురశ్రం ధనుర్వృత్తం త్రికోణం చ యథాక్రమమ్।
కారయేద్ దిక్షు చత్వారి కుణ్డాని కుశలో గురుః।। 16.127 ।।
అరత్నిమాత్రే పీఠస్య సమన్తాద్ధస్తమానతః।
త్రిమేఖలాని సర్వాణి కార్యాణ్యర్ధావటాని చ।। 16.128 ।।

ఆచార్యకుణ్డాదుద్ధృత్య పశ్చాదన్యేషు నిక్షిపేత్।
కుణ్డేషు సంస్కృతం వహ్నిం కృత్వోల్లోఖాదికం క్రమాత్।। 16.129 ।।
జననాదివిహీనం తు ప్రకృతిన్యాసపూర్వకమ్।
స్వసాఖాగ్నిముఖాన్తేఽన్నం గాయత్ర్యా జుహుయుః క్రమాత్।। 16.130 ।।
హృదయం పూర్వకుణ్డే తు దక్షిణే తు శిరస్తథా।
పశ్చిమే తు శిఖాం కుర్యాదుత్తరే కవచం తథా।। 16.131 ।।
నేత్రాస్త్రయోర్న కార్యోఽత్ర హోమః స్యాన్మూర్తిభిస్తు వా।
సమిదాజ్యచరున్ లాజాన్ సర్షపాంశ్చ యవాస్తిలాన్।। 16.132 ।।
వ్రీహీనాజ్యం పునశ్చైవం సర్వకుణ్డేషు హోమయేత్।
మూలేనాష్టసహస్రం తు తదాచార్యస్తు హోమయేత్।। 16.133 ।।
శతమష్టోత్తరం చాత్ర పూర్ణా దద్యాత్ శతే శతే।। 16.134 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం షోడశః పటలః ।।

।। అథ సప్తదశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాదధివాసనముత్తమమ్।
యద్యోగాజ్జాయతేఽర్చాయాం సదా సన్నిహితో హరిః।। 17.1 ।।
అస్త్రదగ్ధో కరౌ జాతావన్యౌ తత్త్వమయౌ స్మరేత్।
ప్రణవాఙ్గుష్ఠకౌ కార్యౌ తౌ స్వరాఙ్గులిపర్వకౌ।। 17.2 ।।
సబిన్దుకతలౌ సర్గపుష్ఠగౌ వామదక్షిణౌ।
వ్యఞ్జనాని పృథఙ్ న్యస్య నాదమఙ్గుష్ఠయోర్న్యసేత్।। 17.3 ।।
రేచయిత్వా తతో వాయుం ప్రవిశేత్ తత్ర పూరకే।
విద్యాకోశం తతః పశ్చాదానుపూర్వ్యేణ మన్త్రవిత్।। 17.4 ।।
మహాభూతమయం దేహం ధర్మాధర్మసమన్వితమ్।
శుష్కం దగ్ధం క్రమాద్ ధ్యాత్వా ప్లావితం చ స్వబీజకైః।। 17.5 ।।
బిన్దురూపయుతం ధ్యాయేదాత్మానం వ్యోమ్న్యవస్థితమ్।
యథా సిక్తాద్ భవేద్ బీజాదఙ్కురస్తద్వదాత్మనః।। 17.6 ।।
ప్రభవం చిన్తయేద్ దివ్యం ప్రణవత్వముపాగతమ్।
త్రిగుణామష్టధీయుక్తం ప్రకృతిం తాం విదుర్బుధాః।। 17.7 ।।
ఆద్యావకారౌ బుద్ధ్యాఖ్యౌ ఇకారౌ చాప్యహఙ్కృతిః।
మనో ద్వౌ తత్పరౌ వ్యోమపఞ్చతత్త్వం స్వరాన్తికమ్।। 17.8 ।।
ఆత్మజీవోదరశ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాక్షిత్వచః క్రమాత్।
ఊష్మాన్తస్థాః శిరఃకూటం బాహుజఙ్ఘే చ వర్గశః।। 17.9 ।।
కవర్గోఽఙ్గులయః సర్వాః స్థూలదేహోఽయమీదృశః।
సూర్యామ్బుజస్థం వాగీశం వాగీశ్వర్యా సమన్వితమ్।। 17.10 ।।
సర్వశక్తియుతం మన్త్రమష్టబాహుం హరిం స్మరేత్।

దివాకరసహస్రాభం దుర్నిరీక్ష్యం సురాసురైః।। 17.11 ।।
బ్రహ్మరన్ధ్రేణ దేహాన్తః ప్రవిశన్తం విచిన్తయేత్।
వ్యాపకం విన్యసేన్మూలమఙ్గాని చ యథాక్రమమ్।। 17.12 ।।
ఆత్మానం సర్వగం ధ్యాత్వా సర్వజ్ఞం విష్ణుమవ్యయమ్।
కుర్యాద్ భావాన్వితో విష్ణోరధివాసనముత్తమమ్।। 17.13 ।।
బిమ్బాబిమానినం జీవం తారకల్పితమాహృతమ్।
ధ్యానేనాత్మైకతాం నీత్వా పృథివ్యాదీని సంహరేత్।। 17.14 ।।
శుష్కదగ్ధాప్లుతోర్వ్యప్సు తా వహ్నౌ సోఽనిలే స ఖే।
పఞ్చతత్త్వమయం విశ్వం విలీనం వ్యోమ్ని భావయేత్।। 17.15 ।।
తన్మనోగర్వధీమాయాక్రమాత్ తారేశ్వరం నయేత్।
తాం స్వామవ్యాకృతిం మాయామధిష్ఠాయ సిసృక్షయా।। 17.16 ।।
నాదాత్మా పరమేష్ఠ్యాదిపఞ్చకం సకలం సృజేత్।
ప్రణవాత్మా స్వయం విష్ణుర్నకారాదిషు మూర్తయః।। 17.17 ।।
వాసుదేవాదయః కాన్తాః ఖాది క్ష్మాన్తం చ పఞ్చకమ్।
స్థూలదేహోఽయమాఖ్యాతస్తస్య విష్ణోః షడాత్మనః।। 17.18 ।।
సోఽనిరుద్ధాబ్జసమ్భూతః పృథివ్యాత్మా ప్రజాపతిః।
సర్గభిన్నాదతో విష్ణోర్ధాత ఇత్యజ ఉచ్యతే।। 17.19 ।।
స సృష్ట్వా పూర్వమప్తత్త్వం ససర్జాణ్డం చ పార్థివమ్।
ఏవం సృష్ట్వా జాతా చతుర్దశజగన్మయీ।। 17.20 ।।
తదణ్డం పఞ్చభూతాత్మభూతం శుభ్రం హిరణ్మయమ్।
బిమ్బం ధ్యాత్వా స్వయం విష్ణుర్జీవం సంక్రామయేద్ధృతమ్।। 17.21 ।।
స విష్ణుస్తారజీవాత్మా నాదిభిః పఞ్చశక్తిభిః।
లిపిమూలాఙ్గవిన్యాసైః సకలోఽష్టభుజో భవేత్।। 17.22 ।।
శయనే స్థాపయిత్వాఽర్చాం తతో హుత్వా ఘృతం క్రమాత్।

కుర్యాత్ షోడశకం న్యాసం నాహుత్వా న్యాస ఇష్యతే।। 17.23 ।।

తారవ్యాహృతిలిప్యృక్షకాలవర్ణజ (లా?) లం శ్రుతిః।

వైరాజదేవతాయజ్ఞగుణాస్త్రాణి యథాక్రమమ్।। 17.24 ।।

తైః శక్తిమన్త్రజీవాన్తైర్న్యాసః షోడశదా స్మృతః।

హోమయేత్ ప్రణవం పూర్వం మాత్రాత్రయవిభేదితమ్।। 17.25 ।।

బ్రహ్మాణం కేశవం రుద్రం పాదహృన్మస్తకే న్యసేత్।

ఆహుత్యష్టశతం చాత్ర హోతవ్యం తైరనుక్రమాత్।। 17.26 ।।

వ్యాహృతిత్రితయం చైవ త్రైలోక్యప్రీణనాయ వై।

అకారాదిక్షకారాన్తం మాతృకాం హోమయేత్ తతః।। 17.27 ।।

తాల్వాస్యవీక్షణశ్రోత్రదన్తోష్ఠేషు కజిహ్వయోః।

అసంవృతా నసోర్గణ్డద్వితయే చైవ సంవృతాః।। 17.28 ।।

నాభిహృచ్ఛ్రోణిజఠరశ్రోత్రదన్తాగ్రనాసికాః।

దృష్టిస్త్వగితి కూటాద్య దోర్జఙ్ఘాఙ్గులయస్తథా।। 17.29 ।।

నక్షత్రగ్రహతారాశ్చ హుత్వాఽఙ్గేషు నివేశయేత్।

దృశోరురోధీవాగ్రేతోలలాటఙ్జికచే గ్రహాః।। 17.30 ।।

రోహిణ్యాదిక్రమాదేవం నక్షత్రాణి చ హోమయేత్।

హృత్కకేశలలాటాస్యనాసికాదశనేష్వథ।। 17.31 ।।

శ్రుత్యోర్బాహ్వోః కరద్వన్ద్వే స్తనయోః కుక్షిపార్శ్వయోః।

కట్యాం చక్షుషి లిఙ్గేఽణ్డే పాయావూర్వోశ్చ జఙ్ఘయోః।। 17.32 ।।

పాదయోశ్చ క్రమాదేవం కృత్తికాన్తోడుకల్పనా।

ధ్రువో నాభ్యాం స్థితస్తస్య కణ్ఠే సప్తర్షయస్తథా।। 17.33 ।।

కటిదేశే స్థితం తస్య విజ్ఞేయం మాతృమణ్డలమ్।

పదాని త్రీణి పాదేఽస్య వనమాలా తు వీథికా।। 17.34 ।।

రోమాణి తారకాసంఘా అగస్త్యః కౌస్తుభో మణిః।

కాలరూపం యజేత్ పూర్వం సంవత్సరతనుం హరిమ్ ।। 17.35 ।।
కాస్యహృద్ధ్వస్తనక్రోడకటిద్వ్యూరునలాఙ్ఘ్రిషు।
చైత్రాదయః స్థితా మాసా ద్వాదశైవం సఫాల్గునాః ।। 17.36 ।।
ఉత్పూర్వశ్చానుపూర్వశ్చ పరిపూర్వశ్చ వత్సరాః।
సమ్పూర్వశ్చేతి విజ్ఞేయాః చత్వారస్తస్య బాహవః ।। 17.37 ।।
పర్వాణ్యస్యాఙ్గపర్వాణి ఋతవశ్చాఙ్గసంజ్ఞకాః।
అహోరాత్రాణి చాస్థీని రోమణ్యల్పాః క్షణాదయః ।। 17.38 ।।
కృతాది ముఖహృచ్ఛ్రోణిపాదే యుగచతుష్టయమ్।
మన్వన్తరాణి బాహ్వోశ్చ విభాగేన ప్రకల్పయేత్ ।। 17.39 ।।
పరార్ద్ధద్వితయం జజ్ఞే మహాకల్పం శిరో విదుః।
అయనే ద్వే పదే చైవముక్తః సంవత్సరాకృతిః ।। 17.40 ।।
ముఖబాహూరూపాదస్థా వర్ణాశ్చ బ్రాహ్మణాదయః।
పాదాఙ్గులీషు విజ్ఞేయా వర్ణాః సఙ్కరజాతయః ।। 17.41 ।।
సర్వాఙ్గసన్ధిషు తథా ఉత్కృష్టాః సఙ్కరాస్తు యే।
గావో ముకేఽస్య విజ్ఞేయాః స్తనయోశ్చాప్యజావికాః ।। 17.42 ।।
పదోరేకశఫా ఊర్వోర్గ్రామ్యారణ్యా వ్యవస్థితాః।
కేశేషు మేఘా విజ్ఞేయా రోమాణ్యభ్రాణి తస్య వై ।। 17.43 ।।
సర్వాఙ్గావయవా నద్యః సముద్రాః కుక్షిసంస్థితాః।
యజ్ఞాస్తస్య శిరో జ్ఞేయమృగ్వేదో దక్షిణో భుజః ।। 17.44 ।।
సామవేదః స్మృతో వామః సర్వోపనిషదో హృది।
ఇతిహాసపురాణాని జజ్ఞే యజురురః స్మృతమ్ ।। 17.45 ।।
అథర్వాఙ్గిరసో నాభిః కల్పసూత్రాణి పాదయోః।
శీక్షావ్యాకరణం వక్త్రం తర్కః కణ్ఠం సమాశ్రితః ।। 17.46 ।।
మీమాంసా హృన్నిరుక్తం చ ఛన్దో జ్యోతిశ్చ చక్షుషీ।

గారుడం భూతతన్త్రం చ శ్రోత్రయుగ్మే వ్యవస్థితమ్ ।। 17.47 ।।

హస్తయోశ్చ ధనుర్వేద ఆయుర్వేదశ్చ కీర్తితః।

యోగశాస్త్రాణి హృద్యేవ నీతిశాస్త్రాణి పాదయోః ।। 17.48 ।।

వాగ్గీతం కరయోర్నృత్తం కలా విద్యాశ్చ రోమసు।

ద్యౌర్మూర్ధ్న్యర్కనేత్రస్య ఘ్రాణే ప్రాణాత్మకోఽనిలః ।। 17.49 ।।

నాభ్యాం వ్యోమాబ్ధయో బస్తౌ పాదే భూః సచలాచలా।

హిరణ్యగర్భం మూర్ధ్న్యస్య సర్వాన్ కేశేషు విన్యసేత్ ।। 17.50 ।।

రుద్రం లలాటే భ్రుకుటావన్తకం శ్రవణేఽశ్వినౌ।

ముఖే వైశ్వానరం న్యస్య జిహ్వాయాం చ సరస్వతీమ్ ।। 17.51 ।।

రుద్రాన్ దత్సు వసూన్ కణ్ఠే దృశ్యాదిత్యాన్ నివేశయేత్।

బాహ్వోరిన్ద్రం బలిం చైవ ప్రహ్లాదం వామకే స్తనే ।। 17.52 ।।

దక్షిణే విశ్వకర్మాణం నారదం కుక్షిసంస్థితమ్।

అనన్తం వామకుక్షిస్థం వరుణం బస్తిసంస్థితమ్ ।। 17.53 ।।

మిత్రం పాయౌ కటౌ తార్క్ష్యం విశ్వాన్ దేవాన్ తథోరగాన్।

పితౄన్ జానుద్వయే యక్షాన్ నలే గుల్ఫే తు రాక్షసాన్ ।। 17.54 ।।

పిశాచాన్ ప్రపదే పార్ష్ణ్యోర్న్యసేద్ విద్యాధరాంస్తథా।

గ్రహాంస్తలే నఖేష్వేవ జమ్బుకాదీన్ సపూతనాన్ ।। 17.55 ।।

అఙ్గుల్యోఽప్సరసః కట్యాం కార్త్తికేయగణేశ్వరౌ।

గన్ధర్వానోష్ఠయోర్న్యస్య సర్వభూతాని పృష్ఠతః ।। 17.56 ।।

మత్స్యం కే పాదయోః కూర్మం వరాహం జఙ్ఘయోర్న్యసేత్।

నరసింహం లలాటే తు వామనం ముఖమధ్యతః ।। 17.57 ।।

నాభిహృత్కటిగుహ్యేషు రామాన్ కృష్ణం చ విన్యసేత్।

కల్కినం జానుదేశే తు నరనారాయణౌ పదే ।। 17.58 ।।

న్యసేద్ బాహుషు చైవాస్య తథా బాహుసహస్రిణమ్।

అశ్వమేధః శిరస్తస్య నరమేధో లలాటకమ్ ।। 17.59 ।।

రాజసూయో ముఖం చైవ గోసవః కణ్ఠసంస్థితః ।

ద్వాదశాహశ్చ హృదయమహీనో నాభిసంస్థితః ।। 17.60 ।।

విశ్వజిద్ విశ్వమేధం చ కటిదేశే వ్యవస్థితౌ ।

అగ్నిష్టోమోఽస్య లిఙ్గస్థో వృషణే చాతిరాత్రకః ।। 17.61 ।।

అప్తోర్యామస్తథోరుస్థః షోడశీ జానుగోచరే ।

ఉక్థ్యశ్చ వాజపేయశ్చ నలే త్వగ్నిస్తు పాదయోః ।। 17.62 ।।

చాతుర్మాస్యాని చైవాస్య బాహుష్వేవ నియోజయేత్ ।

సౌత్రామణిం తలే న్యస్య పశ్విష్టిం చాఙ్గులీగతామ్ ।। 17.63 ।।

దర్శశ్చ పౌర్ణమాసశ్చ దృశో రోమాణి చేష్టయః ।

స్వాహాకారవషట్కారౌ స్తనయోః సంవ్యవస్థితౌ ।। 17.64 ।।

బాహ్వోరఙ్గులయః పఞ్చమహాయజ్ఞాః ప్రకీర్తితాః ।

హృదయం దక్షిణా తస్య దర్భాః కేశాస్త్వగమ్బరమ్ ।। 17.65 ।।

ముఖమాహవనీయాగ్నిర్గృన్నాభీ దక్షిణాపరౌ ।

ప్రవర్గ్యో భూషణం తస్య సవనాని గతిత్రయమ్ ।। 17.66 ।।

పాకయజ్ఞా హవిర్యజ్ఞాశ్చరణాఙ్గులయః స్మృతాః ।

ఆజ్యభాగౌ దృశౌ జ్ఞేయౌ వేదీ శ్రోణీ ముఖం హవిః ।। 17.67 ।।

హోమేన ప్రీణయేత్ పూర్వం తనుం తస్య గుణాత్మికామ్ ।

ధర్మం తు విన్యసేన్మూర్ధ్ని దశధా సంవ్యవస్థితమ్ ।। 17.68 ।।

జ్ఞానం హృద్యష్టధా గుహ్యే వైరాగ్యం నవధా న్యసేత్ ।

ఐశ్వర్యం చాష్టధా పాదే సేయం గుణమయీ తనుః ।। 17.69 ।।

శఙ్ఖచక్రగదాపద్మన్యాసః సాధారణః స్మృతః ।

విశేషా యే చ తన్త్రోక్తా మూర్తిభేదేన తాన్యపి ।। 17.70 ।।

హృది శాన్తిర్లలాటే శ్రీర్ముఖే చాస్య సరస్వతీ ।

రతిర్గుహ్యే నలే ప్రీతిః కిర్తి_స్తు పరితా భవేత్।। 17.71 ।।

కుక్షౌ తుష్టిస్తనౌ పుష్టిః శక్తిన్యాసోఽయమీరితః।

మన్త్రన్యాసోఽక్షరాఙ్గాత్మా పూర్వమేవ సమీరితః।। 17.72 ।।

శ్రీవత్సమురసి న్యస్య కౌస్తుభం నాభిమణ్డలే।

వనమాలాం గలే న్యస్య ముద్రాన్యాసోఽయమీరితః।। 17.73 ।।

నాభేరధస్తాదుత్థాప్య కరణైశ్చ సమన్వితమ్।

తన్మాత్రదేహప్రాణైశ్చ పఞ్చభిర్వ్యాప్య విగ్రహమ్।। 17.74 ।।

ఐశ్వర్యధర్మజ్ఞానైశ్చ వైరాగ్యేణ చ సంయుతమ్।

స్ఫురద్రశ్మిప్రతానేన వ్యాప్తాశేషదిగన్తరమ్।। 17.75 ।।

దివాకరసహస్రాభమిడయా బ్రహ్మరన్ధ్రగమ్।

స్థిత్వా కిఞ్చిత్ లలాటేఽన్తః ప్రవిశన్తం విచిన్తయేత్।। 17.76 ।।

శీర్షణ్యాంస్తు దశ ప్రాణాన్ తత్రస్థోఽపి నియోజయేత్।

కర్ణికాద్వారమార్గేణ ప్రవిశ్య హృదయామ్బుజమ్।। 17.77 ।।

వృత్తిపఞ్చకభేదేన ప్రాణాదీంస్తత్ర యోజయేత్।

పాదనాసాన్తరే ప్రాణమపానం పృష్ఠతో న్యసేత్।। 17.78 ।।

వ్యానం సర్వగతం చైవ ఉదానముదరోర్ధ్వగమ।.

సమానం నాభిహృదయే నాగాదీన్యథ పఞ్చ వై।। 17.79 ।।

పుర్యష్టకం హృది న్యస్య తన్మధ్యే పురుషోత్తమమ్।

అనుగ్రహకరం సౌమ్యం సర్వజ్ఞం విశ్వతోముఖమ్।। 17.80 ।।

ధ్యాయేదేవం కృతే సాఽర్చా సజీవా జాయతే క్షణాత్।

అధివాసే న సా కార్యా న్యాసాః పఞ్చదశైవ తు।। 17.81 ।।

సజీవకరణం కుర్యాత్ స్థాపితే మధుసూదనే।

జీవన్యాసక్రమం యస్తు న జానాత్యుపదేశతః।। 17.82 ।।

ఆచార్యో న స మన్తవ్యో నిగ్రాహ్యస్తస్కరో యథా।

ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు పిణ్డికాం చాధివాసయేత్।। 17.83 ।।
న్యాసక్రమస్తు తత్రాపి కథ్యమానోఽవధార్యతామ్।
శోధయిత్వా పురా దర్భమృత్త్వగ్గవ్యామ్బుభిః క్రమాత్।। 17.84 ।।
తత్రాధివాసయేద్ విద్వాన్ ప్రకృతిం పిణిడికాత్మికామ్।
మాతృకాం విన్యసేత్ తత్ర శక్తిరూపాం ప్రకల్పయేత్।। 17.85 ।।
ప్రణవం విన్యసేన్మధ్యే తద్బాహ్యే షోడశ స్వరాన్।
వ్యఞ్జనాని చ తద్బాహ్యే పర్జన్యాది ప్రదక్షిణమ్।। 17.86 ।।
తత్రైవ విన్యసేత్ పద్మం పద్మే స్థాప్యాశ్చ శక్తయః।
అనుగ్రహం యయా యుక్తో నిత్యం స కురుతే ప్రభుః।। 17.87 ।।
స్థితస్తస్యాం సదా పూజ్యః పరాత్మా హరిరవ్యయః।
పాద్యగన్ధాదిభిర్దేవీం బలిభిశ్చ ప్రపూజయేత్।। 17.88 ।।
అహతైశ్చైవ వాసోభిర్లక్ష్మీరూపాం చ కల్పయేత్।
హోమం శక్త్యష్టకాన్తానాం కుర్యాదాచార్య ఏవ తు।। 17.89 ।।
అయనస్య చ శక్తేశ్చ ప్రాసాదస్య తతః క్రమాత్।
తత్రోక్తస్తత్వవిన్యాసః పూర్వమేవాధునా స్మృతః।। 17.90 ।।
తథా పురుషరూపం తం కల్పయిత్వా యథాక్రమమ్।
ప్రాసాదం పూజయేత్ పశ్చాద్ గన్ధపుష్పాదిభిః శుభైః।। 17.91 ।।
తతో బ్రహ్మశిలాం చాత్ర శోధితామధివాసయేత్।
అనన్తాసనవిన్యాసో నపుంసకశిలోపరి।। 17.92 ।।
నపుంసకం పరం బ్రహ్మ సర్వాధారం తదుచ్యతే।
ఆలిఖేన్మణ్డలం చాత్ర తణ్డులైః పఞ్చరఙ్గికైః।। 17.93 ।।
చతురశ్రం చతుర్ద్వారం మధ్యే పద్మసమన్వితమ్।
పూర్వం తు సకలీకృత్య ప్రతిమాం దేశికోత్తమః।। 17.94 ।।
అఙ్గప్రత్యఙ్గభేదేన స్వకల్పోదితవర్త్మనా।

సాఙ్గం ప్రపూజయేద్దేవం గన్ధపుష్పాదిభిః క్రమాత్ ।। 17.95 ।।

అలఙ్కారైర్నివేద్యైశ్చ యథావిభవవిస్తరమ్ ।

మణ్డలేఽభ్యర్చయేద్విద్వాన్ సాఙ్గం దేవమధోక్షజమ్ ।। 17.96 ।।

అర్చాయాం యా తు విన్యస్తా మూర్తిస్తాం తత్ర కల్పయేత్ ।

సాఙ్గం సపరివారం చ తత్రేష్ట్వా విధినాఽచ్యుతమ్ ।। 17.97 ।।

హుత్వాఽగ్నౌ చ యథాన్యాయం పార్షదేభ్యో బలిం హరేత్ ।

ఆద్యశ్చ కర్మజాశ్చైవ యే భూతాః ప్రగ్దిశి స్థితాః ।। 17.98 ।।

ప్రసన్నాః పరితుష్టాస్తే ప్రతిగృహ్ణన్త్విమం బలిమి ।

దక్షిణే పశ్చిమే చైవ ఉత్తరే చ నియోజయేత్ ।। 17.99 ।।

గన్ధపుష్పాణి ధూపం దీపమన్నం జలం క్రమాత్ ।

విదిక్షు చ యథాన్యాయం దద్యాచ్చైవ తతో బలిమ్ ।। 17.100 ।।

వృక్షేషు పర్వతాగ్రేషు యే విదిక్షు చ సంస్థితాః ।

భూమౌ వ్యోమ్ని స్థితా యే చ తేఽపి గృహ్ణన్త్విమం బలిమ్ ।। 17.101 ।।

వినాయకాః క్షేత్రపాలా యే చాన్యే బలికాఙ్క్షిణః ।

పూర్వాద్యాః పార్షదాశ్చైవ ప్రతిగృహ్ణన్త్విమం బలిమ్ ।। 17.102 ।।

పరితోఽనేన వై దద్యాత్ పరిభ్రమ్య ప్రదక్షిణమ్ ।

ఆచమ్యాన్తః ప్రవిశ్యాథ కృతన్యాసః సమాహితః ।। 17.103 ।।

శాన్తిం వ్యాహృతిభిర్హుత్వా తతో దేవం క్రమాత్ స్పృశేత్ ।

ఘృతం భూరితి హుత్వా ద్వౌ పాదౌ దేవస్య సంస్పృశేత్ ।। 17.104 ।।

దధ్నా చ భువ ఇత్యేవం తతో నాభ్యన్తరం స్పృశేత్ ।

క్షీరం స్వరితి హుత్వాఽథ తతోఽస్య హృదయం స్పృశేత్ ।। 17.105 ।।

భూర్భువః స్వశ్చ హుత్వైవం మధునా మూర్ధ్ని సంస్పృశేత్ ।

సర్వం మూలేన హుత్వాన్తే సర్వగాత్రం తు సంస్పృశేత్ ।। 17.106 ।।

అష్టాష్టాహుతయశ్చాత్ర నిర్దిష్టాః శాన్తికర్మణి ।

స్రువేణ ద్రవ్యయుక్తేన స్పర్శనం చాత్ర కీర్తితమ్ ।। 17.107 ।।
ద్రవ్యే ద్రవ్యే తథా స్పృష్టే గన్ధపుష్పైః సమర్చయేత్ ।
క్షాలయిత్వా స్రువం పశ్చాత్ కార్యా ద్రవ్యాన్తరాహుతిః ।। 17.108 ।।
చతస్రో ధేనవః స్థాప్యా దక్షిణద్వారసన్నిధౌ ।
ఉత్తరాభిముఖాః శాన్తా రజ్జుబద్ధాః సవత్సకాః ।। 17.109 ।।
గఙ్గా చ యమునా చైవ తథా గోదా సరస్వతీ ।
నామభిః పూజయిత్వా తా గన్ధపుష్పైర్యథాక్రమమ్ ।। 17.110 ।।
దుహేత్త్వా విష్ణుగాయత్ర్యా తయైవ శ్రపయేచ్చరుమ్ ।
నివేదయేత్ తయా చైవ తయైవాన్తే బలిం హరేత్ ।। 17.111 ।।
భోజయేద్ బ్రాహ్మణాంస్తత్ర భక్తాన్ ద్వాదశ పాయసమ్ ।
మణ్డపస్యోత్తరే పార్శ్వే హిరణ్యం దక్షిణా భవేత్ ।। 17.112 ।।
సురభీశ్చ గురోర్దద్యాద్ విష్ణుర్మే ప్రీయతామితి ।
ఏవం కృత్వా తతః పశ్చాద్ రాత్రౌ జాగరణం భవేత్ ।। 17.113 ।।
శఙ్ఖతూర్యాదిసంయుక్తం నృత్తగీతాదిసంయుతమ్ ।
సేతిహాసపురాణాభిః (ణైశ్చ) కతాభిశ్చ నయేన్నిశామ్ ।। 17.114 ।।
ప్రభాతే సుదినే వారే పుణ్యరాశ్యుదయే తథా ।
మౌహూర్తి_కోపదిష్టేన లగ్నేన స్థాపయేత్ సుధీః ।। 17.115 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయామధివాసపటలః సప్తదశః ।।

|| అథాష్టాదశః పటలః ||

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ ప్రతిష్ఠావిధిముత్తమమ్।
వాస్తుయాగం పురా కృత్వా ముహూర్తే స్థాపనం భవేత్|| 18.1 ||
కృత్వా నాన్దీముఖం శక్త్యా షడష్టౌ ద్వాదశాథవా।
భోజయేద్ బ్రాహ్మణాన్ శాన్తాన్ వైష్ణవాంస్తు విశేషతః|| 18.2 ||
దద్యాద్వస్త్రాఙ్గులీయాది హిరణ్యం చ స్వశక్తితః।
ప్రాసాదస్య తు సర్వస్య మార్జనం కారయేత్తతః|| 18.3 ||
తతాచాభ్యన్తరం దర్భైః సశలాకైః ప్రయత్నతః।
పఞ్చగవ్యేన గన్ధైశ్చ ప్రోక్ష్య మూలాభిమన్త్రితైః|| 18.4 ||
హోమార్థం వాలుకాభిస్తు ప్రాసాదస్య సమన్తతః।
కారయేచ్చతురశ్రాణి స్థణ్డిలాని యథాక్రమమ్|| 18.5 ||
దిక్షు చాష్టాసు కృత్వైవమష్టౌ చ కలశాన్ న్యసేత్।
కుసుమోదకసమ్పూర్ణాన్ సపిధానాన్ సపల్లవాన్|| 18.6 ||
సప్తసప్తవిభాగేన గర్భాగారే విభాజితే।
బ్రహ్మదేవమనుష్యాణాం పిశాచానాం పదాని తు|| 18.7 ||
మధ్యాదారభ్య యత్నేన క్రమాద్ జ్ఞేయాని సర్వతః।
బ్రాహ్మః పఞ్చదశాంశః స్యాద్ దేవభాగాస్త్రయోదశ|| 18.8 ||

ఏకాదశ నవాంశశ్చ శిష్టయోః పృష్ఠభాగతః।
గమనం త్రివిధం ప్రోక్తం పృష్ఠసౌమ్యేసభేదతః।। 18.9 ।।
కల్పనీయం యథాన్యాయం ద్రవ్యసంస్థానయోగతః।
స్థితాసీనశయానానాం స్థానాని పరికల్పయేత్।। 18.10 ।।
బ్రహ్మాంశే మధ్యమం త్యక్త్వా ద్వితీయం చాపి పృష్ఠతః।
స్థితైకబేరబిమ్బస్య తృతీయం స్థానమిష్యతే।। 18.11 ।।
త్రిభక్తే ద్వారవిస్తారత్రిసప్తాంశేషు మధ్యమే।
మధ్యార్ధేనోత్తరే సూత్రం గమనార్థం ప్రకల్పయేత్।। 18.12 ।।
పశ్చిమోత్తరసంయోగే కర్ణసూత్రం ప్రకల్ప్య తు।
బిమ్బాఙ్గులియవేనైశే గమయేద్ ద్వియవేన వా।। 18.13 ।।
బ్రహ్మభాగం పరిత్యజ్య స్థానార్చా స్థాప్యతే యది।
తన్మణ్డలాధిపో రాజా స్థాపకశ్చ వినశ్యతి।। 18.14 ।।
క్రియా చ నిష్ఫలైవ స్యాత్ తస్మాద్యత్నేన మాపయేత్।
కిఞ్చిన్మానుషమాశ్రిత్య కుర్యాదాసనకర్మ చ।। 18.15 ।।
దేవమానుషభాగాభ్యాం కుర్యాచ్చ శయనం బుధః।
అర్చనాపీఠికా బ్రాహ్మే స్థాపనా దైవికే యదా।। 18.16 ।।
మానుషేఽస్య పరీవారాః పైశాచే త్వాయుధాని చ।
కృత్వా పాదశిలాస్థానం వృత్తం వా చతురశ్రకమ్।। 18.17 ।।
పాదపీఠస్య చాధస్తాత్ తతో బ్రహ్మశిలాం న్యసేత్।
త్వమేవ పరమా శక్తిస్త్వమేవాసనధారికా।। 18.18 ।।
దేవాజ్ఞయా త్వయా దేవి! స్థాతవ్యమిహ సర్వదా।
ఇతి విజ్ఞాప్య తాం పూర్వం గన్ధపుష్పైః ప్రపూజితామ్।। 18.19 ।।
ధ్యాత్వోర్వీ స్థాపయేద్గర్తే మన్త్రేణానేన దేశికః।
స్థితం చరాచరం యస్యాం రత్నానాం నిధిరవ్యయః।। 19.20 ।।

సా త్వం బ్రహ్మశిలారూపా తిష్ఠాత్ర ధరణి! స్థిరా।
ఏవం సంస్థాప్య తాం బ్రూయో గన్ధపుష్పైః ప్రపూజ్య చ।। 19.21 ।।
రత్నన్యాసం తతః కుర్యాద్ విధిదృష్టేన వర్త్మనా।
గర్తాశ్చ నిమ్నావరణాశ్చత్వారో విహితాః క్రమాత్।। 19.22 ।।
మధ్యాన్తమష్టదిక్ష్వష్టౌ న్యస్తవ్యాని యథాక్రమమ్।
తేషు బీజాని రత్నాని ధాతులోహాయుధాని చ।। 19.23 ।।
సర్వద్రవ్యాణి సంయోజ్య బ్రహ్మస్థానే తు విన్యసేత్।
యే గుణాః ప్రథితా విష్ణోరైశ్వర్యాష్టకసంజ్ఞయా।। 19.24 ।।
తాని రత్నాని దిక్స్థాని న్యాసకాలే విచిన్తయేత్।
వాయువ్యోమాన్తరస్థాని యేషాం బీజాని తే గుణాః।। 19.25 ।।
ఈశిత్వాదిక్రమాత్ సమ్యక్ పూర్వాద్యాశాస్విహ స్మృతాః।
మధ్యే తు ప్రణవో జ్ఞేయో గుణాష్టకయుతః పుమాన్।। 19.26 ।।
శోధయేత్ పఞ్చగవ్యేన గర్తమష్టాక్షరేణ తు।
ప్రోక్షయేత్ గన్ధతోయైశ్చ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా।। 19.27 ।।
హోమకర్మ తతః కుర్యాత్ ప్రాసాదోత్తరపార్శ్వతః।
లౌకికం చాగ్నిమానీయ శరావేఽభినేవ తతః।। 19.28 ।।
వైష్ణవీకరణం కుర్యాత్ సంస్కృతం వహ్నిమానయేత్।
అష్టాక్షరేణ జుహుయాదాజ్యాహుతిసహస్రకమ్।। 19.29 ।।
తతః సమిత్సహస్రం చ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా।
హుత్వాఽఽజ్యం చాథ గాయత్ర్యా రత్నాని సముపస్పృశేత్।। 19.30 ।।
ఆజ్యాహుతిసంహస్రం వా గాయత్ర్యైవాత్ర హోమయేత్।
అథవాఽష్టశతం ముఖ్యం మధ్యమం చాధమం భవేత్।। 19.31 ।।
తయా సంస్పృశ్య రత్నాని గర్తేషు వినివేశయేత్।
న గర్తాదధికం ద్రవ్యం న హీనం చ ప్రకల్పయేత్।। 19.32 ।।

క్వచిద్ధ్వయసమం గర్తం కారయేత్ కుశలో గురుః।
అష్టాక్షరస్య వర్ణైస్తు వ్యస్తైరేవ యథాక్రమమ్।। 19.33 ।।
యవాదీన్ దిక్షు విన్యస్య మధ్యే సిద్ధార్థకం న్యసేత్।
తతో వజ్రాదిరత్నాని పద్మరాగం చ మధ్యతః।। 19.34 ।।
మనః శిలాదిధాతూంశ్చ పారతం తం తథా న్యసేత్।
సువర్ణాదీని దిక్ష్వష్టౌ మధ్యే పద్మం హిరణ్మయమ్।। 19.35 ।।
సంస్పృశేద్ విష్ణుగాయత్రయా తతో గర్త్తం సదక్షిణమ్।
బీజాదీనామలాభేఽపి తత్స్థానేషు యథాక్రమమ్।। 19.36 ।।
శాలిముక్తాహరీతాలసువర్ణాని న్యసేద్ బుధః।
పుణ్యాహం వాచయేత్ పూర్వం వైష్ణవైః సహ మన్త్రవిత్।। 19.37 ।।
రత్నన్యాసం తతః కృత్వా పిణ్డికాం తత్ర విన్యసేత్।
ప్రణీయ వైష్ణవం వహ్నిమైశాన్యాం మూలవిద్యయా।। 19.38 ।।
జుహుయాత్ సమిధో బ్రాహ్మీః సహస్రం శతమేవ వా।
అష్టోత్తరమథాజ్యేన గాయత్ర్యా విష్ణుసంజ్ఞయా।। 19.39 ।।
మూర్తిశక్తిభిరఙ్గైశ్చ ఘృతమేవ యతాక్రమమ్।
హుత్వా చ శక్తితో విద్వాన్ శాన్తితోయం సమాహరేత్।। 19.40 ।।
తతశ్చాగ్నిం సమానీయ వైష్ణవైర్మన్త్రవిత్తమైః।
హోతవ్యమష్టదిక్ష్వేవం సమిద్భిర్మూలవిద్యయా।। 19.41 ।।
పలాశఖదిరాశ్వత్థప్లక్షన్యగ్రోధజాస్తథా।
కాశ్మర్యో రోహితాశ్చైవ బిల్వోదుమ్బరజాః క్రమాత్।। 19.42 ।।
ద్వాదశాఙ్గులమానాస్తాః సమిధస్తు ప్రకీర్తితాః।
కనిష్ఠికాప్రమాణాశ్చ పృథగష్టసహస్రికాః।। 19.43 ।।
ఏవం కృత్వా దిశాహోమం శాన్తివారి సమాహరేత్।
వైష్ణవే తామ్రపాత్రే తు సర్వకుమ్భోపసంభృతమ్।। 19.44 ।।

శతవారం తు మూలేన మన్త్రయిత్వాఽథ దేశికః।
అష్టాక్షరస్య వర్ణైస్తు పూరయిత్వా ప్రదక్షిణమ్॥ 19.45 ॥
ప్రణవేన తు సమ్పూజ్య గన్ధపుష్పైర్యథాక్రమమ్।
కరగుప్తం తదాదాయ సపిధానం సవస్త్రకమ్॥ 19.46 ॥
ధ్యాత్వాఽత్ర పరమం విష్ణుం తేజోరూపమనామయమ్।
కర్మార్చాయాస్తతో మూర్ధ్ని సిఞ్చేదోమిత్యుదాహరన్॥ 19.47 ॥
సిక్త్వా తు ప్రతిమామూర్ధ్ని సర్వతీర్థమయం జలమ్।
విసృజ్జయ వాససీ పూర్వే వస్త్రాభ్యాం ఛాదయేత్ పునః॥ 19.48 ॥
గన్ధపుష్పాదిభిః సమ్యగ్ యథావిభవమర్చయేత్।
ఉత్తిష్ఠేతి సముత్థాప్య శఙ్ఖదున్దుభినిఃస్వనైః॥ 19.49 ॥
ప్రతిమామానయేద్ విద్వాన్ ప్రాసాదస్య ప్రదక్షిణమ్।
అతో దేవేతి సూక్తేన మూర్తిపైః సహితో గురుః॥ 19.50 ॥
ద్వారదేశేం చ దత్త్వాఽర్ఘ్యం ముహూర్తే శోభనే తతః।
ప్రవేశయేత్ ప్రయత్నేన ప్రాసాదం దేశికోత్తమః॥ 19.51 ॥
ప్రవేశ్యాన్తర్యథా కిఞ్చిదధశ్చోర్ధ్వం న సంస్పృశేత్।
పీఠం ప్రదక్షిణీకృత్య తతః సర్వేణ విన్యసేత్॥ 19.52 ॥
ధ్యాయేశ్చ పరమం విష్ణుం నిష్కలం మన్త్రవిత్తమః।
సులగ్నే స్థాపయేద్ ధ్యాత్వా సర్వతత్త్వమయం సుధీః॥ 19.53 ॥
లోకానుగ్రహహేత్వర్థం స్థిరీభవ సుఖాయ నః।
సాన్నిధ్యం హి సదా దేవ! ప్రత్యహం పరివర్ధయ॥ 19.54 ॥
మా భూత్ ప్రజావిరోధోఽస్మిన్ యజమానః సమృద్ధయతామ్।
సభూపాలం తథా రాష్ట్రం సర్వోపద్రవవర్జితమ్॥ 19.55 ॥
క్షేమేణ వృద్ధిమతులాం సుఖమక్షయమశ్నుతామ్।
ఇత్యుక్త్వాఽగ్రే పఠేచ్చాస్య విశ్వతశ్చక్షురిత్యృచమ్॥ 19.56 ॥

సజీవకరణం కృత్వా పఞ్చోపనిషదా క్రమాత్।
శాన్తిం హుత్వా యతాన్యాయం దేవం తమభిషేచయేత్ ।। 19.57 ।।
ధ్యాత్వా తు నిష్కలం విష్ణుం సకలం భావయేత్తతః।
ఆకాశం తస్య మూర్తిః స్యాత్ పృథివీ తస్య పీఠికా ।। 19.58 ।।
విగ్రహం కల్పయేత్ తస్య తేజసః పరమాణుభిః।
తేజోమయం తతో ధ్యాత్వా శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ ।। 19.59 ।।
మన్త్రన్యాసం తతః కుర్యాత్ సర్గస్థిత్యన్తభేదతః।
తేజోమయం తతో ధ్యాత్వా సకలం సకలేశ్వరమ్ ।। 19.60 ।।
నిరుధ్య ప్రణవేనాథ విభక్తేన్ద్రియవిగ్రహమ్।
సర్వశక్తిసమాయుక్తం సర్వావయవసున్దరమ్ ।। 19.61 ।।
పీతామ్బరకిరీటాదిప్రోజ్జ్వలం ప్రోజ్జ్వలాయుధమ్।
అర్చయేత్ సకలీకృత్య సాఙ్గం సావరణం తతః ।। 19.62 ।।
దర్శయిత్వాఽథ ముద్రాం చ ప్రణమేద్ దణ్డవత్ క్షితౌ।
బ్రహ్మాదిపరివారాంస్తు స్వనామ్నాఽస్త్రాణి విన్యసేత్ ।। 19.63 ।।
అర్చయిత్వా స్వముద్రాశ్చ దర్శయేత్ పార్షదాన్ పృథక్।
పూజయిత్వా తతో దేవం ప్రణమ్యాఞ్జలిముద్రయా ।। 19.64 ।।
జపేదష్టశతం మూలమనుజ్ఞాప్య తమీశ్వరమ్।
నిర్గమ్యాభిముఖో భూత్వా పుష్పతోయాదిసంయుతమ్ ।। 19.65 ।।
ద్వారి చణ్డం ప్రచణ్డం చ దేవదౌవారికావుభౌ।
నమోన్తేన స్వనామ్నా తు స్థాపయిత్వా బలిం హరేత్ ।। 19.66 ।।
వైనతేయమనన్తం చ గణేశం దక్షిణేశ్వరమ్।
లోకపాలాంశ్చ సంస్థాప్య విష్వక్సేనం చ పూజయేత్ ।। 19.67 ।।
లేప్యేఽధివాస్య కర్మార్చాం ప్రవేశ్య సురమన్దిరమ్।
ఇయం సా దేవ తే మూర్తిరోమిత్యుక్త్వాఽత్ర విన్యసేత్ ।। 19.68 ।।

జీవన్యాసాది సర్వం తు కర్తవ్యమిహ పూర్వవత్।
స్నానాదీని తు కర్మాణి కర్మార్చాయాం ప్రయోజయేత్।। 19.69 ।।
తత్త్వన్యాసాది సర్వం తు మూలార్చాయామితి స్థితిః।
విష్ణుపారిషదాన్ సర్వాన్ బలిపీఠే ప్రకల్ప్య తు।। 19.70 ।।
ఉపస్పృశ్య కృతన్యాసః ప్రవిస్యాన్తర్గృహం సుధీః।
మూలమష్టశతం జప్త్వా దేవం తమభివాదయేత్।। 19.71 ।।
స్తోత్రైర్నానావిధైః స్తుత్వా మహాపురుషపూర్వంకైః।
ప్రణామముద్రయా పశ్చాదష్టాఙ్గం ప్రణిపత్య చ।। 19.72 ।।
నృత్తం గీతం చ వాద్యం చ వివిధం కారయేత్ తతః।
తత్రానివారితం యత్నాదన్నాద్యం చాపి కారయేత్।। 19.73 ।।
ఆచార్యం పూజయేత్ పశ్చాద్ దక్షిణాభిః సమూర్తిపమ్।
యాగోపయోగి యద్ ద్రవ్యం సర్వం చాస్మై నివేదయేత్।। 19.74 ।।
వైష్ణవాన్ పూజయేత్ పశ్చాద్ యథావిభవవిస్తరమ్।
లాక్షా సర్జరసః శఙ్ఖః సికతా కురువిన్దకః।। 19.75 ।।
పురం హిఙ్గులకం బోళా ఫలక్వాథేన బన్ధనమ్।
విమలాద్యష్టకం పేష్యం ద్రవద్రవ్యమనుగ్రహాః।। 19.76 ।।
నవశక్తిమయో బన్ధో లక్ష్మీమాధవయోర్భవేత్।
ఏవం కృత్వాఽష్టబన్ధం తు ఘృతాద్యైః పఞ్చశక్తిభిః।। 19.77 ।।
కాస్యహృద్గుహ్యపాదేషు కుర్యాద్ దూర్వాభిరర్పణమ్।
తతః సమ్పూజ్య సంహృత్య దర్భైర్వస్త్రైశ్చ వేష్టయేత్।। 19.78 ।।
తిథిహోమస్తు కర్తవ్యస్తథా తిథ్యధిపస్య చ।
ఋక్ష హోమో వారహోమస్తద్దేవత్యశ్చ మన్త్రిణా।। 19.79 ।।
ముహూర్తదేవతాహోమో గ్రహహోమస్తథాపరః।
సమ్పాతం యోజయేత్ తత్ర కలశే తు పునః పునః।। 19.80 ।।

గురుర్మూర్తిధరైః సార్ధం సమ్పూజ్య కలశం తతః।

గృహీత్వా స్నాపయేద్ దేవం కృత్వా పుణ్యాహమఙ్గలమ్।। 19.81 ।।

వాదిత్రశఙ్ఖనాదైశ్చ జయశబ్దైశ్చ సంయుతమ్।

వైష్ణవైశ్చ తదా సూక్తైర్జయశబ్దైశ్చ నాదయేత్।। 19.82 ।।

గన్ధపుష్పైశ్చ వస్త్రైశ్చ ధూపదీపైశ్చ పూజయేత్।

చతుర్విధం నివేద్యం చ తతో దేవాయ కల్పయేత్।। 19.83 ।।

బలిం చ వికిరేద్ యత్నాద్ బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచయేత్।

ఏవం కృతేఽత్ర తిథ్యృక్షవారరాశిగ్రహోద్భవాః।। 19.84 ।।

నశ్యన్తి సకలా దోషాస్తస్మాత్ కార్యం తు సర్వథా।

యజమానం తతః పశ్చాద్ విష్ణుకుమ్భజలేన తు।। 19.85 ।।

స్నాపయిత్వాఽర్చనం కుర్యాదాచార్యః స్వయమేవ చ।

తతః స గురుణా సార్ధం పత్న్యా పుత్రైస్తథాఽనుజైః।। 19.86 ।।

సితవస్త్రధరో భక్త్యా దేవం తమభివాదయేత్।

త్రిధా కృత్వాఽఽత్మనో విత్తం భాగం దేవాయ కల్పయేత్।। 19.87 ।।

భాగం భార్యాసుతాదీనాం భాగమాచార్యదక్షిణామ్।

ప్రీతిదానం చ దాతవ్యం పూజోపకరణాని చ।। 19.88 ।।

యో దదాతి తదా కిఞ్చిత్ సర్వం బుహఫలం భవేత్।

ధూపదీపాది సంస్థాప్య దేవాగారం తు ఘట్టయేత్।। 19.89 ।।

నోద్ఘాటయేత్ తతః పశ్చాత్ త్రీణ్యహాని తు కశ్చన।

దక్షిణాన్నాద్యహోమైస్తు పూజా తత్ర విధీయతే।। 19.90 ।।

మన్త్రస్య ప్రీణనం కుర్యాత్ స్థాపితే పురుషోత్తమే।

ఘృతేన పయసా దధ్నా శుద్ధతోయేన వా సకృత్।। 19.91 ।।

స్నాపయిత్వా తు కర్మార్చాం

|| అథైకోనవింశః పటలః ||

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ ప్రతిష్ఠానన్తరక్రియామ్।
పూర్వవత్ స్థణ్డిలాన్యష్టౌ హోమార్థం దిక్షు కల్పయేత్॥ 19.1 ॥
ఉల్లేఖనాదికం కృత్వా పూర్వోక్తవిధినా క్రమాత్।
ప్రణీత వైష్ణవం వహ్నిం జుహుయుర్దిక్షు దీక్షితాః॥ 19.2 ॥
ఇన్ద్రక్రతుమితి ప్రాచ్యామగ్నిందూతం హుతాశనే।
నోక్తసుపర్ణం యామ్యాయాం నైర్ఋత్యాం మోషణః పరా॥ 19.3 ॥
యరంక్షన్తీతి వారుణ్యాం వాయవాయాహి పావనే।
సోమంరాజానమిత్యేవం సౌమ్యే శార్వే త్రియమ్బకమ్॥ 19.4 ॥
పఞ్చ తారాన్ పురోఽనూచ్య ప్రత్యేకం పూర్వతః క్రమాత్।
అమీభిర్జుహుయుర్మన్త్రైః పక్వం విధివదృత్విజః॥ 19.5 ॥
పలాశఖదిరాశ్వత్థప్లక్షన్యగ్రోధబిల్వజాః।
ఔదుమ్బరాశ్చ కాశ్మర్యః సమిధోఽష్యశతం పృథక్॥ 19.6 ॥
తావదాజ్యాన్నలాజాదీన్ హుత్వా శేషం సమాపయేత్।
సమిదాది యథాలాభమిన్ద్రాద్యస్త్రైశ్చ హోమయేత్॥ 19.7 ॥
ఇన్ద్రాదీన్ హోమయిత్వైవం స్వమన్త్రైరష్టదిక్షు చ।
సమ్పాతాజ్యయుతైస్తోయైర్ఘటస్థైర్మన్త్రసంస్కృతైః॥ 19.8 ॥
సంస్నాప్య పీఠికాస్వేతాన్ గన్ధాద్యైః పూజయేత్ క్రమాత్।

స్కన్దమైన్ద్ర్యాం ప్రతిష్ఠాప్య షణ్ముఖాయేతి విద్యయా।। 19.9 ।।
శాస్తారమగ్నౌ భాంబీజం భూతాధిపతయే నమః।
బ్రాహ్మీ మాహేశ్వరీ చైవ కౌమారీ వైష్ణవీ తథా।। 19.10 ।।
వారాహ్యైన్ద్రీ చ చాముణ్డీ యామ్యే వై సప్త మాతరః।
వీరభద్రగణేశాభ్యాం సహ ప్రాకారపార్శ్వతః।। 19.11 ।।
వీరభద్రః స్వరాః సర్వే సప్తవర్గాస్తు మాతరః।
కూటో గణపతిశ్చేతి క్రమాజ్జ్ఞేయా చ మాతృకా।। 19.12 ।।
ప్రణవేన స్వమన్త్రైర్వా నైర్ఋత్యాం తు దివాకరమ్।
ఘృణోత్కాయేతి మన్త్రో వా హుతాన్తస్తద్విధో భవేత్।। 19.13 ।।
పశ్చాద్ బ్రహ్మ స్వషట్కేణ తథాన్యస్తత్పదిత్యపి।
తతో భూరితి బీజేన వరాహో వాయుగోచరే।। 19.14 ।।
దుర్గా హ్రీఙ్కారపూర్వేణ సా నామ్నోత్తరతస్తథా।
సశ్రీధరహయాస్యా వా వాగీశ్వర్యాదిమాతరః।। 19.15 ।।
వాగీశ్వరీ క్రియా కీర్తిర్లక్ష్మీః సృష్టిశ్చ పఞ్చమీ।
విద్యా కాన్తిరితి జ్ఞేయాః శఙ్ఖచక్రగదాధరాః।। 19.16 ।।
చతుర్థషష్ఠౌ బిన్ద్వన్తౌ ద్వాదశోఽథ త్రయోదశః।
ఆద్యశ్చైకాదశో జ్ఞేయో ద్వితీయశ్చేన్ద్రగాః స్వరాః।। 19.17 ।।
విష్వక్సేనోఽదితౌ స్థాప్యః శఙ్ఖచక్రగదాధరః।
తర్జయన్ వామతర్జన్యా నాసాగ్రాసన్నయా జగత్।। 19.18 ।।
గన్ధపుష్పైః సమభ్యర్చ్య శిష్టద్రవ్యైస్తు యాజ్ఞికైః।
దేవోపయుక్తం పుష్పాది యత్ ప్రాసాదాన్తరస్థితమ్।। 19.19 ।।
తత్ సర్వమస్మై దత్త్వాఽన్తే వస్త్రాభ్యాం పరివేష్టయేత్।
ఈశానం చేశదిగ్భాగే స్వమన్త్రైః స్థాపయేత్ తతః।। 19.20 ।।
కుముదాద్యాశ్చ పీఠేషు పూర్వాదిధ్వజదేవతాః।

ప్రాకారాత్తు బహిః స్థాప్యాః పూజ్యాశ్చ బలిభిః క్రమాత్।। 19.21 ।।

బలిపీఠే బలశ్చాగ్రే సగణో భూతనాయకః।

స్థాపయిత్వాఽర్చయిత్వా చ సర్వాన్ విజ్ఞాపయేత్ తతః।। 19.22 ।।

యావదత్ర జగన్నాథో బిమ్బమాశ్రిత్య తిష్ఠతి।

తావదత్రైవ రక్షార్థం యూయం తిష్ఠత సర్వదా।। 19.23 ।।

అన్తర్మణ్డలదణ్డార్ధదణ్డే స్యాదన్తహారకా।

మధ్యహారా ద్విదణ్డా చ చతుర్మర్యాదభిత్తికా।। 19.24 ।।

సప్తదణ్డాయతా కార్యా మర్యాదాభిత్తికా తతః।

ముఖాయామస్త్రిభాగేన పాదేనార్ధేన వా పునః।। 19.25 ।।

బలిపీఠసముత్సేధో గర్భాగారప్రతేః సమః।

పూజాపీఠసమో వాఽపి షడూనో వా ప్రకీర్తితః।। 19.26 ।।

ఉత్సేధం దశధా కృత్వా సప్తాంశస్తస్య విస్తరః।

సప్తవింశతిధా కృత్వా సమమేవ తదుచ్ఛ్రయమ్।। 19.27 ।।

ఏకాంశం పాదుకం విద్యాత్ చతుర్భిర్జగతీం పునః।

త్రిభాగం కుముదం చైవ తథైకాంశేన పట్టికామ్।। 19.28 ।।

దశాంశం కణ్ఠమిత్యాహురంశాభ్యాం కమ్బునిద్రవౌ।

త్రిభిః కపోతమిత్యాహురేకాంశేనాగ్రపట్టికామ్।। 19.29 ।।

ద్వ్యంశకం పద్మమన్తే స్యాదేతత్ పీఠస్య లక్షణమ్।

ఉత్తమాధమమధ్యత్వం బిమ్బయోగాత్ ప్రకల్పయేత్।। 19.30 ।।

ఉత్తమానాం తు బిమ్బానాం వర్జితే మధ్యమాధమే।

వర్జితా పీఠికాశ్చాష్టౌ మధ్యమాధమయోస్తథా।। 19.31 ।।

పీఠికానాం విపర్యాసే కులనాశో భవేద్ యతః।

స్వానాం స్వానాం విపర్యాసో న కార్యోఽతః సుఖార్థిభిః।। 19.32 ।।

ఉత్సేధనిర్గమౌ తుల్యౌ పాదుకస్య ప్రకీర్తితౌ।

జగతీకుమ్భయోః సన్ధౌ తావదన్తర్గతం భవేత్ ।। 19.33 ।।

భాగం కుమ్భోత్తరే కృత్వా భాగార్ధం పట్టికాం తతః ।

భాగమేకం త్రిభాగైకం కుర్యాద్ వై కణ్ఠపాదుకమ్ ।। 19.34 ।।

భాగార్ధాన్తర్గతం కణ్ఠం పాదమాత్రా తు మేఖలా ।

విస్తారాదష్టభాగైకం పాదవిస్తార ఉచ్యతే ।। 19.35 ।।

చత్వారో ద్వాదశైవం వా కర్తవ్యాః కణ్ఠపాదుకాః ।

కణ్ఠాగ్రపట్టికాం కుర్యాద్ యథావత్ కుమ్భపట్టికామ్ ।। 19.36 ।।

భాగం బాహ్యగతం చైవ వలభ్యర్ధం తు భఞ్జరమ్ ।

అన్తర్భఞ్జరవద్ భాగం సలిలం సర్వతో భవేత్ ।। 19.37 ।।

ఊర్ధ్వం తు పట్టికా జ్ఞేయా పద్మాకృతిరథాన్తరే ।

తత్పీఠం మధ్యతః కృత్వా మణ్డపం లక్షణాన్వితమ్ ।। 19.38 ।।

బీజాఙ్కురధ్వజారోహబలిమఙ్గలపూర్వకమ్ ।

ఉత్సవాన్నాద్యపుణ్యాహస్థానశుద్ధ్యాదిసంయుతమ్ ।। 19.39 ।।

సమన్తాత్ పీఠవిస్తారం లిఖిత్వా భద్రకాష్టకమ్ ।

కలశాన్ పూరయిత్వాఽష్టౌ ఘృతైర్ధాన్యైస్తు వాఽమ్బుభిః ।। 19.40 ।।

సర్వరత్నసమాయుక్తం వస్త్రయుగ్మైస్తు వేష్టయేత్ ।

లోహజం మృణ్మయం వాఽన్యం పీఠస్యోపరి కల్పయేత్ ।। 19.41 ।।

భూతనాథస్య చారభ్య భూతానాం చ ప్రదక్షిణమ్ ।

గన్ధాదినాఽర్చయిత్వా తు ఫలైః పుష్పైశ్చ సర్వతః ।। 19.42 ।।

భక్ష్యభోజ్యాదిసంయుక్తం కలశాంశ్చైవ పూర్వవత్ ।

వస్త్రైః సంవేష్టయేత్ సర్వాన్ నవైః కేశాదివర్జితైః ।। 19.43 ।।

హోమార్థం తు ద్విజా గ్రాహ్యా అష్టౌ చత్వార ఏవ వా ।

స్వయం వైకం ప్రకుర్వీత పూర్వోక్తవిధినా గురుః ।। 19.44 ।।

వేదాధ్యయనసంయుక్తం తథా జాగరణం నిశి ।

ప్రాసాదాభ్యన్తరే దేవమారాధ్య విధిపూర్వకమ్ II 19.45 II

బలిదానం యథాశక్తి సర్వం కృత్వా తు పూర్వవత్।

సర్వేషాం మూర్తిపానాం తు హోమయేన్మూలవిద్యయా II 19.46 II

యథా స్వనామమన్త్రేణ సమిదాజ్యహవీంషి చ।

లాజాంశఅచ సర్షపాంశ్చైవ తథా సక్తూన్ యవాంస్తిలాన్ II 19.47 II

దధి క్షీరం తథా క్షౌద్రం పుష్పాణి తు ఫలాని చ।

సర్వం సాజ్యం తు హోతవ్యం సర్వశాన్తికరం శుభమ్ II 19.48 II

అష్టోత్తరసహస్రం వా శతం వా హోమయేత్ పృథక్।

దద్యాత్ పూర్ణాహుతిం చాత్ర ప్రతిద్రవ్యం విధానతః II 19.49 II

శఙ్ఖతూర్యాదిసంయుక్తం దిక్షు భూతబలిం హరేత్।

ఓన్నమః ప్రాచ్యేభ్యో భూతేభ్యో విశ్వభూతేభ్యః।

నమోఽస్తు విశ్వరూపేభ్యో విరూపేభ్యశ్చ వో నమః II 19.50 II

ఓమ్

నమోఽస్తు దక్షిణేభ్యశ్చ భూతేభ్యః శార్ఙ్గధన్వనః।

నమో హాహాభ్యో భూతేభ్యః సర్వేభ్యో వో నమోనమః II 19.51 II

ఓన్నమః పాశ్చాత్త్యేభ్యో భూతేభ్యో భైరవేభ్యో విష్ణుపాలకేభ్యో వియద్గహోదరవర్తిభ్యో హుం ఫట్ ఓం గచ్ఛత ఠఠ। విష్ణుగణానామతో బలిముపాహరామి భద్రం నో దదత ప్రీణయత స్వాహా।

ఓన్నమో విష్ణుభూతేభ్య ఉదీచ్యేభ్యః సకలజన్తుహితకరేభ్యో విశ్వపాలకేభ్యో వో నమః స్వాహా।

సుస్నాతః స్వస్తివాచ్యాథ బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా।

దేవస్య మహతీం పూజాం కృత్వా భక్త్యా సమాహితః II 19.52 II

వైనతేయం చ సమ్పూజ్య పరివారం చ శక్తితః।

భూతనాథమథారాధ్య మూర్తిపాన్ పూజయేత్ క్రమాత్ II 19.53 II

అపూపసక్తుభిర్నానాఫలభక్ష్యసమన్వితైః।

ఏతత్సర్వం క్రమాత్ కృత్వా బ్రాహ్మణానాం చ తర్పణమ్ ।। 19.54 ।।
దక్షిణా చాత్ర దాతవ్యా బ్రాహ్మణేభ్యః స్వశక్తితః।
గన్ధపుష్పైరథాభ్యర్చ్య బలిపీఠం సమాహితః ।। 19.55 ।।
భూతానాథం ప్రతిష్ఠాప్య కుమ్భతోయేన సేచయేత్।
ఇతరాన్ సేచయేద్ దిక్షు మూర్త్తిపానాం యథాక్రమమ్ ।। 19.56 ।।
ఆచార్యో యజమానశ్చ బలిపీఠం ప్రదక్షిణమ్।
అభ్యర్చ్య గన్ధపుష్పాద్యైః ప్రణమేద్ భూతనాయకమ్ ।। 19.57 ।।
పాయసం కృసరం చైవ గులాన్నం ఘృతసంయుతమ్।
దధ్నా మధుఫలైర్యుక్తం పూజయేద్ భూతనాయకమ్ ।। 19.58 ।।
ఆచార్యో మూర్తిపాలేభ్యో దక్షిణాం దాపయేత్ తతః।
పూర్వవత్ స్నపనం కుర్యాద్ దేవదేవస్య శక్తితః ।। 19.59 ।।
స్నానశేషైస్తు కుమ్భస్థైరాచార్యో మూర్త్తిపైః సహ।
ప్రోక్షయేత్ పరివారాంస్తాన్ గన్ధాదిభిరథార్చయేత్ ।। 19.60 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం ఏకోనవింశః పటలః ।।

।। అథ వింశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాదుత్సవస్య విధిం పరమ్।
స్థాపితోఽపి వినా యేన ప్రసీదతి న కేశవః।। 20.1 ।।
అబ్దమర్ధం త్రిమాసం వా మాసం పక్షమసమ్భవే।
నవాహం వాఽపి సప్తాహం పఞ్చాహం నేష్యతే పరమ్।। 20.2 ।।
మాఘే వా మార్గశీర్షే వా చైత్రే వైశాఖ ఏవ వా।
పౌషే వా ఫాల్గునే కుర్యాదుత్సవం బహువిస్తరమ్।। 20.3 ।।
ప్రత్యబ్దం నియతం కుర్యాచ్ఛక్త్యా సర్వార్థసాధనమ్।
పుణ్యాహేనోత్సవారమ్భే ధ్వజస్థాపనమాచరేత్।। 20.4 ।।
సప్తాహ్నికచతుష్కాదౌ మఙ్గలఙ్కురరోపణమ్।
శ్రవణాన్తం తు సంకల్ప్య తీర్థస్నానావసానికమ్।। 20.5 ।।
కారయేదుత్సవం భక్త్యా విష్ణోర్విష్ణుపరాయణః।
స్థాపయేదుత్సవారమ్భే ధ్వజం గరుడలక్షణమ్।। 20.6 ।।
దిక్షు చాష్టౌ యథాన్యాయం పతాకాదీన్ సముజ్జ్వలాన్।
ధ్వజోత్థానే కృతే కిఞ్చిన్న విఘ్నైరభిభూయతే।। 20.7 ।।
కలశేన సమం కార్యం ధ్వజస్యారోహణం తదా।
పూర్వవన్మణ్డపం కృత్వా వేదిం చ సుపరిశ్రితామ్।। 20.8 ।।
అగ్నేశ్చ జననం కుమ్భమూర్తిపానాం చ కల్పనమ్।
ధ్వజదణ్డః సమః కార్యో దృఢో వ్రణవివర్జితః।। 20.9 ।।
కర్మాన్తరానియుక్తశ్చ న శుష్కః పతితః స్వయమ్।
పుష్యాదియోగే సఙ్గ్రాహ్యః సులగ్నే శకునైః శుభైః।। 20.10 ।।
బ్రాహ్మణైః స్వస్తివాచ్యాదౌ శుచిః స్నాతః స్వలఙ్కృతః।

తథావిధైర్ధ్వజైర్యుక్తో జయశబ్దాదిసంయుతః।। 20.11 ।।
మధ్వాజ్యాక్తకుఠారేణ పూర్వోత్తరముఖో గురుః।
ఛిత్వా వంశముపానీయ కలశైః స్నాపయేచ్ఛుభైః।। 20.12 ।।
మృత్కషాయౌషధీతీర్థైర్గన్ధపుష్పైశ్చ పూజయేత్।
పతాకా చ శుభా కార్యా సితా తదవలమ్బినీ।। 20.13 ।।
స్యాద్ దేవాగారశిఖరత్రిభాగసమలమ్బినీ।
దర్భైరావేష్టితా ఘణ్టా చామరాదర్శసంయుతా।। 20.14 ।।
సమ్ముఖం లేఖయేత్ తత్ర వినాతాకులనన్దనమ్।
ఆజానునాభికణ్ఠాగ్రం సితపీతారుణాసితమ్।। 20.15 ।।
దుర్నిరీక్షం సురైర్దైత్యైర్జ్వాలాన్వితవిలోచనమ్।
అనన్తాద్యష్టనాగేన్ద్రధరం నీలాగ్రనాసికమ్।। 20.16 ।।
సహస్రాదిత్యసంకాశం మనసాఽఽవాహ్య విన్యసేత్।
పూజయేద్ గన్ధపుష్పైశ్చ మన్త్రేణానేన మన్త్రవిత్।। 20.17 ।।
తారాదిః పక్షిరాజాయ హుతాన్తోఽష్టాక్షరస్తు యః।
సమ్బుద్ధిరూప ఏవ స్యాదావాహనవిసర్గయోః।। 20.18 ।।
చన్దనస్రగ్బలిధ్యానైః శయనేఽభ్యర్చ్య వాసయేత్।
హోమం చ విధివత్ కుర్యాద్ వర్గాద్యైః కాదిశాన్తగైః।। 20.19 ।।
హుతాన్తైః ప్రణవాద్యైశ్చ తిలాన్ వ్రీహిసమన్వితాన్।
చతుర్భిరక్షరైర్దిక్షు చవర్గానన్తరైర్వినా।। 20.20 ।।
అష్టోత్తరసహస్రం తు వైనతేయపదాన్వితైః।
ఆజ్యాక్తం హోమయేత్ సర్వం నివేద్యం చ చతుర్విధమ్।। 20.21 ।।
బలిం చ పరితో దద్యాద్ భూతానాం ధ్వజవాసినామ్।
అనేకకోటిసంఖ్యానాం భూతానాం చాపి పార్షదామ్।। 20.22 ।।
ప్రభాతేఽభ్యర్చయిత్వైవం బ్రాహ్మణాంశ్చైవ తర్పయేత్।

ధ్వజవాహనభూతోఽసౌ విష్ణోర్విష్ణుపరాక్రమః।। 20.23 ।।

సుపర్ణః ప్రీయతాం మహ్యం వినతాకులనన్దనః।

ఇత్యుచ్చార్య తతో గచ్ఛేద్ దేవతాయతనం ప్రతి।। 20.24 ।।

ధ్వజమాదాయ తైః సార్ధం దేవమూర్తి్తధరైర్ద్విజైః।

వేదతూర్యాదినిర్ఘోషైః సులగ్నే స్థాపయేద్ ధ్వజమ్।। 20.25 ।।

ముక్తాగారుడహేమాని గర్తే్త విన్యస్య రోహయేత్।

ఓన్న మోఽష్టకులానాగభూషణాయ నాగశోణితలిప్తాఙ్గాయ సప్తపాతాలవాసిజనవిక్షోభణకరాయ మహాశైలసఞ్చాలనాయారుణకనీయసే పురుషోత్తమవాహనాయ వినతానన్దకరాయ త్రైలోక్యవిక్షోభణాయ దేవదానవగన్ధర్వోరగమథనాయామృతమథనాయ మాతురర్థే నాగమోహనాయ హన హన విఘ్నాన్ నాశయ స్వాహా।

అనేన స్తితిమన్త్రేణ స్తుత్వా తం విహగేశ్వరమ్।। 20.26 ।।

సాన్నిధ్యం కల్పయేత్ తస్య పక్షిరాజస్య సర్వదా।

తతః ప్రభృతి తత్స్థానం నోపసర్పన్తి రాక్షసాః।। 20.27 ।।

పిశాచా దన్దశూకాశ్చ తస్మాత్ కార్యోధ్వజోచ్ఛ్రయః।

స్నపనం చాత్రకర్తవ్యం ప్రాసాదస్య తథైవ చ।। 20.28 ।।

కలశం పూరయేచ్ఛుభ్రం ఫలైర్నానావిధైః శుభైః।

సర్వధాన్యైస్తథా శుక్లైః కుసుమైశ్చ సుగన్ధిభిః।। 20.29 ।।

తత్త్వానాం తు యథా న్యాసస్తదుక్తం ప్రథమం తవ।

యజమానోఽనుగైః సార్ధం ధ్వజమన్దిరయోః పునః।। 20.30 ।।

ప్రదక్షిణం త్రిధా కృత్వా గచ్ఛేదవభృథం తతః।

శుభం తీర్థం ప్రవిశ్యాత్ర గఙ్గామావాహయేత్ పునః।। 20.31 ।।

దేవి! విష్ణుపదే! శుద్ధే! సర్వపాపవ్యపోహిన!।

నన్దినీత్యేవ తే నామ నలినీ మాలినీతి చ।। 20.32 ।।

దక్షాపత్యా చ విహగీ సర్వభూతప్రియేతి చ।

శరణం త్వాం ప్రపన్నోఽస్మి పాపాన్యమోచయ మా చిరమ్।। 20.33 ।।

ధ్యాత్వా జపన్నిమం మన్త్రం వారి విక్షోభ్య పాణినా।

మజ్జేద్ యేఽన్యేఽత్ర మజ్జన్తి సర్వే తు స్యురకల్మషాః।। 20.34 ।।

మూలాజ్యైస్తర్పయేత్ తత్ర మునీన్ దేవాన్ ఋషీంస్తథా।

పార్షదాంశ్చ భవేత్ తృప్తిస్తేషాం ద్వాదశవార్షికీ।। 20.35 ।।

దీక్షాన్తే చ ప్రతిష్ఠాన్తే కుర్యాదవభృథం తథా।

సర్వతీర్థసమం పుణ్యం భవత్యేవ న సంశయః।। 2.36 ।।

ధ్వజానన్యాంస్తథా స్థాప్య దిశాపాలాఙ్కచిహ్నితాన్।

స్వమన్త్రైః పూజయేద్ దిక్షు సర్వేభ్యశ్చ బలిం హరేత్।। 2.37 ।।

గ్రామవీథీశ్చ సమ్మృజ్య ప్రోక్ష్య గన్ధోదకైస్తతః।

సమన్తాద్ వికిరేత్ పుష్పైః శోభనైశ్చ సుగన్ధిభిః।। 2.38 ।।

గ్రామపర్యన్తదేశే చ గ్రామాన్తశ్చత్వరేషు చ।

చైత్యారామేషు గోష్ఠేషు దేవతాయతనేషు చ।। 2.39 ।।

తోరణైశ్చ పతాకాభిర్మణ్డలైశ్చోపశోభయేత్।

కదలీనాలికేరేక్షుపూగపుష్పఫలద్రుమైః।। 2.40 ।।

దీపప్రాసాదయన్త్రైశ్చ కుర్యాచ్ఛోభాం సమన్తతః।

సవనేషు బలిం దద్యాద్ గన్ధపుష్పాదిసంయుతమ్।। 20.41 ।।

పూజయిత్వా యథాన్యాయముత్సవేషు విశేషతః।

సంస్నాప్య శుద్ధతోయైశ్చ పయోదధ్యాజ్యగన్ధకైః।। 20.42 ।।

గవ్యైశ్చ నాలికేరాద్యైర్లిప్త్వా గన్ధైః సుయోజితైః।

హృద్యైః సుధూపితైశ్చిత్రైః పరిధాప్య నవైంశుకైః।। 20.43 ।।

పుష్పైర్మనోహరైః పుణ్యైర్వివిధైశ్చ విశేషతః।

మాలాస్రగ్భిః సమన్తాచ్చ సన్ధూప్యాయః పురాదిభిః।। 20.44 ।।

సరత్న హేమభూషాభిర్భక్త్యా దీపైశ్చ పూజయేత్।

స్వాదుభిః సోపదంశైశ్చ ప్రభూతైరాజ్యసంయుతైః।। 20.45 ।।

చతుర్విధైర్దధిక్షీరగులాద్యైశ్చ నివేద్యకైః।

గీతసఙ్గీతవాదిత్రబహులం భక్తహర్షణమ్।। 20.46 ।।

వివిధాన్నాద్యభూయిష్ఠముత్సవం కారయేత్ తతః।

కృత్వా నిత్యబలిం దద్యాత్ తత్రోత్సవబలిం పునః।। 20.47 ।।

విశేషేణ చ కర్తవ్యం సర్వమఙ్గలసంయుతమ్।

స్త్రియో ద్విజాశ్చ హృష్టాశ్చ భక్తాశ్చ జయపాఠకాః।। 20.48 ।।

దేవస్య పరితో గత్వా ముచ్యన్తేఽఖిలపాతకైః।

నృత్తగీతాదిభిశ్చాత్ర విశాలం కుర్యురుత్సవమ్।। 20.49 ।।

శనైః ప్రదక్షిణం గచ్ఛేద్ బలిం దద్యాచ్చ దేశికః।

యావన్త్యుత్సవక్లృప్తాని దినాన్యేవం సమాచరేత్।। 20.50 ।।

గన్ధపుష్పాక్షతైః స్రగ్భిః ఫలైశ్చ వివిధైః శుభైః।

కిరేయుః కౌతుకం భక్తాః కాలచక్రమథాపి వా।। 20.51 ।।

ఏవం త్రిధా పరిభ్రమ్య షడహాని యథావిధి।

సప్తమేఽహ్ని తతః కుర్యాత్ పుష్పయాగం హరిప్రియమ్।। 20.52 ।।

పూర్వేద్యుర్యూపశయో భూత్వా నియతాత్మా హవిష్యభుక్।

ఉపోష్య నిశి దేవస్య కుర్యాత్ కౌతుకబన్ధనమ్।। 20.53 ।।

కర్మార్చాం తు సమారాధ్య మణ్డపే సమలఙ్కృతే।

ప్రరోహఘటికాభిస్తు శరావైర్దిగ్విదిగ్గతైః।। 20.54 ।।

వైష్ణవైః కారయిత్వా తు ఘృతారోపణమాదితః।

జయమఙ్గలఘోషైస్తు ప్రదర్శ్యాదర్శమఙ్గలమ్।। 20.55 ।।

జితం త ఇతి బధ్నీయాత్ కౌతుకం దక్షిణే కరే।

ఆచార్యస్యాపి కర్తవ్యం తదా కౌతుకబన్ధనమ్।। 20.56 ।।

చామరైస్తాలవృన్తైశ్చ వీజయేన్మఙ్గలాన్వితమ్।

శయనే సన్నివేశ్యార్చామనిర్వాణప్రదీపకైః।। 20.57 ।।

రాత్రిశేషం సమాసీత సన్ధ్యాప్యాయః పురాదిభిః।

ప్రాతః స్నాత్వాఽర్చయిత్వా చ కృత్వా మఙ్గలవాచనమ్।। 20.58 ।।

గ్రామప్రదక్షిణం చాత్ర పిష్టచూర్ణాని కారయేత్।

ఉలూఖలే నవే శుద్ధే దూర్వాదిభిరలంకృతే।। 20.59 ।।

వైష్ణవీభిస్తు దాసీభిర్ద్విజైర్వా సుశుభాని తు।

లిప్త్వాఽఽజ్యేన తు తామర్చాం మూలబిమ్బమథాపి వా।। 20.60 ।।

హేమచూర్ణాదిభిః సమ్యక్ పరిమృజ్య సమన్తతః।

హరిద్రముద్గసమ్మిశ్రైర్భక్తానాం మూర్ధ్ని విన్యసేత్।। 20.61 ।।

గన్ధచూర్ణైశ్చ విమృజేత్ ప్రతిమాం తద్వదేవ తు।

స్నాపయేద్ వేదికామధ్యే పూరితైస్తీర్థవారిభిః।। 20.62 ।।

గన్ధతోయైశ్చ దాతవ్యం భక్తానాం మూర్ధ్ని తజ్జలమ్।

దత్త్వా సువర్ణచూర్ణం చ పూజయేద్ విధినా పునః।। 20.63 ।।

స్నాత్వాఽఽచమ్య పునర్వేద్యాం శోధితాయాం సమన్తతః।

చతుస్తోరణయుక్తాయాం వికిరేత్ సర్షపాక్షతైః।। 20.64 ।।

కలశైరఙ్కురైర్దీపైర్దర్పణాద్యైశ్చ భూషయేత్।

దామాని లమ్బయేత్ తత్ర ముక్తాదామాని చాభితః।। 20.65 ।।

కుమ్భేశవర్ధనీభ్యాం తు కృత్వాఽఽదౌ భూపరిగ్రహమ్।

పూర్వవత్ సూత్రయిత్వాఽత్ర కారయేత్ పుష్పమణ్డలమ్।। 20.66 ।।

పఞ్చవర్ణైః శుభైః పుష్పైరమ్లానైశ్చ సుగన్ధిభిః।

మన్దారపీతకోరణ్టైః పద్మబిల్వదలైరపి।। 20.67 ।।

జపాదివర్జితైః శుద్ధైర్యథావర్మవిభాగతః।

మధ్యే సకర్ణికం పద్మమ్మష్టపత్రం సుశోభనమ్।। 20.68 ।।

షడ్భిర్ద్వాదశభిర్వాఽపి దలైర్యుక్తం ప్రకల్పయేత్।

పీతైస్తు కర్ణికా కార్యా రక్తవర్ణైస్తు కేసరాః।। 20.69 ।।
హరితైః సన్ధయశ్చాత్ర శుక్లైరేవ దలాని తు।
భద్రకం వా లిఖేత్ తత్ర చక్రాబ్జం వా యథారుచి।। 20.70 ।।
బహిరావరణే చాష్టౌ పద్మాన్యష్టదలాని తు।
మూర్తీనాం చాథ దేవీనాం తథా పుష్పమయాన్యథ।। 20.71 ।।
ముద్రాణాం లోకపాలానాం తథైవావరణద్వయే।
ఆదిపద్మార్ధమానేన మూర్తిపద్మాని కల్పయేత్।। 20.72 ।।
తదర్ధేన తు ముద్రాణామిన్ద్రాదీనాం ప్రకల్పయేత్।
తావతా వైనతేయస్య విష్వక్సేనస్య చైవ హి।। 20.73 ।।
పశ్చిమం వాహయేద్ ద్వారం వీథీశ్చ పరితో భవేత్।
పుష్పదన్తప్రదేశే స్యాత్ సఞ్చారో మూర్తిదారిణామ్।। 20.74 ।।
ఏవం పుష్పమయాన్యేవ కుర్యాత్ పద్మాని సర్వశః।
ద్వారాదికం బహిః సర్వం యథాశోభం ప్రకల్పయేత్।। 20.75 ।।
యోగపీఠం తు సమ్పూజ్య సగాత్రం సపరిచ్ఛదమ్।
ప్రతిమామాదిపద్మస్య కర్ణికాయాం నివేశయేత్।। 20.76 ।।
పూజయేత్ పూర్వవద్ దేవం న్యాసం కృత్వా యథావిధి।
మూర్తిశక్త్యస్త్రలోకేశాః పూజ్యాః పద్మేషు తేషు చ।। 20.77 ।।
గన్ధైః పుష్పైశ్చ ధూపైశ్చ దీపైరన్నైశ్చ శోభనైః।
పూజయిత్వా యథాన్యాయమగ్నికార్యం సమారభేత్।। 20.78 ।।
చతస్రః పాలికాః పూర్వమగ్నేః కృత్వా చతుర్దిశమ్।
చతురశ్చ చరూన్ కృత్వా యథావిత్తానుసారతః।। 20.79 ।।
పూర్వవత్ సంస్కృతే వహ్నౌ చతుర్ధైకం విభజ్య వా।
కృత్వోపస్తరణాదీని ప్రథమం తు నివేదయేత్।। 20.80 ।।
ద్వితీయం జుహుయాదగ్నౌ ఘృతాక్తం ప్రాగ్వదేవ తు।

తృతీయం పరివారేభ్యో దత్త్వాఽన్తే బలిమేవ చ।। 20.81 ।।
చతుర్థం ప్రాశయేత సాజ్యం శేషం కృత్వా తు పూర్వవత్।
హిరణ్యం దక్షిణాం దద్యాద్ బ్రాహ్మణాంశ్చైవ భోజయేత్।। 20.82 ।।
నృత్తగీతాదిభిః స్తోత్రైర్వేదనాదైశ్చ పుష్కలైః।
పూజనైర్వైష్ణవానాం చ ప్రీణయేదఖిలేశ్వరమ్।। 20.83 ।।
ద్వాదశ్యాం శ్రవణేఽప్యేవం కుర్యాద్ యాగం విచక్షణః।
సప్తమే సప్తమే కుర్యాద్ విష్ణుయాగమతన్ద్రితః।। 20.84 ।।
సంవత్సరం తథా కృత్వా విష్ణులోకే మహీయతే।
అయనే విషువే చైవ సోమసూర్యగ్రహే తథా।। 20.85 ।।
సంక్రమే విష్ణుపఞ్చమ్యాం కృత్వేష్టం ప్రాప్నుయాత్ ఫలమ్।
ప్రథమే దివసే రాత్రౌ కుర్యాద్ గ్రామప్రదక్షిణమ్।। 20.86 ।।
అహ్ని ప్రదక్షిణం కుర్యాచ్ఛేషేషు దివసేషు చ।
బలిం చ సర్వతో దద్యాద్ భూతేభ్యోఽన్తర్బహిస్తథా।। 20.87 ।।
పరిభ్రమణకాలే చ మణ్డలేషు బలిం హరేత్।
కౌతుకస్య పురస్తాత్ తు గన్తవ్యం బలిదాయిభిః।। 20.88 ।।
గన్ధపుష్పాదిసంయుక్తం జలదానసమన్వితమ్।
బలివిక్షేపణం కుర్యాద్ బలిముద్రాం చ దర్శయేత్।। 20.89 ।।
కుముదాదిధ్వజేశానాం పఞ్చాశద్గణనాయకాః।
భవన్తి శతశస్తేషాం తథైవ చ సహస్రశః।। 20.90 ।

|| అథైకవింశః పటలః ||

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ యాత్రామస్య శుభాశుభామ్।
తీర్థయాత్రా శుభా జ్ఞేయా సాఽశుభా యా స్వమన్దిరే|| 21.1 ||
పూర్వేద్యురుత్సవం కృత్వా నిశి దద్యాన్మహాబలిమ్।
విష్ణుపారిషదేభ్యశ్చ ప్రమథేభ్యో నమో నమః|| 21.2 ||
మాతృభ్యస్తద్గణేభ్యశ్చ సర్వేభ్యో వై నమోనమః।
ఇత్యేవం సర్వతో దత్త్వా ప్రవిశ్య ప్రార్థ్య పూర్వవత్|| 21.3 ||
పీఠే సాస్తరణే దేవం పుణ్యాహస్వస్తివాచనైః।
కృతకౌతుకమారాధ్య తతః స్తోత్రాది కీర్తయేత్|| 21.4 ||
స్నాతః స్వలఙ్కృతః ప్రాతః కృత్వా యాగం పురోదితమ్।
షడ్భిః కనిక్రదత్సూక్తైర్హుత్వా స్వస్త్యాదిపఞ్చకైః|| 21.5 ||
మూలేనాష్టశతం చైవ సమిదాజ్యచరూన్ క్రమాత్।
శకునాని పరీక్ష్యాథ స్నానయాత్రాం ప్రయోజయేత్|| 21.6 ||
రథం వా కుఞ్జరం వాఽస్య యాత్రావాహనమానయేత్।
నానావాదిత్రకుశలాన్ బహూంశ్చ పరిచారకాన్|| 21.7 ||
ఛత్రధ్వజపతాకాశ్చ భటాన్ దాసాంశ్చ భక్తకాన్।
బ్రాహ్మణాంశ్చ సమానీయ ముహూర్తే శోభనే గురుః|| 21.8 ||
పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽత్ర ప్రాప్తానుజ్ఞో ద్విజోత్తమైః।
దేవం ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రణిపత్య పురః స్థితః|| 21.9 ||
పీఠే విన్యస్య కర్మార్చాం కార్యం విజ్ఞాపయేచ్ఛనైః।
కర్మార్చా తీర్థయాత్రార్థం తవేయం కల్పితా హరే!|| 21.10 ||
తీర్థయాత్రాం కురుష్వాస్యాం సంక్రమ్యానుగ్రహాయ నః।

తతః సంహృత్య తామర్చాముత్పాద్య విధిపూర్వకమ్।। 21.11 ।।

తస్యామావాహయేద్ దేవం పఞ్చోపనిషద్భిః క్రమాత్।

ఆవాహితమనుస్మృత్య దత్త్వాఽర్ఘ్యం ప్రతిపూజ్య చ।। 21.12 ।।

సదశేన నవేనైవ వస్త్రయుగ్మేన వేష్టయేత్।

సోష్ణీషః సోత్తరీయశ్చ కృతన్యాసః సమాహితః।। 21.13 ।।

దక్షిణేన తమాదాయ పాణినా వాగ్యతః స్వయమ్।

శిష్యైః పరివృతౌ గచ్ఛేన్మణ్డపం సమలంకృతమ్।। 21.14 ।।

తత్ర మఙ్గలవాదం తు సర్వమఙ్గలసంయుతమ్।

కుర్యాదత్ర ద్విజాః సర్వే వదేయుశ్చ తథాస్త్వితి।। 21.15 ।।

మణ్డపద్వారమాసాద్య దత్త్వాఽర్ఘ్యం సహ మూర్తిపైః।

గేహం ప్రదక్షిణీకృత్య తతో గచ్ఛేద్ బహిః పునః।। 21.16 ।।

ఉదకుమ్భం హవిశ్చత్రం యాగోపకరణాని చ।

ప్రరోహఘటికాశ్చాన్యే దారయేయుర్ద్విజోత్తమాః।। 21.17 ।।

బహిర్నిర్గమ్య ఘోషేణ మహతా వాగ్యతః స్వయమ్।

వాహనం గరుడం ధ్యాత్వా పూజయిత్వాఽదిరుహ్య తమ్।। 21.18 ।।

గచ్ఛేత్ తు యోజనాదర్వాజ్ నదీం వాఽన్యజలాశయమ్।

దిజ్మన్త్రేణ బహిస్సాలం కృత్వా పూర్వం ప్రదక్షిణమ్।। 21.19 ।।

గచ్ఛేయుర్వాగ్యతాః సర్వే సోత్తరీయాః స్వలంకృతాః।

పథి ఘోషం జనా వాద్యైర్గీతనృత్తరవైస్తథా।। 21.20 ।।

వాహనైర్వివిధైశ్చాపి కుర్వీరన్ దేవతుష్టయే।

తోరణాభ్యన్తరే గత్వా మణ్డపం తీర్థపార్శ్వతః।। 21.21 ।।

వేదిం పరిశ్రితాం కృత్వా పీఠే దేవం నివేశయేత్।

దీక్షితైః పాచయిత్వాఽత్ర పాయసం విజనే క్వచిత్।। 21.22 ।।

దత్త్వా పాద్యాది సర్వేణ తమాదాయ నదీం వ్రజేత్।

వారిణా తీర్థమావాహ్య వైష్ణవం తత్ర పావనమ్ ।। 21.23 ।।
తీర్థే త్రిధా నిమజ్జ్యాస్మిన్ మన్త్రేణ పరమేష్ఠినా।
నివేస్య పీఠే దత్త్వాఽర్ఘ్యం పాద్యమాచమనం తథా ।। 21.24 ।।
ఆపోహిష్ఠాదిభిః ప్రోక్ష్య పఞ్చభిశ్చ సమాహితః।
తమాదాయ పునర్మజ్జేత్ తోయే కృత్వాఽఘమర్షణమ్ ।। 21.25 ।।
తత్ర స్నానం మహాపుణ్యం సర్వపాపహరం విదుః।
పీఠే నివేశ్య వస్త్రే ద్వే పరిధాయ నవే స్వయమ్ ।। 21.26 ।।
ఆచమ్య తు కృతన్యాసః పూజయేద్ విధినా పునః।
ఆజ్యాక్తం నివేద్యం చ దత్త్వాఽస్మై విధిపూర్వకమ్ ।। 21.27 ।।
తీర్థేఽస్మిన్ వైష్ణవే పుణ్యే స్నాతోఽసి పురుషోత్తమ!।
అతస్త్వమనుగృహ్ణీష్వ స్వస్థానోపాశ్రయేణ నః ।। 21.28 ।।
ఇతి ప్రార్థ్య తమాదాయ పూర్వవద్ వాహనం నయేత్।
తమారుహ్య యథాపూర్వం ప్రాసాదమశనైర్నయేత్ ।। 21.29 ।।
యాత్రాహేన్యేవ గృహం ప్రాప్య బిమ్బే సంక్రామయేత్ తతః।
దోషోఽన్యథా మహానత్ర కర్తౄణాం భవతి ధ్రువమ్ ।। 21.30 ।।
గత్వా గర్భగృహం పీఠే నివేశ్య సుసమాహితః।
తోయేన గన్ధపుష్పైశ్చ బుద్ధ్యాఽఽవాహ్య సమన్త్రకమ్ ।। 21.31 ।।
మూలబిమ్బే యథాన్యాయం సర్వేణ ప్రతిరోపయేత్।
యాత్రాదావన్తతశ్చైవమావాహనవిధిః స్మృతః ।। 21.32 ।।
సకలీకృతమారాధ్య దత్త్వాఽర్ఘ్యం ప్రణిపత్య చ।
నిర్గచ్ఛేద్ ద్వారమావృత్య బ్రాహ్మణాంశ్చాత్ర భోజయేత్ ।। 21.33 ।।
నిశి దద్యాద్ బలిం చైవం శుభయాత్రా మయోదితా।
అశుభా వాస్తుసిద్ధ్యర్థా కథ్యమానాఽవధార్యతామ్ ।। 21.34 ।।
ప్రాసాదే శిథిలే జీర్ణే మృద్బిమ్బే చిత్ర ఏవ వా।

నిష్క్రామయేన్నవే గేహే విధినాఽనేన దేవతామ్ ।। 21.35 ।।
పర్జన్యే వా జయన్తే వా దిత్యదిత్యోశ్చ సమ్భవాత్ ।
ప్రాగద్వారే పశ్చిమద్వారే మృగదౌవారికస్థితమ్ ।। 21.36 ।।
ప్రాసాదాభిముఖద్వారమల్పగేహం నవం శుభమ్ ।
ఏకభూమికమగ్రీవం మృద్భిః కాష్ఠైరథాపి వా ।। 21.37 ।।
పీఠం కాష్ఠమయం రమ్యం సశ్వభ్రం కారయేత్ తతః ।
కుర్యాల్లోహమయం బిమ్బం దారవం వాఽస్త్రమాపది ।। 21.38 ।।
కృతే కాలావధౌ సమ్యక్ సంక్రామణమిహేష్యతే ।
మాసాది ద్వాదశాబ్దాన్తం కాలమత్ర ప్రచక్షతే ।। 21.39 ।।
నవం గేహం తు సంశోధ్య సర్వం కృత్వాఽథ పూర్వవత్ ।
రాక్షోఘ్నమాదితః కృత్వా సర్వకర్మాణ్యతశ్చరేత్ ।। 21.40 ।।
స్థాపనోక్తవిధానేన మణ్డపం కారయేత్ పునః ।
ధ్వజతోరణసంయుక్తం మణ్డయేదఙ్కురాదిభిః ।। 21.41 ।।
గవ్యైరస్త్రేణ సమ్ప్రోక్ష్య మధ్యే స్వస్తికమాలిఖేత్ ।
వ్రీహిభిః స్థణ్డిలం కృత్వా తస్మిన్ వాసోభిరాస్తరేత్ ।। 21.42 ।।
తణ్డులాన్ నిక్షిపేత్ తస్మిన్ కమ్బలాదిభిరాస్తరేత్ ।
కుశైర్వస్త్రైశ్చ పుష్పైశ్చ గన్ధాదిభిరథార్చయేత్ ।। 21.43 ।।
జలేఽధివాస్య కర్మార్చాం ప్రక్షాల్య సలిలైః శుభైః ।
మృత్తోయైః పత్రతోయైశ్చ కషాయైర్గవ్యపఞ్చకైః ।। 21.44 ।।
గన్ధపుష్పైరలంకృత్య వస్త్రైరాచ్ఛాద్య శాయయేత్ ।
శఙ్ఖభేర్యాదినాదేన గన్ధపుష్పాదిసంయుతమ్ ।। 21.45 ।।
ఆ సప్తరాత్రాత్ సన్ధ్యాసు దేవతాభ్యో బలిం హరేత్ ।
శృణ్వన్తు దేవతాః సర్వాః ప్రాసాదమిమమాశ్రితాః ।। 21.46 ।।
యదుచ్యమానమస్మాభిరనుగృహ్ణన్తు తేన నః ।

పూర్వైః పూర్వం కృతమిదం దేవాలయమసారవత్ ।। 21.47 ।।

ప్రాప్తం కాలవశాద్ భూయో వయం తత్ కర్తుముద్యతాః।

కాలేనైతావతా భూయః ప్రాసాదేఽస్మిన్ పునర్నవే ।। 21.48 ।।

ప్రాపయామో వయం సత్యమిత్యుక్త్వా ఘోషయేద్ బుధః।

మాసాదర్వాక్ తు కాలశ్చేత్ తత్ర సంకోచ ఇష్యతే ।। 21.49 ।।

ప్రాసాదదేహసంస్థాని సర్వతత్త్వాన్యనుక్రమాత్।

దేవతాశ్చ తథా హృత్వా పరివారసమాయుతమ్ ।। 21.50 ।।

ధ్యాత్వా సంహారమార్గేణ యథావద్ దేశికోత్తమః।

తేజోరూపం తు తత్ సర్వం మూలబిమ్బే నియోజయేత్ ।। 21.51 ।।

తదూర్ధ్వం చ తథా కృత్వా సంక్రామయితుమారభేత్।

ప్రవిశ్య గర్భగేహం తు మూర్తిపైః సహితో గురుః ।। 21.52 ।।

పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽథ బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచయేత్।

దేవస్య మహతీం పూజాం కృత్వా భక్త్యా యథావిధి ।। 21.53 ।।

ప్రణిపత్య పురః స్థిత్వా కార్యం విజ్ఞాపయేచ్ఛనైః।

భగవన్! వాస్త్వభినవం బిమ్బం చ (వా) తవ శోభనమ్ ।। 21.54 ।।

కారయిష్యన్తి తే భక్తాస్తదనుజ్ఞాతుమర్హసి।

క్లేశవాసస్త్వయా దేవ! రోచనీయోఽల్పకే గృహే ।। 21.55 ।।

యావన్నవం శుభం కృత్వా పునః సంస్థాపయామహే।

తతో లోహమయం కుమ్భం శోధితం సూత్రవేష్టితమ్ ।। 21.56 ।।

దేవస్య పురతో న్యస్య సపవిత్రాక్షతాదికమ్।

తతో నిర్గమ్య తైః సార్ధం బిమ్బసంస్కారమారభేత్ ।। 21.57 ।।

సంహారసృష్టియోగేన ధ్యాత్వా తత్త్వాన్యనుక్రమాత్।

జననాదిక్రమాద్ధుత్వా తత్త్వాన్యగ్నౌ యథావిధి ।। 21.58 ।।

నిర్గత్య పృచ్ఛేదాచార్యః కర్తౄన్ కాలావధిం పునః।

కియన్తం కాలమత్రేశః ప్రవాసవసతిం వసేత్।। 21.59 ।।

మాసాదూర్ధ్వం ద్వాదశాబ్దార్వాక్ కాలావధిః స్మృతః।

నార్వాజ్ నోర్ధ్వం క్లేశవాసం వాసుదేవోఽనుమన్యతే।। 21.60 ।।

ఇతి పృష్టాస్తు తే బ్రూయుః కాలావధిమసంశయమ్।

విశ్రావ్య కాలనియమం దేవతా నీయతే బహిః।। 21.61 ।।

విజ్ఞాపయేత్ తతో దేవం ప్రవిశ్య సుసమాహితః।

కాలం కర్తృభిరుద్దిష్టం తతః కుర్యాదిమం విధిమ్।। 21.62 ।।

యాత్రాహోమాదిసంయుక్తం ముహుర్తే శోభనే గురుః।

హుత్వా వాస్తోష్పతిం సద్యో దేవం నిష్క్రామయేద్ బహిః।। 21.63 ।।

కలశం పూజయిత్వాఽగ్రే పూరితం వస్త్రవేష్టితమ్।

కుమ్భే తస్మిన్ విధానేన యోగపీఠం ప్రకల్పయేత్।। 21.64 ।।

సహేమరత్నగన్ధామ్భోజామ్బూనదమయామ్బుజమ్।

ఆవాహ్య విధినా తస్మిన్ దేవదేవం సనాతనమ్।। 21.65 ।।

పఞ్చోపనిషద్రైర్మన్త్రైర్మన్త్రమూర్తిసమన్వితమ్।

దత్త్వాఽర్ఘ్యం పూజయిత్వాఽత్ర గన్ధపుష్పైః ప్రణమ్య చ।। 21.66 ।।

వస్త్రాదివేష్టితం బిమ్బం ప్రయత్నాత్ పరికల్ప్య చ।

కలశం ధారయన్ మూర్ధ్నా నిర్గచ్ఛేద్ వాగ్యతో గురూః।। 21.67 ।।

శఙ్ఖదున్దుభినిర్ఘోషైర్జయశబ్దైశ్చ పుష్కలైః।

గేహం ప్రదక్షిణీకృత్య బ్రహ్మఘోషసమన్వితమ్।। 21.68 ।।

శనైః శనైర్వ్రజేద్ యత్నాద్ వాద్యాలఙ్కారభూషితః।

శాకునస్వస్తిసూక్తాబ్యామతోదేవాదిన తథా।। 21.69 ।।

అన్తర్మణ్డపమానీయ స్థాపయేచ్ఛయనే హరిమ్।

ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ న్యాసం మూలేన కల్పయేత్।। 21.70 ।।

సూక్తేన చ స్తుతిం కృత్వా పౌరుషేణ విచక్షణః।

విష్ణుసూక్తేన మూలేన ద్విషట్కేనాష్టకేన చ।। 21.71 ।।

నామభిఃకేశవాద్యైశ్చ దద్యాత్ పుష్పాణి భక్తితః।

శాలితణ్డులసమ్పూర్ణాఙ్ జలపూర్ణానథాపి వా।। 21.72 ।।

ఘటాన్ ప్రాగాది విన్యస్య కేశవాదీన్ ప్రపూజయేత్।

ప్రణవేనైవ తాన్ సర్వాన్ దేవాదాహృత్య విన్యసేత్।। 21.73 ।।

మూర్తిదేవ్యో బహిః పూజ్యా ముద్రా దిక్పాశ్చ తద్బహిః।

స్తుత్వాఽనుజ్ఞాప్య తం దేవం ప్రథమాం శాన్తిమభ్యసేత్।। 21.74 ।।

దిక్కుణ్డేష్వగ్నిమాధాయ పూర్వవన్మూర్తిధారకాః।

ఆధివాసనికాన్ హోమానారభేరన్ యథాపురమ్।। 21.75 ।।

హుత్వా దేవమనుజ్ఞాప్య కుర్యాచ్ఛాన్తిం చ దేశికః।

స్పృష్ట్వా మన్త్రైస్తతో జప్త్వా క్షాలయేద్ గవ్యపఞ్చకైః।। 21.76 ।।

వ్యస్తైశ్చైవ సమస్తైశ్చ కషాయామలాకామ్బుభిః।

హేమమిశ్రజలైః పశ్చాత్ స్నాపయేచ్ఛుద్ధవారిభిః।। 21.77 ।।

సూక్తైః స్తుత్వాఽర్చయేద్ దేవం గన్ధపుష్పాదిభిః క్రమాత్।

కలశాన్ స్థాపయేత్ పశ్చాద్ ద్వారదేశేషు సర్వతః।। 21.78 ।।

ద్రవ్యాణి పూజనార్థాని హోమార్థాని చ సంహరేత్।

తూర్యవాదిత్రహస్తాంశ్చ కల్పయేత్ కుశలాన్ బహూన్।। 21.79 ।।

ఏతత్ సర్వముపానీయ నిమిత్తాన్యుపలక్ష్య చ।

స్థానాని దేవతానాం చ కల్పయిత్వా యథాక్రమమ్।। 21.80 ।।

దుఃస్వప్నాదిషు జాతేషు ప్రాయశ్చిత్తాని కారయేత్।

మూలేన జుహుయాదాజ్యం సహస్రం శతమేవ వా।। 21.81 ।।

పుణ్యాహజయఘోషైశ్చ ముహూర్తే శోభనే గురుః।

దేవం ప్రదక్షిణం కృత్వా లబ్ధానుజ్ఞః కృతాఞ్జలిః।। 21.82 ।।

సమ్పూజ్య విధినా దేవం పుణ్యాహజయమఙ్గలైః।

ప్రణవేన తముత్థాప్య శాకునేన తు దేశికః।। 21.83 ।।

స్వస్తిసూక్తేన చానీయ ప్రవిశేత్ సప్రదక్షిణమ్।

ప్రవిశ్య త్రైః సమాదిష్టం కాలం విజ్ఞాప్య విష్ణవే।। 21.84 ।।

స్థాపయేత్ ప్రతిమాం తత్ర మన్త్రమేతముదీరయేత్।

భగవన్నల్పగేహేఽస్మిన్ వాసః క్లేశోఽపి తే హరే!।। 21.85 ।।

వస్తవ్యో భగవంస్తావద్ యావద్ గేహం సమాప్యతే।

కారకస్య పరామృద్ధిమనుజానన్ మహోదయామ్।। 21.86 ।।

భక్తానామనుకమ్పార్థమిహ త్వం స్థాతుమర్హసి।

ఇత్యుక్త్వా కిఞ్చిదానమ్య సిఞ్చేత్ తద్వారి మూర్ధని।। 21.87 ।।

పఞ్చోపనిషదాన్ మన్త్రాన్ ధ్యాత్వా సర్వేణ దేశికః।

సృష్టిన్యాసం తతః కుర్యాత్ పౌరుషం సూక్తముచ్చరేత్।। 21.88 ।।

తతో మూర్త్యా తు సంయోజ్య పూజయేత్ కల్పవర్త్మనా।

కల్పయేత్ పరివారాంశ్చ దిశాహోమాన్ ప్రకల్పయేత్।। 21.89 ।।

దక్షిణాం చ తతో దద్యాదన్నాద్యం చాత్ర కారయేత్।

యన్నోక్తం తచ్చ వై కుర్యాత్ ప్రతిష్ఠావిధినా సుధీః।। 21.90 ।।

నిష్క్రామాదిప్రవేశాన్తం కర్తా స్యాన్నియతో వ

।। అథ ద్వావింశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ బలికర్మ యథాక్రమమ్।
త్రిసన్ధ్యముచితం నిత్యముత్సవాదౌ విశేషతః।। 22.1 ।।
ఆరాధ్య విధినా దేవం గన్ధపుష్పాదిభిః క్రమాత్।
సంస్కృతం సంస్కృతే వహ్నౌ దేవాయాన్నం నివేదయేత్।। 22.2 ।।
తచ్ఛేషేణైవ కర్మార్చాపీఠం పాత్రే ప్రకల్పయేత్।
వినా మన్త్రేణ లోకాగ్నౌ బల్యర్థమపి పాచయేత్।। 22.3 ।।
స్థాల్యాం తు తణ్డులాఞ్ శుద్ధాన్ నిరూప్తాన్ మూలవిద్యయా।
ప్రోక్ష్య త్రిధా పరిక్షాల్య ప్రజ్వాల్యాగ్నిం చ తేజసా।। 22.4 ।।
పచేద్ వ్యజనవాతేన హవిర్న స్కన్ద్యతే యథా।
అభిఘార్యావతార్యాథ విన్యసేత్ పాత్రఘట్టితమ్।। 22.5 ।।
పాత్రేఽన్యస్మిన్నుపస్తీర్య క్షిప్తం ప్రత్యభిఘార్య చ।
సాజ్యం నివేదయేద్ భాగం దేవాయాన్యం చ హోమయేత్।। 22.6 ।।
గోమయేనోపలిప్యైశే పాత్రం దర్భేషు సాదయేత్।
హైమం వా రాజతం తామ్రం రత్నిమాత్రం తు మణ్డలమ్।। 22.7 ।।
అష్టాక్షరేణ సమ్ప్రోక్ష్య సమ్యక్ ప్రోత్తానితం జలైః।
అభిఘార్య హవిశ్శేషం హృదా తస్మిన్ వినిక్షిపేత్।। 22.8 ।।
పీఠం ప్రకల్పయేత్ తేన కర్మార్చా యత్ర నేష్యతే।
అన్యదా మసృణీకృత్య దధ్యాజ్యక్లేదితం శుభమ్।। 22.9 ।।
శివకం కారయేత్ తేన చతురఙ్గులవిస్తరమ్।
ద్వాదశాష్టాఙ్గులోత్సేధం షడఙ్గులమథాపి వా।। 22.10 ।।
విన్యస్య కాఞ్చనం మూర్ధ్ని శక్తిమావాహ్య పూజయేత్।
పరమేష్ఠ్యాత్మికీం మధ్యే పురుషాదిసమావృతామ్।। 22.11 ।।
తస్మిన్ సంస్థాపయేదర్చాం సర్వేణావాహ్య పఞ్చభిః।
మూలేనావాహ్య వా హేమ్ని వర్ణమూర్తివృతం హరిమ్।। 22.12 ।।

గన్ధపుష్పైస్తమభ్యర్చ్య ధ్యాత్వా సవనభేదితమ్।
తత్పాత్రం స్థాపయేన్మూర్ధ్ని దీక్షితస్య ద్విజన్మనః॥ 22.13 ॥
ఉష్ణీషాదియుతో మౌనీ గృహిత్వా వ్యాహృతిం జపేత్।
దేవస్య పురతః స్థిత్వా ప్రణమ్య తు బహిర్వ్రజేత్॥ 22.14 ॥
శఙ్ఖదున్దుభినిర్ఘోషైర్ధ్వయశబ్దైశ్చ పుష్కలైః।
అష్టమఙ్గలసంయుక్తం వితానాద్యుపశోభితమ్॥ 22.15 ॥
దేవనాగాప్సరోయక్షమునిగన్ధర్వకిన్నరాః।
సర్వే చానుగమిష్యన్తో ధ్యేయాః స్వగుణసంవృతాః॥ 22.16 ॥
గన్ధం పుష్పం జలం ధూపం దీపం ఛత్రం చ చామరమ్।
మఙ్గలాని హవిర్ధణ్టాం గృహ్ణీయుస్తత్ర దీక్షితాః॥ 22.17 ॥
నిర్గమ్య శమిత్రైర్ఘోషైర్బ్రాహ్మణానామనుజ్ఞయా।
మఙ్గలాని గురుర్బ్రూయాద్ ద్విజాశ్చాన్యే తథాస్త్వితి॥ 22.18 ॥
జగన్నిర్మాణసంహారస్థిత్యనుగ్రహహేతవః।
దేవానామీశ్వరా దేవా మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః॥ 22.19 ॥
విష్ణుర్బ్రహ్మా చ రుద్రశ్చ ప్రచణ్డశ్చణ్డ ఏవ చ।
గరుత్మాన్ ఋషభశ్చైతే మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః॥ 22.20 ॥
ఇన్ద్రశ్చాగ్నిర్యమశ్చైవ నిర్ఋతిర్వరుణస్తథా।
వాయుర్వైశ్రవణేశానౌ మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః॥ 22.21 ॥
వరాహనరసింహౌ చ రామశ్రీధరవామనాః।
హయాస్యవాసుదేవౌ చ మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః॥ 22.22 ॥
పూరుశ్చ నిర్ఋతిశ్చైవ సింహౌ నారాయణాచ్యుతౌ।
అనిరుద్ధో హరిః కృష్ణో మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః॥ 22.23 ॥
కుముదః కుముదాక్షశ్చ పుణ్డరీకోఽథ వామనః।
శఙ్కుకర్ణః సర్వనేత్రః సుముఖః సుప్రతిష్ఠితః॥ 22.24 ॥

దేవదౌవారికాశ్చైతే మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
అష్టోత్తరసహస్రం తు విష్ణుపారిషదాశ్చ యే।। 22.25 ।।
అనుపారిషదాశ్చాన్యే మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
భూర్లోకభువర్లోకాద్యాః సప్త లోకాః ప్రకీర్తితాః।। 22.26 ।।
సాగరాశ్చ తథా సర్వే మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
తథా పాతాలలోకాశ్చ రుద్రలోకాః సుఖోషితాః।। 22.27 ।।
దిక్షు సర్వాసు తిష్ఠన్తో మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
వేదాశ్చాప్యవేదాశ్చ సేతిహాసాః కథా అపి।। 22.28 ।।
షడఙ్గాని చ శాస్త్రాణి మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
గఙ్గా చ యమునా చైవ తథా గోదా సరస్వతీ।। 22.29 ।।
నర్మదా చైవ కావేరీ మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
సూర్యాదయో గ్రహాశ్చాథ మేషాద్యా రాశయస్తథా।। 22.30 ।।
మాసాశ్చాపి సవిష్ణ్వాద్యా మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
సర్వే విద్యేశ్వరాశ్చాపి యే దివ్యా యే చ మానవాః।। 22.31 ।।
దివ్యన్తరిక్షభూమిస్థా మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
ధరా ధ్రువశ్చ సోమశ్చ ఆపశ్చైవానలోఽనిలః।। 22.32 ।।
ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
యజ్ఞాశ్చ పఞ్చయజ్ఞాశ్చ పాకయజ్ఞాస్తథైవ చ।। 22.33 ।।
సర్వయజ్ఞమహాయజ్ఞా మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
కుమార్యశ్చ కుమారాశ్చ గణేశాశ్చ వినాయకాః।। 22.34 ।।
సర్పాశ్చ కిన్నరాశ్చాపి మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
మృగవ్యాధశ్చ శర్వశ్చ నిర్‍ఋతిశ్చాజ ఏకపాత్।। 22.35 ।।
అహిర్బుధ్న్యః పినాకీ చ భవనోఽథేశ్వరస్తథా।
స్థాణుర్భవశ్చ పాపారిర్మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।। 22.36 ।।

ధాతాఽర్యమా చ మిత్రశ్చ వరుణోంఽశో భగస్తథా।
ఇన్ద్రో వివస్వాన్ పూషా చ పర్జన్యత్వష్టృవిష్ణవః॥ 22.37 ॥
ఏతే వై ద్వాదశాదిత్యా మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
యవక్రీతశ్చ క్రీతశ్చ అర్వావసువిభావసూ॥ 22.38 ॥
కక్షీవాన్ నారదః కణ్వో మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
ఉన్ముచిః ప్రముచిశ్చైవ ఆత్రేయోఽగస్త్య ఏవ చ॥ 22.39 ॥
దృఢాయుశ్చేధ్మవాహశ్చ మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
దృషద్గుహ్యమహద్గుహ్యపరివ్రాజాస్తథైవ చ॥ 22.40 ॥
ఏకద్విత్రిసమాఖ్యాతా మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
కశ్యపోఽత్రిర్వసిష్ఠశ్చ భారద్వాజోఽఙ్గిరాస్తథా॥ 22.41 ॥
కౌశికో భగవాంశ్చైతే మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
ఆవహో వివహశ్చైవ ఉద్వహః సువహస్తథా॥ 22.42 ॥
పరీవహో వివహశ్చైతే మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః।
శ్వేతకేతుశ్చ వ్యాసశ్చ వాల్మీకిః సుయశాస్తథా॥ 22.43 ॥
ఔర్వశేయశ్చ శక్తిశ్చ తథా చైవ పరాశరః।
సప్తైతే దివ్యమునయో మఙ్గలం ప్రదిశన్తు నః॥ 22.44 ॥
ఏవం మఙ్గలవాదాత్ తాః సిద్ధిం యచ్ఛన్తి దేవతాః।
సర్వకర్మ సమారమ్భే కర్తవ్యం చ సుమఙ్గలమ్॥ 22.45 ॥
మణ్డపద్వారమాసాద్య శఙ్ఖతూర్యాదినిస్వనైః।
ద్వాఃస్థాదిభ్యో బలిం దద్యాద్ గన్ధపుష్పాదిసంయుతమ్॥ 22.46 ॥
ఏభిర్మన్త్రైరుపస్థాయ స్వమన్త్రైరభిపూజ్య తాన్।
తత్ర తత్ర బలిం దద్యాద్ దేవదృష్ట్యాఽవలోకితమ్॥ 22.47 ॥
నమస్తే ద్వారపాలాయ చణ్డాయామితతేజసే।
నరసింహతనూజాయ చక్రేణాఙ్కితమౌలయే॥ 22.48 ॥

నమస్తే ద్వారపాలాయ ప్రచణ్డాయామితౌజసే।
నరసింహతనూజాయ శఙ్ఖేనాఙ్కితమౌలయే।। 22.49 ।।
వాహనాయ మహావిష్ణోస్తార్క్ష్యాయామితతేజసే।
గరుడాయ నమస్తేఽస్తు సర్వసర్పేన్ద్రమృత్యవే।। 22.50 ।।
దైత్యదర్పవినాశాయ సహస్రాక్షాయ ధీమతే।
కులిశవ్యగ్రహస్తాయ నమస్తేఽస్తు శతక్రతో!।। 22.51 ।।
ముఖం యః సర్వదేవానాం యేన హవ్యం చ నీయతే।
యేన ప్రవర్తతే సర్వం నమస్తస్మై హవిర్భుజే।। 22.52 ।।
యేన సంహ్రియతే సర్వం యేన ధర్మశ్చ రక్ష్యతే।
యస్మాద్ బిభేతి లోకోఽయం ప్రేతనాథ! నమోఽస్తుతే।। 22.53 ।।
రాక్షసా యాతుధానాశ్చ పిశాచాశ్చాశ్రయన్తి యమ్।
తస్మై నిర్ఋతిరూపాయ రక్షసాం పతయే నమః।। 22.54 ।।
యేన సంరక్ష్యతే సర్వం యస్మిన్ సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్।
అమోఘపాశహస్తాయ తస్మైపాంపతయే నమః।। 22.55 ।।
పూర్యన్తే చ హ్రియన్తే చ యేన ప్రాణాదయః క్రమాత్।
భూతానాం పతయే నిత్యం నమస్తస్మై మరుత్పతే!।। 22.56 ।।
యత్ప్రసాదాజ్జగత్ కృత్స్నం ధనేన పరిపూర్యతే।
యక్షగుహ్యకనాథాయ ధననాథ! నమోఽస్తు తే।। 22.57 ।।
యేన కాలాగ్నినా లోకో యుగాన్తేష్వవగృహ్యతే।
తస్మై తే బ్రహ్మణః పుత్ర! విరుపాక్ష! నమోఽస్తు తే।। 22.58 ।।
వీరభద్ర! నమస్తేఽస్తు నమో విఘ్నేస్వరాయ చ।
బ్రాహ్మ్యాదిభ్యశ్చ సప్తభ్యో మాతృభ్యో వై నమో నమః।। 22.59 ।।
శ్రీధరాయ నమస్తేఽస్తు నమస్తేఽస్వముఖాయ చ।
వాగీశ్వర్యాదిమాతృభ్యః సర్వాభ్యో వై నమో నమః।। 22.60 ।।

విష్వక్సేన! నమస్తేఽస్తు దేవనిర్మాల్యధారిణే।
శఙ్ఖచక్రగదాపాణే! మహాపారిషదేశ్వర!।। 22.61 ।।
యే సమస్తం జగద్ వ్యాప్య తిష్ఠతి బలికాఙ్క్షిణః।
విష్ణుపారిషదాః సర్వే గృహ్ణన్తు బలిముత్తమమ్।। 22.62 ।।
ఇత్యాఘోష్య బహిర్దిక్షు గణైరష్టవిధైః సహ।
కుముదాదిబలిం దత్త్వా బలిపీఠే బలిం హరేత్।। 22.63 ।।
యే భూతా ఇతి దిక్షూర్ధ్వం భూతనాథాయ మధ్యతః।
ముష్టినా ముష్టినా సర్వాన్ ప్రీణయేద్ విష్ణుపార్షదాన్।। 22.64 ।।
గృహ్ణన్తు బలిమేతం తు బాహ్యస్థా విహగాననాః।
యే క్రూరో యేఽల్పసత్త్వాశ్చ భూతప్రేతనిశాచరాః।। 22.65 ।।
వేతాలాశ్చైవ మాతఙ్గా హీనాహీనాశ్చ యే గణాః।
సర్వేషామేవ తేషాం చ హరామి బలిముత్తమమ్।। 22.66 ।।
సర్వేభ్యశ్చైవ భూతేభ్యః సగణేభ్యో నమో నమః।
త్రిః ప్రదక్షిణమావృత్త్య బలినా తోషయేద్ గణాన్।। 22.67 ।।
సవనే సవనే చైవ నృత్తగీతాదిసంయుతమ్।
గన్ధపుష్పాది దత్త్వాఽన్తే బలిశేషం జలాప్లుతమ్।। 22.68 ।।
నిర్వరేదోం నమో విష్ణుపార్షదేభ్య ఇతి బ్రువన్।
ఆచమ్య ప్రయతో విష్ణుం స్మరన్నేత్య సమాహితః।। 22.69 ।।
సర్వేణారోప్య తామర్చాం పునర్మూలే నియోజయేత్।
విష్వక్సేనాయ తత్ సర్వం సమాల్యం దాపయేద్ధవిః।। 22.70 ।।
పిణ్డే తు బలిపాత్రే వా పతితే దూషితేఽపి వా।
తత్ర ప్రక్షాల్య తత్ స్నాత్వా కృత్వా న్యాసం యథాక్రమమ్।। 22.71 ।।
పరిశ్రిత్యాశు తాం భూమిం గోమయేనోపలేపయేత్।
పాయసం శ్రపయిత్వాఽత్ర ఘృతమిశ్రం సుశోభనమ్।। 22.72 ।।

లిఖిత్వా స్వస్తికం తత్ర చూర్ణైః శాలినిశామయైః।
వ్రీహిభిః స్థణ్డిలం కృత్వా తస్మిన్నాస్తీర్య చామ్బరమ్॥ 22.73 ॥
తణ్డులైశ్చ కుశైః పుష్పైః ప్రోక్ష్యాస్త్రేణ సమాహితః।
మూలేన విన్యసేత్ పాత్రం ప్రణవేన స్పృశేత్ తతః॥ 22.74 ॥
పునశ్చాస్త్రేణ సమ్ప్రోక్ష్య దక్షిణే శాన్తిమర్చయేత్।
ఉల్లేఖనాదికం కృత్వా సంస్కృత్యాగ్నిం యథావిధి॥ 22.75 ॥
హుత్వాఽన్నం మూలమన్త్రేణ ప్రణవేనాజ్యమేవ చ।
అష్టోత్తరశతం వాఽపి సహస్రం వా యథాక్రమమ్॥ 22.76 ॥
హవిశ్శేషం తతః పశ్చాద్ బలిపాత్రే తు నిక్షిపేత్।
తత్ కృత్వా పూర్వవత్ ప్రోక్ష్య మూలేనావాహనం భవేత్॥ 22.77 ॥
పాద్యమర్ఘ్యం తతో దత్త్వా గన్ధపుష్పైరథార్చయేత్।
నమస్కృత్య తతః స్తుత్వా స్తోత్రైరేవం నివేదయేత్॥ 22.78 ॥
భగవన్! బలిపాతస్య ప్రాయశ్చిత్తవిధిర్మయా।
కృతోఽయం త్వత్ప్రసాదేన సమ్పూర్ణః శాన్తిదోఽస్తు నః॥ 22.79 ॥
పుణ్యాహం వాచయిత్వా చ బ్రాహ్మణైః స్వస్తి వాచయేత్।
నమస్కృత్య తతః స్తుత్వా సోత్తరీయః సమాహితః॥ 22.80 ॥
ఉద్ధృత్య వ్యాహృతీర్జప్త్వా మూర్ధ్ని తారేణ విన్యసేత్।
శఙ్ఖతూర్యాదిసంయుక్తం శనైర్గత్వా ప్రదక్షిణమ్॥ 22.81 ॥
అన్తః ప్రవేశయేత్ పశ్చాదైశాన్యాం స్థాపయేద్ బుధః।
ఉద్వాస్యాన్నం బహిస్త్యక్త్వా విష్వక్సేనాయ కల్పయేత్॥ 22.82 ॥
పాత్రం ప్రక్షాల్య తోయేన విధినాఽఽచమ్య చ స్వయమ్।
ప్రాసాదే విన్యసేత్ పాత్రం తతః కుర్యాచ్చ శాన్తికమ్॥ 22.83 ॥
రాశిచక్రవిధానేన కేశవాదీన్ యథాక్రమమ్।
చక్రాబ్జే పూజయేద్ విద్వానగ్నికార్యసమన్వితమ్॥ 22.84 ॥

బలిపాతదిగీశం చ తన్మాసాధిపమేవ చ।
తిథ్యృక్షవారరాశీనాం దేవతాశ్చాపి తర్పయేత్॥ 22.85 ॥

॥ ఇతి విష్ణుసంహితాయాం బలిదానవిధిర్నామ ద్వావింశః పటలః ॥

॥ అథ త్రయోవింశః పటలః ॥

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ విశ్వార్చాం సర్వభూతిదామ్।
దిగ్విభాగసమాయుక్తాం సర్వలోకహితాయ వై॥ 23.1 ॥
విధివత్ స్థాపితే దేవే యథాన్యాయం ప్రపూజయేత్।
కర్తవ్యా విశ్వదేవార్చా వృద్ధ్యర్థం సర్వదాఽపి వా॥ 23.2 ॥
మధ్యే సాఙ్గం యజేద్ విష్ణుం దిగ్విదిక్షు తతః సురాన్।
పూర్వాదౌ పురుషం సత్యమచ్యుతం చానిరూద్ధకమ్॥ 23.3 ॥
విశ్వరూపం చ వైకుణ్ఠం సర్వం భావనమేవ చ।
విద్యాధిపతయశ్చైతే శఙ్ఖచక్రగదాధరాః॥ 23.4 ॥

విష్ణురూపాః సదా పూజ్యాః సగణాస్తు పృథక్ పృథక్।
శక్తయోఽష్టౌ భృశాదిస్థాః సురూపాః సర్వకామదాః।। 23.5 ।।
ప్రజ్ఞా బుద్ధిః స్మృతిః కీర్త్తిః శ్రుతిర్మేధా ధృతిః క్షమా।
శఙ్ఖః సుదర్శనహలౌ గదాముసలఖడ్గకాః।। 23.6 ।।
ధనుః స్రగుత్తమా చాష్టౌ దిగ్విదిక్షు చ తద్బహిః।
వజ్రదణ్డత్రిశూలాని పాశోఽస్త్రాణి తథైవ చ।। 23.7 ।।
తతః శక్తిశ్చ శస్త్రాణి వైష్ణవాస్త్రం భృశదిషు।
అస్త్రావరణమేవం తు శూలం సపరశుం యజేత్।। 23.8 ।।
ఇన్ద్రో యమశ్చ వరుణః సోమోఽగ్నిర్నిర్ఋతిస్తథా।
వాయురీశాన ఇత్యష్టౌ లోకపాలాస్తు తద్బహిః।। 23.9 ।।
ఆదిత్యా విశ్వదేవాశ్చ మరుతో విఘ్ననాయకాః।
స్కన్దో రుద్రాశ్చ వసవశ్చాశ్వినౌ చ భృశాదిషు।। 23.10 ।।
బహిర్గ్రహగణాః పూజ్యాః పితృయక్షగణాస్తథా।
గన్ధర్వాః సర్వభూతాని చామ్బికా రాక్షసాస్తథా।। 23.11 ।।
విద్యాధరాశ్చ సిద్ధాశ్చ పూజ్యాః సర్వే స్వనామభిః।
తతోఽప్సరోలోకమాతృకూష్మాణ్డాశ్చ పిశాచకాః।। 23.12 ।।
నాగాశ్చ కిన్నరాః సర్పా వ్యాధయశ్చ భృశాదిషు।
నన్దనః కుముదశ్చాథ ద్వాఃస్థౌ దక్షిణవామయోః।। 23.13 ।।
గృహగోపురమధ్యేఽర్చ్యో ధ్వజోఽశ్వస్తద్బృశాన్తరే।
రథో గృహేన్ద్రమధ్యే స్యాత్ పర్జన్యేన్ద్రే ఖగేశ్వరః।। 23.14 ।।
పుంశఙ్ఖమధ్యగః పూజ్యః సువర్చాః కలశాధిపః।
పురప్రాసాదమధ్యేఽర్చ్యో బలాఖ్యో మణ్డపాధిపః।। 23.15 ।।
భాణ్డాగారేఽక్షయః పూజ్యో జలస్థానే తథా నరః।
సభాస్థానేఽద్భుతో వృద్ధికరశ్చాథ మహానసే।। 23.16 ।।

ఉన్మాదః పచనాగారే తర్పణో భోజనాలయే।
కున్దరః కుసుమాగారే నిర్గమే విక్షరస్తథా।। 23.17 ।।
బలశ్చాతిబలశ్చోభౌ పీఠేఽర్చ్యౌ బలిరక్షకౌ।
వికటశ్చ విరూపాక్షః పూర్వగోపురపాలకౌ।। 23.18 ।।
ద్వాఃస్థౌ దక్షిణవామస్థౌ భీమరూపౌ గదాధరౌ।
సనాతనశ్చ సనకో దక్షిణద్వారపాలకౌ।। 23.19 ।।
పూజనీయౌ ప్రయత్నేన ఖఙ్గముద్గరధారిణౌ।
దణ్డపాశధరౌ శాన్తప్రమోదౌ చైవ పశ్చిమే।। 23.20 ।।
ఉత్తరే సర్వదః సర్వదమనశ్చాపతూణినౌ।
చరకో బహిరీశానే విదారోఽగ్నౌ తు పూతనః।। 23.21 ।।
నైర్‌ఋతే వాయుబాహ్యే తు రాక్షసః పాపచారకః।
బలిపీఠాధిపః ప్రాచ్యాం దేవో నన్దికరో యమే।। 23.22 ।।
పశ్చాద్ విభీషణః సౌమ్యే సులభస్థానపాలకాః।
యేఽనుక్తా మాతరోఽనన్తో విష్వక్సేనో ధ్వజాధిపాః।। 23.23 ।।
రేవన్తః క్షేత్రపాలాశ్చ తే పూజ్యాస్తత్ర తత్ర వై।
స్థితాసీనే చతుష్షష్టిః సుప్తే తేఽశీతిరేకినీ।। 23.24 ।।
సామాన్యం తు శతం త్రేధా ప్రాకారాన్తర్విభాజనమ్।
అన్తశ్చతుష్కం ప్రాసాదం ద్విగుణం చ ప్రకల్పయేత్।। 23.25 ।।
దక్షిణే నన్దనం ద్వాఃస్థం చతుర్బాహుం గదాధరమ్।
తథైవ కుముదం కుర్యాద్ వామే పట్టసపాశినమ్।। 23.26 ।।
అఙ్గుల్యర్ధార్ధయుగ్ వామే కుర్యాదాలయమాసనే।
శతే పాదప్రవిష్టాః స్యుః పరివారాలయాః పృథక్।। 23.27 ।।
యథైవ తు చతుష్షష్టౌ సంగమస్థాః సురాః పృథక్।
తథా శతపదే ప్రోక్తా గర్భాదిపరికల్పనా।। 23.28 ।।

చతుర్థే సఙ్గమేఽర్యమ్ణో వివస్వన్మిత్రభూభృతామ్।
పురుషాద్యాలయం కుర్యాత్ సావిత్రాద్యాద్యసఙ్గమే।। 23.29 ।।
విశ్వాదీనాం క్రమాదేవం స్థానాని పరికల్పయేత్।
తృతీయే సఙ్గమేఽర్యమ్ణః పఞ్చమే తు వివస్వతః।। 23.30 ।।
తృతీయే తస్య మిత్రస్య పఞ్చమేఽస్య తృతీయకే।
భూభృతః పఞ్చమే తస్య తృతీయేఽర్యమపఞ్మే।। 23.31 ।।
ప్రజ్ఞాదీనాం క్రమాదేవమాలయాః పరికీర్తితాః।
శఙ్ఖాదయోఽర్యమాదీనాం చతుర్ణామాద్యసఙ్గమే।। 23.32 ।।
ముసలాద్యాలయాశ్చైవం సావిత్రాద్యాద్యసఙ్గమే।
సఙ్గేఽర్యమసవిత్రాదిద్వాదశానాం ద్వయోర్ద్వయోః।। 23.33 ।।
కిఞ్చిత్సూత్రం విముచ్యాథ వజ్రాద్యస్త్రాణి కల్పయేత్।
వజ్రదణ్డాదయోఽస్త్రైః స్వైః స్థాప్యా భూతగణైః సహ।। 23.34 ।।
భాన్విన్ద్రసఙ్గమాద్యష్టస్థానేష్విన్ద్రాదిలోకపాః।
సఙ్గే భృశఖయోర్గేహక్షతవైతథయోస్తథా।। 23.35 ।।
గన్ధర్వభృఙ్గయోశ్చైవ ద్వాః స్థసుగ్రీవయోస్తథా।
శ్వాసశోషణయోర్నాగముఖ్యయోర్దిత్యుకాఖ్యయోః।। 23.36 ।।
జయపర్జన్యయోశ్చాన్యే సమ్పూజ్యా దేవతాగణాః।
బాహ్యేఽర్కయమవారీశసోమానాం తు గ్రహాదయః।। 23.37 ।।
అగ్నేః పితౄణాం రోగేశో(శాద్)ర్బహిః స్యుశ్చణ్డికాదయః।
ఖబాహ్యేఽప్సరసః పూష్ణి పితృభద్రవినాయకాః।। 23.38 ।।
కూష్మాణ్డాస్తు మృగే ద్వారేన్ద్రే పిశాచాః శోషణేఽహయః।
ముఖ్యే తు కిన్నరాః సర్పా వ్యాధయస్త్వర్గళే శివే।। 23.39 ।।
సత్యే రఙ్గం జలస్థానం పర్జన్యే కారయేద్ బుధః।
చరకస్య విదారస్య పూతనస్య చ రక్షసః।। 23.40 ।।

ఈశాగ్ని పితౄరోగాణాం బాహ్యే కోణే స్మృతా గృహాః।
తద్వాహ్యతస్తు మర్యాదాభిత్తిరుచ్ఛ్రితగోపురా।। 23.41 ।।
బలిపీఠం తు కర్తవ్యం శాస్త్రతో గోపురాద్ బహిః।
శక్రగోపురమధ్యే తు ధ్వజస్థానం విధీయతే।। 23.42 ।।
తత్రాశ్వరథతార్క్ష్యాణామాలయాః పరితః క్రమాత్।
శఙ్ఖగోపురమధ్యస్థః కర్తవ్యః కలశాధిపః।। 23.43 ।।
తథా పురప్రసాదాన్తః స్థితః స్యాన్మణ్డపాధిపః।
భల్లాటసఙ్గమే చైవ భాణ్డాగారం ప్రకల్పయేత్।। 23.44 ।।
మహేన్ద్ర తు సభాస్థానం సత్యే స్యాద్ భోజనాలయః।
పూష్ణి పాకో మృగే పుష్పం పుష్పదన్తేఽమ్బునిర్గమః।। 23.45 ।।
సత్యే వా స భవేత్ కూపః కర్తవ్యోఽదితిగోచరే।
అసురే తు బలిస్థానం గన్ధో రోగే ప్రకీర్తితః।। 23.46 ।।
ఈశోఽగ్నిః పితరో రోగ ఇతి దేవాస్తు కోణగాః।
అర్గలే క్షేత్రపాలస్య భృఙ్గే వై శాస్తురాలయః।। 23.47 ।।
ఏష పూర్వముఖస్యోక్తో విధిర్విశ్వార్చనే హరేః।
ధ్వజాది విపరీతం స్యాత్ పశ్చిమాభిముఖస్య తు।। 23.48 ।।
అసురే స్యాత్ తదా రఙ్గం సత్యే చ బలిమణ్డపః।
మహేన్ద్రే జలమార్గః స్యాదయం శతపదే విధిః।। 23.49 ।।
సఙ్గమస్థాస్తు చత్వార ఇతరే సఙ్గమేశ్వరాః।
ఏతావాంస్తు చతుష్షష్టౌ విశేషోఽత్ర ప్రకీర్తితః।। 23.50 ।।
కుముదః కరవీరశ్చ ద్వారపాలౌ చతుర్భుజౌ।
పురతః సఙ్గమేఽర్యమ్ణశ్చతుర్థే గరుడాలయః।। 23.51 ।।
సుభద్రస్య సుబాహోశ్చ విజయస్య బలస్య చ।
కుముదస్య మునేశ్చైవ విష్వక్సేనస్య చాలయాః।। 23.52 ।।

ఆగ్నేయాదిషు కర్తవ్యా గణేశానాం ప్రకీర్తితాః।

సర్వే చతుర్భుజాః కార్యా గదాచక్రాసిధారిణః।। 23.53 ।।

సువర్ణశఙ్ఖనీలాభ్రకృష్ణపిఙ్గరగౌరకాః।

శ్యామశ్చ తేఽర్యమాదిస్థా లోకపాలాశ్చ కీర్తితాః।। 23.54 ।।

ప్రాకారస్థాస్తు కర్తవ్యాః క్షేత్రపర్యన్తదేవతాః।

భానోస్తు పురతశ్చక్రం తతో గోపురపీఠకే।। 23.55 ।।

తతశ్చతుర్షు కోణేషు రక్షసాం స్థానముచ్యతే।

ఏకాశీతౌ చ పరితః పదం త్రిత్రికసంఖ్యయా।। 23.56 ।।

గణేశ్వరా దివగీశాశ్చ కర్తవ్యాః స్వపదస్థితాః।

శేషం కుర్యాద్ యథోద్దిష్టం విష్ణోరావరణక్రమమ్।। 23.57 ।।

బహిః ప్రాకారకోణస్థాః కర్తవ్యా రక్షసాం గృహాః।

గోపురాది చ కర్తవ్యం బలిపీఠాన్వితం తథా।। 23.58 ।।

ఏవమేవ విధానేన కృత్వా విష్ణోరిహాలయమ్।

సర్వకామానవాప్నోతి గచ్ఛేద్ విష్ణుపదం పునః।। 23.59 ।।

శఙ్ఖచక్రగదాఖడ్గముసలం హలమేవ చ।

చాపోఽఙ్కుశం స్రగేతేషామాలయాశ్చాత్ర కీర్తితాః।। 23.60 ।।

పయోహేమఖనీలాసృక్పద్మాభ్రాగ్నితడిత్ప్రభాః।

మూర్ధ్ని స్వాఙ్కసమాయుక్తాః కర్తవ్యా హరిహేతయః।। 23.61 ।।

పూర్వాస్త్వప్రతిచాల్యాః స్యురితరాశ్చాస్థిరాః శుభాః।

అన్యోన్యాభిముఖాః కార్యాస్తథాన్యే దక్షిణోత్తరాః।। 23.62 ।।

స్థానేశ్వరస్య దేవస్య యత్ పూర్వకృతమాస్పదమ్।

తస్య ప్రతిముఖే కార్యం నాన్యాస్పదమశత్రుభిః।। 23.63 ।।

అజ్ఞానాదిహ యః కుర్యాన్నశ్యేత్ స్థానం శ్రియా సహ।

అన్యోన్యాభిముఖే చోభే న కార్యే దేవతాగృహే।। 23.64 ।।

అన్యోన్యపృష్ఠసంస్థే చ రాజరాష్ట్రాదినాశనే।
నానుపృష్ఠం తథా కుర్యాత్ కృతే చాన్యో నిషిచ్యతే।। 23.65 ।।
వ్యత్యస్తమేకసూత్రస్థం న కుర్యాదేవ సర్వథా।
యతోముఖః ప్రధానః స్యాద్ దేవాశ్చాన్యే తతోముఖాః।। 23.66 ।।
కర్తవ్యాః పరివారాస్తు ప్రధానాభిముఖాః సదా।
ఏకసూత్రం తథాక్రమ్య విపరీతం న కారయేత్।। 23.67 ।।
అన్యోన్యం దక్షిణాక్షిభ్యాం ప్రశస్తం దర్శనం ద్వయోః।
అప్రశస్తం చ విజ్ఞేయం తథా వామాక్షిదర్శనమ్।। 23.68 ।।
పరివారవిధౌ చాపి సూత్రమాక్రమ్య నాచరేత్।
అఙ్గులం గోలకం వాఽపి పరిహృత్యైవ కారయేత్।। 23.69 ।।
ఆసనం గ్రామమధ్యే తు పూర్వతోముఖమిష్యతే।
గ్రామస్యాభిముఖం త్వేవం స్థానం పూర్వే చ పశ్చిమే।। 23.70 ।।
శయనం దక్షిణస్యాం తు కర్తవ్యం పశ్చిమాముఖమ్।
ఉత్తరస్యాం తు శయనం పూర్వతోముఖమేవ చ।। 23.71 ।।
క్షేత్రభాగవశాదేవ కర్తవ్యం త్వన్యథాముఖమ్।
దేవాగ్రే దక్షిణేనాథ సర్వతో వా జలాశయాః।। 23.72 ।।
న రుద్రాభిముఖం కుర్యాద్ గ్రామం నగరమేవ వా।
నోచ్చస్థానగతం చైవ దుర్గాదిస్థానమిష్యతే।। 23.73 ।।
యత్ర నీచే స్థితో విష్ణురుచ్చైరన్యాశ్చ దేవతాః।
వినశ్యేదచిరాదేవ తత్ స్థానం రాష్ట్రమేవ వా।। 23.74 ।।
అరణ్యే పర్వతే తీర్థే నదీతీరే చ సఙ్గమే।
క్షేత్రే చ శ్రద్ధయా కుర్యాద్ యుక్త్యా భూమ్యాదిసఙ్గ్రహమ్।। 23.75 ।।
దేవభాగస్థితం దేవం స్వయం తద్భాగసంస్థితః।
అర్చయీత ప్రయత్నేన పైశాచాసురవర్జితమ్।। 23.76 ।।

బ్రహ్మస్థానగతం వాఽపి దేవదేవం సమర్చయేత్।
దేవభాగస్థితస్త్వేవ ద్రవ్యైస్తద్భాగసంస్థితైః।। 23.77 ।।
విదిక్సూత్రం పరిత్యజ్య దక్షిణం పార్శ్వమాశ్రితః।
అర్చయేత్ తం ప్రయత్నేన యస్తు సిద్ధిమభీప్సతి।। 23.78 ।।
జపం సమ్పుటవిన్యస్తం దేవపార్శ్వే నిధాపయేత్।
అథవా జప్తమాత్రం తు దద్యాద్ భగవతే సదా।। 23.79 ।।
బ్రహ్మసూత్రం పరిహరేత్ పూజనాజపకాలయోః।
అవిఘ్నో భవతి హ్యేష జపార్చనవిధిః సదా।। 23.80 ।।
ఏవం క్రమేణ యో విష్ణుమర్చయేద్ భక్తిసంయుతః।
స భోగానీప్సితాన్ భుక్త్వా విష్ణోర్యాతి సలోకతామ్।। 23.81 ।।
ఏవమిష్ట్వా యథాన్యాయం సర్వదేవగణాన్వితమ్।
తతః స్వశక్తియోగేన విష్ణోః స్నానం సమాచరేత్।। 23.82 ।।
సర్వదేవార్చనా హోమః కర్తవ్యశ్చ స్వనామభిః।
సర్వేషాం సమిదాజ్యాన్నైర్హవిషాఽఽజ్యేన వా పృథక్।। 23.83 ।।
భూతేభ్యశ్చ బలిం ద్యాచ్చక్త్యా విప్రాంశ్చ భోజయేత్।। 23.84 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం విశ్వార్చనం నామ త్రయోవింశః పటలః ।।

॥ అథ చతుర్వింశః పటలః ॥

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాజ్జీర్ణోద్ధారవిధిం పరమ్।
స్థాపనాత్ సర్వథా కార్యో యస్మిన్ దశగుణో విధిః॥ 24.1 ॥
సర్వాత్మనో హరేర్బిమ్బే భగ్నే జీర్ణే చలే స్థితే।
గ్రామరాష్ట్రాదినాశః స్యాత్ తస్మాత్ కార్యా తదుద్ధృతిః॥ 24.2 ॥
దేహం దేహీ యథా జీర్ణం త్యక్త్వా దేహాన్తరం వ్రజేత్।
త్యక్త్వా జీర్ణం తథా బిమ్బం దేవోఽపి భజతే నవమ్॥ 24.3 ॥
అర్చాం త్యజతి దేవేశో జీర్ణం జీర్ణామివ స్రజమ్।
మా విక్షన్ యాతుధానా ఇత్యుద్ధరేదవిలమ్బితమ్॥ 24.4 ॥
విప్రాన్ సద్యః సమాహూయ తన్త్రజ్ఞాన్ వేదపారగాన్।
శతం సహస్రమయుతమధికం వా యథాబలమ్॥ 24.5 ॥
తానర్చితాన్ యథాశక్తి భక్త్యా కృత్వా ప్రదక్షిణమ్।
నమోబ్రహ్మణ్యమన్త్రేణ ప్రణిపత్య సమాహితః॥ 24.6 ॥
ఆశిషో వాచయేద్ బహ్వీరాచార్యస్తు సమూర్తిపః।
జితం త ఇతి నత్వా తాన్ పునరుత్థాయ వాగ్యతః॥ 24.7 ॥
దేవం చ మనసా ధ్యాత్వా బద్ధాఞ్జలిరిదం వదేత్।
పూజాబిమ్బమిదం విష్ణోః స్థాపితం పూర్వసూరిభిః॥ 24.8 ॥
అనేన దూషణేనాద్య దూషితం చే వర్తతే।
దుష్టబిమ్బస్య చోద్ధారః కర్త్తవ్య ఇతి శాసనమ్॥ 24.9 ॥
ఆగమస్య వయం కర్తు వ్యవసాయముపాస్మహే।

తత్రేదం యది కర్తవ్యమాగమార్థతయా భవేత్।। 24.10 ।।

భవన్తో నోఽనుజానన్తు భవేమాజ్ఞాకరా వయమ్।

క్రియతామితి నిశ్శఙ్కమనుజ్ఞాతో ద్విజోత్తమైః।। 24.11 ।।

నివేదయేత్ పునశ్చేదం తేభ్యో లోకహితేప్సయా।

యథైవ దేవపూజాయాం వినియుక్తమనిన్దితమ్।। 24.12 ।।

ద్రవ్యం పుష్పాదికం పశ్చాన్నిర్మాల్యమితి నిన్ద్యతే।

ఏవం బిమ్బమదుష్టం యత్ పూజాయాం వినియుజ్యతే।। 24.13 ।।

తదేవ దూషితం పశ్చాన్నిర్మాల్యమితి నిన్ద్యతే।

తస్మాద్ దుష్టమిదం బిమ్బం భవద్భిర్ముక్తసంశయైః।। 24.14 ।।

నిర్మాల్యబుద్ధ్యా త్యక్తవ్యమితి శాస్త్రస్య శాసనమ్।

తత ఆఘోషయేయుస్తే బ్రాహ్మణా ముక్తసంశయాః।। 24.15 ।।

శాన్తయే యజమానస్య గురోర్ఋత్విగ్జనస్య చ।

రాజ్ఞో జనపదస్యాస్య గ్రామస్య నగరస్య చ।। 24.16 ।।

తతో నిష్క్రామ్య దేవేశమాత్మసాత్కృత్య వా గురుః।

ఆవాహ్య కలశే వాఽథ బిమ్బోద్ధారవిధిం చరేత్।। 24.17 ।।

ప్రాసాదస్యాగ్రతః కుర్యాచ్ఛాన్తిహోమం యథావిధి।

దూర్వాస్త్రిమధురాక్తా వా సమిధః క్షీరిణాం తు వా।। 24.18 ।।

సావిత్ర్యా తత్ర హోతవ్యాః సాజ్యాశ్చష్టసహస్రశః।

బహ్వృత్యుపనిషద్భిశ్చ శాన్తిం పశ్చాత్ తు వాచయేత్।। 24.19 ।।

శాన్తిరస్తు శివం చాస్తు పుష్టిరస్త్వస్తు మఙ్గలమ్।

స్వస్తి చాస్తు సమృద్ధ్యస్తు సర్వేషాం సన్తు సమ్పదః।। 24.20 ।।

గోబ్రాహ్మణేభ్యః క్షత్రేభ్యో విట్ఛూద్రేభ్యస్తథైవ చ।

లోకేభ్యః సర్వభూతేభ్యో రాజ్ఞే జనపదాయ చ।। 24.21 ।।

రాష్ట్రాయాస్మై విశేషేణ గ్రామాయ నగరాయ చ।

అస్మై చ యజమానాయ సభృత్యాయ సబన్ధవే।। 24.22 ।।

బిమ్బోద్ధారవిధేరస్తు సాకల్యమితి ఘోషయేత్।

ఆచార్యం యజమానోఽత్ర ప్రణిపత్య ప్రసాద్య చ।। 24.23 ।।

హేమరత్నాదిదానేన మహతా పరితోషయేత్।

ఆత్మీయం చ ధనం సర్వమాత్మానం చ నివేదయేత్।। 24.24 ।।

హిరణ్యం గాం మహీమశ్వాన్ రత్నం వాసశ్చ కుఞ్జరమ్।

భూషాణాని స్త్రియో దాసానాసనం శయనం తథా।। 24.25 ।।

యచ్చాన్యద్ దయితం శక్యం తత్తద్ దద్యాదితి స్థితిః।

మూర్తిపేభ్యశ్చ దాతవ్యం తత్పాదమధికం తు వా।। 24.26 ।।

దేహన్యాసం తతః కృత్వా ప్రలయోదయసంయుతమ్।

ఆచార్యః సగణో బిమ్బమలఙ్కుర్యాత్ ప్రయత్నతః।। 24.27 ।।

తత స్తే కృతపుణ్యాహా బద్ధోష్ణీషాః సమాహితాః।

వాగ్యతాః కృతరక్షాశ్చ తిష్ఠేయుర్బద్ధకౌతుకాః।। 24.28 ।।

ఆచార్యో యజమానస్య హేమజం కఙ్కణం కరే।

చక్రమన్త్రేణ బధ్నీయాదలాభే పీతమాలికామ్।। 24.29 ।।

జప్త్వా సిద్ధార్థకాన్ దద్యాదాచార్యః స్థపతేరపి।

తతస్తూర్యరవైర్దిక్షు వేదనాదైశ్చ ఘోషయేత్।। 24.30 ।।

ఋషభం కుఞ్జరం వాఽగ్రే స్థాపయేత్ సమలఙ్కృతమ్।

బాలరజ్వాదిభిర్బద్ధ్వా యన్త్రయోగం చ కల్పయేత్।। 24.31 ।।

ఉచ్చ్వఞ్చస్వ తథా నాసత్యాసక్తమా తే పితస్తథా।

అనన్తసూక్తం స్వాదిష్ఠం తథాన్యాని శుభాని చ।। 24.32 ।।

యౌధాజయం రౌరవం చ బృహత్సామ రథన్తరమ్।

కయాశుభా జ్యేష్ఠసామ వైరాజం యచ్చ శోభనమ్।। 24.33 ।।

యదుష్పవిత్రం సకలం వరిష్ఠం విష్ణుదైవతమ్।

పౌరుషం పావమానం చ పఞ్చోపనిషదస్తథా।। 24.34 ।।

చక్రశార్ఙ్గాసివిద్యాశ్చ రూపవిద్యాశ్చ మూర్తయః।

గుణత్రయమహంకారో భూతాదీన్యపరాణి చ।। 24.35 ।।

ఆవర్తయద్భిర్ఋత్విగ్భిరాచార్యః సహితః స్వయమ్।

విసృజ్య పీఠికాబన్ధం సౌవర్ణైర్లాఙ్గలైః శుభైః।। 24.36 ।।

అష్టాక్షరేణ నిర్మాల్యం విష్వక్సేనోఽహముద్ధరే।

ఇతి కృత్వా స్థిరాం బుద్ధిం భూర్భువఃసువరోమితి।। 24.37 ।।

గర్తాదుత్థాపయేద్ బిమ్బం యన్త్రయోగేన సాధకః।

వేదస్తోత్రజపైస్తూర్యైర్జయశబ్దైశ్చ పుష్కలైః।। 24.38 ।।

నృత్తగీతాట్టహాసైశ్చ తతో బిమ్బం నయేద్ బహిః।

అహతైర్వసనైః శ్లక్ష్ణైః సమన్తాత్ పరివేష్ట్య తు।। 24.39 ।।

కృత్వోపచారం గాయత్ర్యా ప్రణవాద్యన్తరుద్ధయా।

దక్షిణే స్థణ్డిలం కృత్వా సైకతం చతురశ్రకమ్।। 24.40 ।।

తిలాన్ వికీర్య దర్భాంశ్చ ప్రతిమాం తత్ర శాయయేత్।

క్షాలయేత్ తత్ర తాం తోయైర్గన్ధపుష్పైశ్చ పూజయేత్।। 24.41 ।।

త్రిరప్రదక్షిణం కృత్వా సతిలైస్తణ్డులైః కిరేత్।

తతో।ఽన్యైర్వసనైః శ్లక్ష్ణైరాచ్ఛాద్యారోప్య వాహనమ్।। 24.42 ।।

ఛత్రధ్వజపతాకాభిశ్చామరైశ్చోపశోభితమ్।

మహాజనరవైర్యుక్తం నదీం సాగరగాం నయేత్।। 24.43 ।।

తత్రాగాధే తతో ధ్యాత్వా విష్వక్సేనం చతుర్భుజమ్।

తన్మన్త్రేణ నమోన్తేన బిమ్బమప్సు వినిక్షిపేత్।। 24.44 ।।

పీఠం బ్రహ్మశిలాం చాపి నిర్మాల్యమితి చిన్తయేత్।

తత్ర స్నాత్వా తతో గత్వా ప్రాసాదం సర్వ ఏవ తే।। 24.45 ।।

శోధయిత్వా బహూన్ విప్రాన్ భోజయిత్వా యథాబలమ్।

గా నివాస్య చతూరాత్రం త్రిరాత్రం వాఽపి యత్నతః।। 24.46 ।।
ప్రభూతయవసం తోయం తాభ్యో దద్యాచ్చ రాత్రిషు।
త్రిదినం కారయిత్త్వైవమన్నాద్యం స్వస్తివాచనమ్।। 24.47 ।।
రాక్షోఘ్నం వాస్తుహోమం మ వేదస్తోత్రాదికీర్తనమ్।
ఆదౌ కృత్వాఽత్ర పుణ్యాహం తతో మన్త్రైః పృథగ్విధైః।। 24.48 ।।
ప్రోక్షయేద్ బహిరన్తశ్చ తోయైర్గవ్యైస్తథాక్షతైః।
హోమయేత్ పఞ్చదుర్గాభిర్మూలోపనిషదాదిభిః।। 24.49 ।।
మన్త్రైరపి చ రాక్షోఘ్నైర్వధైస్తూర్యైశ్చ నాదయేత్।
జలేఽధివాసితం బిమ్బమాహృత్య సహ మూర్తిపైః।। 24.50 ।।
కృత్వా శుద్ధిం యథాన్యాయం మణ్డపే శాయయేద్ గురుః।
మూర్తిపా జుహుయుర్దిక్షు జపేయుశ్చైవ మన్త్రిణః।। 24.51 ।।
వైదికాంస్తాన్త్రికాన్ మన్త్రాన్ నామాని చ సహస్రశః।
ఓం కారమగ్రతః కృత్వా పఠేద్ వైష్ణవమన్త్రకాన్।। 24.52 ।।
ప్రణవేన చ సంస్పృశ్య హృది సఞ్చిన్త్య మాధవమ్।
హృదయం దేవదేవస్య విష్ణోర్విక్రమణేన చ।। 24.53 ।।
ఇతి మన్త్రేణ సంస్పృశ్య ముఖం చక్షుశ్చ నాసికామ్।
హిరణ్యగర్భమన్త్రేణ సర్వాఙ్గం సంస్పృశేత్ పునః।। 24.54 ।।
పౌరుషేణ చ సూక్తేన తమాదాయాధివాసితమ్।
రత్నన్యాసాదిసంయుక్తం పూర్వవత్ త్రిః ప్రదక్షిణమ్।। 24.55 ।।
గత్వా వేదజయస్తోత్రనృత్తగీతపురస్సరమ్।
ధ్రువా ద్యౌరితి సంస్థాప్య వషట్ త ఇతి కీర్తయేత్।। 24.56 ।।
ప్రణవేన తు సంయుక్తం పరమేష్ఠ్యాదివిద్యయా।
ఏకైకం విన్యసేద్ ధ్యాత్వా పఞ్చోపనిషదాత్మకమ్।। 24.57 ।।
క్రమాన్యమూర్ధాస్యహృన్నాభిపాదేష్వోమితి సర్వతః।

నారాయణేన సూక్తేన పౌరుషేణ చ సర్వతః।। 24.58 ।।

విశ్వతశ్చక్షురిత్యేన సకలం భావయేత్ తతః।

కలశస్థం నవే బిమ్బే సఙ్క్రామ్యైవం సమాచరేత్।। 24.59 ।।

ప్రతిష్ఠావిధినా సర్వముత్సవాన్తం ప్రయోజయేత్।

సావిత్ర్యా పఞ్చభిశ్చాత్ర శాన్తిహోమం ప్రకల్పయేత్।। 24.60 ।।

బాహుచ్ఛేదే పరిత్యాగః ప్రతిమాయాః కరే తథా।

యస్మిన్నవయవే భగ్నే వైరూప్యం తత్ర తాం త్యజేత్।। 24.61 ।।

యద్యేకకరశాఖా తు భగ్నా ద్వే వాఽత్ర న త్యజేత్।

అతః పరం పరిత్యాగస్త్రిచ్ఛేదే కైశ్చిదిష్యతే।। 24.62 ।।

పాదశాఖాపరిచ్ఛేదేఽప్యేవమన్యత్ర కల్పయేత్।

స్ఫుటితే చ పరిత్యాగో భిన్నే చ పరికీర్తితః।। 24.63 ।।

సౌవర్ణీ సాఙ్గులిః కార్యా యా భగ్నా ద్వే చ తే తథా।

లోహదౌ చేచ్ఛిలాబిమ్బే తామ్రేణ రజతేన వా।। 24.64 ।।

హేతిచ్ఛేదే తు సర్వత్ర సౌవర్ణం తత్ ప్రకల్పయేత్।

మకుటే కుణ్డలే చైవ వస్త్రాదిషు చ శస్యతే।। 24.65 ।।

ప్రతిమాయాః పరిత్యాగే చారాహృతివదిష్యతే।

స్థాపనం పూజనం చాఽత్ర న గ్రాహ్యం పీఠమక్షతమ్।। 24.66 ।।

అనుయాగే నవాన్యేవ ద్రవ్యాణి శుభదాని తు।

పిణ్డికాపచ్ఛిలాదీని ద్వయోః పీఠం తు గర్హ్యతే।। 24.67 ।।

గహనే నిఖనేచ్ఛైలం దారవం వహ్నినా దహేత్।

దద్యాద్ రత్నం చ లోహం చ కుర్యాద్ విద్రావ్య వా పునః।। 24.68 ।।

పార్థివం నిక్షిపేదప్సు సర్వం పార్థివమేవ వా।

భగ్నే బిమ్బేఽపి దేవస్య ప్రాసాదో (ప్రసాదో) యత్ర లక్ష్యతే।। 24.69 ।।

తత్రాపి కారయేత్ బిమ్బం సౌవర్ణమపరం పునః।

లోహజం రత్నజం వాఽగ్రే స్థాపితం విధినాఽర్చయేత్ ।। 24.70 ।।
తదప్యమన్త్రకం పూజ్యమితి చాహుర్మనీషిణః ।
పౌరాణికేషు బిమ్బేషు దేవాదిస్థాపితేష్వపి ।। 24.71 ।।
త్వ్యాయోఽయమేవ విజ్ఞేయః స్వయం వా యత్ర జాయతే ।
సంశయే బహుభిః సార్ధం వైష్ణవైర్వేదపారగైః ।। 24.72 ।।
దేవస్య మహతీం పూజాం కృత్వా భక్తిపురస్సరమ్ ।
దేవతూర్యాదినిర్ఘోషైర్ద్వాదశ్యాం శ్రవణేఽపి వా ।। 24.73 ।।
ఉపోష్య దర్భశయ్యాయాం స్వపేయుర్దేవసన్నిధౌ ।
ఆచక్ష్వ దేవ! దేవేశ! ప్రపన్నోఽస్మి తవాన్తికమ్ ।। 24.74 ।।
స్వప్నే సర్వాణి కార్యాణి హృదయస్థాని యాని నః ।
ఇతి విజ్ఞాప్య సుప్తానాం స్వప్నోఽత్రానుగుణో భవేత్ ।। 24.75 ।।
ద్విస్త్రిర్వాఽపి తథా కృత్వా కృత్యం నిశ్చినుయాద్ బుధః ।
ప్రాసాదం తు నవం కుర్యాద్ వృత్తం వా చతురశ్రకమ్ ।। 24.76 ।।
పూర్వవచ్చతురశ్రే వా వృత్తం వృత్తే తు నాన్యథా ।
భూమిహానిర్న కర్తవ్యా నాఙ్గహానిశ్చ తత్ర వై ।। 24.77 ।।
దేవతారహితం స్థానమాశ్రయన్త్యేవ నారకాః ।
తస్మాత్ తత్పరిహారార్థం రక్షాం కుర్యాద్ విశేషతః ।। 24.78 ।।
గోవాసం పురధూపం చ దీపమగ్నిం చ సంస్కృతమ్ ।
పఞ్చగవ్యం ద్విజాన్ దర్భాన్ సర్షపాంశ్చ న హాపయేత్ ।। 24.79 ।।
రాక్షోఘ్నం చ జపేత్ సూక్తం నారసింహం సుదర్శనమ్ ।
స్తోత్రాణి చ ప్రదోషేషు కుర్యాచ్చ స్వస్తివాచనమ్ ।। 24.80 ।।
ఓమ్
స్వస్తయేఽస్తు సదా విష్ణుః స్వస్తయేఽస్తు చతుర్ముఖః ।
స్వస్తయేఽస్తు సదా రుద్రః స్వస్తయేఽస్తు శతక్రతుః ।। 24.81 ।।

స్వస్తయేఽస్తు సదా వహ్నిః స్వస్తయేఽస్తు యమః సదా।
స్వస్తయే నిర్ఋుతిః ఖ్యాతః స్వస్తేయ వరుణః సదా।। 24.82 ।।
స్వస్తయేఽస్తు సదా వాయుః స్వస్తయేఽస్తు ధనేశ్వరః।
స్వస్తయేఽస్తు సదేశానః స్వస్తయేఽస్తు మరుద్గణః।। 24.83 ।।
స్వస్తయే సన్తు వసవో రుద్రాశ్చ స్వస్తయే సదా।
ఆదిత్యాః స్వస్తయే సన్తు మునయః స్వస్తయే సదా।। 24.84 ।।
గన్ధర్వాః స్వస్తయే సన్తు స్వస్తయే సన్తు విన్నరాః।
స్వస్తయే సన్తు నాగాశ్చ స్వస్తయే సన్తు పన్నగాః।। 24.85 ।।
స్వస్తయే సన్తు విద్యేశాః స్వస్తయేఽప్సరసః సదా।
నద్యశ్చ స్వస్తయే సన్తు సరితః స్వస్తయే సదా।। 24.86 ।।
సాగరాః స్వస్తయే సన్తు శైలాశ్చ స్వస్తయే సదా।
స్వస్తయే భ్రాతరః సన్తు పితరః స్వస్తయే సదా।। 24.87 ।।
దేవపారిషదాః సర్వే స్వస్తయే సన్తు నః సదా।
స్వస్తి భాగవతానాం తు స్వస్తి చాస్త్వగ్రజన్మనామ్।। 24.88 ।।
స్వస్త్యస్తు పూజకానాం తు స్వస్తి చాస్తు గవామపి।
స్వస్త్యస్తు స్థావరాణాం తు జఙ్గమానాం తథైవ చ।। 24.89 ।।
స్వస్తి చాస్తు చ మన్త్రాణాం స్వస్తి వై కర్మణామపి।
బలిదానం హి దేవస్య విష్ణోరస్మై నమో నమః।। 24.90 ।।
యద్యద్వా క్రియతే కర్మ తత్తదుక్త్వా విశేషతః।
స్వస్తివాచనమాచార్యః కుర్యాదేవం శుభం భవేత్।। 24.91 ।।
బలిం చాష్టవిధేభ్యోఽథ భూతేభ్యో దిక్షు దాపయేత్।
స్థాపయిత్వా నవం బిమ్బం స్నపనం చోత్సవం తథా।। 24.92 ।।
పూజయేత్ పూర్వవన్నిత్యమేవ సిద్ధిర్భవిష్యతి।। 24.93 ।।

॥ ఇతి విష్ణుసంహితాయాం చతుర్వింశః పటలః ॥

॥ అథ పఞ్చవింశః పటలః ॥

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాదుత్పాతేషు చ నిష్కృతిమ్।
సంశోధనక్రమం చైవ స్థానప్రతిమయోః క్రమాత్॥ 25.1 ॥
ఉత్పతన్తి పురస్తాదిత్యుత్పాతా భయశంసినః।
దివ్యాన్తరిక్షభౌమాస్తే జ్ఞేయాస్తన్త్రేషు కీర్తితాః॥ 25.2 ॥
ప్రాసాదగర్భపీఠార్చాః శరీరత్వేన శార్ఙ్గిణః।
కల్పితాః సర్వదా రక్ష్యా విప్రైరుత్పాతశఙ్కయా॥ 25.3 ॥
ఉత్పాతేషూపజాతేషు న కార్యా పూజనా హరేః।
అస్పృశ్యాః ప్రతిమాపీఠప్రాసాదాః సాఙ్గదేవతాః॥ 25.4 ॥
అకృతాయాం తు నిష్కృత్యాం స్పృష్టాః కుప్యన్తి దేవతాః।
పూజితా వా తతో యత్నాన్నిష్కృతిం కారయేద్ ద్రుతమ్॥ 25.5 ॥
వితానాగ్నినిభం విష్ణోర్విమ్బముత్పాతదూషితమ్।

అకృతాయాం తు నిష్కృత్యామపూజ్యం సర్వథా బుధైః।। 25.6 ।।
విలమ్బనే తు నిష్కృత్యా వినశ్యేద్ దేవసన్నిధిః।
తత్సాన్ధః ప్రేతా భయం కుర్యుర్వ్యాధిశోకాదిభిర్నృణామ్।। 25.7 ।।
పతనం చలనం స్వేదో హసనం చైవ రోదనమ్।
ఉత్పాటనం హృతిశోచ్ఛరైర్దాహః ప్రధ్వంసనం బలాత్।। 25.8 ।।
పీఠప్రాసాదకేత్వస్త్రతోరణానాం చ పార్షదామ్।
భఙ్గశ్ఛత్రాకవల్మీకకృమికీటాదిసమ్భవః।। 25.9 ।।
శ్వచోరవ్రాత్యపాషణ్డిదేవలాదిప్రవేశనమ్।
అర్చనం చాప్యమన్త్రజ్ఞైరభక్తైరదీక్షితైః।। 25.10 ।।
క్షుద్రాన్యమన్త్రసంయోగః కాలజీర్తిర్దిగాశ్రయః।
ఉషితైర్నీరసైర్దుష్టైః ప్రతిషిద్ధైశ్చ పూజనమ్।। 25.11 ।।
అనారాధశ్చ నిర్ఘోషః కాలేపేక్షా ప్రమాదతః।
కలహో మరణం జన్మ రక్తశ్లేష్మాశ్రుపాతనమ్।। 25.12 ।।
ఏతే చాన్యే చ విజ్ఞేయా ఉత్పాతా బహుదోషదాః।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన కర్తవ్యమవిలమ్బితమ్।। 25.13 ।।
ప్రాయశ్చిత్తం యథోత్సాహమన్యథా సర్వనాశనమ్।
మహద్ బహుషు చోగ్రేషు నిమిత్తేషు విశేషతః।। 25.14 ।।
నిమిత్తేష్వల్పమల్పేషు సద్యో వా యత్ర నిష్కృతిః।
బిమ్బపీఠగృహాలిన్దప్రాఙ్కణేషు యథాతథమ్।। 25.15 ।।
ఖననాదివిధిం కుర్యాద్ యథాదోషబలాబలమ్।
ఖననం హరణం దాహః పూరణం గోనివాసనమ్।। 25.16 ।।
విప్రోచ్ఛిష్టం చ గవ్యం చ సప్తైతాః స్థానశుద్ధయః।
ఖాదిరస్ప్రయేన చాస్త్రేణ ఖాత్వా హస్తాదిమానతః।। 25.17 ।।
సదోషానఖిలాన్ పాత్రైర్హృత్వా పాంసూన్ బహిః క్షిపేత్।

కుశదర్భాదిభిర్దగ్ధ్వా తద్భస్మాది పునర్హరేత్।। 25.18 ।।

సుమృద్భిః ఖాతమాపూర్య హస్తిపాద్రైస్తు యాజ్ఞికైః।

గోమూత్రసిక్తమాకోట్య విప్రపాదోదకైస్తథా।। 25.19 ।।

గాం నివాస్యాశయేద్ విప్రాన్ పాయసం వైష్ణవాన్ బహూన్।

తదుచ్ఛిష్టే హృతే సిఞ్చేద్ గవ్యైశ్చ వికిరైః కిరేత్।। 25.20 ।।

స్థానశుద్ధిరియం ప్రోక్తా బిమ్బశోధనముచ్యతే।

క్షాలనప్లావనస్నా మార్జనాని యథాక్రమమ్।। 25.21 ।।

ధారావగాహనం పశ్చాదభిషైకోఽత్ర సప్తమః।

క్షాలనం దర్భమృత్త్వగ్భిస్తూష్ణీం తోయైశ్చ శోధనమ్।। 25.22 ।।

గన్ధపుష్పాక్షతోపైతైరమన్త్రైః ప్లావనం జలైః।

సకూర్చైర్ద్రవ్యయుక్తైస్తైర్మన్త్రవత్ స్నానమమ్బుభిః।। 25.23 ।।

పాత్రే యథోక్తమాపూర్య తోయం మన్త్రైః ప్రపూజ్య చ।

కూర్చాగ్రైః ప్రోక్షయేద్ బిమ్బం మన్త్రైస్తదిహ మార్జనమ్।। 25.24 ।।

సంస్థాప్య ధాన్యకూర్చస్థమైశాన్యాం లోహసమ్భవమ్।

వారుణం పాత్రమాపూర్య సకూర్చం సలిలైః శుభైః।। 25.25 ।।

మత్స్యౌ కూర్మౌ చ సౌవర్ణౌ రాజతౌ చాత్ర నిక్షిపేత్।

సమృణాలాం సపుష్పాం చ పద్మినీం క్షాలితాం తథా।। 25.26 ।।

వరుణం తత్ర సమ్పూజ్య తీర్థం చావాహ్య వైష్ణవమ్।

పాలాశాదిత్రిపాదస్థం దారాపాత్రం తు లోహజమ్।। 25.27 ।।

సహేమచ్ఛిద్రమాపూర్య సకూర్చం ప్రతిమోపరి।

ధారాఽచ్ఛిద్రా చ కర్తవ్యా యామమాత్రం దినే దినే।। 25.28 ।।

సమన్త్రం వారుణాత్ పాత్రాత్ తోయం హృత్వాఽత్ర పూరయేత్।

పఞ్చోపనిషదో జప్యా వాగ్యతైర్దర్భపాణిభిః।। 25.29 ।।

స్పృశద్భిః పాత్రమవ్యగ్రైర్ధ్యాయద్భిర్విష్ణుమవ్యయమ్।

పౌరుషం పావమానం చ సూక్తమన్యచ్చ వైష్ణవమ్ ।। 25.30 ।।

సంహితా వాఽఖిలాఽన్యేషాం కార్యోఽత్రాద్యన్తయోర్జపః।

ధారాన్తే పూజయేద్ దేవముద్వాస్య వరుణం పునః।। 25.31 ।।

న చాల్యం వారుణం పాత్రం త్రిరాత్రం యత్ర జప్యతే।

హృత్వాఽమ్బుః పునరాపూర్య పూర్వవత్ సర్వమాచరేత్।। 25.32 ।।

గన్ధతోయైః పయోభిర్వా ధారాఽఽజ్యేనాపి చోత్తమా।

కార్యాఽత్రాపి చ కర్తవ్యం తథా వరుమపూజనమ్।। 25.33 ।।

సఞ్ఛాద్యార్చాం సువాసోభిర్దర్భైరథ సమన్తతః।

సంస్థాప్య యాజ్ఞికైః కాష్ఠైః కృతం పాత్రం ప్రమామతః।। 25.34 ।।

గవ్యైర్వ్యస్తైః సమస్తైశ్చ గన్ధోదాన్తైర్యథాక్రమమ్।

దినే దినే యథాన్యాయం కర్తవ్యమవగాహనమ్।। 25.35 ।।

పఞ్చ కుమ్భాంస్తు సంస్థాప్య సకూర్చాన్ సూత్రవేష్టితాన్।

గన్ధపుష్పాక్షతామ్భోభిః పూర్ణానుపనిషత్క్రమాత్।। 25.36 ।।

సపల్లవముఖాన్ న్యస్య చక్రికాశ్చ సతణ్డులాః।

సమ్పూజ్య వాససాఽవేష్ట్య తైరేవ త్వభిమన్త్రయేత్।। 25.37 ।।

పఞ్చభిః స్నాపయేదేవమభిషేకవిధిః స్మృతః।

షోడశ ద్వాదశాష్టౌ వా దీక్షితా వైష్ణవా ద్విజాః।। 25.38 ।।

వైదేస్త్రిభిశ్చతుర్భిర్వా నాదయేయుర్దివానిశమ్।

నవవస్త్రపరీధానాః స్వాచాన్తా గురుమూర్తిపాః।। 25.39 ।।

పుణ్యాహం వాచయిత్వాఽత్ర యథావిధి సమాహితాః।

ప్రోక్షయేయుశ్చ రాక్షోఘ్నైర్మన్త్రైః శాన్తికపౌష్టికైః।। 25.40 ।।

వైదికైస్తాన్త్రికైశ్చైవ సర్వే దర్భాగ్రపాణయః।

తచ్ఛిష్టాద్భిర్గృహం ప్రోక్ష్య బహిరన్తశ్చ సర్వతః।। 25.41 ।।

వికిరేత్ పఞ్చభిర్మన్త్రైః సగవ్యైః సర్షపాక్షతైః।

మణ్డపే శోధితే వహ్నిం సంస్కృత్య విధివత్ తతః।। 25.42 ।।

జుహుయుర్మూర్తిపాః సర్వే కుణ్డేష్వాచార్యసంయుతాః।

కృత్వా ప్రధానహోమాన్తం సర్వత్రాగ్నిముఖం క్రమాత్।। 25.43 ।।

ధ్యాయన్తో విష్ణుమవ్యగ్రా వహ్నిస్థం సాఙ్గమవ్యయమ్।

పఞ్చభిస్త్రిసహస్రాజ్యం జుహుయుః సర్వవహ్నిషు।। 25.44 ।।

తతః సమిద్ఘృతవ్రీహితిలలాజసహస్రకమ్।

క్రమాదష్టాక్షరేణైవ జుహుయుః సర్వ ఏవ తే।। 25.45 ।।

పాలాశీనాం ఘృతాక్తానాం సమిధాం ద్వాదశోత్తరమ్।

శతం వ్యాహృతిభిః పశ్చాత్ సర్వే తే జుహుయుస్తతః।। 25.46 ।।

క్షీరేణాష్టశతం దధ్నా మధునాఽఽజ్యేన చ క్రమాత్।

సావిత్ర్యైవ తు తే సర్వే జుహుయుః సర్వశాన్తయే।। 25.47 ।।

హోమావసాన ఏతేభ్యో యజమానః స్వశక్తితః।

హిరణ్యం దక్షిణాం దద్యాత్ తతస్తైః స్వస్తి వాచయేత్।। 25.48 ।।

స్నపనం చ యథోత్సాహం కుర్యాదధమవర్జితమ్।

పాదౌ ప్రక్షాల్య సమ్పూజ్య దద్యాదాచార్యదక్షిణామ్।। 25.49 ।।

శక్త్యా హిరణ్యం క్షేత్రం చ గాం చ విష్ణుం విచిన్తయన్।

శతమష్టోత్తరం విప్రాన్ వైష్ణవాన్ సమ్యగర్చితాన్।। 25.50 ।।

ప్రణమ్యోనాతిరిక్తాదిశాన్త్యర్థం వాచయేచ్ఛివమ్।

చత్వారో మూర్తిపా హీనే మధ్యేఽష్టౌ ద్వాదశోత్తమే।। 25.51 ।।

సవస్త్రాభరణా యోజ్యా యథాదోషబలాబలమ్।

హోమాధ్యయనకర్తౄంశ్చ సదస్యాన్ వైష్ణవాన్ ద్విజాన్।। 25.52 ।।

స్వశక్త్యా పూజయేత్ సర్వానన్నపానాదిభిః శుభైః।

అద్భుతేష్వీశకోణేఽగ్నిం సంస్కృత్య విధివద్ గురుః।। 25.53 ।।

కృత్వా ప్రధానహోమాన్తం కుర్యాదాజ్యాహుతీః పునః।

పఞ్చభిర్ద్వాదశాష్టార్ణగాయత్రీజితపౌరుషైః ।। 25.54 ।।

చతుర్వింశతిశో హుత్వా శతశో వా సహస్రశః।

అపామార్గసమిచ్ఛిన్నా సహైన్ద్రీ భద్రికాఞ్జలిః ।। 25.55 ।।

దూర్వా సిద్ధార్థకవ్రీహియవాస్తిలహవిర్ఘృతమ్।

ఇతి హుత్వా ససమ్పాతం సగవ్యం పఞ్చమన్త్రితమ్ ।। 25.56 ।।

తోయశేషం హృదా సిఞ్చేద్ యత్ర మద్యాదిసమ్భవః।

స్నపనం చ తతః కుర్యాదష్టోత్తరశతాదికమ్ ।। 25.57 ।।

స్వస్పృష్టాం శోధయిత్వాఽర్చాం బహుశే గవ్యశోధితామ్।

శుద్ధాద్భిస్త్వగ్రసైర్గన్ధైస్తీర్థతోయైశ్చ శోధయేత్ ।। 25.58 ।।

పఞ్చరాత్రం త్రిరాత్రం వా గవాం వాసం చ కల్పయేత్।

బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్ పశ్చాత్ పుణ్యాహం చాత్ర వాచయేత్ ।। 25.59 ।।

వేదైశ్చ నాదయేదిష్ట్వా నివేద్యాన్నం బలిం హరేత్।

నాదయేత్ తూర్యఘోషైశ్చ తతో హోమాది కారయేత్ ।। 25.60 ।।

అశ్వత్థైః ఖదిరైః ప్లక్షైః పలాశైః పాటలైర్వ్యబైః।

నారాయణేన సూక్తేన శ్రీసూక్తేన తథైవ చ ।। 25.61 ।।

అతో దేవేతి సూక్తేన నాసదం హోముచా తథా।

సంసమిద్భిద్రపాదేన తథాఽరాయిత్యనేన చ ।। 25.62 ।।

గాయత్ర్యా పఞ్చభిశ్చాత్ర హోతవ్యం విధినైవ తు।

సమాప్తే స్నపనే దద్యాత్ పూర్వవచ్చైవ దక్షిణామ్ ।। 25.63 ।।

అనిమిత్తేన నిష్క్రాన్తం పునరాశు ప్రవేశ్య తు।

శాన్తిహోమం చ కుర్వీత స్నపనం స్వస్తివాచనమ్ ।। 25.64 ।।

ఉత్సవం తీర్థయాత్రాం చ బ్రాహ్మణానాం చ భోజనమ్।

ప్రసూతే శ్వసృగాలాద్యైః శూన్యం కృత్వా త్రిరాత్రకమ్ ।। 25.65 ।।

పూర్వోక్తం కారయేచ్ఛాన్తిం స్థానశుద్ధిం చ భూయసీమ్।

దాహే పయస్వినీం ధేనుం శాన్తినామ్నా సమాహ్వయేత్।। 25.66 ।।
దూర్వాదికం నివేద్యాస్యై పద్మపత్రే పయో దుహేత్।
ఆతప్య దధి నిర్మథ్య తత్ సంస్కృత్యాజ్యమాహరేత్।। 25.67 ।।
అపరేద్యుస్తథా దుగ్ధ్వా దధి చైవం ప్రకల్పయేత్।
తృతీయేఽహ్ని శకృన్మూత్రం క్షీరం చైవ తథాహరేత్।। 25.68 ।।
పద్మపత్రేషు సమ్పూజ్య క్రమాన్మూత్రాదిపఞ్చకమ్।
పఞ్చపత్రేషు సంయోజ్య మథిత్వా ప్రణవేన చ।। 25.69 ।।
సమ్పూజ్యాష్టసహస్రం తు పఞ్చోపనిషదో జపేత్।
తేన సమ్ప్రోక్ష్య సర్వత్ర స్నాపయేత్ ప్రతిమాం తతః।। 25.70 ।।
హృత్వా భస్మాదికం తోయైః ప్లావయిత్వా సమన్తతః।
గోనివాసాది కర్తవ్యం ప్రాయశ్చిత్తం యథాక్రమమ్।। 25.71 ।।
చలం వా నిశ్చలం కుర్యాదావాహ్య కలశే బుధః।
అధివాస్య యథాన్యాయం కుర్యాద్వాఽథ నవీక్రియామ్।। 25.72 ।।
భగ్నముద్ధృత్య వా బిమ్బం తథాన్యత్ స్థాపయేద్ బుధః।
సఙ్క్రాన్తముద్ధృతే బిమ్బే నవే సంయోజయేత్ పునః।। 25.73 ।।
ఉద్వాస్య సుస్థితం కుర్యాద్ బిమ్బం పచ్ఛిలయా సహ।
దుర్జనస్పర్శనాదౌ తు శుద్ధిం కృత్వాఽస్య భూయసీమ్।। 25.74 ।।
హోమాది సకలం కుర్యాదుత్సవాన్తం విశేషతః।
చోరాహృతిస్తు దోషాణామగ్రణీః పరికీర్త్యతే।। 25.75 ।।
తత్ర యత్నేన కర్తవ్యం విధానమతివిస్తరమ్।
చోరైరపహృతం బిమ్బం యది యత్నేన లభ్యతే।। 25.76 ।।
శోధయిత్వా విధానేన స్థాప్యం తత్ర తదేవ తు।
అలబ్ధేఽపహృతే భగ్నే జీర్ణే వాఽభినవం పునః।। 25.77 ।।
యోనిరూపవిశేషం తు న్యూనమప్యత్ర నేష్యతే।

ప్రాసాదే సతి తం ధ్యాత్వా సకలం బిమ్బసంయుతమ్ ।। 25.78 ।।
సంహృత్యావాహయేద్ విద్వాన్ కలశే మన్త్రపూర్వకమ్ ।
గర్భగేహేఽస్య పీఠే వా సత్యావాహ్య తథైవ తు ।। 25.79 ।।
పీఠం గర్భగృహం వాఽపి యదా తస్య న లభ్యతే ।
బిమ్బస్థానాత్ తదావాహ్య యథోక్తం విధిమాచరేత్ ।। 25.80 ।।
సంక్రాన్తస్య వినాశేఽపి కర్తవ్యం మూలనాశవత్ ।
తదఙ్గదేవతానాశే తద్వదేవ ప్రకీర్త్యతే ।। 25.81 ।।
యతస్తు దేవతాః సర్వా మన్త్రాత్మానః ప్రకీర్తితాః ।
ఏవమేవ విసర్గః స్యాన్నాశే తాసామితి స్థితిః ।। 25.82 ।।
కర్తవ్యా పఞ్చభిః శాన్తిరపూజాయాం తు భూయసీ ।
శతహోమోఽష్టకేనాథ వైష్ణవానాం తు భోజనమ్ ।। 25.83 ।।
దశానాం పాయసేనాత్ర దేయా శక్త్యా చ దక్షిణా ।
ద్వాదశాన్తమహఃసంఖ్యాగుణితః స్యాదయం విధిః ।। 25.84 ।।
స్నపనం చాచతుర్మాసాన్మహాస్నానమతః పరమ్ ।
వత్సరే శాన్తిహోమేన యుక్తం విప్రార్చనేన చ ।। 25.85 ।।
అభిమన్త్ర్య హవిః స్కన్నం దక్షిణేన తు పాణినా ।
అష్టాక్షరేణ హోతవ్యం శతమాజ్యేన పఞ్చభిః ।। 25.86 ।।
దుఃశ ాేతాద్యప్సు నిక్షిప్య తథా హుత్వా పరం పచేత్ ।
ఉషితేఽమ్బుపయోమిశ్రగవ్యగన్ధాదిశోధనమ్ ।। 25.87 ।।
పుణ్యాహం శాన్తిహోమం చ బలిమన్నాద్యమాచరేత్ ।। 25.88 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం పఞ్చవింశః పటలః ।।

।। అథ షడ్వింశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ స్నపనస్య విధిం పరమ్।
ఉత్తమాదివిభాగేన కర్తవ్యం తు విచక్షణైః।। 26.1 ।।
స్థాపితస్య చతుర్థేఽహ్ని యాత్రాన్తే గ్రహణాదిషు।
ఉపసర్గేఽన్యసంసర్గే ప్రధానపురుషక్షయే।। 26.2 ।।
దీక్షాభిషేకయాగాన్తే మఙ్గల్యే మన్త్రసాధనే।
క్షుద్రాన్యమన్త్రవిన్యస్తే చిరలుప్తే చ పూజనే।। 26.3 ।।
అసాన్నిధ్యేఽభిషేకే చ రాజ్ఞాం వృద్ధ్యర్థమేవ చ।
అజ్ఞాతదోషశాన్త్యర్థం ప్రత్యబ్దం చ యథావిధి।। 26.4 ।।
కర్తవ్యం స్నపనం భక్త్యా నిమిత్తార్థానుసారతః।
ద్వాదశ్యాం శ్రవణే పుణ్యే వ్యతీపాతేఽయనాదిషు।। 26.5 ।।
జన్మర్క్షే యజమానస్య పౌర్ణమాస్యాం చ కారయేత్।
మణ్డపం పూర్వవత్ కృత్వా తోరణధ్వజశోభితమ్।। 26.6 ।।

ముక్తాదామాదిసజ్కీర్ణం కుసుమోత్కరమణ్డితమ్।
కర్తవ్యా వేదికా మధ్యే ద్వాత్రింశద్యవముచ్ఛ్రితా।। 26.7 ।।
యావన్తః కలశా గ్రాహ్యాస్తావాన్ వై వేదివిస్తరః।
కుణ్డాని కారయేద్ దిక్షు మఙ్గలాని చ విన్యసేత్।। 26.8 ।।
ఐశాన్యాం స్థాపితే పాత్రే ధాన్యస్థే నవవాససా।
నదీతీర్థాదిజం తోయం దీక్షితోత్పూతమాహరేత్।। 26.9 ।।
సమ్పూజ్య విష్ణుగాయత్ర్యా సపవిత్రేణ పాణినా।
శతమష్టోత్తరం విద్వాన్ సకూర్చమభిమన్త్రయేత్।। 26.10 ।।
ఇమా ఆపః శివాః సన్తు శుభాః శుద్ధాశ్చ నిర్మలాః।
పావనాః శీతలాశ్చైవ పూతాః సూర్యస్య రశ్మిభిః।। 26.11 ।।
ఇత్యుక్త్వా శోధితాం వేదిమాపోహిష్ఠాదిభిస్త్రిభిః।
ప్రోక్ష్య గన్ధాక్షతైర్గవ్యైర్వికిరేచ్చ సమన్తతః।। 26.12 ।।
ద్విషట్కేన్ద్రసౌమ్యాగ్రాణ్యథ సూత్రాణి పాతయేత్।
కోష్ఠాని చతురశ్రాణి తాలమాత్రాణి కల్పయేత్।। 26.13 ।।
పూరయేదఙ్గులోత్సేధా రేఖాః సర్వాః సితాః సమాః।
వికిరేన్మధ్యతః కిఞ్చిత్ తేనైవ రజసా సమమ్।। 26.14 ।।
వ్యత్యయాత్ పఞ్చవర్ణైర్వా కర్తవ్యం పదపూరణమ్।
చతస్రో వీథయః కార్యాః పూర్వాగ్రా ఇతరాస్తథా।। 26.15 ।।
శుద్ధోదకాన్వితే పక్షే ద్రవ్యస్నానే న వీథయః।
మధ్యమం తు పదం బ్రాహ్మం దైవికం తదనన్తరమ్।। 26.16 ।।
పరితో మానుషం వారాః షోడశాత్రాష్ట దైవికే।
బ్రాహ్మే చాష్టదలం పద్మం కల్పయేత్ కర్ణికోజ్జ్వలమ్।। 26.17 ।।
సర్వత్ర పీఠికాః కార్యాశ్చతురఙ్గులముచ్ఛ్రితాః।
శాలిభిః కూర్చసంయుక్తైర్మధ్యే సతిలతణ్డులైః।। 26.18 ।।

గాయత్ర్యాష్టశతం హుత్వా పూర్వవత్ సంస్కృతేఽనలే।
తతోఽధివాసయేచ్ఛుద్ధాన్ కలశానుక్తలక్షణాన్।। 26.19 ।।
సూత్రేణ విష్టితాన్ సర్వానఙ్గులాఙ్గులమానతః।
తారేణాధోముఖాన్ న్యస్య పశ్చిమే దర్భసంస్తరే।। 26.20 ।।
అగ్న్యాదీశానపర్యన్తం పఙ్క్తీకృత్య విచక్షణః।
దర్భానుపరి విన్యస్య దర్భముద్రాం చ దర్శయేత్।। 26.21 ।।
ప్రోక్ష్య గన్ధోదకైః సర్వాన్ నికిరేదక్షతైః శుభైః।
ఉత్తానీకృత్య చోద్ధృత్య పఞ్చభిః క్రమయోగతః।। 26.22 ।।
బ్రాహ్మమానుషదైవేషు పదేషు వినివేశయేత్।
అష్టాక్షరేణ కుమ్భేషు తతః కూర్చాని విన్యసేత్।। 26.23 ।।
శాన్తికేఽధోముఖాన్యేవ పౌష్టికే తూన్ముఖాని చ।
మూలేన తాన్ పునః ప్రోక్ష్య సపవిత్రేణ పాణినా।। 26.24 ।।
ప్రయతః ప్రాఙ్ముఖః పూర్వం బ్రాహ్మే స్నానోదకం న్యసేత్।
మూలేన సర్వమూర్త్యఙ్గపరివారం హరిం స్మరన్।। 26.25 ।।
గన్ధపుష్పైస్తమారాధ్య వస్త్రాభ్యాం వేష్టయేత్ పునః।
పాద్యాదీని క్రమాద్ ద్రవ్యాణ్యావాహ్యావహ్య దీక్షితైః।। 26.26 ।।
పూరయేద్ బహిరన్తశ్చ దిగ్విదిక్షు సమాహితః।
పాద్యమైన్ద్రే యమే వాఽర్ఘ్యమాచామం వారుణే న్యసేత్।। 26.27 ।।
పఞ్చగవ్యం తథా సౌమ్యే ఘృతమాగ్నేయగోచరే।
నైర్ఋతే దధి విన్యస్య వాయవ్యే క్షీరమేవ చ।। 26.28 ।।
క్షౌద్రమీశానదిగ్భాగే ద్వాదశాక్షరవిద్యయా।
ఉష్ణోదకం భృశే చాథ కషాయం వితథే తథా।। 26.29 ।।
మార్జనం భృఙ్గరాజే తు పుష్పదన్తే ఫలోదకమ్।
శోషే యవోదకం రత్నం ముఖ్యే లోహం తథాఽదితౌ।। 26.30 ।।

కుశోదకం తు పర్జన్యే యథావద్ వినివేశయేత్।
గాయత్ర్యా శేషకుమ్భాంస్తు పూరయేచ్ఛుద్ధవారిభిః॥ 26.31 ॥
గన్ధామ్భోఽర్యమదేశేఽథ పుష్పతోయం వివస్వతి।
తథౌపమానికం మిత్రే సుగన్ధామలకం ధరే॥ 26.32 ॥
సావిత్రేఽక్షతతోయం తు నాలికేరకమిన్ద్రకే।
ఐక్షవం రుద్రదాసే తు తథాఽఽపే తణ్డులోదకమ్॥ 26.33 ॥
అష్టాక్షరేణ సర్వాంస్తాన్ దైవికాన్ పూరయేత్ క్రమాత్।
పూరితాన్ పూరితాన్ సద్యః పల్లవైరుపశోభితాన్॥ 26.34 ॥
చక్రమన్త్రేణ విన్యస్య చక్రికాశ్చ సతణ్డులాః।
వాసోభిర్వేష్టయేత్ సర్వాన్ నవైః కేశాదివర్జితైః॥ 26.35 ॥
దర్భాన్ న్యస్యాక్షతాంశ్చైవ మూలేన వికిరేత్ క్రమాత్।
అష్టాక్షరేణ సమ్ప్రోక్ష్య స్వమన్త్రైః పూజయేద్ గురుః॥ 26.36 ॥
ప్రణవేన పునః ప్రోక్ష్య గన్ధతోయేన చైవ హి।
దీక్షితైర్దిక్షు హోమాంశ్చ కారయిత్వాఽధివాసయేత్॥ 26.37 ॥
శాన్తిం చ పఞ్చభిర్హుత్వా కారయేత్ స్వస్తివాచనమ్।
దేవసన్నిధయే చాత్ర మఙ్గలాయాఘశాన్తయే॥ 26.38 ॥
ఆశిషో వాచయేద్ విద్వాన్ కర్మావికలమస్త్వితి।
శాన్తితోయమథానీయ సమ్పాతాజ్యసమాయుతమ్॥ 26.39 ॥
ప్రోక్షయేత్ కలశాన్ సర్వాన్ కూర్చాగ్రేణ పునర్గురుః।
శుద్ధా భవన్త్విమే కుమ్భాః సకుశాః సపిధానకాః॥ 26.40 ॥
వాతాతపపరీతాశ్చ శుభలక్షణసంయుతాః।
పఞ్చవింశతిధా విష్ణోస్తత్త్వభేదేన తిష్ఠతః॥ 26.41 ॥
ద్రవ్యేయత్రాశ్రయాః సర్వాః సఙ్గచ్ఛన్తాం విభూతయః।
శాస్త్రోదితమిదం చాస్తు స్నపనం దేవనిర్మితమ్॥ 26.42 ॥

అనేన స్నపనేనాస్తు ప్రసన్నో భగవాన్ హరిః।
ఇత్యుక్త్వాఽన్యైః కృతానుజ్ఞో మూర్తిపైః సహితో గురుః।। 26.43 ।।
సోష్ణీషః సోత్తరీయశ్చ కృతన్యాసః స్వలఙ్కృతః।
నీరాజనాదిసంయుక్తో గచ్ఛేద్ గర్భగృహం తతః।। 26.44 ।।
అష్టోత్తరశతం జప్త్వా మూలమన్త్రం పురఃస్థితః।
ద్వారం చ వాయునోద్ఘాట్య దత్త్వాఽర్ఘ్యం వాగ్యతః శుచిః।। 26.45 ।।
విశ్వేనాచ్ఛాదనం హృత్వా ప్రక్షాల్య ప్రణవేన చ।
సృష్టిక్రమేణ తత్త్వైస్తు యుక్తం ధ్యాత్వా సురేశ్వరమ్।। 26.46 ।।
సకలీకృత్య పాద్యార్ఘ్యే పునర్దత్త్వా జితాదినా।
గాయత్ర్యా కౌతుకం ఛిత్త్వా దద్యాదాచమనం పునః।। 26.47 ।।
మూర్ధ్న్యక్షతాన్ సదూర్వాగ్రాన్ పాదయోశ్చేమితి క్షిపేత్।
నీరాజయేత్ త్రిరస్త్రేణ మఙ్గలాని హృదోద్దిశేత్।। 26.48 ।।
శుభే తు తైజసే పాత్రే శాలితణ్డులపూరితే।
అస్త్రైరశ్వత్థపత్రస్థైర్నవగోమయకల్పితైః।। 26.49 ।।
వర్ణోజ్జ్వలైర్యథాశోభం వర్ధమానాజ్యవర్తిభిః।
ఉజ్జ్వాలాభిర్యుతం మధ్యే కుర్యాన్నీరాజనం త్విదమ్।। 26.50 ।।
పూజాద్రవ్యాణి కల్ప్యాని శోభనాన్యత్ర దీక్షితైః।
శాలిష్టం నిశాచూర్ణం హేమరత్నాక్షతాని చ।। 26.51 ।।
స్నానోదకస్య చాఙ్గాని సంయోజ్యాని సమాసతః।
దూర్వాస్యామాకపద్మాని విష్ణుపర్ణీతి పాద్యకమ్।। 26.52 ।।
సిద్ధార్థం గన్ధపుష్పం చ ఫలం యవతిలాక్షతమ్।
కుశాగ్రం చార్ఘ్యమష్టాఙ్గం కల్పయేచ్చ సమాసతః।। 26.53 ।।
తక్కోలజాతికర్పూరలవఙ్గకుసుమాన్వితమ్।
చతురఙ్గం తథాచామం కల్పయేత్ తత్ర సాధకః।। 26.54 ।।

అశ్వత్థోదుమ్బరబ్రహ్మవటబిల్వవికఙ్కతైః।
శమీభిః ఖదిరైః కుర్యాత్ కషాయం త్వగ్భిరేవ చ।। 26.55 ।।
సహా నిశా సదాభద్రా శీరీషం సూర్యవర్తినీ।
కుశాగ్రం చషడఙ్గాని మార్జనే కథితాని తు।। 26.56 ।।
కదలీనాలికేరామ్రధాత్రీపనసదాడిమైః।
సభవ్యబిల్వైరష్టాఙ్గం ఫలతోయం చ కల్పయేత్।। 26.57 ।।
వజ్రమౌక్తికవైడూర్యపద్మరాగప్రవాలకైః।
పఞ్చాఙ్గం రత్నతోయం స్యాల్లోహం హేమాదిపఞ్చకమ్।। 26.58 ।।
సేవ్యార్త్యమ్బుజటాప్రాయోముురశీత్రైస్తు గన్ధకమ్।
జాతిస్త్రీమల్లికాకున్దనన్ద్యావర్తాబ్జచమ్పకైః।। 26.59 ।।
యూథికాబకులాభ్యాం తు కర్తవ్యం కుసుమోదకమ్।
శఙ్ఖారితార్క్ష్యకూర్మైశ్చ లోహజైరౌపమానికమ్।। 26.60 ।।
ఆద్యాఙ్గమితరాలాభే పాద్యాదీనాం ప్రశస్తతే।
పితరః శ్రీసరస్వత్యౌ దక్షవిష్వూశనేన్దవః।। 26.61 ।।
ఇన్ద్రార్కయమవిశ్వాఖ్యాః కుబేరో వాయురప్యజః।
వసవశ్చైవ సావిత్రీ పాద్యాదిద్రవ్యదేవతాః।। 26.62 ।।
గన్ధర్వో వరుమస్తార్క్ష్యో భూమిర్నిర్ఋుతిరేవ చ।
శ్రీధరశ్చ నృసింహోఽశ్వముఖో మధ్యే పరః పుమాన్।। 26.63 ।।
ఇదం విష్ణుర్హిరణ్యవర్ణా ఆపోహిష్ఠా ప్రజాపతే।
తేజోఽసి చ దధిక్రావ్ణ ఆప్యాయస్వ తథా మధు।। 26.64 ।।
అథాకృష్ణేన చాశ్వత్థే భద్రం కర్ణేభిరేవ చ।
గణానాం వాయవాయాహి బ్రహ్మజజ్ఞానమేవ చ।। 26.65 ।।
ఉపత్వాగ్నే దేవస్యాత్వా బహిర్మన్త్రాః ప్రకీర్తితాః।
వి ష్ణోరరాటం తత్త్వా చ సువర్మం స్యోనాపృథివ్యపి।। 26.66 ।।

శన్నో యాదివ్యా యాసాం చ పరోమాత్రేతి దైవికే।
మధ్యేఽతోదేవసూక్తం చ సర్వత్రాన్తే స్వపూరణమ్।। 26.67 ।।
పాద్యాదిమధ్యపర్యన్తం స్నానమత్ర ప్రకీర్తితమ్।
ప్రతిద్రవ్యం సమభ్యర్చ్య ధూపయిత్వా నివేదయేత్।। 26.68 ।।
సకలీకృత్య మూలాజ్గైర్ముద్రాః సమ్యక్ ప్రదర్శ్య చ।
నీరాజ్యార్ఘ్యాదిభిః సాఙ్గం యథాన్యాయం ప్రపూజయేత్।। 26.69 ।।
ఏభిరేవాఖిలద్రవ్యైః స్నాపయేదఙ్గదేవతాః।
చతుర్విధం నివేద్యాన్నం సోపదంశం ఘృతాప్లుతమ్।। 26.70 ।।
బలిం చ సర్వతో దద్యాద్ భూతేభ్యః సార్వకామికమ్।
సార్వవర్ణికమన్నాద్యం కుర్యాచ్చైవానివారితమ్।। 26.71 ।।
ఆచార్యం పూజయేత్ కర్తా దక్షిణాభిః సమూర్తిపమ్।
హోమాధ్యయనకర్తౄంశ్చ సదస్యాన్ వైష్ణవాంస్తథా।। 26.72 ।।
బ్రాహ్మణాన్ వైష్ణవాఙ్ శాన్తాన్ సమ్పూజ్య ద్వాదశావరాన్।
శక్త్యా చ దక్షిణాం దద్యాత్ కుర్యాత్ తైః స్వస్తివాచనమ్।। 26.73 ।।
వ్యత్యస్తోనాతిరిక్తాదిదోషశాన్తిస్తతో భవేత్।
ద్రవ్యైరూనశతార్ధేన సైకాశీత్యా శతాష్టభిః।। 26.74 ।।
షడధ్యర్ధశతైః సప్తదశాఢ్యద్విశతేన చ।
సద్విపఞ్చాశతా తేన త్రిభిర్వా పఞ్చభిః శతైః।। 26.75 ।।
కుమ్భోత్తరసహస్రాన్తం స్నానమేవం ప్రకల్పయేత్।
ఇతి సమ్యక్ సమాఖ్యాతం విష్ణోః స్నపనముత్తమమ్।। 26.76 ।।
ఐహికాముత్రికాన్ కామాన్ సగ్యక్కృత్వా యదాప్నుయాత్।। 26.77 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం షడ్వింశః పటలః ।।

|| అథ సప్తవింశః పటలః ||

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ ప్రోక్షణాదివిధిక్రమమ్।
నవీకరణముద్ధిశ్య కార్యం సర్వం యథాక్రమమ।। 27.1 ।।
సమ్మృజ్య సర్వతో గేహం కపిలాగోమయేన చ।
తన్మూత్రేణ చ తేనాత్ర ప్రోక్షయేచ్చమితి బ్రువన్।। 27.2 ।।
చతుర్దిక్షు తథా కృత్వా సగర్భగృహమాదితః।
తూష్ణీం మన్త్రైశ్చ సమ్ప్రోక్ష్య శుద్ధోదైర్మన్త్రవారిభిః।। 27.3 ।।
ఇమా ఆపః శివా గవ్యైః పఞ్చోపనిషదేన చ।
సర్వతశ్చక్రసజ్జప్తైర్వికిరేత్ సర్షపాక్షతైః।। 27.4 ।।
సంశోధ్య మణ్డపం చాగ్రే తోరణధ్వజమణ్డితమ్।
శయనం కల్పయేత్ యమ్యక్ కుసుమోత్కరసంయుతమ్।। 27.5 ।।
తతః సురక్షితం కృత్వా పుణ్యాహం తత్ర వాచ్యేత్।
కర్మార్యాం స్థాపయిత్వాఽద్భిః సరత్నాభిశ్చ పఞ్చభిః।। 27.6 ।।
తీర్థోదైశ్చ త్రయీసారసూక్తైః స్నపనమాచరేత్।

నవాభ్యాం శుక్లవస్త్రాభ్యాం వేష్టయిత్వాఽక్షరేణ తు।। 27.7 ।।
ఉపవీతమథాద్యేన మకుటం మధ్యమేన తు।
ఉత్తరీయం తృతీయేన పుంబీజేన చ భూషణమ్।। 27.8 ।।
సర్వేణ గన్ధపుష్పాద్యైరిష్ట్వా పుణ్యాహమాచరేత్।
ఓఙ్కారం భగవన్ సర్వవ్యాపిన్ సర్వపదం పునః।। 27.9 ।।
భూతాధిపత ఇత్యేవం సర్వవేదపదం పునః।
సారమయేత్యతః సర్వదేవాధిపత ఇత్యపి।। 27.10 ।।
ఏహ్యేహి పురుషేత్యేన్మహాపురుషశబ్దవత్।
అన్తాదిమధ్యభూతేతి పరాత్పరతరేతి చ।। 27.11 ।।
వ్యక్తావ్యక్తపదం పశ్చాద్ స్థూలసూక్ష్మమహాపదమ్।
యోగిన్ నమ ఇతి స్వాహాశబ్దాన్తేన తమాహ్వయేత్।। 27.12 ।।
సకలీకృత్య మూలేన హృదయాదిభిరోమితి।
దద్యాత్ పాద్యం తథాచామమితిగన్ధానులేపనమ్।। 27.13 ।।
ఇమాః సుమనసః పుష్పం ధూపం చైవ వనస్పతేః।
శుభం జ్యోతిః ప్రదీపం చ దద్యాదర్ఘ్యం దశాఙ్గవత్।। 27.14 ।।
ఆపః సిద్ధార్థకా దూర్వా అక్షతాస్తిలతణ్డులాః।
క్షీరం యవాశ్చ మాషాశ్చ కుశాగ్రాణీతి తద్ విదుః।। 27.15 ।।
ఓన్నమః పదమాదౌ తు తతః పురుషోత్తమాయ చ।
తతః సమస్తలోకాధిపతయేఽర్ఘ్యమనన్తరమ్।। 27.16 ।।
నివేదయామిసంయుక్తో నమః స్వాహేత్యయం మనిః।
భూయశ్చాచమనం దద్యాత్ పఞ్చభిః స్నాపయేత్ పునః।। 27.17 ।।
పూర్వవద్ వస్త్రభూషాది పాద్యాచమనమర్చనమ్।
బద్ధ్వాఽథ కౌతుకం ధేనుప్రదానం స్వస్తివాచనమ్।। 27.18 ।।
కృత్వాఽధివాసయేద్ధీమాన్ పూర్వవద్ దిక్షు కారయేత్।

ఋగ్యజుస్సామాథర్వజ్ఞా జుహుయుర్దిక్షు దీక్షితాః।। 27.19 ।।

క్రమాచ్ఛాబ్దికనైరుక్తచ్ఛన్దశ్శిక్షావిదోఽన్యతః।

జ్యోతిఃకల్పేతిహాసజ్ఞాః పురాణజ్ఞాః సదస్యకాః।। 27.20 ।।

మీమాంసాన్యాయసాఙ్ఖ్యజ్ఞా వేదాన్తజ్ఞాశ్చ సాక్షిణః।

గాయత్ర్యా తు మథిత్వాఽగ్నిమక్షరైః ప్రోక్ష్య చాష్టభిః।। 27.21 ।।

తద్వ్యక్తైస్తైర్నిషేకాది కృత్వా పూర్ణాం ప్రదాయ చ।

విహృత్యాగ్నిముఖం కృత్వా జుహుయుః సర్వ ఏవ తే।। 27.22 ।।

సమిధః క్షీరిజా బ్రాహ్మీరథ పాలాశ్య ఏవ వా।

పృథగష్టసహస్రాణి ఘృతాక్తా మన్త్రసమ్మితాః।। 27.23 ।।

తతః ప్రోక్ష్య జలైర్బిమ్బం సదస్యేభ్యో నివేదయేత్।

సుహుతాః సమిధః పూర్వమస్మాభిః శాస్త్రదృష్టిభిః।। 27.24 ।।

శం భవన్తో వదన్త్వత్ర ప్రీయతాం చ జనార్దనః।

తత ఓం స్వస్తి భవన్తో బ్రువన్త్వితి విధానతః।। 27.25 ।।

ఓం స్వస్తి శాన్తిరిత్యష్టౌ సదస్యా బ్రూయురాదరాత్।

ఓం స్వస్తి శాన్తిః సుహుతం భవత్వితి గురుర్వదేత్।। 27.26 ।।

సదస్యానుమతాః పశ్చాదాజ్యేన జుహుయుస్తథా।

ఆజ్యభాగా హుతాస్తావదిత్యుక్త్వా శం బ్రువన్త్వితి।। 27.27 ।।

నివేదయేయురష్టౌ తే వదేయుశ్చ శమస్త్వితి।

ఆచార్య ఓం శం సుహుతం భవత్వితి తదా వదేత్।। 27.28 ।।

చరుం హుత్వా నివేద్యం తు చరుహోమః కృతస్త్వితి।

ఓం మఙ్గలం బ్రువన్త్వన్తే తేఽపి మఙ్గలమస్త్వితి।। 27.29 ।।

ఓం మఙ్గలం చ సుహుతం భవత్వితి గురుర్వదేత్।

పునరాజ్యం తథా హుత్వా నివేద్యం ప్రాగ్వదేవ తు।। 27.30 ।।

శమిత్యత్ర సదస్యైశ్చ వక్తవ్యం గురుణా తథా।

సర్వవ్యాహృతిభిర్హోమాః కర్తవ్యాస్తైర్విదానతః।। 27.31 ।।

ఆద్యన్తయోః పరీషేకః కార్యః పూర్ణాం తథాన్తతః।

ఏవం హుత్వా తథా సర్వే జుహుయుశ్చావసానికమ్।। 27.32 ।।

ఇన్ద్రవిష్ణుమరుద్భ్యోఽగ్నిధర్మనేతృభ్య ఏవ చ।

సాధ్యేభ్యశ్చ దిశాపాలైః సర్వదేవగణైః సహ।। 27.33 ।।

వ్యాహృత్యాగ్నివాయుశక్రవరుణబ్రహ్మవిష్ణుభిః।

అశ్విభ్యాం గోపతియమాగ్నివిష్ణువసుబాస్కరైః।। 27.34 ।।

విశ్వభూతదిశాపాలనిర్ఋతీరౌద్రరూపకైః।

విష్ణవే చ పునః శూలపాణయే చ యమాయ చ।। 27.35 ।।

సకాలధర్మో దణ్డీ చ త్ర్యమ్బకో వరుణః పునః।

విష్ణుర్మిత్రోఽథ పరమేష్ఠ్యాదిత్యభూతసముద్రవాన్।। 27.36 ।।

ఆపగావాయువిష్ణుభ్యో మరుద్భ్యో జాతవేదసే।

ఇన్ద్రాయ సర్వలోకేభ్యో బ్రహ్మణే విశ్వకర్మణే।। 27.37 ।।

సోమాయ సోమపార్షద్భ్యో గ్రహనక్షత్రసంయుతైః।

తారాగణైర్భూతభౌమదివ్యనాగైశ్చ హోమయేత్।। 27.38 ।।

సర్వాశ్చ దేవతా రుద్రవిశ్వరూపాఖ్యవిష్ణవః।

బ్రహ్మ రుద్రాః సర్వదేవాః సహవిఘ్నైర్గణాధిపైః।। 27.39 ।।

ఆదావన్తే చ యోక్తవ్యాస్తథా వ్యాహృతయః పృథక్।

ససమ్పాతైస్తతః కుమ్భం పూరయేచ్ఛాన్తివారిభిః।। 27.40 ।।

దేవస్యోత్తరతో విద్వాన్ సంస్థాప్య సకమణ్డలుమ్,

సర్వతీర్థాహృతైః సర్వసముద్రాదాహృతైరపి।। 27.41 ।।

ప్రాక్స్రోతసీభ్యో వాపీభ్యః ప్రత్యాహృతైరథామ్బుభిః।

సరత్నకైః సపవిత్రైః కలశం పూరయామి చ।। 27.42 ।।

సర్వద్వయం తతో వ్యాపిన్ సర్వలోకాధిసంయుతమ్।

పతయే నమః స్వాహేతి తారాదిః పూరణే మనుః।। 27.43 ।।
అనేన మన్త్రరూపేణ పూరియిత్వా కమణ్డలుమ్।
వేష్టయేత్ క్షౌమపట్టేన సాపిధానమలఙ్కృతమ్।। 27.44 ।।
శేషైః శాన్త్యుదకైః పూర్ణం పూరయిత్వాఽన్యమాదితః।
సాపిధానమలఙ్కృత్య క్షౌమాభ్యాం పరివేష్ట్య చ।। 27.45 ।।
గన్ధాదిభిరథాభ్యర్చ్య కలశం చ కమణ్డలుమ్।
కలశం సర్వకల్యాణం గృహీత్వా ప్రోక్షకః శుచిః।। 27.46 ।।
సర్వమఙ్గలసంయుక్తో నవామ్బరధరో హరిః।
స్వయం భూత్వా జపన్మన్త్రం శనైర్గచ్ఛేత్ ప్రదక్షిణమ్।। 27.47 ।।
ఆధాయ సకుశే హస్తే సవ్యే తూపరి దక్షిణమ్।
తథా కమణ్డలుం చాన్యో గృహీత్వా చ తదగ్రతః।। 27.48 ।।
సకుశాం పాతయేద్ ధారామవిచ్ఛిన్నామనుత్కటామ్।
శన్నోదేవ్యణోరణీయాన్మన్త్రద్వయముదాహరేత్।। 27.49 ।।
ప్రాసాదాన్తశ్చ సంశోధ్య తథా కృత్వా విచక్షణః।
కారయేద్ బిమ్బశుద్ధిం చ యుక్తితో మూర్తిపైర్గురుః।। 27.50 ।।
శాన్తిం కృత్వా తదగ్రే తు కౌతుకస్నానమాచరేత్।
పీఠే నివేశ్య తచ్ఛయ్యామనుగైరపనాయయేత్।। 27.51 ।।
క్షాలితం శుద్ధతోయేన స్నాపయేన్మన్త్రవారిభిః।
శిష్టైః శాన్త్యుదకైశ్చైవ స్నాపయేత్ ప్రణవేన తు।। 27.52 ।।
పాద్యాచామామ్బరం భూషాముపవీతం చ వేష్టనమ్।
పూర్వవత్ సమ్ప్రదాతవ్యం దీపాన్తం పునరేవ చ।। 27.53 ।।
బ్రహ్మాణమీశ్వరం విప్రాననుమాన్య యథావిధి।
అనుజ్ఞాదక్షిణాం దత్త్వా కుర్యాచ్చ స్వస్తివాచనమ్।। 27.54 ।।
శయనే రుద్రసూక్తేన పీఠాచ్చోత్థాపనం భవేత్।

స్థానే పురుషసూక్తేన బ్రాహ్మేణాసనకర్మణి।। 27.55 ।।

పురుషేఽక్షరరాజం వా మధ్యమం శాఙ్కరే తథా।

అన్త్యం బ్రాహ్మే యథాయోగం యుక్త్యా చోత్థాపనం చరేత్।। 27.56 ।।

శాన్తికుమ్భం పురస్కృత్య ధారం చైవ కమణ్డలోః।

కర్మార్చామానయేద్ విద్వాన్ వాగ్యతోఽన్తః స్మరన్ హరిమ్।। 27.57 ।।

తత్త్వజ్ఞేన ధృతం కుమ్భం సమ్యగుద్వాహయేత్ పురః।

శాకునస్వస్తిసూక్తాభ్యాం జయశబ్దాదిసంయుతమ్।। 27.58 ।।

సాగ్నిం ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రాసాదం ప్రవిశేత్ పునః।

దత్త్వాఽర్ఘ్యం కౌతుకం పీఠే స్థాపయేద్ బ్రాహ్మముచ్చరన్।। 27.59 ।।

శిఖాసిరోముఖగ్రీవాద్విబాహుహృదయే తథా।

నాభావుపస్థ ఊర్వోశ్చ కరయోః పాదయోర్న్యసేత్।। 27.60 ।।

ఐన్ద్రే తు పృష్ఠతః కార్యమేవం న్యాసవిధిః స్మృతః।

తతస్తు ప్రోక్షయేత్ విద్వాన్ తం సమ్యగ్ ద్విషడక్షరైః।। 27.61 ।।

కర్మార్చాగతమావాహ్య గన్ధపుష్పోదకేన తు।

స్నాపయేన్మూలబిమ్బం తు తతః శాన్త్యుదకేన చ।। 27.62 ।।

సర్వాన్తైః కాస్యహృద్గుహ్యపాదస్థైః కల్పయేత్ తనుమ్।

హృదయాదీని చాఙ్గాని యథాస్థానం నివేశయేత్।। 27.63 ।।

పాద్యాది పూర్వవత్ కార్యం పుణ్యాహం వాచయేత్ తతః।

గన్ధపూష్పాదిభిః సమ్యక్ పూజయిత్వా చ భక్తితః।। 27.64 ।।

పాయసం యావకం చాన్నం గౌళం వాఽత్ర నివేదయేత్।

తద్ భక్ష్యక్షీరసంయుక్తం సాజ్యం స్వాదూపదంశకమ్।। 27.65 ।।

అనుక్తమన్త్రకార్యేఽత్ర గాయత్రీం వైష్ణవీం వదేత్।

తచ్ఛేషేణ తతో దద్యాత్ పార్షదేభ్యో బలిం క్రమాత్।। 27.66 ।।

ఆచమ్యాచమనీయం చ దత్త్వా చాన్నం విసృజ్య తత్।

దక్షిణాం చ తతో దద్యాదన్నాద్యం చానివారితమ్।। 27.67 ।।

చక్రాదీనాం తు మన్త్రాః స్యుః స్వనామపదలక్షితాః।

యదుక్తం స్థాపనే కర్మ తత్ సర్వం కారయేత్ తతః।। 27.68 ।।

స్థాపనోక్తవిధానేన స్నపనం కారయేత్ తతః।

ఉత్సవం చ తథా యాత్రాం సప్తాహం భక్తిపూర్వకమ్।। 27.69 ।।

దినత్రయం తు వా కుర్యాదేకాహమథవాఽఽపది।

తథాఽవశ్యం తు కర్తవ్యా శాన్త్యర్థం చోత్సవక్రియా।। 27.70 ।।

ప్రోక్షణం సద్య ఏవేష్టం ప్రాయశ్చిత్తే విశేషతః।

స్వర్ణశ్చ విష్ణుసూక్తేన సహస్రాష్టాక్షరాన్వితః।। 27.71 ।।

శుద్ధౌ కృతాయామిష్టోఽయం విధిః పఞ్చాజ్యహోమవాన్।

న తిథిర్న చ నక్షత్రం న కాలస్య పరీక్షణమ్।। 27.72 ।।

ప్రాయశ్చిత్తేషు కర్తవ్యా సద్య ఏవ చ నిష్కృతిః।

చతుస్త్రిద్వ్యేకవేదాః స్యుస్తన్త్రజ్ఞాశ్చాధికారిణః।। 27.73 ।।

సద్యశ్చేదేకవేదోఽపి బహువేదో(ద)విలమ్బనే।

ఆచార్యః సర్వతన్త్రజ్ఞస్తదా స్యాచ్చోత్తమో విధిః।। 27.74 ।।

అధమోఽపి విధిః కార్యః సద్యోఽశక్తైరితి స్థితిః।

పదవాక్యప్రమాణజ్ఞైర్వేదయజ్ఞవ్రతస్థితైః।। 27.75 ।।

దక్షైర్జితేన్ద్రియైః శాన్తైర్మూర్తిపైః సహితో గురుః।

ఏవం కుర్యాద్ విధానేన జలసమ్ప్రోక్షణం హరేః।। 27.76 ।।

ఆఢకత్రయసమ్పూర్ణమచ్ఛిద్రం కలశం శుభమ్।

సకూర్చం వస్త్రయుగ్మేన వేష్టితం రత్నసంయుతమ్।। 27.77 ।।

శాలికూర్చస్థితం పూర్ణం పురుషసూక్తేన పూజయేత్।

మూలేనాఙ్గచతుర్మూర్తివిధినాఽర్ఘ్యాదిభిః క్రమాత్।। 27.78 ।।

తత్ర విష్ణుం మహావిష్ణుం సదావిష్ణుం చ విన్యసేత్।

ఉల్లేఖనాదికం కృత్వా సంస్కృత్యాగ్నిం చ హోమయేత్।। 27.79 ।।

పౌరుషం విష్ణుసూక్తం చ చిత్తిస్రుక్సప్తహోతృకమ్।

చతుర్హోతా చ షడ్ఢోతా పఞ్చోపనిషదో జితమ్।। 27.80 ।।

సావిత్రీ వ్యాహృతిశ్చైవ హంసఃశుచిషదిత్యపి।

మూలత్రయం చ గాయత్రీం జుహుయాత్ సుసమాహితః।। 27.81 ।।

హుత్వా హుత్వా స్పృశేద్ బిమ్బం కలశం భవనం తథా।

మూలత్రయేణ హోమాన్తే స్పృశేత్ ప్రసృతిముద్రయా।। 27.82 ।।

సమ్పాతహుతతోయేన కలశస్థేన సర్వతః।

పరిభ్రమ్యాగ్రతో ధారాం కృత్వా సమ్ప్రోక్షయేత్ కుశైః।। 27.83 ।।

వాస్తుహోమే కృతేఽన్తశ్చ వాస్తోష్పదశపఞ్చకైః।

హునేదష్టసహస్రం తు పాలాశం ఖాదిరం తు వా।। 27.84 ।।

తథా పఞ్చశతం వాఽపి కుర్యాదష్టశతం తు వా।

తావదాజ్యం చరుం లాజాంస్తిలాఞ్ శాలీంశ్చ హోమయేత్।। 27.85 ।।

ప్రత్యేకమేవమేవం తు మన్త్రే మన్త్రే చ హోమయేత్।

యథాలాభం తు హోతవ్యం శాస్త్రదృష్టేన వర్త్మనా।। 27.86 ।।

వైదికానాం హునేదాజ్యం శేషం వై మూలవిద్యయా।

ఏవం కృత్వా విధానేన కౌతుకం బన్ధయేత్ తతః।। 27.87 ।।

ద్వాదశాక్షరమన్త్రేణ పద్మసూత్రేణ చైవ హి।

రాత్రౌ మహోత్సవం కుర్యాచ్ఛఙ్ఖతూర్యరవైః శుభైః।। 27.88 ।।

రాత్రౌ మహోత్సవం కర్తవ్యో జలసమ్ప్రోక్షణం దివా।

ప్రభాతే సుముహూర్తే చ ప్రోక్షణం కర్తుమారభేత్।। 27.89 ।।

ఆవాహ్య పూజయేద్ దేవం శఙ్ఖచక్రాదిలక్షణమ్।

సాఙ్గం ద్వాదశభిశ్చైవ దశభిర్మూర్తిభిః సహ।। 27.90 ।।

ఆదిత్యరుద్రవస్వాద్యైః కిన్నరాద్యైశ్చ సంవృతమ్।

వాఙ్మయాదిం సబిన్దుం చ నమస్కారాన్తముత్తమమ్ ।। 27.91 ।।

ప్రణవాదికమన్త్రేణ స్నాపయేత్ సుసమాహితః।

శేషోదకేన మన్త్రజ్ఞః స్నాపయేద్ భువనేశ్వరమ్ ।। 27.92 ।।

సూక్తాభ్యా

।। అథ అష్టావింశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ కర్మశేషానహం తవ।

యద్యోగాజ్జాయతే సర్వం కర్మావికలముత్తమమ్ ।। 28.1 ।।

లేపాదిదూషితే బిమ్బే శుద్ధిం కృత్వా యథోదితామ్।

అభిషేకాత్ పురా కార్యాః శుద్ధయోఽన్యాశ్చ యుక్తితః ।। 28.2 ।।

వైష్ణవానలనిర్దగ్ధబ్రహ్మత్వగ్భస్మమిశ్రితమ్।

తీర్థతోయం సమాలోడ్య పఞ్చపత్రరసం తథా ।। 28.3 ।।

గోశృఙ్గేణాభిషిచ్యార్చాం తత్పిష్టైర్లేపయేత్ పునః।

సహాదూర్వాసదాభద్రాసిద్ధార్థరజనీయుతమ్ ।। 28.4 ।।

దోషఘ్నం క్షీరిణాం త్వగ్భిర్ఘర్షణం లేపనం తథా।

దూర్వాసిద్ధార్థకల్కేన సగవ్యేన చ లేపనమ్ ।। 28.5 ।।

చన్దనాగరుకర్పూరక్షోద్రైర్ధూపః పురేణ చ।

పరితో దీపమాలా చ కపిలాజ్యాబ్జసూత్రజా ।। 28.6 ।।

పిప్పలత్వక్సహాలక్ష్మీగన్ధనాగాబ్జకేసరైః,

క్షీరిత్వగ్రససమ్పిష్టైర్లేపనం పఞ్చభిస్తథా।। 28.7 ।।

స్నానప్రకారమాలేపం ధూపనం చ విశేషతః।

సర్వదోషహరం కుర్యాద్ స్థానవృద్ధికరం పరమ్।। 28.8 ।।

పూరణం త్రివిధం ప్రోక్తమన్నపుష్పజలైః శుభైః।

పుష్టిదం జయదం పుణ్యమపమృత్యుహరం తథా।। 28.9 ।।

సర్వదోషహరం శ్రేష్ఠం పాయసాన్నేన పూరణమ్।

కన్దాజ్యశర్కరాపూపకదలీఫలసంయుతమ్।। 28.10 ।।

శుద్ధ్యర్థం పుష్టిదం ప్రోక్తం ప్రాయశ్చిత్తార్థమేవ చ।

ఉత్సవేష్వపి కర్తవ్యమాత్మాభ్యుదయకాఙ్క్షిభిః।। 28.11 ।।

ధాన్యతణ్డులవస్త్రస్థాన్ ఘటాన్ పఞ్చామ్బుపూరితాన్।

హేమరత్నాదిసంయుక్తాన్ సకూర్చాన్ పల్లవాఞ్చితాన్।। 28.12 ।।

కమలాదిభిరాచ్ఛాద్య కుశపుష్పాద్యలఙ్కృతామ్।

వాసోభిరహతైశ్ఛన్నాన్ గన్ధపుష్పైశ్చ పూజితాన్।। 28.13 ।।

సకలేన సమాలభ్య పఞ్చభిః స్నాపయేత్ క్రమాత్।

తథా చ గన్ధైర్గవ్యైశ్చ పయోదధ్యాజ్యకాదిభిః।। 28.14 ।।

సమ్పూజ్య విధివద్ గన్ధైరాలిప్యాచ్ఛాద్య వాససా।

సుగన్ధినాఽహతేనైవ సపీఠం కవచేన తు।। 28.15 ।।

శుద్ధపాయసహారిద్రైస్తిలైః శుద్ధవినిర్మితైః।

పేయైర్లేహ్యైశ్చ చోష్యైశ్చ కన్దమూలఫలాదిభిః।। 28.16 ।।

సురసైర్బహుభిర్దివ్యైః సోపదంశైః సమన్తతః।

దధిక్షీరగులాజ్యైశ్చ కాలపక్వైశ్చ పూరయేత్।। 28.17 ।।

శీతేనాన్నేన పూరః స్యాదన్నసూక్తాదిభిః శుభైః।

స్థాపయేద్ ఘటికాః సప్త నాదయేత్ తూర్యనిస్వనైః।। 28.18 ।।

నివేదయేచ్చతుర్దిక్షు పాయసాది యథాక్రమమ్।
పఞ్చభిర్వ్రహ్మసూక్తేన సమిదాజ్యచరూన్ క్రమాత్।। 28.19 ।।
అష్టోత్తరశతం హుత్వా దిక్షు భూతబలిం హరేత్।
తతోఽనుజ్ఞాప్య తత్ సర్వం విసృజ్యాప్సు వినిక్షిపేత్।। 28.20 ।।
తతశ్చారాధయేత్ సమ్యగన్నాద్యం చోత్సవం పునః।
స్నపనం కారయేదేవం సర్వసమ్పద్ భవిష్యతి।। 28.21 ।।
వర్ణసఙ్కరవిప్రైస్తు స్పృష్టేఽష్టశతమాదిశేత్।
సవర్ణగామిభిశ్చైవం బ్రహ్మఘ్నేఽష్టసహస్రకమ్।। 28.22 ।।
జలసంప్రోక్షణం చాత్ర గురుతల్పగతే తథా।
సువర్ణస్తేయసంసర్గే జలసంప్రోక్షణం తథా।। 28.23 ।।
ద్విజానాం భోజనం చాత్ర స్నపనం చైవ కారయేత్।
సురాపైరపి సంస్పృష్టే జలసంప్రోక్షణాదికమ్।। 28.24 ।।
గోదానం బహువిప్రాణామన్నాద్యం స్నపనం తథా।
బ్రహ్మహత్యాదిసంసృష్టైర్యాది స్పృష్టో జనార్దనః।। 28.25 ।।
జలసంప్రోక్షణస్నానహోమాధ్యయనభోజనైః।
భూహేమకపిలాదానపారాయణశతం తథా।। 28.26 ।।
ఏకసంపర్కవిప్రేణ ప్రమాదాద్ యది గమ్యతే।
గేహం వా దేవబిమ్బం వా జలసంప్రోక్షణం తథా।। 28.27 ।।
బహుసంపర్కవిప్రైస్తు స్పృష్టే బహుగుణం తథా।
చణ్డాలశ్వపచైః స్పృష్టే ప్రాసాదే బిమ్బ ఏవ వా।। 28.28 ।।
అర్చాద్రవ్యే చ సంస్పృష్టే జలసంప్రోక్షణాదికమ్।
పఞ్చ షట్ సప్త వాఽహాని మహాస్నానం ద్విజార్చనమ్।। 28.29 ।।
సప్తకారుజనైః స్పృష్టే బిమ్బే ప్రాసాద ఏవ వా।
జలసంప్రోక్షణస్నానగోదానాన్నాద్యవిస్తరః।। 28.30 ।।

చోరరూపేణ శూద్రాస్తు సంస్పృష్టా ప్రతిమా యదా।
జలసంప్రోక్షణాన్నాద్యస్నపనైః సుద్ధిరిష్యతే।। 28.31 ।।
చోరరూపేణ వైశ్యైస్తు జలసంప్రోక్షణం క్రమాత్।
స్నపనం భోజనం చైవ కారయేత్ సుసమాహితః।। 28.32 ।।
మోహాదథార్థకామాద్ వా చోరరూపేణ చేన్నృపైః।
జలసంప్రోక్షణేనైవ శుద్ధిః స్యాన్నాత్ర సంశయః।। 28.33 ।।
వర్ణోత్తమేవ చేత్ స్పష్టశ్చోరరూపేణ కేశవః।
స్నపనం కారయేత్ తత్ర షోడశైవ ఘటాః స్మృతాః।। 28.34 ।।
అస్నాత్వా యది భక్త్యా తు మన్త్రసంస్కారవర్జితమ్।
ద్విజోత్తమేన స్పృశ్యేత పఞ్చగవ్యేన శోధయేత్।। 28.35 ।।
నృపేణ యది భక్త్యా తు స్పృష్టో దేవో జనార్దనః।
యథోక్తైర్నవభిః కుమ్భైః స్నపనేనైవ శుధ్యతి।। 28.36 ।।
వైశ్యేన యది సంస్పృష్టో భక్త్యా మన్త్రవివర్జితమ్।
పఞ్చాశత్కలశైరేవ స్నపేన విశుధ్యతి।। 28.37 ।।
స్పృష్టః శూద్రేణ భక్త్యా తు మన్త్రసంస్కారవర్జితమ్।
అష్టోత్తరశతేనైవ కర్తవ్యం స్నపనం పునః।। 28.38 ।।
సప్తకారుజనైశ్చాపి భక్త్యా స్పృష్టే జనార్దనే।
జలసంప్రోక్షణేనాత్ర స్నపనేన చ శుధ్యతి।। 28.39 ।।
ఏతేషాం చేత్ స్త్రియా స్పృష్టో మోహాద్ వా యది కామతః।
పూర్వోక్తా నిష్కృతిః కార్యా శేషం బ్రాహ్మణపూజనమ్।। 28.40 ।।
గోదానం చ పునః కుర్యాద్ గవ్యస్నానం చ యుక్తితః।
బ్రాహ్మణ్యా చోరమార్గేణ స్పృష్టే తు మధుసూదనే।। 28.41 ।।
స్నపనం కారయేచ్ఛక్త్యా బ్రాహ్మణానాం చ భోజనమ్।
రాజన్యవైశ్యయోః స్పర్శే మోహాద్ వా చౌర్యకేణ వా।। 28.42 ।।

జలసంప్రోక్షణం స్నానం విప్రభోజనసంయుతమ్।
శూద్రా యది స్పృశేచ్చౌర్యాద్ గర్భగేహం తు వా విశేత్।। 28.43 ।।
జలసంప్రోక్షణం కుర్యాన్మహాస్నపనసంయుతమ్।
అన్త్యజానాం శునాం వాఽపి గర్భే కారుస్త్రియాఽపి వా।। 28.44 ।।
ప్రసూతే ప్రోక్షణం కుర్యాద్ ద్వాదశాహం దశైవ వా।
మహాస్నానం చ కర్తవ్యముత్సవాన్నాద్యసంయుతమ్।। 28.45 ।।
వర్ణజా యది సూయేత్ ప్రమాదాద్ దేవమన్దిరే।
జలసంప్రోక్షణం కృత్వా మహాస్నానేన శుధ్యతి।। 28.46 ।।
క్షత్రియా వాఽథ వైశ్యా వా యద్యజ్ఞానాత్ ప్రసూయతే।
జలసంప్రోక్షణం కుర్యాత్ త్రిదినం వా చతుర్దినమ్।। 28.47 ।।
ద్విగుణం సూతశావర్తుసూతికాదాహకైః క్రమాత్।
ఏవం మార్గేణ వై కుర్యాజ్జలసంప్రోక్షణం బుధః।। 28.48 ।।
పారాయణం చాధ్యయనం గోదానం భోజనం తథా।
బలిభ్రమణ్వేలాయాం తత్పాత్రం యానమేవ వా।। 28.49 ।।
పతేద్ యస్మిన్ దిశాభాగే తన్మన్త్రేణాత్ర హోమయేత్।
ఘృతేన హవిషా చైవ పాలాశాష్టశతేన చ।। 28.50 ।।
తథా నిత్యబలిస్పర్శే కృతే శ్వానద్వికాదిభిః।
మూలమన్త్రద్వయేనైవ పఞ్చోపనిషదా తథా।। 28.51 ।।
విష్ణుసూక్తేన చైవాత్ర హోమం కుర్యాత్ సమాహితః।
ప్రాయశ్చిత్తేషు సర్వేషు జపహోమేషు శస్యతే।। 28.52 ।।
అష్టాక్షరం స్వసంఖ్యానం ద్వాదశాక్షరమేవ వా।
పాత్రం ప్రక్షాల్య తు స్నాత్వా కృత్వా న్యాసం యథావిధి।। 28.53 ।।
సమ్యగావృత్య తాం భూమిం గోమయేనోపలిప్య చ।
పాయసం శ్రవయేన్మన్త్రీ ఘృతమిశ్రం సుశోభనమ్।। 28.54 ।।

వ్రిహిభిః స్థణ్డిలం కృత్వా తస్మిన్ వాసోఽథ తణ్డులాన్।
కుశపుష్పాణి విన్యస్య ప్రోక్ష్యాస్త్రేణ సమాహితః।। 28.55 ।।
మూలేన విన్యసేత్ పాత్రం ప్రణవేన స్పృశేత్ పునః।
తతశ్చాస్త్రేణ సంప్రోక్ష్య దక్షిణే శాన్తిమర్చయేత్।। 28.56 ।।
హుత్వాఽన్నం మూలమన్త్రేణ ప్రణవేనాజ్యమేవ చ।
అష్టోత్తరశతం వాఽపి సహస్రం వా యథాక్రమమ్।। 28.57 ।।
హవిఃశేషం తతః పశ్చాద్ బలిపాత్రే వినిక్షిపేత్।
తత్ కృత్వా లిఙ్గవత్ ప్రోక్ష్య మూలేనావాహ్య పూర్వవత్।। 28.58 ।।
కర్మార్చాం శోధయిత్వా వా తస్యామావాహ్య పూజయేత్।
పాద్యార్ఘ్యాచమనం దత్త్వా గన్ధపుష్పైరథర్చయేత్।। 28.59 ।।
నమస్కృత్య తతః స్తుత్వా సోత్తరీయః సమాహితః।
ఉద్ధృత్య వ్యాహృతీర్జప్త్వా మూర్ధ్ని తారేణ విన్యసేత్।। 28.60 ।।
శఙ్ఖతూర్యాదిసంయుక్తం శనైర్గత్వా ప్రదక్షిణమ్,
అన్తః ప్రవిశ్య తత్ పాత్రమైశాన్యాం స్థాపయేద్ బుధః।। 28.61 ।।
ఉద్వాస్య క్షాలితం త్యక్త్వా పాత్రమన్యత్ సమాహరేత్।
అనుయాగే నవం బిమ్బం శోధయిత్వాఽధివాసయేత్।। 26.62 ।।
వైష్ణవాగ్నౌ తు జుహుయాత్ ప్రాయశ్చిత్తం విశేషతః।
పఞ్చోపనిషద్భైర్మన్త్రైరాచార్యః సుసమాహితః।। 28.63 ।।
పూర్ణాహుతిం తతో దద్యాద్ ద్వాదశాక్షరవిద్యయా।
అష్టాక్షరేణ జుహుయాత్ సమిదాజ్యచరూన్ క్రమాత్।। 28.64 ।।
సహస్రం వా శతం వాఽపి పఞ్చవింశతిమేవ వా।
లోహకుమ్భం తు సంగృహ్య సుదుఢం సూత్రవేష్టితమ్।। 28.65 ।।
పూరయిత్వా తు విధనా సరత్నం హేమసంయుతమ్।
బీజైః సర్వైః సమాయుక్తం స్థాపయేత్ తత్ర సుస్థితమ్।। 28.66 ।।

తత్రావాహ్య హరిం పశ్చాత్ పూజయేచ్చ విధానతః।
పూర్వోక్తేనైవ మార్గేణ శేషం కర్మ సమాచరేత్।। 28.67 ।।
స్నపనం చోత్సవం కుర్యాద్ విధిదృష్టేన కర్మణా।
సంవత్సరం నరో భక్త్యా సమభ్యర్చ్య జనార్దనమ్।। 28.68 ।।
యత్ ఫలం సమవాప్నోతి పవిత్రారోహణేన తత్।
న కరోతి విధానేన పవిత్రారోహణం తు యః।। 28.69 ।।
తస్య సాంవత్సరీ పూజా నిష్ఫలా కథితా బుధైః।
తస్మాత్ కర్తవ్యమబ్దేఽబ్దే పవిత్రారోహణం హరేః।। 28.70 ।।
శ్రవణస్య సితే పక్షే ద్వాదశ్యాం తు యథావిధి।
సింహస్థే వా రవౌ కార్యం కన్యాయాం తు స్థితేఽథవా।। 28.71 ।।
కన్యయా కర్తితం సూత్రం కార్పాసం పద్మజం తు వా।
క్షౌమసూత్రం తు వా కుర్యాదలాభే దర్భసమ్భవమ్।। 28.72 ।।
నోపయుక్తం క్రియాయాం స్యాదన్యభక్తాదిదూషితమ్।
త్రిగుణేన త కర్తవ్యం హీనమద్యోత్తమం త్రిధా।। 28.73 ।।
తత్ సప్తవింశకం కుర్యాచ్చతుష్పఞ్చాశకం తథా।
అష్టోత్తరశతం వా స్యాద్ వనమాలా సహస్రికా।। 28.74 ।।
ఫలం చ మానుషం దివ్యం సాలోక్యం ముక్తిరేవ చ।
నాభ్యూరుజానుమాత్రం స్యాత్ పరం బిమ్బప్రమాణతః।। 28.75 ।।
గ్రన్థయో ద్వాదశ ప్రోక్తా ద్విగుణాస్త్రిగుణాస్తథా।
కర్తవ్యం వనమాలాయాం శతమష్టోత్తరం సదా।। 28.76 ।।
అధివాసనసూత్రే తు గ్రన్థయో ద్వాదశైవ తు।
మన్త్రో ద్విజోష్విదంవిష్ణురన్యేషు ద్వాదశాక్షరమ్।। 28.77 ।।
తావదావర్తయేన్మన్త్రం యావన్తో గ్రన్థయః కృతాః।
ఏకధా చ ద్విధా చైవ త్రిధా చాపి పవిత్రకే।। 28.78 ।।

కుఙ్కుమోశీరకర్పూరచన్దనాదివిలేపనైః।
గ్రన్థిమధ్యే విలిప్యాథ తత్త్వన్యాసం తు యోజయేత్।। 28.79 ।।
అధివాస్య పవిత్రాణి చైకాదశ్యాముపోషితః।
గన్ధపుష్పైః సమ్భ్యర్చ్య న్యసేద్ దేవాగ్రతో నిశి।। 28.80 ।।
తత్త్వజ్ఞానపరైః కార్యం పవిత్రారోహణం హరేః।
ఏకాదశ్యాం తదభ్యర్చ్య మూలమన్త్రేణ భక్తిమాన్।। 28.81 ।।
భూపాదామనివేద్యైశ్చ సంపూజ్య గరుడధ్వజమ్।
నృత్తగీతాదిసంయుక్తం జాగరం తత్ర కారయేత్।। 28.82 ।।
సోపవాసః శుచిర్భూత్వా కృతజప్యో జితేన్ద్రియః।
దద్యాత్ దానం ద్విజాగ్రేభ్యో భక్త్యాఽభ్యర్చ్య హరిం స్మరన్।। 28.83 ।।
తత్రాధివాసితం ప్రాతస్తదాదాయ పవిత్రకమ్।
అతోదేవేతి సూక్తేన విష్ణోర్మూర్ధ్ని నివేశయేత్।। 28.84 ।।
శూద్రస్తు మూలమన్త్రేణ యేన వా పూజయేద్ధరిమ్।
వేదఘోషైర్జయస్తోత్రగీతమఙ్గలనిస్వనైః।। 28.85 ।।
పవిత్రారోహణం కుర్యాద్ దేవం విజ్ఞాపయేత్ తతః।
మణివిద్రుమమాలాభిర్మన్దారకుసుమాదిభిః।। 28.86 ।।
ఇయం సాంవత్సరీ పూజా తవాస్తు గరుడధ్వజ!।
మన్త్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం జనార్దన!।। 28.87 ।।
యత్ పూజితం మయా దేవ! పరిపూర్ణం తదస్తుతే।
వనమాలాం యథా దేవ! కౌస్తుభం సతతం హృది।। 28.88 ।।
తద్వత్ పవిత్రతన్తూంశ్చ పూజాం చేమాం హృదా వహ।
ఇతి విజ్ఞాప్య దేవేశం భక్త్యాఽఽనమ్య క్షమాపయేత్।। 28.89 ।।
తతశ్చ దద్యాద్ విప్రేభ్యో హరిముద్దిశ్య దక్షిణామ్।
తతోఽనుపూజయేద్ భక్త్యా గురుమన్యాంశ్చ భక్తితః।। 28.90 ।।

మూలమన్త్రేణ జుహుయాద్ వహ్నౌ సఘృతయావకమ్।
తతశ్చ పూజయేత్ భక్త్యా విప్రాన్ దద్యాచ్చ దక్షిణామ్।। 28.91 ।।
సర్వాంశ్చైవార్థినః శక్త్యా పూజయేదోదనాదిభిః।
యావత్తత్త్వయుతా పూజా తావత్యోఽఙ్గులయోఽత్ర వా।। 28.92 ।।
యావన్తో గ్రన్థయశ్చోక్తాస్తత్త్వైస్తైరనుమన్త్రయేత్।
సాంవత్

।। అథైకోనత్రింశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాత్ సమయాచారలక్షణమ్।
దీక్షితానాం తు సర్వేషాం యద్యోగాత్ సర్వసిద్ధయః।। 29.1 ।।
బ్రాహ్మణాద్యాశ్చతుర్వర్ణాస్తయస్త్వేషాం చ దీక్షితాః।
భక్తా జితేన్ద్రియాః శాన్తాః సర్వే సమయినః స్మృతాః।। 29.2 ।।
సమయీ దీక్షితః పశ్చాచ్చక్రవర్త్యభిషేకవాన్।
గురుశ్చైవ తథాచార్యో భగవాన్ సప్తమః స్మృతః।। 29.3 ।।
యాగః స్తోమో మహాయాగశ్చాధ్వరోఽథ సవః క్రతుః।
హరిస్తోమ ఇతి జ్ఞేయాః సప్త యాగాః సమాసతః।। 29.4 ।।

వసన్తే చ తథా గ్రీష్మే శరద్వర్షాసు చ క్రమాత్।
వర్ణినాం విహితా దీక్షా సర్వేషాం వోత్తరాయణే।। 29.5 ।।
సకృద్ ద్విస్త్రిశ్చతుర్దీక్షా సప్తకృత్వశ్చ వర్ణినామ్।
తథా ద్వాదశకృత్వశ్చ కార్యా వా ప్రతివత్సరమ్।। 29.6 ।।
పుష్పాతవశాన్నామ పూర్వమేవ తు గృహ్యతే।
తచ్చర్మవర్మగుప్తాన్తం దాసాన్తం చేహ వర్ణినామ్।। 29.7 ।।
కేవలం సమయీత్యాది ద్రష్టవ్యం కేశావాదివత్।
స్త్రీణాం తు కేశవాద్యాఖ్యా దేవ్యన్తాస్త్రిషు కీర్తితాః।। 29.8 ।।
శూద్రాణాం దాసదాస్యన్తాః సర్వేషాం యాగభేదతః।
సర్వేఽపి దీక్షితాః సమ్యక్ సదా గురుపరాయణాః।। 29.9 ।।
వర్ణాశ్రమగతాన్ ధర్మాన్ రక్షేయుః సమయాంస్తథా।
గురుదేవద్విజాగ్నీనాం సర్వదా పరిచర్యయా।। 29.10 ।।
వ్రతోపవాసనియమైర్భక్త్యా చేచ్ఛేయురున్నతిమ్।
నానిష్ట్వా దేవమశ్నీయాన్న చాదీక్షితవేశ్మని।। 29.11 ।।
నిర్మాల్యం న స్పృశేద్ దద్యాల్లఙ్ఘయేత్ వాఽశనం కుతః।
సర్వేషామేవ దేవానాం నిర్మాల్యమశుచి స్మృతమ్।। 29.12 ।।
విష్ణుభుక్తం తు పుష్పాది శుచీత్యాదదతే పరే।
కాంస్యపాత్రే న భోక్తవ్యం న వన్ద్యా చాన్యదేవతా।। 29.13 ।।
అదీక్షితాద్యయోగ్యేషు సిద్ధాన్తం న ప్రకాశయేత్।
నోదక్యయాఽభిభాషేత న చణ్డాలైర్న చాన్త్యజైః।। 29.14 ।।
న కుదేశే వసేన్నిత్యం న చ పాషణ్డిభిః సహ।
తిర్యక్ పుణ్డ్రం న కుర్వీత నో ద్విట్కారం న సఙ్కరమ్।। 29.15 ।।
శఙ్ఖాష్ఠం లశునం శిగ్రు ధాన్యామ్లం చావికం పయః।
పిణ్యాకం కోరదూషం చ ఛత్రాకం వర్జయేత్ సదా।। 29.16 ।।

ఆసనం శయనం యానం నాతి ష్ఠేచ్చక్రరూపకమ్।
ప్రతిమాసన్నిధౌ నాన్యప్రతిమాస్తుతిమాచరేత్॥ 29.17 ॥
శృణుయాన్న పరీవాదం నచ కాలం వృథా నయేత్।
చక్రాజ్కో విష్ణునామాజ్కపుత్రభృత్యపశుర్భవేత్॥ 29.18 ॥
చత్రైవ తు శిరః కృత్వా స్వపేద్ యత్ర రవిర్గతః।
నాగ్నిగోగురువిప్రార్చాధాన్యేష్వఙ్ఘ్రీ ప్రసారయేత్॥ 29.19 ॥
మత్స్యకూర్మవరాహాణాం నచ మాంసాని భక్షయేత్।
విప్రాగ్నివైష్ణవాశ్వత్థాన్ గాశ్చ కుర్యాత్ ప్రదక్షిణమ్॥ 29.20 ॥
విష్ణోర్గృహాణి సర్వాణి దృష్ట్వా భక్త్యాఽభివాదయేత్।
న బాహుభ్యాం తరేత్ సిన్ధుం న గవా నాన్యవాససా॥ 29.21 ॥
న నగ్నో వా విశేత్ తోయం న ధావేద్ వర్షసంభవే।
ఊర్ధ్వపుణ్డ్రాస్తు యే మర్త్యాస్తాన్ సర్వాచ్చక్తిఽర్చయేత్॥ 29.22 ॥
అగ్రభిక్షాం సదా దద్యాద్ గ్రాసముష్టిం గవాం తథా।
నాద్యాత్ పర్యుషితం చాన్నం నాగతం పరగేహతః॥ 29.23 ॥
శిరస్పృష్టేన తైలేన నాఙ్గం కిఞ్చిదుపస్పృశేత్।
నానన్తర్ధాయ చాసీత నాన్యభక్తం ప్రపూజయేత్॥ 29.24 ॥
ప్రత్యక్షలవణం నాద్యాన్నిర్యాసామేధ్యజాని వా।
వైష్ణవైర్దీక్షితైర్విప్రైర్వివాదం న సమాచరేత్॥ 29.25 ॥
అన్త్యజం వా శ్వపాకం వా నావమన్యేత వైష్ణవమ్।
విష్ణ్వర్థాన్యేవ కర్మాణి సర్వాణి మనసా స్మరేత్॥ 29.26 ॥
అపి ప్రాణపరిత్యాగం కుర్యాద్ విష్ణునిమిత్తతః।
కృతేన కర్మణా యేన భగవాన్ భువనేశ్వరః॥ 29.27 ॥
ప్రసీదతి హి తత్ కార్యం కర్మేదం వైష్ణవైః సదా।
సత్పథే మనసి న్యస్తే వాణీ తిష్ఠతి సత్పథే॥ 29.28 ॥

ఇన్ద్రియాణి చ సర్వాణి తస్మాత్ తచ్చిక్ష్యమాదితః।
ఉపకారః పరో ధర్మః సర్వేషామితి నిశ్చయః।। 29.29 ।।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన సర్వేషాం హితమాచరేత్।
దానాని కీర్తిభూయాంసి మధ్యమాని ఫలేష్వతః।। 29.30 ।।
రహస్యదానం కర్తవ్యం పాత్రకాలాదియోగతః।
పాత్రే సర్వాణి దేయాని దాతవ్యాని మనస్వినా।। 29.31 ।।
దేవమేవ సముద్దిశ్య యశస్త్రానుషఙ్గికమ్।
జితేన్ద్రియస్య భక్తస్య మానసో ధర్మ ఉత్తమః।। 29.32 ।।
కాయికః ప్రాకృతస్యోక్తే మధ్యమస్య తు వాచికః।
క్రియారూపః స్మృతో ధర్మో జ్ఞానరూపం తు తత్పరమ్।। 29.33 ।।
జ్ఞానేన మోక్షమాప్నోతి జ్ఞానార్థా చేష్యతే క్రియా।
కేవలం త్విహ విజ్ఞానం ధర్మస్యానుగ్రహాదృతే।। 29.34 ।।
నాలం చేతో భవావిష్టం ప్రసాదయితుమఞ్జసా।
తదిష్ట్వాఽనన్తరాయార్థం ప్రాప్య జ్ఞానమనుగ్రహాత్।। 29.35 ।।
తతః సాధ్యో భవేన్మోక్షస్తద్భక్తైరేవ నాపరైః।
ప్రాసాదే స్థాపితం దేవం సర్వదా న ప్రకాశయేత్।। 29.36 ।।
అన్యత్రార్చనవేలాయాం పూజనాన్తే ప్రకాశయేత్।
అశిచిద్రవ్యసంసర్గం జనసమ్మర్దమేవ చ।। 29.37 ।।
ప్రాసాదే వర్జయేన్నిత్యం లోకోపకరణాని చ।
వైదికా వైష్ణవా మన్త్రాః శాన్తికాః పౌష్టికాస్తథా।। 29.38 ।।
యథాయోగం ప్రయోక్తవ్యాస్తన్త్రమన్త్రాస్తదన్తరే।
ఋక్షు యే పావనా మన్త్రా యజుష్వపి చ సామసు।। 29.39 ।।
అథర్వణేషు చాదేయా దేవపూజాదికర్మసు।
యే మన్త్రాః పరమం దేవం సాక్షాల్లక్షేణ(క్ష్యేణ) వాఽఽశ్రితాః।। 29.40 ।।

సాఙ్గాః పృథగుపాదేయాస్తాన్ విచార్యాత్ర యోజయేత్।
నహి తేభ్యః పరం కిఞ్చిద్ వాఙ్మయం భువి విద్యతే॥ 29.41 ॥
కామదం చ పవిత్రం చ యే మన్త్రా వైదికాః స్మృతాః।
తైరేవ కృతసంస్కారే వంశే జాతః స్వయం పునః॥ 29.42 ॥
తానుపేక్ష్యాపరాన్ మన్త్రాన్ నానువర్తితుమర్హతి।
కర్మకాణ్డప్రధానాస్తు వైదికా విధయః స్థితాః॥ 29.43 ॥
కామకామైర్వియోక్తవ్యాస్తాం తామాశ్రిత్య దేవతామ్।
మన్త్రాస్తే వైదికాః సిద్ధాః సంభూయ పృథగేవ వా॥ 29.44 ॥
కర్మసిద్ధౌ ప్రవర్తన్తే ప్రాయో నానాఫలాశ్రయాః।
తేఽన్వీక్ష్యాన్వీక్ష్య సంగ్రాహ్యా వైష్ణవైర్వ్రదవాదిభిః॥ 29.45 ॥
తత్పూజాయామిదం తన్త్రం భవత్యేవ నిబన్ధనమ్।
తజ్ జ్ఞాత్వా వైదికాన్ మన్త్రాన్యానుద్ధృత్య చ స్వయమ్॥ 29.46 ॥
ఇదం చ తన్త్రమాలమ్బ్య పూజయేత్ పురుషోత్తమమ్।
యో జపస్తుత్యుపస్థానం తైః కృత్వాఽనుస్మరన్ హరిమ్॥ 29.47 ॥
పఠేన్మన్త్రాన్ యథాన్యాయం స ముఖ్యో విష్ణుయాజకః।
జపయజ్ఞం విశేషేణ యే తు కుర్వన్తి వైదికైః॥ 29.48 ॥
కాలే పూజాం చ కుర్వన్తి తేషు సంప్రీయతే హరిః।
ధ్యాత్వాఽర్కమణ్డలే విష్ణుం వేదమన్త్రైరభిష్టుతమ్॥ 29.49 ॥
ధార్యమాణే తత్రైవాగ్నౌ జుహుయాత్ కార్యసిద్ధయే।
తత్ర యత్ కేవలం ధ్యానం వేదాన్తోక్తమనాశ్రయమ్॥ 29.50 ॥
న తత్రేన్ద్రియదౌర్బల్యాత్ కర్మస్థస్యాధికారితా।
యథా గిరితటాగ్రస్థవనస్పతిఫలేచ్ఛయా॥ 29.51 ॥
ఉపాయే వర్తతేఽశ్రాన్తస్తథాఽసౌ యత్నమాచరేత్।
సర్వత్ర క్రమవాన్ యత్నః కార్యో నేచ్ఛైవ కేవలా॥ 29.52 ॥

తత్ కాయవాఙ్మనోయోగైః క్రమాదిచ్ఛేత్ పరాం గతిమ్।

నిరాకారే తు యా భక్త్యా పూజేష్టా ధ్యానమేవ వా।। 29.53 ।।

రమణీయమివాభాతి తదనర్థస్య కారణమ్।

స్థూలభావప్రసఙ్గీని జన్మనాఽస్యేన్ద్రియాణి హి।। 29.54 ।।

సూక్ష్మార్థం న ప్రపద్యన్తే చిరాచ్చ కిముతాచిరాత్।

నచ రూపం వినా దేవో ధ్యాతుం కేనాపి శక్యతే।। 29.55 ।।

సర్వరూపనివృత్తా హి బుద్ధిః కుత్రాస్య తిష్ఠతి।

నివృత్తా గ్లాయతే బుద్ధిర్నిద్రయా వా పరీయతే।। 29.56 ।।

తస్మాద్ విద్వానుపాసీత బుద్ధ్యా సాకారమేవ తమ్।

అస్తి తస్య పరోక్షం తదితి కిఞ్చిదనుస్మరేత్।। 29.57 ।।

సర్వథాఽఽకారముద్దిష్టం న పరిత్యజ్య పణ్డితః।

పరం దేవముపాసీత ముక్తయే వా ఫలాయ వా।। 29.58 ।।

మన్త్రైరావర్త్యమానైస్తు విష్ణుపాదసమాశ్రయైః।

స్వరూపం లక్ష్యతే బుద్ధౌ తత్ప్రసాదేన నాన్యథా।। 29.59 ।।

భక్త్యర్థాః సర్వమన్త్రాః స్యుః స్తోత్రాణి ధ్యానమర్చనమ్।

సా యస్య హృదయే తీవ్రా స భక్తో నాన్య ఇష్యతే।। 29.60 ।।

ప్రియాణి దేవదత్తాని కర్మజాన్యప్రియాణి చ।

యః పశ్యేత్ సతతం బుద్ధ్యా స భక్తో నేతరో జనః।। 29.61 ।।

తస్య యోగమయం విద్యాదాకారం సార్వవస్తుకమ్।

నిత్యం భక్తానుకమ్పార్థం ధ్యేయో మన్త్రమయస్తు సః।। 29.62 ।।

యదా నివృత్తకర్మాసౌ నిర్వాణే రమతే బుధః।

తదా సూక్ష్మశరీరం తం పూజయేత్ పురుషోత్తమమ్।। 29.63 ।।

శక్తయోఽస్యాయుధాకారా విజ్ఞేయా బాహవో దిశః।

ద్యౌర్మూర్ధా పృథివీ పాదౌ దృష్టిరర్కో మనః శశీ।। 29.64 ।।

అచ్ఛేద్యోఽయమదాహ్యోఽయమక్లేద్యోఽశోష్య ఏవ చ।
నిత్యః సర్వగతః స్థాణుః పూజ్యో నిత్యం మనీషిభిః।। 29.65 ।।
యదా యదా ప్రసన్నా ధీర్ధ్యాయేత్ సూక్ష్మం తదా తదా।
సీదన్తి సంశయేనైవ యతయోఽప్యత్ర విక్లవాః।। 29.66 ।।
ఆగమార్థం దృఢం కుర్యాత్ సర్వవిద్యాభిరాత్మవాన్।
వివేకేన చ శుద్ధేన నాగమస్యైవ సంప్లవమ్।। 29.67 ।।
స్వగృహ్యే ధర్మశాస్త్రే చ యదుక్తం తత్ సదాచరేత్।
తన్త్రోక్తమవిరుద్ధే చ కులవర్ణాశ్రమానుగమ్।। 29.68 ।।
స్త్రీశూద్రాణాం తు సర్వేషాం నౌపనాయనికక్రియా।
దీక్షోపనయనం తేషాం తాన్త్రికశ్చ మనాగ్విధిః।। 29.69 ।।
తాన్త్రికాస్తన్త్రమన్త్రాః స్యుర్విధయశ్చ తదాశ్రయాః।
మూలమన్త్రైశ్చ గాయత్ర్యా వైదికైశ్చ త్రిధా క్రియా।। 29.70 ।।
విట్ఛూద్రయోర్నృపే విప్రే సర్వం వా విప్ర ఇత్యతే।
హోమాదిషు స్వమన్త్రాః స్యురనులోమాస్తు వా సదా।। 29.71 ।।
చతుర్వర్ణోద్భవాః సర్వే ప్రతిలోమానులోమజాః।
తత్రానులోమజాః శ్రేష్ఠా వర్జ్యాస్తు ప్రతిలోమజాః।। 29.72 ।।
ప్రతిలోమేషు సర్వేషు సూత ఏకస్తు గృహ్యతే।
నార్హన్త్యేవేతరే దీక్షాం వర్ణాశ్రమబహిష్కృతాః।। 29.73 ।।
బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థో యతిస్తథా।
చతుర్థాఽఽశ్రమిణో భిన్నాః పునశ్చారభేదతః।। 29.74 ।।
తత్రాద్యో బ్రహ్మచారీ చ లిఙ్గీ శిష్య ఉపాసకః।
అక్షారలవణాశీ యో భైక్షాహారో మితాశనః।। 29.75 ।।
స్థణ్డిలాజినశాయీ చ బ్రహ్మచారీ స ఉచ్యతే।
ఏవం కర్మాణి యః కుర్యాచ్చక్రాదికృతలక్షణః।। 29.76 ।।

దేవతారాధనే సక్తః స లిఙ్గీతి ప్రకీర్తితః।
భైక్షమాత్రేణ జీవన్ యః పఠేచ్ఛుశ్రూషురర్చకః।। 29.77 ।।
నాన్యకార్యపరో నిత్యం స శిష్యః పరికీర్తితః।
త్రిసన్ధ్యం పూజయన్ దేవం నాన్యకార్యపరశ్చ యః।। 29.78 ।।
త్రిః స్నాత్వాఽనుచరేన్నిత్యం గురుం స స్యాదుపాసకః।
వ్రతీ గృహస్థ ఏవాఢ్య ఆచార్యో గృహిణస్త్విమే।। 29.79 ।।
చత్వార ఇహ సమ్ప్రోక్తాస్తథైవాచారభేదతః।
వ్రతోపవాసీ నక్తాశీ నియతార్చీ జితేన్ద్రియః।। 29.80 ।।
ఋతుగామీ మితాహారో వ్రతీ మూలపరః సదా।
యజ్ఞాధ్యయనదేవార్చాశిష్యాదిభరణోద్యతః।। 29.81 ।।
గృహస్య ఇతి విజ్ఞేయః స్వదారవ్రతికో నరః।
సర్వాతిథ్యపరో నిత్యం కామభోజీ సుఖాన్వితః।। 29.82 ।।
దేవోత్సవపరో భక్తః పర్వయాజ్యాఢ్య ఉచ్యతే।
యాజనాధ్యాపనే యుక్తో యాగే వైదికతాన్త్రికే।। 29.83 ।।
నిత్యయాజీ జితక్రోధ ఆచార్యోఽనుగ్రహోన్ముఖః।
తథా వైఖానసస్త్రస్త్రీ గురుర్నిష్కల ఏవ చ।। 29.84 ।।
వానప్రస్థశ్చతుర్ధైవ తన్త్రేఽస్మిన్ పరికీర్తితః।
అక్షారలవణాశీ యో వ్యాఖ్యాతా పుత్రదారవాన్।। 29.85 ।।
స్థణ్డిలాజినశాయీ చ ధ్యాయన్ వైఖానసః సదా।
వన్యవృత్తిస్త్రిసన్ధ్యార్చీ జపహోమపరాయణః।। 29.86 ।।
వల్కలాజినవస్త్రస్త్రీ దర్భశాయీ జపన్ సదా।
త్రిః స్నాయీ నియతావాసశ్చీరీ మూలఫలాశనః।। 29.87 ।।
తీర్థస్నాతోఽర్చయన్ ధ్యాయన్ ద్విషట్కజపవాన్ గురుః।
యదృచ్ఛాలాభసన్తుష్టో నక్తభోజీ దృఢవ్రతః।। 29.88 ।।

చీరీ విమత్సరో మౌనీ నిష్కలోఽహ్న్రస్త్రిరర్చయన్।
హంసః పరమహంసశ్చ భగవాన్ ప్రభురిత్యపి।। 29.89 ।।
చతుర్విధః సమాఖ్యాతస్తన్త్రేఽస్మిన్ దీక్షితో యతిః।
శఙ్ఖచక్రధరో నిత్యమేకదణ్డ్యేకభైక్షభుక్।। 29.90 ।।
సదార్చీ కర్మవిద్ ధ్యానీ హంసో జపపరః సదా।
అద్వైతనిరతో దణ్డీ జ్ఞానధ్యానపరాయణః।। 29.91 ।।
శాన్తోఽశిఖోపవీతశ్చ భైక్షాహారో వ్రతస్థితః।
యతిః పరమహంసః స్యాత్ తన్త్రకర్మణి నిష్ఠితః।। 29.92 ।।
శఙ్ఖచక్రబృసీశిక్యకమణ్డలుపవిత్రవాన్।
త్రిదణ్డీ పాత్రవాన్ భిక్షుర్భగవాన్ యోగపట్టభృత్।। 29.93 ।।
ఏతాన్యేవ వహన్ నిత్యం ఛత్రం ప్రతికృతిం తథా।
చక్రయాగేన దేవేశమర్చయన్ నియతాత్మవాన్।। 29.94 ।।
త్రిసన్ధ్యారాధనే యుక్తః సత్త్వస్థో జపవాన్ ప్రభుః।
విషువాయనయోర్జన్మద్వాదశీశ్రవణేషు చ।। 29.95 ।।
అష్టమ్యాం చ నవమ్యాం చ పఞ్చమ్యాం న స్త్రియం వ్రజేత్।
మూలేన పరిషిచ్యాన్నం స్పృష్ట్వా పీత్వా జలం తథా।। 29.96 ।।
ధ్యాత్వాఽన్తః పురుషం మౌనీ దీప్తవైశ్వానరం తథా।
ప్రణవేనాహుతీః పఞ్చ కుర్యాత్ పఞ్చాత్మనే తతః।। 29.97 ।।
వక్త్రమాత్రం గ్రసేత్ పిణ్డం న హసేన్నోద్విజేత వా।
త్యజేత్ సర్వత్ర చాపల్యం భోక్తవ్యం శబ్దవర్జితమ్।। 29.98 ।।
శ్వోదక్యాన్త్యజపాషణ్డికాకదేవలకుక్కుటాన్।
కారుకాన్ వా తదా పశ్యన్ స్నాయాత్ త్యక్త్వాఽన్నమఞ్జసా।। 29.99 ।।
పఞ్చోపనిషదో జప్త్వా ప్రోక్షయేత్ ప్రణవేన చ।
విష్ణుశ్చాథ మహావిష్ణుః సదావిష్ణురిమే త్రయః।। 29.100 ।।

సవనేషు క్రమాత్ పూజ్యా జపధ్యానాదిభిః సదా।
ప్రాతస్తు విష్ణుగాయత్రీ మధ్యాహ్నే ద్వాదశాక్షరమ్।। 29.101 ।।
సాయమష్టాక్షరం నిత్యం మూలం వా సర్వదా జపేత్।
ఉత్థాయాను గరుం స్నాత్వా ధ్యాత్వా దేవం ప్రపూజయేత్।। 29.102 ।।
నిర్గచ్ఛేత్ సవ్యపాదేన ప్రవిశేచ్చాలయం పునః।
గురోరనుజ్ఞయా భైక్షం చరేత్ పాత్రేణ శం వదన్।। 29.103 ।।
గురవే దర్శయిత్వా తు విన్యసేత్ తదనుజ్ఞయా।
ఆచమ్య మూలమన్త్రేణ హుత్వాఽగ్నౌ సమిధః శుచిః।। 29.104 ।।
ఆసనే సుఖమాసీనః పాదౌ విన్యస్య భూతలే।
పాత్రం చ వామహస్తేన స్పృశన్ ప్రాణాహుతీశ్చరేత్।। 29.105 ।।
యద్యుత్తిష్ఠేదనాచాన్తో భుక్తవానాసనాద్ ద్విజః।
స్నానం సద్యస్తు కర్తవ్యం తస్మాత్ తత్రైవ చాచమేత్।। 29.106 ।।
సన్ధ్యాముపాస్య భూయోఽపి హుత్వా చ సమిధస్తథా।
అర్చయిత్వా హరిం భిక్షాం చరేత్ పూర్వవదేవ చ।। 29.107 ।।
ఏవం ప్రాతశ్చ సాయం చ గురోర్వచనమాస్థితః।
గురోరనుజ్ఞయా పశ్చాద్ గృహస్థాశ్రమమాశ్రితః।। 29.108 ।।
స్నాత్వా తమర్చయేన్నిత్యం తతః కర్మాణి చాచరేత్।। 29.109 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయామేకోనత్రింశః పటలః ।।

।। అథ త్రింశః పటలః ।।

అథ వక్ష్యామి సంక్షేపాద్ యోగం భాగవతం పరమ్।
యదన్యైరశ్రుతం పూర్వం హితానాం పరమం హితమ్।। 30.1 ।।
యుక్తాహారవిహారస్తు యుక్తచేష్టః సమాహితః।
యోగం భాగవతం నిత్యమభ్యసేన్నియతాత్మవాన్।। 30.2 ।।
పఞ్చకాలవిభాగజ్ఞో మితభాషీ మితాశనః।
కామక్రోధాదిజిద్ భక్తః సమలోష్టాశ్మకాఞ్చనః।। 30.3 ।।
సమయాచారసంయుక్తో జపధ్యానపరాయణః।
ఏకాన్తే విజనే స్థానే నివాతే శబ్దవర్జితే।। 30.4 ।।
బద్ధ్వా యోగాసనం మౌనీ యోగం యుఞ్జీత యోగవిత్।
పూజయిత్వా హరిం పూజాం తత్రైవ ప్రతిపాదయేత్।। 30.5 ।।
కిఙ్కరత్వేన చాత్మానం కృతాఞ్జలిరధోముఖః।
న యాచేత ఫలం కిఞ్చిత్ ప్రసన్నో దాస్యతి స్వయమ్।। 30.6 ।।
జానాత్యేవ హి కాలం స భక్తిపూజాగుణాగుణాన్।
ప్రసన్నస్త్వనుగృహ్ణీయాత్ త్వరయా న కదాచన।। 30.7 ।।
నత్వేవ నానుగృహ్ణీయాజ్జన్మాన్తరశతేష్వపి।
కర్మణాం పచ్యమానానామపరేషాం పరిక్షయే।। 30.8 ।।

ప్రకాశయతి భక్తానాం హరిః కుర్వన్ననుగ్రహమ్।
తతస్తు సంపదేవాస్య పురస్తాదుపలక్ష్యతే।। 30.9 ।।
క్షీయన్తేఽస్యారయో నిత్యం వర్ధన్తే సంపదః స్వయమ్।
ఫలం త్వయత్నాద్ భూయః స్యాన్నశ్యన్తి వ్యాధయః స్వయమ్।। 30.10 ।।
న క్వచిచ్చాస్య సంక్లేశో వర్ధన్తే పశవః ప్రజాః।
దీర్ఘం చాస్య భవేదాయుర్జాయన్తే సుభగాః ప్రజాః।। 30.11 ।।
ప్రశంసన్తి జనాశ్చైనం చోరయేయుర్న దస్యవః।
అనుపద్రవమైశ్వర్యం చిరం తిష్ఠత్యయన్త్రితమ్।। 30.12 ।।
ధర్మాద్యభిముఖీ ధీః స్యాదధర్మాదిపరాఙ్ముఖీ।
సుఖేనైవాపరాన్తశ్చ పుణ్యకాలే భవిష్యతి।। 30.13 ।।
జన్మోత్కృష్టకులే భూయో భక్తిశ్చ పునరచ్యుతే।
ఉత్కృష్టతమ ఏవ స్యాత్ తథా జన్మని జన్మని।। 30.14 ।।
అక్లిష్టమష్టధైశ్వర్యం తత్ప్రసాదాద్ భవిష్యతి।
విహరేదిచ్ఛయా దీర్ఘం నిర్వాణం వా తథాఽప్నుయాత్।। 30.15 ।।
భక్తేష్వస్య ప్రసాదేన భవితవ్యం తు సర్వథా।
భ్రష్టోఽపి వివిధాన్ కామానాప్నుయాన్న విముచ్యతే।। 30.16 ।।
కిన్తు కర్మానుబన్ధేన సంసారే క్లేశసమ్భవః।
తస్మాత్ తద్భక్తిరేవాస్య సంపదాం కారణం భవేత్।। 30.17 ।।
తజ్జ్ఞానేన నృణాం భక్తిర్వర్ధనీయా ప్రయత్నతః।
వర్ధితా తు విశేషేణ సైనం నయతి సత్పథమ్।। 30.18 ।।
తస్మాత్ కార్యో వివేకోఽత్ర గుణదోషా యథా స్థితాః।
చిన్తయేదఖిలాన్ దోషానేకాన్తే శుద్ధమానసః।। 30.19 ।।
కామకోపాదిభిర్ముక్తం మనః శుద్ధం భవిష్యతి।
అభ్యాసేన భవేచ్ఛుద్ధిర్మనసో యోగవర్త్మని।। 30.20 ।।

శుద్ధే మనసి తద్భక్తిర్జాయతే తస్య నిశ్చలా।

తస్యాం సముపజాతాయాం తత్త్వే చేతోఽవతిష్ఠతే।। 30.21 ।।

రాగద్వేషపరీతస్య విఫలం తత్త్వదర్శనమ్।

తస్మాత్ తౌ పూర్వముత్సార్యౌ తత్త్వం సమ్యగ్ దిదృక్షుణా।। 30.22 ।।

పుణ్యదేశేషు దృష్టేషు భయేషు మరణేషు చ।

తథా రోగావమానేషు వైరాగ్యముపజాయతే।। 30.23 ।।

మరణాదిషు దృష్టేషు స్వయమేవ సమాహితః।

బుద్ధ్యా వివేకమాతిష్ఠేన్నిత్యం వైరాగ్యకారణమ్।। 30.24 ।।

వివేకాజ్జాయతే భక్తిర్వైరాగ్యం చాస్య సర్వదా।

తతస్తత్త్వగతా బుద్ధిర్భవిష్యత్యనపాయినీ।। 30.25 ।।

న భోగేషు ప్రసక్తః స్యాన్న కుర్యాద్ దుర్లభే మతిమ్।

అల్పేన పరితుష్టః స్యాన్నిత్యం భాగవతో బుధః।। 30.26 ।।

విపాకం కర్మణామేవ పశ్యేత్ పశ్యన్ ప్రియాప్రియే।

ఇదం యుక్తమిదం నేతి నానుశోచేత్ కదాచన।। 30.27 ।।

ప్రభుత్వం నాత్మనః కిఞ్చిదితి పశ్యేద్ వివేకవాన్।

ఘోషయేన్నైవ కృత్యాని న కుర్యాత్ సంభ్రమం క్వచిత్।। 30.28 ।।

న చాకాఙ్క్షేద్ యశః కిఞ్చిద్ దేవదేవస్య పూజనాత్।

యథా మనః ప్రియేష్వేవం సక్తం దేవే చ భావయేత్।। 30.29 ।।

నిత్యం భక్తౌ తు జాతాయాం జాయతే తత్త్వదర్శనమ్।

తత్త్వవిద్ యత్ర తత్రస్థో ముక్తసఙ్గః పరివ్రజేత్।। 30.30 ।।

ఏక ఏవ పునస్తీర్థం క్షేత్రం చానువ్రజేత్ సదా।

భక్త్యా దేవమనుధ్యాయేత్ తన్నిష్ఠస్తత్పరాయణః।। 30.31 ।।

అన్తకాలే చ తం స్మృత్వా తత్సాయుజ్యమవాప్నుయాత్।

విరక్తోఽఖిలతత్త్వాని విలాప్య పరమాత్మని।। 30.32 ।।

కృత్వా నిర్విషయం చిత్తముదాసీనో విముచ్యతే।
ఐశ్వర్యేఽపి స్థితో యోగీ న దేవం జాతు విస్మరేత్।। 30.33 ।।
యతః కాలక్రమేణ స్యాదుపఘాతోఽన్యథా ధ్రువమ్।
సాయుజ్యం ప్రతిపన్నాస్తు యే భక్తాః శుద్ధచేతసః।। 30.34 ।।
తేవిష్ణోః కిఙ్కరా నిత్యం భవన్తి నిరుపద్రవాః।
తేషాం భక్త్వరాధేన సంసారః సంభవేత్ పునః।। 30.35 ।।
అన్యథా స్థితిరేవ స్యాద్ వైరాగ్యాన్ముక్తిరేవ వా।
నివృత్తాస్తు విశిష్యన్తే సర్వేభ్యస్తత్త్వదర్శినః।। 30.36 ।।
నైవ తేషాం భవో భూయః ప్రమాదో వేహ కశ్చన।
ముక్తిరేవ తు విజ్ఞేయా గతీనాముత్తమా గతిః।। 30.37 ।।
అన్యాస్తు గతయః సర్వాః సప్రమాదాః స్యురధ్రువాః।
తథాఽపి మతివైచిత్ర్యాదుభయం సంమతం నృణామ్।। 30.38 ।।
ఐశ్వర్యమపవర్గో వా కస్యచిత్ కిఞ్చిదేవ తు।
తద్గతా భక్తిరేవైషాముభయస్యాపి సాధనీ।। 30.39 ।।
సమాధేర్వర్ధమానస్య విభాగాద్ భేదకారిణః।
సత్త్వస్థే యత్నతశ్చిత్తే యోగాఙ్గాని నిషేవతే।। 30.40 ।।
తేషు స్థిత్వా స్మరేద్ విష్ణుమేకాగ్రేణ తు చేతసా।
తమః క్షరతి తేనాస్య రజశ్చ వశినః క్రమాత్।। 30.41 ।।
తతో జన్మభిరుకృష్టైః సిద్ధిమేవాధిగచ్ఛతి।
యదా తు సత్త్వమాతిష్ఠేదస్పృష్టో రజసా క్వచిత్।। 30.42 ।।
తతోఽస్య ముక్తిరేవ స్యాత్ సాయుజ్యం వా మహాత్మనః।
తస్మాద్ భక్తిం సదాఽన్విచ్ఛేద్ యాఽస్య సర్వస్య కారణమ్।। 30.43 ।।
భక్తావచ్యమానాయాం భవేచ్ఛ్రేయోఽస్య నాన్యథా।
అన్తరాయాస్తు యే నిత్యం యోగాభ్యాసస్య దూషకాః।। 30.44 ।।

తేషు ప్రసజ్యమానేషు తత్త్వదర్శనమాశ్రయేత్।
నాతివేలం సదాభ్యస్యేన్న శరీరం చ పీడయేత్॥ 30.45 ॥
విషయేభ్యోఽపి యత్నేన నివర్తేత శనైః శనైః।
అపూర్వదర్శనే చైవ లోకవాదాశ్రయే తథా॥ 30.46 ॥
మోఘచిన్తాప్రసఙ్గే చ యోగమిచ్ఛేన్నరో బుధః।
నివృత్తేష్వేషు సర్వేషు భక్తిః పుంసో వివర్ధనే॥ 30.47 ॥
విషయా దుస్త్యజాః సేవ్యా ధర్మశాస్త్రావిరోధినః।
బహ్వపాయత్వయోగేన యత్నాద్ వేచ్ఛాం నివర్తయేత్॥ 30.48 ॥
యేభ్యో నివర్తమానస్య మనః శుద్ధం భవేత్ సదా।
నివృత్తేరభ్యుపాయశ్చ శుద్ధిరేవ పరాత్మనః॥ 30.49 ॥
శుద్ధావాద్రియమాణాయాం బీభత్సుర్విషయేష్వయమ్।
జాయతే నాశుచిష్వేవ సంసర్గోఽస్య భవిష్యతి॥ 30.50 ॥
అశుచీనామసంసర్గాచ్చిత్తమస్య ప్రసీదతి।
ప్రసాదే నిఃస్పృహస్యాస్య భక్తిర్ముక్తిస్తతో ధ్రువా॥ 30.51 ॥
శబ్దాదివిషయాఞ్ జిత్వా రుద్ధా ద్వారాణి సర్వశః।
ప్రవిలాప్యేన్ద్రియాణ్యన్తశ్చిన్తయేత్ పరమం పదమ్॥ 30.52 ॥
సంయమ్య మారుతాన్ పఞ్చ యోగాభ్యాసేన యోగవిత్।
స్థిరీకృతమనా నిత్యం ధ్యాయేత్ తత్ పరమం పదమ్॥ 30.53 ॥
వర్ణాశ్చ పఞ్చవాయూనామన్తస్థానాం విచిన్తయేత్।
మధ్యే మధ్యే తు పుర్వేషాం క్రమాద్ ధ్యేయాః పరే పరే॥ 30.54 ॥
కాశవర్ణో భవేత్ ప్రాణో రక్తోఽపానోఽస్య మధ్యగః।
విద్యుత్స్ఫురితభా వ్యాన ఉదానః కున్దసన్నిభః॥ 30.55 ॥
సమానస్తు తతో ధ్యేయః శుద్ధస్ఫటికసన్నిభః।
ఏవం ధ్యాత్వా నిరుధ్యాన్తః క్రమశః పఞ్చ మారుతాన్॥ 30.56 ॥

షడఙ్గాని చ విజ్ఞాయ ప్రయుఞ్జీత యథావిధి।

ప్రాణాయామోఽత్ర పూర్వం తు ప్రత్యాహారోఽథ ధారణా।। 30.57 ।।

తతస్తర్కః సమాధిశ్చ ధ్యానం చాఙ్గాని షట్ క్రమాత్।

యే ప్రోక్తా యోగిభిః పూర్వం పూరరేచకకుమ్భకాః।। 30.58 ।।

ప్రాణాయామాస్తు విజ్ఞేయా మాత్రాభి స్తే పృథక్ క్రమాత్।

జానుం ప్రదక్షిణీకృత్య న ద్రుతం న విలమ్బితమ్।। 30.59 ।।

క్రియతే యోఽఙ్గులిస్ఫోటః సా మాత్రేహ ప్రకీర్తితా।

యదా ద్వాదశమాత్రాభిః పూరకః క్రియతే తదా।। 30.60 ।।

రేచకో ద్విగుణాభిః స్యాత్ త్రిగుణాభిశ్చ కుమ్భకః।

ప్రాణానాం యస్త్విహాయామః క్రమాదేవం ప్రకీర్తితః।। 30.61 ।।

సర్వశాస్త్రేషు శాస్త్రజ్ఞైః ప్రాణాయామః స ఉచ్యతే।

ధారణా తు భవేద్ యా సా ప్రాణాయామైస్త్రిభిః స్మృతా।। 30.62 ।।

శ్యామా పీతాఽరుణా శుక్లా క్రమాజ్జ్ఞేయా చ ధారణా।

నాభిమధ్యగతేనాదౌ బీజేన పురుషాత్మనా।। 30.63 ।।

వాయవ్యా ధారణా కార్యా సా శ్యామా పూరకాత్మికా।

తతో విశ్వాత్మబీజేన రక్తేన హృది యా కృతా।। 30.64 ।।

ఆగ్నేయీ సా సముద్దిష్టా ద్వితీయా రేచకా మతా।

కణ్ఠే నివృత్తిబీజేన పీతేన క్రియతే తు యా।। 30.65 ।।

మాహేన్ద్రీ సా సముద్దిష్టా ధారణా కుమ్భకాత్మికా।

మూర్ధ్ని సర్వాత్మబీజేన శుక్లైనైత్రైస్త్రిభిస్త్రిభిః।। 30.66 ।।

క్రియతే ధారణా యాన్యా వారుణీ సా ప్రకీర్తితా।

స్థితేషు తేషు బీజేషు చైతన్యం ధార్యతే యదా।। 30.67 ।।

తద్గుణాన్వితమిత్యేవ జగత్ సర్వం తదా స్మరేత్।

నాభ్యాదిషు యథోద్దిష్టం బీజం భూతగుణాత్మకమ్।। 30.68 ।।

క్రియాభిర్ధార్యతే యాభిస్తత్క్రియా ధారణా మతా।

అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం యస్మాద్ యదుపలభ్యతే।। 30.69 ।।

ధారణాదిషు కాలేషు స తర్కః సమ్ప్రకీర్తితః।

ఆవప్రయాసరూపేణ యథాకర్మ గుణాత్మకమ్।। 30.70 ।।

సమాధిశ్చేహ విజ్ఞేయో ధారణాభిస్త్రిభిస్త్రిభిః।

ధ్యాతృధ్యేయస్వరూపం యత్ తత్ర రున్ధ్యాత్ ప్రదర్శనమ్।। 30.71 ।।

సమాధిత్రిగుణం యావదేవం ధ్యానస్య లక్షణమ్।

ఏవం సర్వాత్మనా యస్య జ్ఞేయైస్తుల్యః కథఞ్చన।। 30.72 ।।

యోగోఽసౌ యోగిభిః ప్రోక్తో విజ్ఞానక్రమయోగతః।

గుణానాం యః సమాహారః సహాయస్య చ చేతసః।। 30.73 ।।

సద్భావభావతో బుద్ధ్యా స యోగశ్చేహ కీర్తితః।

స చ జ్ఞానక్రియాభేదాద్ జ్ఞేయో యోగో ద్విధా బుధైః।। 30.74 ।।

అన్తః కరణవృత్త్యా యా తేషామాత్మైకతా మతా।

జ్ఞానయోగః స ఉద్దిష్టః కర్మయోగః క్రియాత్మకః।। 30.75 ।।

ఇష్ట్వాఽఽదౌ కర్మయోగేన జ్ఞానయోగేన తం యజేత్।

కాయికైర్వాచికైశ్చైవ మానసైశ్చ పునః క్రమాత్।। 30.76 ।।

స్థూలే నివేశితం చిత్తం పునః సూక్ష్మే నివేశయేత్।

పరరూపే యదా యుక్తస్తదాఽసౌ ముక్త ఉచ్యతే।। 30.77 ।।

పరాత్పరతరం జ్యోతిశ్చిద్రూపమచలం ధ్రువమ్।

యః ప్రపశ్యతి బుద్ధ్యాఽసౌ న పునర్భువి జాయతే।। 30.78 ।।

తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన భక్తో యోగీ భవేత్ సదా।

యుక్తో దేవముపాసీత సిద్ధిరేవం భవిష్యతి।। 30.79 ।।

ఏవం తే సకలాఽఽఖ్యాతా మయాఽల్పా విష్ణుసంహితా।

సాక్షాద్విష్ణుముఖాదేషా మయా ప్రాప్తా యుగాన్తరే।। 30.80 ।।

జ్ఞానానాం పరమం జ్ఞానం గుహ్యానాం గుహ్యముత్తమమ్।
హితానాం చ హితం నాన్యదతో రక్ష్యమిదం త్వయా।। 30.81 ।।
యథాఽహం శ్రుతవాన్ పూర్వం సాక్షాద్ భగవతో ముఖాత్।
తథేదమఖిలం తన్త్రం మయా తుభ్యం నివేదితమ్।। 30.82।।
నాదీక్షితాయ దాతవ్యం నాసంవత్సరవాసినే।
నాభక్తాయావినీతాయ నాన్యభక్తాయ వా క్వచిత్।। 30.83 ।।
కృతజ్ఞాయ వినీతాయ శుచయే బ్రహ్మచారిణే।
వక్తవ్యం సర్వథాఽఽచార్యైరిత్యేవం విష్ణుశాసనమ్।। 30.84 ।।
గుప్తం హి స్థాపయేత్ సర్వమగుప్తం నాశయేన్నరః।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన గోప్యమేతత్ సదా బుధైః।। 30.85 ।।
యః పఠేచ్ఛృణుయాన్నిత్యం శ్రావయేద్ వా సమాహితః।
సర్వపాపవినిర్ముక్తో విష్ణులోకే మహీయతే।। 30.86 ।।
తస్మాద్ భక్తైరిదం నిత్యమధ్యేయం శ్రావ్యమేవ చ।
పుస్తకే లిఖితం నిత్యం పూజనీయం ప్రయత్నతః।। 30.87 ।।
యత్రేదం ప్రయతైర్నిత్యం పూజ్యతే పుస్తకస్థితమ్।
న తత్ర వ్యాధిచోరాదిభయం కిఞ్చిత్ ప్రజాయతే।। 30.88 ।।
తస్మాత్ సర్వప్రయత్నేన గృహే సతతమర్చయేత్।
స్థాపయేద్ గోపయేచ్చాత్ర వర్ధతే శ్రీరచఞ్చలా।। 30.89 ।।

।। ఇతి విష్ణుసంహితాయాం త్రింశః పటలః ।।
